

BALTIC LEGAL
SOLUTIONS

Ieguldījums Tavā nākotnē!

Advokātu biroja
KRONBERGS & ČUKSTE

4. nodevums

Valsts kancelejas konkursa

“Publiskās personas dalības kapitālsabiedrībā mērķa,
nepieciešamības un statusa kritēriju izvērtējums”

Starpziņojums par valsts dalības kapitālsabiedrībās analīzi

Rīga, 2012. gada 22. februārī

Nodevumu sagatavošanā iesaistītie eksperti

Vineta Čukste	- projekta vadītāja, Zvērināta advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” partnere
Kristīne Sakārne	- vadošā eksperte juridiskajos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” zvērināta advokāte
Daina Beļicka	- vadošā eksperte komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” partnere
Nauris Kļava	- vadošais eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” izpilddirektors
Linas Dičpetris	- vadošais eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, SIA „Ernst&Young” partneris
Alfrēds Vanags	- eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, Baltijas Starptautiskā Ekonomikas Politikas Studiju Centra (BICEPS) direktors
Tālis Putniņš	- eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos ārvalstīs, Rīgas Ekonomikas augstskolas pasniedzējs, akadēmiskais pētnieks
Artis Jansons	- eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Helēna Dombrovska	- eksperte komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākā konsultante
Jānis Strautmanis	- eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Tīna Lūse	- eksperte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Annija Mežinska	- eksperte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Zane Veidemane-Bērziņa	- eksperte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” zvērināta advokāte
Marta Freimane	- eksperte juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” juriste
Normunds Orols	- eksperts juridiskos jautājumos, Zvērinātu advokātu biroja „Kronbergs&Čukste” jurists
Aigars Strupiņš	- Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors
Renāte Strazdiņa	- eksperte pakalpojumu analīzes jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākā projektu vadītāja

Imants Felsbergs	-	eksperts pakalpojumu analīzes jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Dzintars Kalniņš	-	eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants
Pēteris Miķelsons	-	eksperts komercsabiedrību vadības jautājumos, SIA „Ernst&Young” vecākais konsultants

Materiāls ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts finansiālu atbalstu 2007.-2013. gada ES fondu plānošanas perioda darbības programmas „Cilvēkresursi un nodarbinātība” aktivitātes „Administratīvās kapacitātes stiprināšana” projekta „Administratīvā sloga samazināšana un administratīvo procedūru vienkāršošana” ietvaros. Par materiāla saturu atbild Valsts kanceleja. 85 % no projekta finansē Eiropas Savienība ar Eiropas Sociālā fonda starpniecību un 15 % Latvijas valsts budžets. Aktivitāti administrē Valsts kanceleja sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.”

Satura rādītājs

Ievads	11
1. Vispārējā informācija par kapitālsabiedrībām.....	12
1.1. KS pārvalde un uzraudzība.....	12
1.2. KS juridiskais statuss un kapitāla daļu turētājs	12
1.3. Problēmjaudājumi par vispārējo informāciju	15
1.4. Rekomendācijas par vispārējo informāciju	16
2. Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrību darbību.....	19
2.1. Problēmjaudājums par normatīvo aktu ietekmi	21
2.2. Rekomendācijas par normatīvo aktu ietekmi	22
3. Kapitālsabiedrību izveidošanas mērķis un faktiskie darbības virzieni.....	23
3.1. Faktiskie darbības virzieni.....	25
3.2. Problēmjaudājumi par izveidošanas mērķi un faktiskajiem darbības virzieniem.....	27
3.3. Rekomendācijas par izveidošanas mērķi	28
4. Kapitālsabiedrību darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi	31
4.1. Pamatdarbības atbilstība COFOG vadlīniju definētajiem uzdevumiem.....	34
4.2. Kapitālsabiedrību nozares un jomas.....	37
4.3. Problēmjaudājumi par kapitālsabiedrību darbību un deleģētajiem uzdevumiem.....	39
4.4. Rekomendācijas par kapitālsabiedrību darbību un deleģētajiem uzdevumiem....	40
5. Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis.....	48
5.1. Dividendes.....	48
5.2. Problēmjaudājumi par dividendēm.....	54
5.3. Rekomendācijas par dividendēm	55
5.4. Ziedojumi	62
5.5. Problēmjaudājumi par ziedojumiem.....	64
5.6. Rekomendācijas par ziedojumiem.....	65
5.7. Valsts līdzekļu piešķiršanas kārtība	75
5.8. Valsts ieguldītie resursi nozaru griezumā	75
5.9. Kopsavilkums.....	82
5.10. Problēmjaudājumi par finansēšanu.....	85
5.11. Rekomendācijas par finansēšanu.....	87
6. Kapitālsabiedrību darbību raksturojošie rādītāji	94
6.1. Darbību raksturojošie rādītāji nozaru griezumā	94
6.2. Kopsavilkums un salīdzinājums	108
6.3. Problēmjaudājumi par darbību raksturojošajiem rādītājiem	109
6.4. Rekomendācijas par darbību raksturojošajiem rādītājiem.....	110
7. Tirgus struktūra un konkurence.....	112
7.1. Nozaru tirgus struktūra	112
7.2. Kopsavilkums par tirgus apstākļiem pa nozarēm	121
7.3. Problēmjaudājumi par tirgus struktūru un konkurenci	127
7.4. Rekomendācijas par tirgus struktūru un konkurenci	129
8. Sociālais devums	133

8.1.	Tiešie sociālie labumi	133
8.2.	Netiešie sociālie labumi	134
8.3.	Korporatīvā sociālā atbildība	135
8.4.	Kopsavilkums par sociālo devumu	136
8.5.	Problēmjaudājumi par sociālo devumu	137
8.6.	Rekomendācijas par sociālo devumu	138
9.	Sniegtie pakalpojumi.....	140
9.1.	Nozaru sniegto pakalpojumu analīze	140
9.2.	Kopsavilkums.....	147
9.3.	Problēmjaudājumi par pakalpojumiem	150
9.4.	Rekomendācijas par pakalpojumiem	152
10.	Administratīvais slogs.....	160
10.1.	Institūciju slogs	160
10.2.	Klientu slogs.....	161
10.3.	Problēmjaudājumi par administratīvo slogu.....	162
10.4.	Rekomendācijas par administratīvo slogu	163
11.	Vadība.....	165
11.1.	Normatīvais regulējums	165
11.2.	Vidējais valdes locekļu skaits gada laikā.....	165
11.3.	Vidējais padomes locekļu skaits gada laikā.....	167
11.4.	Kopējais valdes locekļu skaits gada laikā.....	169
11.5.	Identificētie problēmjaudājumi par vadību	171
11.6.	Rekomendācijas par vadību	173
	Pielikumi	189

Starpziņojumā izmantotie saīsinājumi un skaidrojumi

AirBaltic	AS „AirBaltic Corporation”
AS	Akciju sabiedrība
ATD	VSIA „Autotransporta direkcija”
Auteko	SIA "Auteko & TUV Latvija"
BKUS	VSIA „Bērnu klīniskā universitātes slimnīca”
Citadele	AS „Citadele banka”
COFOG	Valdības funkciju klasifikācija (<i>Classification of the Functions of Government</i>)
CSB	Centrālā statistikas pārvalde
CSDD	VAS „Ceļu satiksmes drošības direkcija”
EK	Eiropas Komisija
EM	Latvijas republikas Ekonomikas ministrija
Enefit	SIA „Enefit”
ERAB	Eiropas rekonstrukcijas un attīstības banka
ERAF	Eiropas reģionālas attīstības fonds
ES	Eiropas Savienība
ESAO (OECD)	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
EUR	eiro
FM	Latvijas republikas Finanšu ministrija
HES	Hidroelektrostacija
Hipolīzings	SIA „Hipolīzings”
IA	Informācijas atklātība
IeM	Latvijas republikas Iekšlietu ministrija
IZM	Latvijas republikas Izglītības un zinātnes ministrija
Jaunmoku pils	VSIA „Jaunmoku pils”
KWh	Kilovatstunda
LAF	VSIA „Lauku attīstības fonds”
LatRailNet	AS „LatRailNet”

Lattelecom	SIA „Lattelecom”
LMT	SIA „Latvijas Mobilais Telefons”
Latvenergo	AS „Latvenergo”
LAU	AS „Latvijas autoceļu uzturētājs”
LDz	VAS „Latvijas Dzelzceļš”
LGA	VSIA „Latvijas Garantiju aģentūra”
LGS	VAS „Latvijas gaisa satiksme”
LHZB	VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka”
LHZB nekustamie īpašumi	SIA „Hipotēku bankas Nekustamā īpašuma aģentūra”
Lidosta „Rīga”	VAS „Starptautiskā lidosta „Rīga””
LJA	VSIA „Latvijas Jūras administrācija”
LLKIC	SIA „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs”
LM	Latvijas republikas Labklājības ministrija
Latvijas Loto	VAS „Latvijas Loto”
LVC	VSIA „Latvijas Valsts ceļi”
LVĢMC	VSIA „Latvijas Vides ģeoloģijas un metroloģijas centrs”
LVL	lats
LVM	VAS „Latvijas Valsts meži”
LVRTC	VAS „Latvijas valsts radio un televīzijas centrs”
Mailmaster	SIA "Mailmaster"
MK	Latvijas Republikas Ministru kabinets
NACE	Saimniecisko darbību statistiskā klasifikācija
PA	VAS „Privatizācijas aģentūra”
Parex	AS „Parex banka”
Latvijas Pasts	VAS „Latvijas Pasts”
PSKUS	VSIA „Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”
PV	AS „Pasažieru vilciens”
RAKUS	SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”

RS	AS „Rīgas Siltums”
SAMC	VSIA „Standartizācijas un akreditācijas centrs”
SIA	Sabiedrība ar ierobežotu atbildību
SM	Latvijas republikas Satiksmes ministrija
SPRK	Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija
STC	VSIA „Standartizācijas un testēšanas centrs”
ŠN	VSIA „Šampētera nams”
TEC	Termoelektrocentrāle
TM	Latvijas republikas Tieslietu ministrija
UP	Universālais pakalpojums
VARAM	Latvijas republikas Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija
VAS	Valsts akciju sabiedrība
VASES	VAS „Elektroniskie sakari”
VKD likums	likums „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”
VM	Latvijas republikas Veselības ministrija
VNĪ	VAS „Valsts nekustamie īpašumi”
VNĪ pilis	SIA "VNĪ pilis”
VPA	Vienas pieturas aģentūra
VPIL	Valsts pārvaldes iekārtas likums
VSIA	Valsts sabiedrību ar ierobežotu atbildību

Ilgspējas indekss - ir stratēģisks vadības instruments, kas izstrādāts pamatojoties uz starptautiski atzītu metodoloģiju un kas palīdz identificēt darbības ilgtspēju un korporatīvās atbildības līmeni.

KS – Pielikumā norādītās valsts kapitālsabiedrības, kapitālsabiedrības, kurās valstij ir izšķiroša ietekmē. Papildus analizē iekļauta arī AS „Rīgas Siltums”.

Šī ziņojuma ietvaros ar akcionāru sapulci tiek saprasta gan akcionāru sapulce, gan dalībnieku sapulce, ja nav atsevišķi norādīts citādi.

Tirgus nepilnība (*market failure*) – situācija, kad tirgū pilnībā netiek vai nepietiekami tiek ņemtas vērā ekonomiskās darbības reālās vai sociālās izmaksas.

Izplatītākās no tirgus nepilnībām ir šādas:

- dabisks monopols (*natural monopoly*) - tirgus stāvoklis, kad KS darbojas ierobežotas konkurences apstākļos, piemēram, būtiskas infrastruktūras īpašuma ietekmē tiek nodrošināta pieaugoša resursu atdeve, kas samazina izmaksas, kas savukārt veido barjeras citiem tirgus konkurentiem un ļauj uzstādīt/manipulēt cenu sabiedrībai būtiskiem pakalpojumiem;
- ārējās ietekmes (*externalities*) – preces/pakalpojuma ražošanā vai patērēšanā rodas ietekmes, kas ietekmē kopējo sabiedrības ieguvumu (*social benefit*), piemēram, ražošanā tiek piesārņota vide vai indivīds no pakalpojuma patērēšanas gūst papildu labumu/ieguvumu;
- sabiedriskās preces (*public goods*) - tādās preces, kas ir kopīgi patērējamas (*non-rival*) un ir neizslēdzamas (*non-excludable*).

Prece, kas ir kopīgi patērējama (*non-rival*) nozīmē, ka vēl viena papildu indivīda patēriņš nesamazina citu patērētāju ieguvumu no vienas un tās pašas preces vienības. Piemēram, uzturēšanās parkā.

Neizslēdzama (*non-excludable*) prece nozīmē, ka nav iespējams izslēgt cilvēkus no preces patērēšanas vai arī to nav vēlams darīt. Piemēram, bezmaksas televīzija.

Tehniskā efektivitāte (*technical efficiency*) – preču ražošana par iespējami zemākām izmaksām (finansiāla un nefinansiāla rakstura), ņemot vērā visus ražošanā izmantotos resursus. Teorētiski ideālajā gadījumā ierobežotie resursi tiek izmantoti pilnībā efektīvi (bez zudumiem).

VPIL 88.panta (1) sadaļas punkti, kad publiskas personas var veikt komercdarbību:

- 1) ja tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu attiecīgajā jomā;
- 2) nozarē, kurā pastāv dabiskais monopols, tādējādi nodrošinot sabiedrībai attiecīgā pakalpojuma pieejamību;
- 3) stratēģiski svarīgā nozarē;
- 4) jaunā nozarē;
- 5) nozarē, kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi;
- 6) nozarē, kurā atbilstoši sabiedrības interesēm nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu.

Ievads

Šī ziņojuma, kas ir daļa no „Publiskās personas dalības kapitālsabiedrībā mērķa, nepieciešamības un statusu kritēriju izvērtējums”, mērķis ir veikt darbības un finanšu aspektu analīzi, lai gūtu pilnvērtīgu priekšstatu par valsts dalību KS, ieguldītajiem valsts resursiem, to atdevi, KS sniegtajiem pakalpojumiem, kā arī lai apkopotu datus, kas nepieciešami, lai izstrādātu priekšlikumus par turpmāko valsts dalību un kapitāla daļu pārvaldību analīzē iekļautajās KS.

Informācija iegūta no aizpildāmām KS analīzes formām, KS interneta vietnēm, citiem publiski pieejamajiem informācijas avotiem, tiesību aktiem, kas attiecas uz KS, KS gada pārskatiem un intervijām ar atsevišķu KS kapitāla daļu turētājiem vai turētāju pārstāvjiem, kā arī KS vadības locekļiem. Informācija atbilstoši šī pētījuma ietvaros izstrādātās anketas (paraugs pievienots Pielikums Nr. 8) sadaļām tika analizēta par 74 aptaujātajām KS, kas iekļautas Pielikums Nr. 1, Pielikums Nr. 2 un Pielikums Nr. 3. Detalizēti netika analizētas KS meitas sabiedrības (iekļautas Pielikums Nr. 5), uz kurām attiecināmā informācija tika skatīta konsolidēti kopā ar mātes sabiedrību. Detalizēti netika skatītas arī KS, kurās valsts ir mazākuma akcionārs (iekļautas Pielikums Nr. 4), taču tika sniegti ieteikumi to pārvaldības efektivitātes uzlabošanai. No citiem publiskie pieejamajiem informācijas avotiem, kā piemēram, Centrālās statistikas pārvaldes datu bāzēm u.c. datu avotiem, kas norādīti tekstā pie informācijas avotiem, tika iegūta tāda informācija kā nozaru apgrozījums atbilstoši NACE klasifikatoram, nozaru saražotās produkcijas apmērs, atsevišķi nozaru tirgus struktūras raksturojošie rādītāji u.c. informācija.

Aizpildāmo formu jeb anketu pildīšana un iepriekš norādīto personu intervēšana veikta no 2011. gada septembra līdz 2011. gada decembrim.

Informācija, kas iekļauta no aizpildāmajām formām un saņemta no attiecīgajām ministrijām vai kapitālsabiedrībām netika auditēta. Tika apskatīti būtiskākie un regulāri kapitālsabiedrību sniegtie pakalpojumi.

Lai veicinātu kopējo KS pārvaldības efektivitātes uzlabošanos, ņemot vērā šī ziņojuma mērķi, atbilstoši šai analīzei, kā arī gadījumu analīzēm, tiek sniegtas rekomendācijas par katru no analīzē iekļautajām sadaļām. Rekomendācijas, kas atbilst KS aizpildāmās anketas sadaļām, tiek sniegtas pēc katras sadaļas analīzes un identificētajiem problēmjautājumiem.

Rekomendācijas tiek attiecinātas atbilstoši KS grupām jeb segmentiem. KS segmentācijas pamatā izmantoti dabisko monopolu, sabiedrisko preču, ārējo ietekmju (blakusefektu) un citu tirgus nepilnību principi, kā arī dažādu pētījumu empīriskie rezultāti no citu valstu praksēm. Detalizēts apraksts par KS iedalījumu loģiskajos segmentos atbilstoši minētajām tirgus nepilnībām sniegts šī pētījuma ietvaros izstrādātā Rekomendāciju ziņojuma sadaļā – III Kapitālsabiedrību iedalījums loģiskajos segmentos.

KS grupu / segmentu pamata apraksti iekļauti šī ziņojumā Pielikums Nr. 6. Pielikums Nr. 7 norādītas analīzē iekļautās KS, kas sarindotas norādītajās grupās / segmentos.

Šī ziņojuma ieteikumi tiks iekļauti kopējā pētījuma Rekomendāciju ziņojuma attiecīgajā sadaļā uz kuru konkrētais ieteikums attiecas.

1. Vispārējā informācija par kapitālsabiedrībām

1.1. KS pārvalde un uzraudzība

Ikdienā KS vada un struktūrvienības darbību uzrauga pārvaldes institūcija – valde. Valdes priekšsēdētāju un valdes locekļus tajās KS, kas nedarbojas finanšu jomā, amatā ieceļ dalībnieku sapulce (ietver gan akcionāru, gan dalībnieku sapulci). Finanšu sektora KS valdes priekšsēdētāju no valdes locekļu vidus ievēl padome.

Visām KS, kas nedarbojas finanšu jomā un / vai valsts nav vienīgais akcionārs, saskaņā ar likumu "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām", padomes tika likvidētas un pārraudzības institūcijas funkcijas no 2009. gada 25. jūnija pilda konkrētās KS akcionāru sapulce ministrijas valsts sekretāra, valsts sekretāra vietnieka vai nozares ministra personā, kā arī atsevišķos gadījumos citu institūciju pārstāvošas personas.

Atsevišķām KS, kas darbojas banku sektorā tiek veidotas komitejas, piemēram, LHZB tiek veidota operatīvās vadības komiteja.

MK ir atbildīgs par būtiskākajiem lēmumiem saistībā ar KS, piemēram, kapitāla palielināšanu vai samazināšanu, dividenžu apstiprināšanu, kapitāla daļu atsavināšanu u.c. jautājumiem.

Valsts kontroles, kas ir neatkarīga valsts iestāde, viens no pamatuzdevumiem ir valsts un pašvaldību līdzekļu uzraudzība, lai tiktu nodrošināta lietderīga un efektīva valsts kapitāla izmantošana. Nepieciešamības gadījumā Valsts kontrole veic iekšējos auditus, lai izvērtētu KS darbību.

Ekonomikas ministrija izstrādā un īsteno valsts KS privatizāciju/atsavināšanu (caur PA), sniedz priekšlikumus par struktūrpolicies izmaiņām, veic sabiedrisko pakalpojumu regulēšanu, veido nozares politiku turējumā esošo KS nozarēs un iesaistās citu būtisku uz KS attiecināmu jautājumu risināšanā.

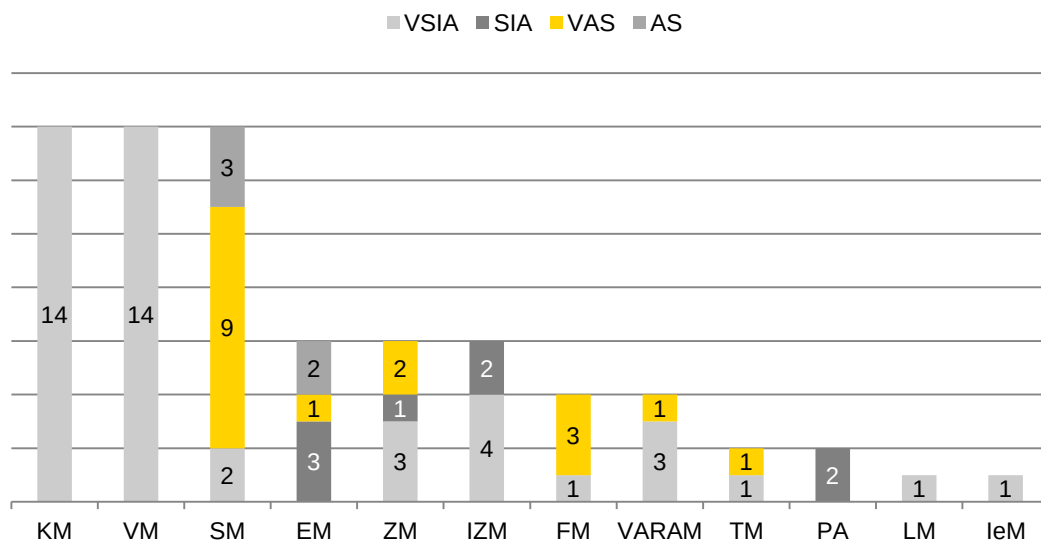
Finanšu ministrija veido valsts budžetu un uzrauga tā izpildi, kā arī veic ārvalstu finanšu instrumentu vadību un valsts nekustamā īpašuma un valsts iepirkumu politikas veidošanu, kā arī veic citas funkcijas, kas saistītas ar KS finanšu vadību.

Pārējās nozaru ministrijas ir atbildīgas par turējumā esošo KS pārvaldību un attiecīgo nozaru politikas veidošanu.

1.2. KS juridiskais statuss un kapitāla daļu turētājs

Visvairāk KS juridiskais statuss ir sabiedrības ar ierobežotu atbildību (turpmāk – SIA). Pārsvārā tas skaidrojums ar to, ka KS, kas atrodas KM un VM turējumā un pēc skaitā veido lielu daļu no visām KS ir SIA. SM turējumā pārsvārā ir akciju sabiedrības (turpmāk – AS), bet ir arī divas SIA. EM, ZM un IZM turējumā esošo KS juridiskā status sadalījums starp SIA un AS ir līdzīgs. FM turējumā ir trīs AS un viena SIA. Savukārt VARAM turējumā ir tikai viena AS, bet trīs SIA. Pārējo ministriju (TM, LM un IeM) turējumā ir viena vai divas KS. No analizē iekļautajām KS, divas atrodas arī PA turējumā, kas pati atrodas EM turējumā (sk. Grafiks Nr. 1).

Grafiks Nr. 1 „KS sadalījums pēc juridiskās formas un kapitāla daļu turētājs 2010. gadā, #”

Avots: Ministriju interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Pēc būtības starpība, vai KS ir AS vai VAS un SIA vai VSIA nav, ja valstij pieder visas kapitāla daļas. AS vai SIA tiek piemērota gadījumos, kas valsts nav vienīgais akcionārs. Publisko iepirkumu likums tiek attiecināts individuāli un tam nav saistīta, piemēram, vai KS ir AS vai VAS.

Ņemot vērā Komerclikuma regulējumu, starp AS un SIA ir būtiskas atšķirības par dalībnieku / akcionāru tiesībām. Piemēram, būtiska atšķirība ir tā, ka SIA dalībnieku sapulcei atbilstoši Komerclikuma 210.pantā 2.sadaļā minētajam ir tiesības pieņemt arī tādus lēmumus, kas ietilpst valdes vai padomes kompetencē. Šādā gadījumā dalībnieki, kuri balsojuši par šo lēmumu, solidāri atbild par zaudējumiem, kas nodarīti šāda lēmuma rezultātā. Savukārt AS gadījumā, akcionāru sapulces kompetencē ir strikti noteikts jautājumu kopums, kas izklāstīts Komerclikumā. Līdz ar to iejaukšanās valdes / padomes darbībā AS gadījumā ir daudz ierobežotāka.

SIA priekšrocība, salīdzinājumā ar AS, ir tāda, ka SIA klasiski ir vienkāršāks pārvaldes modelis. Proti, SIA nepieciešamās pārvaldes institūcijas ir dalībnieku sapulce – lēmēj institūcija, un valde – izpildinstitūcija. Padomes izveide, atšķirībā no AS, nav obligāta, kas KS, kurā ir viens akcionārs – publiska persona – arī ir svarīgi, jo nav nepieciešams veidot papildus pārvaldes līmeni, kas atvieglo KS pārvaldīšanas vieglumu. Papildu arguments SIA pārvaldīšanas priekšrocībām ir arī iepriekš minētais un Komerclikuma 210.pantā otrajā daļā iekļautais noteikums, ka dalībnieku sapulcei ir tiesības pieņemt arī valdes un padomes kompetencē ietilpstošus lēmumus. AS gadījumā akcionāram šādas paplašinātas pilnvaras nav iespējams piešķirt un akcionāra kompetence ierobežota ar likumā noteikto jautājumu loku.

AS juridiskā forma savukārt varētu būt būtiska situācijās, kad KS plānota papildus kapitāla piesaiste, pārdodot akcijas regulētajā tirgū, ņemot vērā likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 22.pantā noteikumus, ka VSIA kapitāla daļas nav vērtspapīri un līdz atsavināšanai vai privatizācijai nevar būt publiskas apgrozības objekts un, ka VAS akcijas ir vērtspapīri, bet arī līdz privatizācijai / atsavināšanai nevar būt publiskās apgrozības objekts.

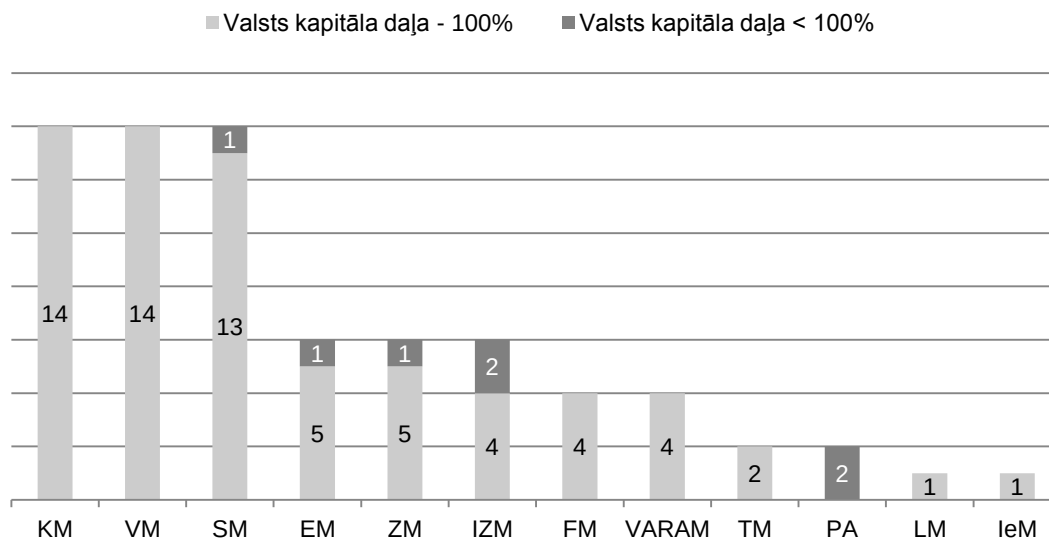
Ņemot vērā iepriekš minēto, iespējams, būtu jāpārvērtē publiskai personai piederošo KS juridiskais statuss, īpaši tajos gadījumos, kur publiska persona ir vienīgais KS dalībnieks / akcionārs, jo SIA pārvaldes modelis vispārīgi ir vienkāršāks, kā arī efektīvāks, nekā AS pārvaldes modelis.

Vērtējot kapitāla daļu apmēru, kas atrodas valsts īpašumā, lielākais vairums analizē iekļauto KS atrodas valsts pilnīgā īpašumā (sk. Papildu jānorāda, ka šobrīd zināmā mērā pārklājas EM un FM loma dažādu ar KS pārvaldību saistītu jautājumu risināšanā, piemēram, EM izstrādā Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepciju, bet FM veido Koncepciju par valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošanu. Ņemot vērā, ka abi šie dokumenti ir cieši saistīti ar jautājumiem par KS pārvaldību un korporatīvās pārvaldības uzlabošanu, būtiski ir vērst uzmanību uz ciešāku saikni starp, piemēram, vadliniju KS pārvaldības uzlabošanai, kurām būtu rekomendējošs raksturs, bet tās būtu saistošas visām KS, vienotu izveidi.

Grafiks Nr. 2). Septiņas KS nav valsts pilnīgā īpašumā, no kurām četras ir gandrīz pilnīgā valsts ietekmē, jo valsts kapitāla daļa ir lielāka nekā 99,8% (AirBaltic, LLKIC, SIA "Sporta centrs "Mežaparks"", SIA ""Tenisa centrs "Lielupe""). SIA „Lattelecom” gadījumā valstij ir izšķiroša ietekme, jo pieder 51% kapitāla daļu. Divu KS gadījumos valsts ietekme nav izšķiroša – AS „Rīgas Siltums” valsts kapitāla daļa ir 49% (EM turējumā ir 49%, no kuriem 0,005% ir AS „Latvenergo” īpašumā) un tikpat liela kapitāla daļa pieder arī Rīgas Domei, savukārt LMT gadījuma valsts kapitāla daļa ir 39,73% (LVRTC turējumā ir 23%, SIA „Lattelecom” turējumā ir 23%, kura jāņem vērā valsts daļa SIA „Lattelecom”, kas ir 51% un VAS „Privatizācijas aģentūra” – 5%).

Papildu jānorāda, ka šobrīd zināmā mērā pārklājas EM un FM loma dažādu ar KS pārvaldību saistītu jautājumu risināšanā, piemēram, EM izstrādā Valsts kapitāla daļu pārvaldības koncepciju, bet FM veido Koncepciju par valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošanu. Ņemot vērā, ka abi šie dokumenti ir cieši saistīti ar jautājumiem par KS pārvaldību un korporatīvās pārvaldības uzlabošanu, būtiski ir vērst uzmanību uz ciešāku saikni starp, piemēram, vadliniju KS pārvaldības uzlabošanai, kurām būtu rekomendējošs raksturs, bet tās būtu saistošas visām KS, vienotu izveidi.

Grafiks Nr. 2 „KS sadalījums pēc valsts kapitāla daļu īpatsvara un kapitāla daļu turētāja 2010. gadā, #”

Avots: Ministriju interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

1.3. Problēmjaudājumi par vispārējo informāciju

Šīs sadaļas problēmjaudājumi, kā arī turpmākie identificētie problēmjaudājumi tiks strukturēti tādā veidā, ka pirms problēmjaudājuma definēšanas (kas norādīts ar uzsvēruma punktu jeb bullet point) tiks paskaidrota tālāk sekojošā problēmjaudājuma būtība un saistība ar attiecīgo tēmu / sadaļu.

EM un FM ir atsevišķas ministrijas, kas šobrīd ir lielākā mērā nekā citas nozaru ministrijas saistītas ar KS darbību un attīstību. Skaidra lomu definēšana sniegtu optimālāku resursu izlietošanu.

- Ekonomikas ministrijas (EM) un Finanšu ministrijas (FM) lomas KS pārvaldībā un tautsaimniecībā daļēji tiešā vai netiešā veidā pārklājas.

Lai izvērtētu atsevišķu KS darbību, atsevišķos gadījumos Valsts kontrole veic pārbaudes arī specifisku nozaru KS.

- Nozaru ministriju veiktais iekšējais audits, ir laikietilpīgs process un ne vienmēr sasniedz vēlamo rezultātu.

ES līmenī tiek vērtēta valstu KS pārvaldības uzlabošana un tiek minēti vairāki aspekti, kuru ieviešana būtu nepieciešama. Tā kā Latvijas ir ES dalībvalsts, tai būtu jāievēro potenciāli piemērojamie un tuvākajā laikā saistošie ES un EK korporatīvās pārvaldības principi.

- Pārvaldības kodeksa ieviešana un valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas procesa vadlīniju ieviešana attiecībā uz KS tiek apspriesta kā potenciāli nepieciešama.

1.4. Rekomendācijas par vispārējo informāciju

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
1.	Ekonomikas ministrijas (EM) un Finanšu ministrijas (FM) lomas KS pārvaldībā un tautsaimniecībā daļēji tiešā vai netiešā veidā pārklājas. Valstī nav noteikta viena iestāde, kas atbildīga par KS darbības izvērtēšanu, stratēģiju un pārvaldību kopumā.	FM ir atbildīga par KS finanšu informācijas apkopošanu, kā arī valsts budžeta, kurā tiek paredzēts KS finansējums, veidošanu. Lai gan EM šobrīd izstrādā valsts kapitāldaļu pārvaldības koncepciju, EM nav noteiktu funkciju attiecībā uz KS darbības uzraudzību vai arī konkrētu nozaru pārvaldības un attīstības funkciju sasaisti ar KS pārvaldību.	Ir jāpārskata EM un FM loma KS pārvaldībā un skaidri jādefinē, kādi ir katras institūcijas pienākumi attiecībā uz KS. MK līdz 2012. gada beigām būtu atbildīgs par konkrētu EM un FM lomu sadali attiecībā uz KS darbību, pārvaldību, uzraudzību u.c. būtiskiem jautājumiem. Pamatā EM un FM loma pēc centrālās pārvaldības institūcijas (CI) izveides būs vairāk klasiska ministriju loma, jo centrālā pārvaldības institūcija būs atbildīga par, piemēram, virkni vadlīniju attiecināmu uz KS darbību izveidi un apstiprināšanu, kas samazinās nepieciešamību EM vai FM iesaistīties šādu jautājumu risināšanā (piemēram, šobrīd izstrādā ziedošanas vadlīnijas, kas attiektos uz KS). Līdz ar to FM pamatā nodarbosies ar valsts budžeta plānošanu u.c. pamata funkcijām. Lai gan pamatā EM īstenos ar valsts ekonomikas politiku un politikas īstenošanu saistītos jautājumus u.c. pamata funkcijas, kamēr CI nebūt izveidota, EM uzņemsies pienākumus par KS darbības uzlabošanu un veicināšanu. Gadījumos, kad EM vai kāda cita ministrija, piemēram, VM vai SM pārvalda un būtiski ietekmē nozares politiku, tad šo ministriju un FM starpā būtu jābūt skaidrai sadarbībai un pienākumu sadalei, lai nodrošinātu, ka KS piešķirtie līdzekļi atbilst nozares stratēģijai un prasībām, ko nosaka attiecīgās nozaru ministrijas. Piemēram, ja FM atbildīga par kopējās dividendēs ieskatāmās KS peļņas prognozes noteikšanu, tad pirms šī prognozes noteikšanas FM būtu kopīgi jāvienojas vai jācenšas panākt kopsaucējs ar ministrijām vai citām institūcijām, kas ir KS kapitāla daļu turētāji. Papildu šim skatīt šī pētījuma ietvaros izstrādāto Rekomendāciju ziņojuma sadaļu IV par KS pārvaldību, kurā izklāstītas ministriju kā kapitāla daļu turētāju lomas atkarībā no izvēlēta institucionālā KS pārvaldības modeļa un attiecīgajām alternatīvām. Piešķirtajam finansējuma apjomam un paredzamajai KS dividendu izmaksai, ko pārvalda FM būtu jābūt samērīgai un saistītai arī ar nozares finansējumu un resursu plūsmu kopumā, ko pārvalda attiecīgās nozares ministrijas.	A B C

2.	Nozaru ministriju veiktais iekšējais audits, ir laikietilpīgs process un ne vienmēr sasniedz vēlamo rezultātu.	Valsts institūciju pārbaudes specifisku nozaru KS ne vienmēr norāda uz atbilstošajām nepilnībām KS darbībā pēc būtības, sakarā ar to, ka uzraugošajās iestādēs nav atbilstošu nozaru ekspertu, kas spētu atbilstoši izvērtēt KS darbību.	Lielās KS (pēc aktīvu kopsummas, neto apgrozījuma u.c. rādītājiem), kas darbojas specifiskā industrijā, būtu jāapsver iespēja izveidot iekšējā audita struktūrvienību vai arī nodrošināt regulārus iekšējā audita ārpakalpojumus. Iekšējā audita struktūrvienības vadītājam vai iekšējā audita ārpakalpojumu sniedzējam, būtu jāatskaitās KS uzraudzības institūcijai – padomei vai akciju turētājam par iekšējā audita rezultātiem. Regulāra šāda veida prakse ļautu pakāpeniski un secīgi izvērtēt būtiskākos KS darbības procesus pēc būtības, ja iekšējā auditā tiktu piesaistīts pietiekami kvalificēts personāls. Katras KS kapitāla daļu turētājs līdz 2012. gada beigām būtu atbildīgs par turējumā esošo KS izvērtēšanu un iekšējā audita struktūrvienības izveides nepieciešamības izvērtēšanu. Lai arī šāda prakse prasītu papildu resursus, būtu jāizvērtē tās ekonomiskā pamatotība, jo pēc ārvalstu labākās prakses piemēriem, šāda pieeja uzskatāma par efektīvu uzraudzības institūcijas palīgriku, kas atmaksājas ilgtermiņā. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācijas par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un EM / FM lomu KS pārvaldībā.	A
----	--	--	--	---

3.	Pārvaldības kodeksa ieviešana un valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas procesa vadlīniju ieviešana attiecībā uz KS tiek apspriesta kā potenciāli nepieciešama.	EK izdotajā korporatīvās pārvaldības struktūras diskusiju dokumentā <i>Green Paper</i> (05.04.2011.) uzdoti šādi būtiskākie jautājumi apspriešanai: - par brīvprātīgu pārvaldības kodeksu ieviešanu KS, kas netiek kotētas biržā; - specifiskāku KS valdes, padomes locekļu un vadītāju iecelšanas kārtību ieviešana ES vai nacionālā līmenī.	Tā kā Latvijas ir ES dalībvalsts būtiski ir ņemt vērā arī ES korporatīvās pārvaldības diskusiju dokumentus, kas ir izstrādes stadijā un tuvākā nākotnē var tikt piemēroti visām dalībvalstīm. Līdzīgi kā Somijā izveidota KS pārvaldības koncepcija – <i>Ownership Steering</i>, arī Latvijā pirms esošā KS pārvaldības modeļa izmaiņām būtu jāievieš konkrēta pārvaldības koncepcija un mehānisms, kā tas tiek ieviests un pilnveidots. Būtiski saprast valsts kā akcionāra mērķi attiecībā uz KS. Līdzīgi, būtu jāsaprot, vai ilgtermiņā valsts centīsies privatizēt KS un samazināt valsts publiskā sektora lomu, vai noteikt stratēģiski būtiskas nozares, kurās, iespējams, valsts investēs un palielinās ietekmi, vai kādu citu variantu. Svarīgi, lai tiktu definēta ilgtermiņa stratēģija, kas tiek īstenota, neatkarīgi no politiskās varas izmaiņām. Līdzīgi kā minēts iepriekš, būtu jāizstrādā vienota valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšanas kārtība. Detalizētāk korporatīvās pārvaldības standartu uzlabošana un ieviešana tikt aprakstīta šī pētījuma ietvaros veidotā Rekomendāciju ziņojumā.	A B C
----	--	---	---	----------------------------

2. Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrību darbību

Tabula Nr. 1 norādīts KS procentuālais skaits no visām attiecīgās nozares KS, kuru darbību norādītajās piecās kategorijās ietekmē normatīvie akti.

Tabula Nr. 1 „Normatīvo aktu ietekme uz KS darbību, % no visām attiecīgās nozares KS 2010. gadā”

Nozare	Prēmiju ierobežošana	Darbība koncernā	Sniegto pakalpojumu kvalitāte un/vai apjoms	Tirgus apstākļi	Sniegto pakalpojumu cena
Mežsaimniecība	0%	0%	100%	0%	0%
Elektroniskie sakari	25%	0%	25%	50%	50%
Enerģētika	0%	50%	50%	50%	100%
Transports	56%	11%	78%	56%	89%
Veselības aprūpe	100%	0%	100%	0%	100%
Nekustamie īpašumi	100%	0%	0%	20%	40%
Pārējās KS	100%	0%	51%	24%	22%

Avots: Ministriju interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Papildu šiem ierobežojumiem KS ierobežo arī Publisko iepirkumu likums, kā arī deklarācija par investīciju un papildu saistību palielināšanu, kuru apjoms pārsniedz LVL 100 000,-, apstiprināšanu FM.

MK noteikumos Nr. 378 (13.04.2010.) „Noteikumi par kapitālsabiedrību sarakstu” noteiktas KS un to meitas sabiedrības, kas 2010. gadā un 2011. gadā varēja izmaksāt prēmijas, naudas balvas, pabalstu un veikt citu materiālo stimulēšanu. Prēmijas tiek pilnībā ierobežotas veselības aprūpes, nekustamo īpašumu un kategorijas „Pārējās KS” KS. Elektronisko sakaru nozarē trīs no četrām KS var izmaksāt prēmijas, bet transporta nozarē nedaudz mazāk par pusi KS var izmaksāt prēmijas. Mežsaimniecības un enerģētikas nozarē prēmiju ierobežošana nepastāv.

Koncernu likums attiecas tikai uz Latvenergo un LDz koncernu, līdz ar to šis likums tiek attiecināts tikai enerģētikas un transporta nozarē.

Sniegto pakalpojumu kvalitāte un/vai apjoms tiešā vai mazāk tiešā veidā tiek pilnībā vai daļēji ietekmēts visās analīzē iekļautajās nozarēs, izņemot nekustamo īpašumu nozari. Piemēram, lielākajā daļā deleģējuma līgumos ir noteikti rezultatīvie rādītāji, kas tiešā mērā ietekmē pakalpojumu apjomu. Savukārt kvalitāte tiek ietekmēta, piemēram, uzraugot LAU ceļu uzturēšanas kvalitāti par ko atbildīga LVC.

Tirgus apstākļi netiek ietekmēti mežsaimniecības un veselības aprūpes nozarē. Citās nozarēs, piemēram, nosakot vienu universālā pakalpojuma sniedzēju (elektronisko sakaru un pasta nozarē) vai ar normatīvo bāzi, nosakot valsts monopola tiesības uz konkrētu pakalpojumu sniegšanu (Latvijas Loto), tiek ietekmēti tirgus apstākļi.

Sniegto pakalpojumu cena pilnībā netiek regulēta vienīgi mežsaimniecības nozarē. Elektronisko sakaru nozarē cena tiek regulēta VASES un LVRTC. Enerģētikas nozarē SPRK apstiprina tarifus atbilstoši MK noteiktai tarifu veidošanās metodikai. Ņemot vērā, ka lielākā daļa transporta nozares KS veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, to sniegto pakalpojumu cena noteikta MK apstiprinātā sniegto pakalpojumu cenrādī. Nozarēs, kurās KS darbojas kā dabiskie monopoli, valsts ar normatīvo aktu starpniecību būtiski iejaucas cenu noteikšanā, lai tiktu risināta dabisko monopolu tirgus nepilnība. Šis novērojums atbilst teorijai, kur tipiska valsts iejaukšanās dabisku monopolu gadījumā ir pakalpojumu cenas regulēšana. Lai gan veselības aprūpes KS sniedz jauktus pakalpojumus, kuru patērēšanā rodas ārējas ietekmes / blakusefekti (*externalities*) un kur viena no valsts iejaukšanās formām bieži ir dotācija un / vai apjoma regulēšana, Latvijas gadījumā tiek ietekmēta arī šīs nozares KS sniegtā pakalpojuma cena.

Lai gan šobrīd ir atcelta E.Repšes rezolūcija par iepirkumu un finanšu saistību virs 100 000 latiem apstiprināšanu ar Finanšu ministriju, tomēr šādu un cita līdzīga rakstura normatīvo aktu ieviešana būtu jāizvērtē pirms pieņemšanas, ņemot vērā ietekmi uz KS darbības efektivitāti, operativitāti un attīstību.

Kopumā KS darbību ietekmē šādu normatīvo aktu grupas:

- normatīvie akti, kas attiecas uz iepirkumiem (piemēram, Publisko iepirkumu likums);
- normatīvie akti, kas attiecas uz prēmēšanu un cita veida atbalsta sniegšanu darbiniekiem (piemēram, MK noteikumi Nr. 378 (13.04.2010.) „Noteikumi par kapitālsabiedrību sarakstu”);
- normatīvie akti, kas nosaka KS sniegto pakalpojumu tarifus (piemēram, MK noteikumi Nr.1046 Veselības aprūpes organizēšana un finansēšanas kārtība).

Lai gan Publisko iepirkumu likuma ietekme vērtējama kā objektīva, lai netiktu ietekmēta iepirkumu konkursa kārtība, tomēr būtu jāvērtē, vai visām tām KS, kas darbojas brīvā konkurences tirgū būtu jāpiemēro Publisko iepirkumu likums, ņemot vērā, ka tirgus konkurence pēc būtības netieši nosaka, ka iepirkumi jāveic, lai to ieguvumu un izdevumu saistība sniedz pēc iespējas lielāku kopējo ieņēmumus KS nākotnē. Šī likuma nepiemērošana atsevišķām KS būtu jāvērtē atsevišķi, taču nosacījumiem būtu jābūt vienotiem, lai visas KS varētu izvērtēt pēc vienotiem kritērijiem, kad šis likums būtu un kad nebūtu piemērojams.

Vērtējot prēmēšanas jautājumu, šī brīža KS, kurām kapitālsabiedrības juridiskais statuss netiek mainīts, būtu jāpārskata iekļaušana šajā sarakstā vai šāda saraksta atcelšana, jo, sasaistot prēmijas (kā tas notiek tādās KS kā Lattelecom u.c., papildus skatīt KS gadījumu analīzi) ar noteikto mērķu (jāņem vērā, ka tiek noteikti skaidri mērķi, ņemot vērā mērķu noteikšanas vadlinijas, kuru piemērošana detalizēti aprakstīta) izpildi, tiktu veicināta darbinieku motivāciju, kas savukārt sekmētu turpmāko mērķu sasniegšanu un KS attīstību. Lai gan šī problēma var tikt salīdzinoši ātri

novēršana, papildus būtu jāvērtē ieteikumu ieviešanas ietekme uz KS un līdz ar to valsts budžetu. Turklāt būtu ieteicamāk šo teorētisko ieteikumu ieviest pēc visu KS juridiskās formas pārskatīšanas.

Ja KS sniegto pakalpojumu cena jeb tarifi noteikti normatīvajā bāzē, tad nebūtu pareizi, ja veidotos tāda situācija, ka valsts nosaka šos tarifus un sniegto pakalpojumu apmēru, kā arī sniedz finansējumu, ja pakalpojumu tarifs nenosedz visas izmaksas, kas rodas, nodrošinot sniegto pakalpojumu apmēru. Šī nepilnība vērtējama kā būtiska un ieteikumi tās mazināšanai sniegti šī pētījuma ietvaros veidotā Rekomendāciju ziņojuma sadaļā 4.3. – Ieteikumi kapitālsabiedrību pārvaldībai (4.3.3. C segments).

2.1. Problēmjaudājums par normatīvo aktu ietekmi

Atsevišķi normatīvie akti vai cita veida politikas dokumenti var būtiski ietekmēt KS darbības efektivitāti un operatīvu lēmumu pieņemšanu, un līdz ar to arī KS turpmāko attīstību.

- Nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti uzstādītie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.

Būtiski norādīt, ka normatīvo aktu ietekme tiek skatīta un analizēta arī visu pārējo sadaļu ietvaros, un tiek sniegti ieteikumi šo normatīvo aktu izmaiņu veikšanai. Kopsavilkums ar būtiskākajām normatīvo aktu izmaiņām iekļautas šī pētījuma ietvaros izstrādātā Rekomendāciju ziņojuma sadaļā 4.5. – Laika grafiks.

2.2. Rekomendācijas par normatīvo aktu ietekmi

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
4.	Nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti uzstādītie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.	Ir KS, kurām savā darbībā nav jāievēro Publisko iepirkumu likums, un ir KS, kurām ir jāievēro šī likuma prasības. Nosacījumi pie kādiem ir vai nav jāievēro likuma prasības nav viennozīmīgi definēti. Jāņem vērā, ka šī likuma ievērošana var būtiski ietekmēt saimnieciskās darbības operativitāti tirgus apstākļu un citu ārēju faktoru ietekmē. KS ekonomiskās krīzes sākuma periodā tika piemērota Finanšu ministra rezolūcija par KS iepirkumu saskaņošanu, ja to apjoms pārsniedz LVL 100 000.	Būtu periodiski jāizvērtē, kā ekonomisko apstākļu ietekmē ieviestie tiesību akti tiek grozīti vai atcelti, ja zūd to nepieciešamība, mainoties ekonomiskajiem u.c. apstākļiem, kas ietekmēja šo aktu izstrādi. Nevajadzētu nonākt līdz gadījumiem, kad pieņemto likumu izvērtēšana sāk pārvērsties par formalitāti. Ņemot vērā Publisko iepirkumu likuma definīciju, ka pasūtītājs — valsts vai pašvaldības iestāde, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona vai tās institūcija, kā arī privāto tiesību juridiskā persona —, kas vienlaikus atbilst šādiem kritērijiem: a) ir nodibināta vai darbojas, lai nodrošinātu sabiedrības vajadzības, kurām nav komerciāla vai rūpnieciska rakstura, b) atrodas valsts vai pašvaldības iestādes, pašvaldības, citas atvasinātas publiskas personas vai tās institūcijas padotībā vai izšķirošā ietekmē vai šiem kritērijiem atbilstošas privāto tiesību juridiskās personas izšķirošā ietekmē (ši ietekme izpaužas kā balsttiesību vairākums pārraudzības vai izpildinstitūcijas locekļu ievēlēšanā vai vadības iecelšanā), vai arī šīs privāto tiesību juridiskās personas darbību vairāk par 50 procentiem finansē valsts, pašvaldība, cita atvasināta publiska persona, tās institūcija vai cita šiem kritērijiem atbilstoša privāto tiesību juridiskā persona. Būtu jāpārskata iepriekš norādītās Publisko iepirkumu likuma definīcijas, īpaši, ja daļa no KS sniegtajiem pakalpojumiem ir komerciāls raksturs (a punkts) un daļai — nē. Rezolūcija par KS iepirkumu un finanšu saistību saskaņošanu ar Finanšu ministriju, ja KS investīcijas vai cita veida ieguldījumu apmērs pārsniedz LVL 100 000 var būtiski ietekmēt vairāku KS operatīvo darbību, ja lēmums par, piemēram, jaunas tehnikas iegādi jāpieņem nekavējoties, lai netiktu ietekmēta uzsākta projekta virzība. Ņemot vērā iepriekš minēto, būtu vai nu jāatceļ šī rezolūcija un finanšu saistības jāapstiprina KS padomei / kapitāldaļu turētājam (šāda apmēra investīcijas lielākoties veic lielas KS, kurās plānots veidot padomes), vai būtiski jāpaaugrina process, kādā šāda apmēra investīcijas tiek pastiprinātas. MK līdz 2012. gada beigām būtu atbildīgs par normatīvo aktu piemērošanas nepieciešamības pārskatīšanu.	A B C

3. Kapitālsabiedrību izveidošanas mērķis un faktiskie darbības virzieni

Vērtējot analizē iekļautās KS, lielākajā daļā gadījumu veids, kādā tās tikušas izveidotas ir struktūrvienību / valsts uzņēmumu reorganizācija vai apvienošana. Piemēram, LLKIC veidots, reorganizējot Latvijas Lauksaimniecības konsultāciju dienestu. 2004. gadā lielā vairumā gadījumu visas bezpeļņas organizācijas tika pārveidotas par KS. Piemēram, LVC izveidota, reorganizējot bezpeļņas organizāciju valsts akciju sabiedrību „Latvijas Autocēļu direkcija”. Atsevišķos gadījumos tika veikta aģentūru vai struktūrvienību likvidācija un likvidēto sabiedrību uzdevumu nodošana citās sabiedrībām. Piemēram, līdz ar MK rīkojumu Nr.351 "Par Metroloģijas un akreditācijas valsts aģentūras" likvidāciju tās uzdevumi tika nodoti SIA "Latvijas standarts", kuru vēlāk reorganizēja, izveidojot SAMC.

Pamatā šīs izmaiņas saistītas ar diviem notikumiem, t.i., Komerclikuma stāšanos spēkā 2000.gadā, kad attiecīgajai nozares ministrijai bija jāizlemj, kuras tās pārraudzībā esošās uzņēmēj sabiedrības kļūs par kapitālsabiedrībām un kuras – nē, un finanšu krīzes ietvaros veiktajām izmaiņām, kad virkne tiešās pārvaldes iestādes budžeta izdevumu daļas samazināšana nolūkos tika pārveidotas par kapitālsabiedrībām.

Atsevišķu KS statūtos ir salīdzinoši skaidri definēts tās uzdevums, kas iezīmē tās izveidošanas pamatojumu. Piemēram, LHZB galvenais darbības mērķis ir Latvijas ekonomiskās attīstības atbalstīšana atbilstoši tās darbības virzieniem. Taču citām KS statūtos mērķi ir vai nu ļoti plaši aprakstīti vai nav minēti vispār.

Lai gan ne pirmā, ne otrā būtiskā notikuma, kas minēti kā pamata iemesli KS dibināšanai, lēmumu pieņemšanas reizē netika izvērtētā KS atbilstība VPIL un īpaši tā 88. panta (1) sadaļas nosacījumiem, kad publiska persona var veikt komercdarbību, tieši šim VPIL pantam būtu jābūt par pamatu visu KS izveidošanas mērķim un līdz ar to pastāvēšanai.

Nākamajos šī sadaļas paragrāfos vērtēti atteikumi nodot privatizācijai konkrētas KS un / vai vērtēta atsevišķi šī panta piemērojamība KS grupām.

Grafiks Nr. 3 redzams rezultātu apkopojums pa nozarēm. Analizējot konkrētus tiesu atteikumus nodot privatizācijai virkni KS, redzams, ka virknē gadījumu arguments ir plaši interpretējams un var nebūt vairs aktuāli šobrīd, ņemot vērā KS darbības būtību un tirgu, kurā tā sniedz savus matpakalpojumus. Plašāka VPIL 88.panta (1) daļas apakšpunkti analīze veikta šī projekta 2. nodevuma 3. sadaļā – „Valsts pārvaldes iekārtas likuma 88.panta pirmās daļas apakšpunktu analīze”, kur ieteikumi aprakstīti detalizētāk.

Elektronisko sakaru nozarē 2007.gada nolēmumā pamatojums, kāpēc LVRTC netiek nodota privatizācijai bija VPIL 88. panta (1) sadaļas 2., 3., 5. un 6.punkts. Lai gan šī ir būtiska valsts nozīmes KS, tomēr, piemēram, 6. punkta pamatojums, iespējams, būtu jāpaskaidro detalizētāk, proti, kas šīs konkrētās KS gadījumā tiek saprasts ar augstāku kvalitātes standartu.

Lai gan attiecībā uz mežsaimniecības nozares KS pēdējo gadu laikā nav ierosināta tās nodošana privatizācijai, vistiešāk attiecināmais ir VPIL 88.panta (1) sadaļas 3.punkts – stratēģiski svarīga

nozare, jo LVM iekļauta neprivatizējamo KS sarakstā un ir ļoti būtisks visas mežsaimniecības un ar to saistīto nozaru ķēdes posms. Taču būtiski pieminēt, ka stratēģiski svarīga nozare ir salīdzinoši plaši interpretējama definīcija, ja valsts augstākā līmeņa politikas plānošanas dokumentos nav nedefinētas stratēģiski svarīgās nozares. Stratēģiski svarīga nozare var un tiesu nolēmumos tiek attiecināta arī uz KS, kas sniedz sabiedriskas preces (*public goods*), kas savā būtībā ir pielietojama interpretācija, ja stratēģiskums saistīts ar valsts drošību. Kopumā redzams, ka termins stratēģiski svarīga nozare būtu jādefinē konkrētās un jāpaskaidro uz kādiem gadījumiem tas var tikt attiecināts.

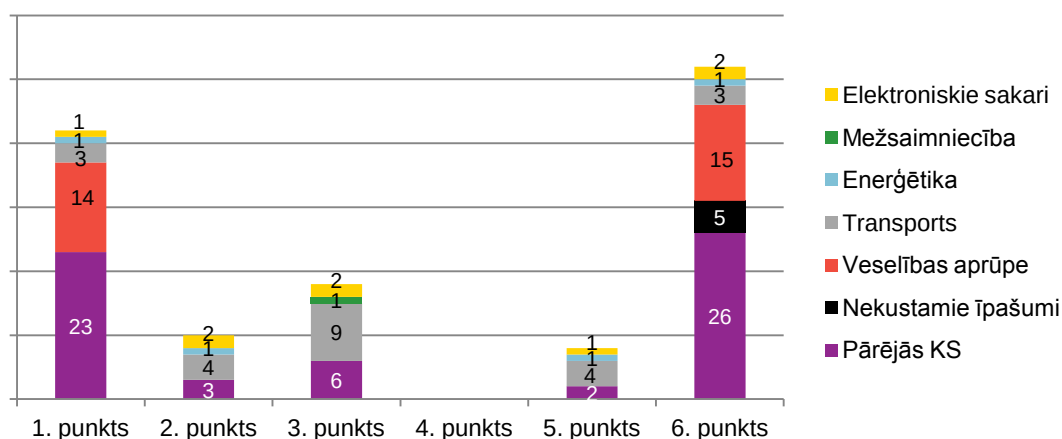
Enerģētikas nozarē vistiešāk var tikt piemērot 1. un 6. punktu un zināmā mērā arī 5. punktu. Lai gan Latvenergo Latvijas teritorijā un Rīgas apkārtnē darbojas ierobežotas konkurences apstākļos, būtu jādefinē konkrēti kritēriji, kāpēc var tikt attiecināts arī 2. punkts – dabisks monopols.

Transporta nozarē ir novēroti, iespējams, visvairāk diskusiju raisošie tiesu nolēmumi, jo kopumā šīs nozares KS tiek piemēroti pieci no sešiem nosacījumiem, kad publiska personas var nodarboties ar komercdarbību.

Veselības aprūpes nozare saistīta ar sabiedrības interešu un augstāka kvalitātes standarta nodrošināšanu.

Nekustamo īpašumu nozarē, konkrēti, 2008. gada administratīvā rajona tiesas atteikumā par VNĪ nodošanu privatizācijai minēts VPIL 88. panta (1) sadaļas 3. un 5. punkts, proti, ka tā ir stratēģiski svarīga nozare un kuras infrastruktūras attīstībai nepieciešami lieli kapitālieguldījumi. Lai arī zināmā mērā šis pamatojums ir attiecināms, tomēr abi šie punkti ir plaši diskutējami un būtu jāpārskata vai jādefinē konkrētāki kritēriji to piemērošanai.

Grafiks Nr. 3 „KS atbilstība VPIL 88. panta (1) sadaļas punktiem, #”

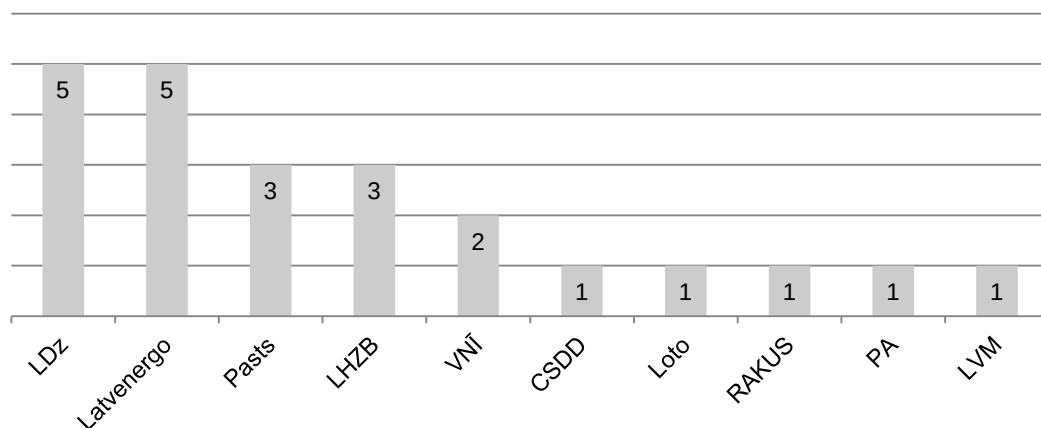
Avots: Nozare ministriju interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Atsevišķu valsts KS īpašumā ir viena vai vairākas meitas sabiedrības (sk.

Grafiks Nr. 4). Lielākais skaits meitas sabiedrību ir LDz un Latvenergo koncernā. Lielākajā daļā meitas sabiedrību darbību ir cieši saistīta ar mātes sabiedrības darbību, taču citos gadījumos, kā piemēram, LVM (SIA „Jaunmoku pils”) šī saistība ir mazāk uzskatāma. CSDD meitas sabiedrības SIA „Auteko & TUV Latvija” gadījumā mātes sabiedrībai pieder 51% kapitāla daļu, bet pārējā daļa

pieder privātajam investoram. PA meitas sabiedrības ir AS „Parex banka” (līdzdalības daļa kapitālā pēc 28.12.2010. – 81,83%) un AS „Citadele banka” (līdzdalības daļa kapitālā pēc 30.07.2010. – 75%), kas tika pārņemtas valsts īpašumā (šīs sabiedrības nav iekļautas nākamajā pielikumā). Papildu PA meitas sabiedrības ir arī SIA „Latvija Starptautiskā šķīrējtiesa”, kas iekļauta nākamajā grafikā.

Grafiks Nr. 4 „KS mātes sabiedrības un to meitas sabiedrību skaits 2010. gadā, #”

Avots: Ministriju interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Informatīvajā ziņojumā par valsts kapitālsabiedrību meitas uzņēmumu un to saglabāšanas lietderību, kas izdots 09.02.2010., noteikti argumenti, kāpēc meitas sabiedrības būtu jāsaglabā un iespējamie varianti atsevišķu meitas sabiedrību likvidēšanai.

Vairumā gadījumu KS meitas sabiedrību darbība vērtēta kā efektīva un/vai to likvidācija radītu zaudējumus. Atsevišķos gadījumos, piemēram, VNĪ meitas sabiedrību SIA „VNĪ pilis”, likvidācija piedāvāta tiklīdz tiek rastas alternatīvas īpašuma apsaimniekotājs.

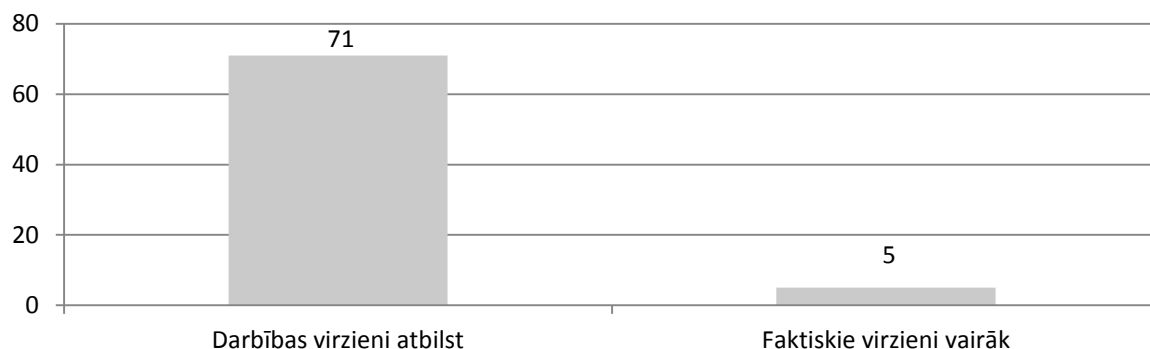
3.1. Faktiskie darbības virzieni

Šajā sadaļā analizēts, vai KS faktiskie darbības virzieni atbilst to statūtos norādītajiem darbības virzieniem atbilstoši nozaru un apakšnozaru saimniecisko darbību statistiskajai klasifikācijai (NACE).

Pamatā KS īsteno visus vai būtiskākos no to statūtos minētajiem darbības virzieniem. Vairākos gadījumos statūtos ir noteikti vairāk darbības virzieni nekā faktiski īstenotie. Viens no iemesliem, statūtos norādītie virzieni nav pēdējos gados pārskatīti, ja KS atsevišķi darbības virzieni ir mainīti. Atsevišķos gadījumos KS nav veikušas izmaiņas statūtos, papildinot tos ar jauniem darbības virzieniem, kas faktiski tiek veikti. Visbiežāk tas ir saistīts ar nekustamo īpašumu vai telpu nomu (piemēram, kultūras iestādes), IT pakalpojumiem, būvuzraudzības ārpakalpojumiem (Šampētera nams), izmitināšana viesnīcās un līdzīgās apmešanās vietās (STC) vai izdevējdarbību (TNA).

Dažu KS statūtos iekļauts, ka papildus pamatdarbībām KS var veikt citus komercdarbības veidus, kas nav pretrunā ar Latvijas Republikas normatīvajiem aktiem. Tas netieši norāda, ka KS var sniegt ļoti plaša spektra pakalpojumus.

Grafiks Nr. 1 „KS darbības virzienu atbilstība faktiskajiem darbības virzieniem”

Avoti: KS statūti, KS 2010.g. pārskati un Lursoft datu bāzē norādītie KS darbības virzieni.

Telpu noma kā viens no papildu darbības virzieniem, kas savā būtībā neatbilst virknes KS darbības sākotnējam pamatojumam, tiek veikta, lai KS gūtu papildu līdzekļus saimnieciskās darbības nodrošināšanai.

Nākamajā tabulā norādīts konkrētas nozares (kultūras) KS apgrozījuma sadalījums pa ieņēmumu veidiem. Šī nozare tiek vērtēta, jo telpu noma aizņem salīdzinoši ievērojamu procentuālo daļu no apgrozījuma.

Faktiskie darbības virzieni	Vidēji no neto apgrozījuma*
Izrādes, koncerti, koncertu organizēšana	86%
Telpu noma	7%
Reklāma	3%
Preču realizācija, CD pārdošana, programmu un bukletu pārdošana	1%
Citi ieņēmumi	2%

*Neskaitot piešķirtās dotācijas un cita veida finansējumus / dāvinājumus

Redzams, ka kultūras iestāžu pamatdarbība, kas ietver ienākumus no izrādēm, koncertiem un kultūras pasākumu organizēšanas vidēji no pašu ģenerētajiem ienākumiem sastāda 86%. Citi papildu ienākumi kopā sastāda 14%, no kuriem būtiskākie ir telpu noma – 7%, reklāmas izvietošana – 3%, kā arī preču realizācija, CD pārdošana, programmu un bukletu pārdošana – 1%. Pamatdarbības ienākumu amplitūda ir no 73% VSIA „Valsts akadēmiskais koris „Latvija”” līdz 98% VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”. Lielākos reklāmas ienākumus no pašu ģenerētajiem ienākumiem guvusi VSIA „Latvijas Nacionālā opera” – 7%. Telpu noma procentuāli no neto apgrozījuma variē no 1% VSIA „Latvijas Leļļu teātris” līdz pat 13% - VSIA „Dailes teātris”. Citu ieņēmumu skaitā ir atļauju pārdošana u.c. pakalpojumi.

Kopumā secināms, ka lielākajā vairumā gadījumu KS statūtos norādītie darbības veidi atbilstoši atspoguļo faktiskos KS darbības virzienus un mērķis ar kādu KS tika veidota (ņemot vērā statūtos norādīto informāciju) atbilst to šī brīža darbības virzieniem. Kā viena no darbībām (kā arī norādīts kultūras jomas KS piemērā iepriekšējā tabulā), kas neatbilst KS pamata darbībām, lai gan ir noteikta statūtos, saistīta ar telpu nomu un atsevišķi preču realizāciju, kas lielākajā daļā gadījumu veido nelielu daļu no kopējā KS apgrozījuma. Būtiskākais iemesls šādu darbību veikšanai ir nepieciešamo papildu finanšu līdzekļu apjoms, lai nodrošinātu pilnvērtīgu KS darbību.

3.2. Problēmjaudājumi par izveidošanas mērķi un faktiskajiem darbības virzieniem

Valsts uzņēmumi dažādu apstākļu ietekmē vēsturiski tika pārveidoti par KS, taču šobrīd būtu aktuāli pārskatīt to darbības un pakalpojumu būtību, lai tiktu piemērota tām atbilstošākā juridiskā forma pēc konkrētiem principiem, kas tiktu ievēroti arī turpmāk.

- Vairākas KS, kas pilda deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus, risina tirgus nepilnības un / vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus, neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības.

KS meitas sabiedrības darbības būtībai un līdz ar to atbilstībai VPIL 88. panta pirmā sadaļas punktiem būtu jābūt cieši saistītai vai jāsakrīt ar mātes sabiedrības atbilstību VPIL 88. panta pirmā sadaļas punktiem. Pretējā gadījumā būtu jāapsver šo meitas sabiedrību pastāvēšanas lietderība un vajadzība. Skaidri kritēriji, kas tiek piemēroti meitas sabiedrību dibināšanai, jāpielieto arī turpmāk, lai katras jaunas meitas sabiedrības dibināšana varētu tikt izvērtēta pēc vienotiem nosacījumiem.

- Šobrīd nav izstrādāti vienoti kritēriji, pēc kuriem izvērtēt KS meitas sabiedrību izveidošanas kārtību un nepieciešamību.

KS statūtiem būtu jābūt dokumentam, kuri skaidri noteikti visi KS darbības virzieni, lai neveidotos situācija, ka KS sniedz arī tādus pakalpojumus, kas netieši ietekmē tirgus konkurences veidošanos

- Faktiskie darbības virzieni ne visos gadījumos atbilst statūtos noteiktajiem darbības virzieniem.

3.3. Rekomendācijas par izveidošanas mērķi

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS gr.
5.	Vairākas KS, kas pilda deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus, risina tirgus nepilnības un/vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus, neatbilst kapitālsabiedrības juridiskajam statusam pēc būtības.	Atbilstoši Komerclikumam (13.04.200.) kapitālsabiedrības mērķis ir gūt peļņu. Publisko valsts aģentūru likuma (01.12.2009.) 10. pantā noteikts, ka darba samaksu valsts aģentūrā nosaka atbilstoši valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likumam. 13. pantā minēts, ka, apstiprinot valsts aģentūras budžetu, MK pēc attiecīgā ministra ierosinājuma ir tiesīgs noteikt valsts budžetā ieskaitāmo ienākumu daļu no valsts aģentūras ieņēmumiem par sniegtajiem maksas pakalpojumiem.	Daļu KS būtu ieteicams pārveidot par valsts publiskajām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm. Tomēr būtiski, ka, lai aģentūru/iestāžu darbība būtu pēc iespējas efektīvāka un atbilstošāka, tiktu pārskatīta normatīvā bāze, kas attiecas uz publiskajām aģentūrām un tiešās pārvaldes iestādēm. Piemēram, būtu jāapsver iespēja veikt virkni izmaiņu Publisko aģentūru likumā, jo pēdējās būtiskās izmaiņās šajā likumā daļēji atrisināja problēmjautājumu par līdzekļu uzkrāšanu, taču virkne citu nepilnību joprojām pastāv. Kapitāla daļu turētājs atbilstoši izstrādātiem kritērijiem, kad šī brīža KS būtu jāpārveido par publisku aģentūru vai tiešās pārvaldes iestādi, izvērtē turējumā esošās KS. Gala lēmumu par juridiskā statusa maiņu pieņemtu MK. Izvērtēšana veicama 2012.gada laikā. Pirms KS juridiskās statusa maiņas pamatā būtu jāskata konkrēti KS sniegtie pakalpojumi un tirgus nepilnības, kuru mazināšanu šie pakalpojumi risina. Pēc būtības līdzīgi KS pakalpojumi var tikt apvienoti, ja tas nodrošina efektīvāku valsts resursu izmantošanu. Ņemot vērā, ka uz KS, kuras tiks pārveidotas par publiskām aģentūrām vai tiešās pārvaldes iestādēm, attieksies Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likuma prasības attiecībā uz atalgojumu, būtu jāapsver iespēja piemērot izņēmumus pamatā uz ekspertu atalgojuma apmēriem līdzīgi kā šī likuma 4.panta (10) sadaļā. Būtu jāvērs uzmanība, lai atsevišķu aģentūru un iestāžu ekspertu alga būtu konkurētspējīga, kas ir primārs nosacījums augstas kvalitātes profesionāļu piesaistīšanai. Iepriekš minētos izņēmumus vajadzētu piemērot pamatā tām aģentūrām / tiešās pārvaldes iestādēm, kas pašfinansē savu saimniecisko darbību, pārvalda liela apjoma finansiālos līdzekļus vai saņem nelielu valsts finansējumu. Lai gan likuma Par budžeta un finanšu vadību 6.1 panta (5) sadaļā noteikts, ka valsts budžeta nefinansētu iestāžu kārtējā gada līdzekļu atlikumu var izmantot nākamajā gadā izdevumu finansēšanai, jāpārskata, vai to būtu iespējams attiecināt arī uz KS, kas tiks pārveidotas par publiskajām aģentūrām, ja tās saņem valsts finansējumu. Tas būtiski atvieglotu šo aģentūru iespēju plānot vairāku gadu investīcijas un operatīvi reaģēt uz tirgus apstākļu izmaiņām. Papildu būtu jāpārskata personāla skaita nesamazināšana tirgus apstākļu ietekmē, bet iespēja to novirzīt citām darbībām, lai, atjaunojoties ekonomiskai stabilitātei, nebūtu jāiegulda papildu finanšu resursi atbilstošas kvalifikācijas personāla meklēšanai un pieņemšanai darbā. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldību.	B C

6.	Šobrīd nav izstrādāti vienoti vadlīnijas, pēc kurām izvērtēt KS meitas sabiedrību izveidošanas kārtību un nepieciešamību.	Gan no ekonomiskās pamatotības, gan risku dalīšanas principa KS bieži dibina meitas sabiedrības, taču nereti šāds lēmums savā būtībā ir pretrunā ar VPIL 88.panta 1.punktu. Atsevišķos gadījumos KS meitu sabiedrību dibināšana ir izdevīga KS darbībai, taču tā nav viennozīmīgi izdevīga no pastāvošās likumdošanas prasību aspekta. Šobrīd vairākas KS meitas sabiedrības darbojas atšķirīgās nozarēs no to mātes sabiedrībām. Šobrīd uz mātes un meitas sabiedrībām vienādi attiecas Komerclikums un likums „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām”.	Vadlīnijas, dibinot meitas sabiedrību būtu jābūt pamatotām uz ekonomisko izdevīgumu KS un valstij kopumā, turklāt tām būtu jābūt saistošām visām KS, lai KS meitu sabiedrību izveide būtu līdzvērtīgi pamatojama un izvērtējuma. Būtu jāpapildina VPIL 88.panta (1) sadaļas punkti ar skaidrojumiem un papildu visām šī brīža KS jāpiemēro arī KS meitas sabiedrībām. Par izvērtēšanu atbildīgā institūcija būtu EM vai kapitāla daļu turētājs, bet gala lēmumu par iespējamo meitas sabiedrību likvidēšanu un/vai izveidi (ja tiek veidotas jaunas) pieņemtu MK. Izvērtējums veicams 2012.gada laikā. Meitas sabiedrību dibināšana būtu jāskata individuāli katrai KS, ņemot vērā minētās vadlīnijas meitas sabiedrību dibināšanai. KS mātes sabiedrībai būtu jāiesniedz un jāpamato stratēģijas, biznesa plāna, darbības mērķu, peļņas, citu finanšu rādītāju un sociālekonomisko rādītāju saistība ar meitas sabiedrības dibināšanu, kas tiek ņemti vērā kā būtiskākie faktori, vērtējot meitas sabiedrību nepieciešamību. Veidojot vadlīnijas attiecībā uz KS meitas sabiedrībām, būtu jāpieļauj peļņas sadale nākamajos periodos, ja tiek nepārprotami definēta tās reinvestēšana, lai neveidotos situācija, kad meitas sabiedrību dibināšana, piemēram kopīgai Baltijas valstu KS, lai konkurētu starptautiskā līmenī, attiecībā uz peļņas gūšanu un investēšanu nav ilgtermiņā izdevīga. Mātes sabiedrības darbībai jābūt pamatoti saistītai ar meitas sabiedrības darbību. Meitas sabiedrību lietderība ir jāpārskata sistemātiski un atkārtoti vismaz reizi divu gadu periodā. Meitas sabiedrību dibināšanai jāattiecas vienāda mērā ar mātes sabiedrības attiecībā uz VPIL 88.panta 1.sadaļu, ņemot vērā tādus būtiskus apstākļus kā likviditātes problēmas, ES attiecināmo normatīvo bāzi un ietekmi uz tautsaimniecībai nozīmīgām un jomām un valstiski stratēģiski svarīgu infrastruktūru. Izvērtēti jautājums par meitas sabiedrību dibināšanu skatīts šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma sadaļā par kapitālsabiedrību pārvaldības modeļiem, taču pamatā būtu jāpiemēro vienoti kritēriji meitas sabiedrību dibināšanai, kas, ietverot ES un EP regulējuma nosacījumu izpildi, tiktu piemēroti katram atsevišķam meitas sabiedrības gadījumam. Centrālā pārvaldības institūcija būtu atbildīga par vienotu vadlīniju meitas sabiedrību dibināšanai izstrādi un apstiprināšanu, bet gala lēmumu par meitas sabiedrību dibināšanu pieņemtu MK. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par ieteicamo vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	A B C
----	--	--	---	-------------

7.	KS, kas iekļautas Pielikum Nr. 4 u.c. KS, kurās valsts ir mazākuma akcionārs / dalībnieks, būtu jāpārskata un jāizvērtē valsts turpmākās līdzdalības nepieciešamība.	Valsts ir mazākuma akcionārs lielā daļā uzņēmumu, kuros ne visos gadījumos gūtais labums atmaksājas dividenžu vai citā veidā.	Valstij būtu jāapzina visu uzņēmumu, kuras tas ir akcionārs un jāizvērtē, vai turpmāka dalība tajos pozitīvu ietekmē kopējo sabiedrības labklājību, vai tiek saņemtas dividendes valsts budžeta u.c. aspekti. Ja valsts dalība nesniedz ieguvumus, tad būtu jāpārvērtē iespējamā valsts akciju daļas šajos uzņēmumos atsavināšana. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldību un CI lomu attiecībā uz tām KS, kurās valsts ir mazākuma kapitāla daļu īpašnieks.	-
8.	Faktiskie darbības virzieni ne visos gadījumos atbilst statūtos noteiktajiem darbības virzieniem.	Atsevišķu KS statūtos noteikti tādi to darbības virzieni, kas pamatā neatbilst to darbības būtībai. Šīs papildu darbības tiek veiktas, lai nodrošinātu KS saimniecisko darbību.	Lai gan papildu ienākumu gūšana pēc būtības nav pretrunā ar KS pamata definīciju atbilstoši Komerclikumam, proti, peļņas gūšanu, tomēr būtu jāizvērtē, vai tādu pakalpojumu, ko varētu, iespējams, efektīvāk veikt viena institūcija (konkrēti nekustamā īpašuma apsaimniekošanas jomā), nevis katra KS pēc saviem ieskatiem.	A B C

4. Kapitālsabiedrību darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi

Šajā sadaļā pamatā analizēti un apskatīti to KS, kas pamatā atbilst KS būtībai, deleģētie valsts pārvaldes uzdevumi. KS, kas vairāk atbilst aģentūras juridiskajam statusam pamatā nodarbojas ar valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu veikšanu un kopumā deleģēto uzdevumu skaits ir ļoti liels un pamatā tās pilda veselības aprūpes nozares KS un KS, kas ietilpst B KS grupā (Sk. Pielikums Nr. 7).

Vērtējot deleģētos valsts pārvaldes vai cita veida deleģētus uzdevumus, KS iespējams iedalīt tajās, kurām pamatā ir deleģējuma līgums, citās, kurām deleģējums ir no ārēja normatīvā akta un tajās, kam nav deleģētu uzdevumu. (Sk. Tabula Nr. 2)

Tabula Nr. 2 „Deleģējumu skaits pa nozarēm 2010.gadā”

Nozare	Deleģēts uzdevums tikai ar deleģējuma līgumu	Deleģēts uzdevums no ārēja normatīvā akta	Nav deleģētu uzdevumu
Mežsaimniecība	0	1	0
Enerģētika	0	0	2
Elektroniskie sakari	0	1	3
Transports	3	1	5
Veselības aprūpe	15	0	0
Nekustamie īpašumi	0	1	0
Pārējās KS	20	15	4

Avots: KS interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Tabula Nr. 3 norādīti piemēri ar KS un to deleģētajiem valsts pārvaldes uzdevumiem, kā arī papildu norādītās KS, kas nodrošina UP sniegšanu. Lielā daļā gadījumu deleģējums noteikts normatīvajā aktā. Veselības aprūpes nozares un kultūras jomas KS sākot no 2010. gada tika papildinātu deleģējuma līguma nosacījumi, ieviešot precīzāku rezultātīvo rādītāju uzskaiti un vērtēšanu. Tikai atsevišķu KS gadījumos, to statūtos noteikts valsts pārvaldes deleģējums, ko tās veic.

Tabula Nr. 3 „Valsts pārvaldes deleģēto uzdevumu piemēri pa nozarēm 2010.gadā”

Nozare	Deleģējuma piemēri
Mežsaimniecība	LVM veic valstij piekritošās un valsts īpašumā esošās uz valsts vārda Zemkopības ministrijas personā zemesgrāmatā ierakstītās meža zemes apsaimniekošanu un aizsardzību.
Enerģētika	Nav deleģētu uzdevumu.
Elektroniskie sakari	VASES - radiofrekvenču spektra un numerācijas pārvalde, kā arī elektronisko sakaru tīklu ierīkošanas un būvniecības pārraudzība (Elektronisko sakaru likums). Netieši var minēt UP veikšanu, ko nodrošina SIA „Lattelecom”, taču pēc būtības tas nav valsts pārvaldes deleģēts uzdevums.
Transports	ATD - izsniedz normatīvajos aktos paredzētos dokumentus, kas nepieciešami piekļuvei pasažieru un kravu starptautiskajiem un

	iekšzemes komercpārvaldījumiem un pašpārvaldījumiem ar autotransportu tirgum (Autopārvaldījumu likuma 5.1 panta pirmās daļas 6., 7., 8. punkts, 6. panta ceturtā daļa, 30. panta piektā daļa, 51.panta otrā daļa). LVC - valsts autoceļu tīkla pārvaldīšanu, valsts autoceļu tīkla finansējuma administrēšanu, iepirkuma organizēšanu valsts vajadzībām, valsts autoceļu ikdienas uzturēšanas darbu programmu vadību un izpildes kontroli, ceļu satiksmes organizācijas uzraudzību, valsts autoceļu būvniecības programmu vadību un būvniecības uzraudzību, kā arī pašvaldību, komersantu un māju ceļu būvniecības, rekonstrukcijas, ikdienas uzturēšanas un periodiskās uzturēšanas pārraudzību (likuma "Par Autoceļiem" 7.pants). Netieši var minēt UP veikšanu, ko nodrošina Latvijas Pasts, taču pēc būtības tas nav valsts pārvaldes deleģēts uzdevums.
Veselības aprūpe	Veselības aprūpes iestādēm tiek slēgts deleģējuma līgums ar detalizētiem sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem, piemēram, gultas dienu samazinājumu u.c.
Nekustamie īpašumi	ZMNĪ - Valsts meliorācijas sistēmu un valsts nozīmes meliorācijas sistēmu ekspluatācija un uzturēšana, meliorācijas kadastra uzturēšana, hidrometrisko posteņu uzturēšana (noteikts Meliorācijas likumā). –VNĪ veic savā, kā arī Finanšu ministrijas valdījumā esošo nekustamo īpašumu pārvaldīšanu, apsaimniekošanu, uzturēšanu, Valsts nekustamā īpašuma būvprojektēšanas organizēšanu, izstrādāto projektu saskaņošanu un ēku (būvju) renovācijas, rekonstrukcijas, restaurācijas, jaunu būvniecību īstenošanu u.c. uzdevumus (VNĪ statūti).
Pārējās KS	Kultūras iestādēm tiek slēgts deleģējuma līgums ar detalizētiem sasniedzamajiem rezultativajiem rādītājiem, piemēram, izrāžu skaitu u.c. rādītājiem. VSIA „Latvijas Proves birojs” - dārgmetālu, dārgakmeņu un to izstrādājumu proves noteikšana, zīmogošana, sastāva analīze, ekspertīze, kontrolanalīzes, novērtēšana un kvalitātes apliecību izsniegšana (likuma „Par valsts proves uzraudzību” 15.1 pants). SAMC - reģistrēt kā Latvijas nacionālos standartus tos standartus, kurus noteiktā kārtībā ir izstrādājušas vai adaptējušas standartizācijas tehniskās komitejas (Standartizācijas likums). STC - Veicināt Latvijā pastāvošo atbilstības novērtēšanas sistēmas prasību efektīvu izpildi attiecībā uz traktoriem un to piekabēm, lauksaimniecībā, mežizstrādē, kokapstrādē izmantojamo tehniku, to

	motoriem, citu tehniku. Veikt kompetentās kontroles institūcijas funkcijas bioloģiskās lauksaimniecības uzraudzība (Ceļu satiksmes likums 15.1 pants (3); Traktortehnikas un tās piekabju reģistrācijas noteikumi, Lauksaimniecībā vai mežsaimniecībā izmantojamo traktoru, piekabju un to sastāvdaļu atbilstības novērtēšanas noteikumi, Bioloģiskās lauksaimniecības uzraudzības un kontroles kārtība, Dzīvnieku un no tiem iegūto produktu aprites kārtība, kas nav regulēta Eiropas Savienības tieši piemērojamos tiesību aktos par bioloģisko lauksaimniecību).
--	---

Avots: KS interneta vietnes, KS 2010. gada pārskati un KS anketas

Finanšu mērķi pamatā uzstādīti tām KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītās. Daļā KS gadījumu, piemēram, elektronisko sakaru un mežsaimniecības nozarē u.c., izmanto Līdzsvarotās vadības karti (*Balanced Scorecard*), kas ir ērts instruments finanšu un nefinanšu mērķu uzstādīšanai un komunikēšanai KS dažādos līmeņos. Piemēram, elektronisko sakaru nozares atsevišķās KS tiek piemērota svērtā mērķu sasniegšanu, kura papildu finanšu mērķiem tiek ņemti vērā tādi nefinanšu mērķi kā klientu apmierinātības rādītājs. Atsevišķos gadījumos mērķu sasniegšana vai nesasniedzšana ietekmē arī dažāda līmeņa darbinieku bonusu apmēru.

Tomēr arī daļai citu nozaru KS, kurām peļņa gūšana nav primāra noteikti salīdzinoši precīzi finanšu mērķi. Piemēram, LNMC 2010.gada finanšu mērķis bija pašu kapitāla rentabilitātes palielināšana par 4%, kas ir salīdzinoši izaicinošs mērķis. LVĢMC finanšu mērķis 2010.gadā bija palielināt ienākumu no pašu sniegtajiem pakalpojumiem par 2%. VP finanšu mērķis bija apgrozījuma noteikts apgrozījuma apmērs, kas jāsasniedz.

Lai gan atsevišķos gadījumos finanšu mērķi var netikt sasniegti, tomēr to noteikšanas prakse ir būtiska.

Līdzīgi kā finanšu mērķi, arī nefinanšu mērķi lielā daļā gadījumu netiek konkrēti definēti. Lai gan rezultatīvie rādītāji, ko liela daļa KS nosaka var tikt izmantoti par pamatu nefinanšu mērķu noteikšanai, praksē tas tiek reti īstenots.

Neskatoties uz iepriekš minēto, daļa KS nosaka nefinanšu mērķis salīdzinoši skaidri. Piemēram, LVĢMC nefinanšu mērķis 2010. gadā bija izveidot vienu akreditētu laboratoriju, apvienojot 4 neatkarīgas laboratorijas. VP nefinanšu mērķis bija kļūt par Latvijas atpazīstamāko uzņēmumu, kas nodarbojas ar tehniski, ekonomiski un profesionāli sarežģītu inovatīvu projektu sagatavošanu un ieviešanu vides un reģionālās attīstības jomā. Lai gan šis nefinanšu mērķis ir ambiciozs, papildu būtiski noteikt faktorus, pēc kuriem mērķa sasniegšana vai nesasniedzšana tiek mērīta.

STC nefinanšu mērķu vidū 2010. gadā bija 132 sertifikācijas un 74 testēšanas vienību īstenošana. Abi šie mērķi tika izpildīti ar nelielu pārpalikumu.

Lai gan KS lielā skaitā gadījumu veic rezultatīvo rādītāju uzskaiti, tie parasti netiek vērtēti kā pirms tam uzstādīti mērķi.

Analīzē iekļauto KS vidū lielai daļai netiek uzstādīti konkrēti finanšu un nefinanšu mērķi. Turklāt tajās KS, kurās tiek uzstādīti mērķi, tie netiek pietiekami izvērtēti.

Vērtējot KS finanšu un nefinanšu mērķus, iezīmējas tendence, ka neskatoties uz to, ka KS tiek piemērota virkne rezultatīvo rādītāju, konkrētu finanšu un nefinanšu mērķu noteikšana netiek plaši pielietota. Lielā daļā gadījumu konkrēti KS mērķi tiek aizstāti ar vispārīgiem mērķiem, kuru sasniegšanu vai nesasniegšanu ir sarežģīti izvērtēt, jo to definējums var tikt ļoti dažādi interpretēts. Līdz ar to arī KS darbības novērtēšana (netieši ietver KS valdes novērtēšanu) nevar tikt veikta pietiekami objektīvi un atbilstoši ESAO korporatīvās pārvaldības vadlinijām.

Likumā par Budžeta un finanšu vadību veiktie grozījumi paredz KS kapitāla daļu turētājam iesniegt MK anketu par turējumā esošajām KS un to plānotajiem finanšu rezultātiem, kur iekļauti dati var tikt ņemti par pamatu, veidojot finanšu mērķus. Tomēr būtiski veikt arī šo noteikto mērķu izvērtēšanu.

Būtu jānosaka gan finanšu, gan nefinanšu mērķus pat gadījumos, kad KS peļņas gūšana (piemēram, veselības aprūpes iestādēm) nav primāra, jo KS finanšu rādītāju izvērtēšana ir būtiska, lai novērtētu piešķirto resursu atdevi un ar finanšu rādītājiem saistīto efektivitāti.

4.1. Pamatdarbības atbilstība COFOG vadliniju definētajiem uzdevumiem

COFOG pamatā analizē valsts pārvaldes uzdevumus no izmaksu viedokļa atbilstoši ESA95 1, iekļaujot tos pakalpojumus, kuriem nav vai ir neliels noieta ekonomiskais tirgus, kas ir paredzēti individuālam vai grupu patēriņam un būtisks ir šiem pakalpojumiem valsts piešķirto līdzekļu apjoms. Šīs grupējums neiekļauj valsts īpašumā esošas kapitālsabiedrības, kas pamatā nodarbojas ar tiešu preču realizāciju un / vai pakalpojumu nodrošināšanu, piemēram, pasta pakalpojumiem. Taču šajā grupējumā var tikt iekļautas tādas institūcijas, kas nodarbojas ar sekundārām aktivitātēm, kas saistītas ar preču realizāciju, piemēram, valsts statistikas grāmatu pārdošana. 2

Nemot vērā iepriekš izklāstīto par to, kas tiek iekļauts COFOG grupējumā, detalizēti netiek skatītas A segmentā ietilpstošās KS, jo tās nav šīs klasifikācijas subjekts. Piemēram, lai gan COFOG 04 nodaļas (ekonomiskās aktivitātes) 04.6 grupas (komunikācija) 04.6.0 klasē iekļauti telekomunikāciju pakalpojumi, tie pamatā saistīti ar tādām aktivitātēm kā frekvenču piešķiršana u.c., kas nav sasaistāms ar tādu KS kā Lattelecom un / vai LMT sniegtajiem pakalpojumiem, bet gan ar VASES pamata pakalpojumiem. Līdz ar to no analizē iekļautajām KS COFOG var tikt attiecināms pamatā uz B un C segmenta KS.

Atbilstoši ANO izstrādātajam COFOG vadlinijām, valstij būtu jāiesaistās nozaru darbībā, kas īsteno šādus uzdevumus:

- vispārējie publiskie pakalpojumi nodrošinājums (piemēram, likumdošanas orgāni, u.c.)
- aizsardzība (piemēram, armija)
- publiskā kārtība un drošība (piem. policija, u.c.)
- komercdarbībai nepieciešamo pakalpojumu nodrošinājums (piem. transports, komunikācija, enerģija, u.c.)
- vides aizsardzība (notekūdeņu attīrīšana, u.c.)

¹ http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Glossary:ESA95

² http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-RA-07-022/EN/KS-RA-07-022-EN.PDF

- dzīvojamās ērtības (ielu apgaismojums, ūdens piegāde, u.c.)
- veselība (slimnīcas, u.c.)
- atpūta, kultūra un reliģija (teātri, baznīcas, u.c.)
- izglītība (skolas, universitātes, u.c.)
- sociālā aizsardzība (bezdarbnieka pabalsts, pensijas, u.c.). 3

Nākamajā tabulā norādītas B un C segmenta KS vai KS un to pamata pakalpojumi, kas atbilst kādam no COFOG grupējumā iekļautajiem pakalpojumiem, kas valstij būtu jānodrošina.

Segments	KS vai KS grupa	COFOG pamatojums
B1	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.5 - Transports Klase: 04.5.1 - Ceļu transports Transporta līdzekļu reģistrēšana, autovadītāju apliecību izsniegšana, tehniskā apskate.
B1	VAS „Privatizācijas aģentūra”	Nodaļa: 01 – Pamata sabiedriskie pakalpojumi Grupa: 01.1 – Izpildvaras un likumdošanas orgāni, finanšu un fiskālās aktivitātes un ārējās aktivitātes Klase: 01.1.2 – Finanšu un fiskālās aktivitātes Valsts resursu pārvaldīšana u.c. aktivitātes
B1	VSIA „Latvijas Vēstnesis”	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.9 - Ekonomikas lietas, kas citur nav minētas Juridisko dokumentu izdošana
B1	VAS "Latvijas Jūras administrācija"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.5 - Transports Klase: 04.5.2 - Ūdens transports Ūdens transporta administrēšana
B2.1	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.5 - Transports Klase: 04.5.1 - Ceļu transports Valsts ceļu administrēšana
B2.2	VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”	Nodaļa: 05 – Vides aizsardzība Grupa: 05.6 - Ar vides aizsardzību saistītas aktivitātes, kas citur nav minētas Datu apstrāde, uzturēšana un ar to saistītās darbības Nodaļa: 01 – Pamata sabiedriskie pakalpojumi Grupa: 01.3 – Pamata pakalpojumi Klase: 01.3.3 - Citi pamata pakalpojumi

³ <http://unstats.un.org/unsd/cr/registry/regcst.asp?Cl=4>

		Citur neklasificēti informācijas pakalpojumi
B2.2	SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.9 - Ekonomikas lietas, kas citur nav minētas Standartizācija, akreditācija
B2.2	VSIA "Autotransporta direkcija"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.5 - Transports Klase: 04.5.1 - Ceļu transports Sabiedriskā transporta pārvaldīšana / organizēšana
B2.3	VSIA „Latvijas Proves birojs”	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.9 - Ekonomikas lietas, kas citur nav minētas Provēšana
B2.3	SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"	Nodaļa: 09 - Izglītība Grupa: 09.3 - Pēcvidusskolas neterciārā izglītība Grupa: 09.5 - Izglītība, kas nav definējama pēc līmeņa. Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.9 - Ekonomikas lietas, kas citur nav minētas (Pārējas citur neklasificētas uzņēmējdarbības veicināšanas palīgdarbības)
B2.3	VAS "Elektronisko sakaru direkcija"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.6 - Komunikācija Klase: 04.6.0 - Komunikācija Regulatorā komunikāciju sistēmu funkcija
B2.3	VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs"	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.2 - Lauksaimniecība, mežsaimniecība, zivsaimniecība un medniecība Atbilstības novērtēšana
C1	Valsts atbalsta sniegšana un fondu līdzekļu apgūšana	Nodaļa: 04 - Ekonomiskās aktivitātes Grupa: 04.1 – Pamata ekonomiskās, komerciālās un darbaspēka aktivitātes Klase: 04.1.1 - Pamata ekonomiskās, komerciālās aktivitātes Grantu, aizdevumu, subsīdiu un garantiju izsniegšana, īstenojot ekonomiskās un komerciālās politikas nostādnes un programmas
C2	Kultūras iestādes	Nodaļa: 08 – Atpūta, kultūra un reliģija Grupa: 08.2 – Kultūras pakalpojumi
C3	Veselības aprūpes	Nodaļa: 07 - Veselība

	iestādes	Grupa: 07.2 – Ambulatori pakalpojumi Grupa: 07.3 – Stacionārie pakalpojumi Grupa: 07.4 – Citi sabiedriskie veselības aprūpes pakalpojumi Grupa: 07.5 – Zinātne Grupa: 07.6 – Ar veselības aprūpe saistītas aktivitātes, kas citur nav minētas
C4	Izglītības iestādes	Nodaļa: 09 - Izglītība Grupa: 09.2 – Sekundārā izglītība Grupa: 09.8 – Ar izglītību saistītas aktivitātes, kas citur nav minētas
C5	Sporta jomas iestādes	Nodaļa: 08 – Atpūta, kultūra un reliģija Grupa: 08.1 – Atpūtas un sporta aktivitātes

Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana atbilstoši COFOG vadlīnijām nebūtu valsts funkcija. Tas arī sakrīt ar darbības virzienu sadaļā minēto, ka nekustamā īpašuma noma pamatā nav pakalpojums, kas noteikts, dibinot KS.

Kopumā secināms, ka lielākā daļa pakalpojumu, ko sniedz B un C segmenta KS atbilst COFOG definētajām valsts funkcijām.

4.2. Kapitālsabiedrību nozares un jomas

Lai gan detalizēti kapitālsabiedrību nozares un jomas analizētas un aprakstītas Latvijas uzņēmumu 2010.gada pārskatā, šajā nodaļā, konkrēti Tabula Nr. 4, uzskaitītas pamata jomas, kurās darbojas analizē iekļautās KS.

Tabula Nr. 4 „KS sniegto pakalpojumu kopsavilkums pa nozarēm un segmentiem”

Segments	Nozare	Pamata pakalpojumi
A	Elektroenerģija un siltumenerģija	Elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana, elektroenerģijas tirdzniecība, pārdošana un sadale.
A un B	Telekomunikācijas	Balss pakalpojumus, internets, TV, elektronisko sakaru un IT pakalpojumi, trešās paaudzes mobilo sakaru pakalpojumi, radiofonijas un televīzijas programmu zemes apraides tīkla nodrošināšana, elektromagnētiskās saderības nodrošināšanas pakalpojumu sniegšanu.
A	Mežsaimniecība	Apalkoksnes un augošu koku realizācija.
A un B	Transports	Dzelzceļa infrastruktūras pārvaldīšana, dzelzceļa kravu pārvadāšana, iekšzemes pasažieru pārvadājumi pa dzelzceļu, valsts autoceļu pārvaldīšana, autoceļu tīkla

		finansējuma administrēšana, iepirkuma valsts vajadzībām organizēšana, valsts un pašvaldību autoceļu un ar tiem saistīto inženierbūvju un komunikāciju kompleksiem uzturēšana, būvniecība, remonts, būvmateriālu – dolomīta šķembu, drupinātās grants un sagatavotās smilts ražošana, transportlīdzekļu reģistrēšana, valsts tehniskās apskates veikšana, transportlīdzekļu vadītāju atļauju piešķiršana, gaisa kuģu, pasažieru un kravu apkalpošanu lidostas teritorijā un citu neaviācijas pakalpojumu nodrošināšanu Starptautiskās lidostas „Rīga” teritorijā, starptautisko aviālidojumu nodrošināšana, aeronavigācijas pakalpojumu sniegšana gaisa telpas lietotājiem Rīgas lidojumu informācijas rajonā, pasta pakalpojumi, pārvadājumi, eksprespasts, preses abonēšana, piegāde un tirdzniecību, finanšu pakalpojumi, tirdzniecība un filatēlija, jūras navigācijas pakalpojumi, licenču un atļauju izsniegšana.
C	Veselības aprūpe	Veselības aprūpes pakalpojumi.
A	Nekustamā īpašuma apsaimniekošana	sava nekustamā īpašuma izīrēšana, iznomāšana, Nekustamo īpašumu (telpu) noma, valsts nekustamā īpašuma uzturēšana un apsaimniekošana, būvuzraudzības ārpakalpojumi, juridiskās literatūras izdošana.
A, B un C	Citas	Kultūras pakalpojumi, verificēšana, kalibrēšana, testēšana, inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas, valsts īpašumu privatizācija un privatizācijai nodoto objektu apsaimniekošana, hidrotehnisko būvju būvniecība, sludinājumi ievietošana izdotajos laikrakstos, meteoroloģiskās prognozes, hidroloģiskās prognozes, references etalonu kalibrēšana, dārgmetālu izstrādājumu zīmogošana, augkopības un lopkopības konsultācijas, struktūrfondu projektu sagatavošana, tehniskās pārbaudes, mērījumi un analīze, garantiju izsniegšana, finanšu pakalpojumi, pārtikas produktu ražošanas, ēdināšana servisa un viesnīcu servisa izglītība, profesionālo izglītības programmu nodrošināšana, kamaniņu, bobsleja un skeletoņa sacensību organizēšana, sporta objektu noma, telpu noma.

4.3. Problēmjaudājumi par kapitālsabiedrību darbību un deleģētajiem uzdevumiem

Deleģējot konkrētus uzdevumus KS pēc vēsturiskā deleģējuma, netiek regulāri izvērtēts, vai privātais sektors ir ieinteresēts un spējīgs deleģētos uzdevumus veikt efektīvāk.

- Nav definēti kritēriji pēc kuriem valsts pārvaldes deleģētos uzdevumus deleģē konkrētam šo uzdevumu izpildītājam.

ESAO vadlīnijās, citu ārvalstu praksē, kā arī privātā sektora piemēros būtiska loma tiek pievērsta mērķu uzstādīšanai un to rezultātu izvērtēšanai.

- Lielai daļai KS nav noteikti konkrēti finanšu un / vai rīcības mērķi, līdz ar to nav iespējams pilnvērtīgi izvērtēt KS darbību.

Ņemot vērā, ka virkne KS sniedz būtisku sociālu rakstura devumu sabiedrības labklājības veicināšanai, kas ne vienmēr ir viennozīmīgi izmērāms ar finanšu rezultātiem, svarīgi ieviest dalījumu starp finanšu un nefinanšu rezultatīvajiem radītājiem / mērķiem.

- Būtiskai daļai KS nav ieviests skaidrs dalījums starp finanšu, nefinanšu mērķiem un deleģētajiem uzdevumiem.

Lai izvērtētu noteiktos mērķus ir jābūt izveidotam izvērtēšanas kritērijiem.

- Daļai KS nav skaidri definētas mērķu noteikšanas pieejas, proti, nepastāv vienoti kritēriji, nosakot KS sasniedzamos mērķus

Būtiski ir vērtēt mērķu izpildi regulāri un detalizēti, lai noteiktu KS darbības efektivitāti.

- KS darbības un mērķu izpilde netiek pietiekami izvērtēta.

4.4. Rekomendācijas par kapitālsabiedrību darbību un deleģētajiem uzdevumiem

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
9.	Nav definēti kritēriji pēc kuriem valsts pārvaldes deleģētos uzdevumus deleģē konkrētam šo uzdevumu izpildītājam.	Neskatoties uz to, ka valsts pārvaldes deleģētie uzdevumi nodoti KS ar deleģējuma līgumiem vai atbilstoši ārēju tiesību aktu prasībām, par atsevišķām KS nav viennozīmīgas skaidrības attiecībā uz to veikto uzdevumu piešķiršanas kārtību, jo nereti šie uzdevumi tiek	VPIL 40. pantā noteikts, ka publiska persona var deleģēt pārvaldes uzdevumu, ja privātā persona to var veikt efektīvāk, ir salīdzinoši plaši interpretējams pat, ņemot vērā virkni kritēriju, kas nosaka, kad valsts pārvaldes uzdevumu nevar deleģēt privātajam sektoram. Privātajam sektoram nevar deleģēt, piemēram, šādus uzdevumus: - nozares politikas veidošana un attīstības plānošana; - administratīvo aktu izdošana, izņemot gadījumus, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā u.c. Jāievieš vienoti kritēriji, pēc kuriem tiek izvērtēts, vai privātais sektors var sniegt konkrētu valsts pārvaldes uzdevumu. Atbilstoši izstrādātam mehānismam regulāri būtu jāpārvērtē valsts pārvaldes uzdevumu nodot privātā sektora rīcībā. Mehānismā būtu jāiekļauj: - konkrētu pakalpojumu kopums, kas var tikt istenots, realizējot deleģēšanai paredzētu uzdevumu; - šī brīža tirgus apstākļi – konkurences esamība vai trūkums attiecībā uz iepriekš minētiem pakalpojumiem; - potenciālo deleģēšanai paredzēto uzdevumu sniedzēju detalizēta izvērtēšana;	B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		nodoti atbilstoši vēsturiskam delegējumam.	- kvalitātes nodrošināšanas un sistemātiska izvērtēšanas uzskaitē visā pakalpojuma sniegšanas cikla garumā. Delegējumam būtu jābūt nodotam galvenokārt ar delegējuma līguma starpniecību, jo tādā veidā var konkrētāk iekļaut uz delegējumu noteiktos sasniedzamos rezultātos rādītājus – nefinanšu mērķus. Turklāt būtu jāpārskata, vai delegējuma noteikšanai ārējos normatīvajos aktos būtu jābūt piemērojamai, ja šāda veida delegējumi netiek regulāri (vismaz reizi trīs gados) pārskatīti, proti, vai privātais sektors ir ieinteresēts realizēt šo ārējos aktos noteiktos uzdevumus un pildīt tos efektīvāk nekā attiecīgā publiskā persona, kas noteikta konkrētajā ārējā normatīvajā aktā.	
10.	Lielai daļai KS nav noteikti konkrēti finanšu un / vai rīcības mērķi, līdz ar to nav iespējams pilnvērtīgi izvērtēt KS darbību.	Tādos dokumentos kā delegējuma līgumos, ārējos normatīvajos aktos, kuros noteikts delegējums (piemēram, likuma "Par Autoceļiem" (27.01.1994.) 7. pantā, Meliorācijas likuma (14.01.2010.) 15. pantā u.c.) vai	Nepieciešams definēt tirgus nepilnību principus, jo šo principu trūkuma dēļ, šobrīd ir sarežģīti definēt pārskatāmus KS sasniedzamos finanšu un nefinanšu mērķus.. Jānosaka rādītāji, kas tie novirzīti tirgus nepilnību risināšanai. KS mērķiem jābūt skaidri noteiktiem, un tiem nevajadzētu būt plaši interpretējamiem. Vīzija, misija vai kvalitātes rādītāji, kas noteikti kā mērķi, uz kuriem KS cenšas tiekties, nereti nav viennozīmīgi, tāpēc tos nevajadzētu izvirzīt kā KS mērķus. Mērķus nedrīkstētu pielīdzināt normatīvajos aktos deleģētiem uzdevumiem. Mērķiem vajadzētu būt skaidri definētiem un kvantificējamiem, lai tos varētu regulāri izvērtēt. Ņemot vērā ārvalstu praksi, proti, Zviedrijas, Somijas, kā arī Vācijas piemērus, mērķus būtu jāapstiprina akcionāru sapulces laikā. Atkarībā no mērķu būtiskuma tos būtu jānosaka KS valdei, konsultējoties ar kapitāla daļu turētāju, kas atbildīgs par KS pārvaldību vai MK, ņemot vērā	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		iekšējos dokumentos (t.sk. biznesa stratēģijā) lielai daļai KS noteikti tikai vispārīgi plānotie veicamie pasākumi (piemēram, valsts pārvaldes funkciju veikšana, pieprasījuma nodrošināšana, darbības funkcionēšanas nodrošināšana, izdevumu sabalansēšana u.c.).	kapitāldaļu turētāja ieteikumus. Mērķi jānosaka katrai KS individuāli atbilstoši tās darbības specifikai un nozarei, kurā tā sniedz savus pamatpakalpojumus. Mērķus būtu jāpārskata, tiklīdz ārēju ietekmju rezultātā rodas pamatotas grūtības tos sasniegt, piemēram, ja vērojams industrijas kopējais rentabilitātes kritums, ilgtermiņa procentu likmju izmaiņas, sistemātiskā jeb tirgus riska pieaugums u.c. Turklāt jāievieš mehānisms noteikto mērķu pār vērtēšanai, piemēram, nosakot rentabilitātes rādītājus, būtu jāņem vērā potenciālās pieprasījuma vai valsts piešķirto līdzekļu apjoma izmaiņas. Jebkura mērķa negatīva nosliece vai neizpilde būtu skaidri jāpamato, un kapitāla daļu turētājam būtu jāizvērtē iesniegto mērķu neizpildes pamatojumu pietiekamība. Izvirzot mērķus, KS būtu jāņem vērā šādi papildu aspekti: – mērķiem būtu jāsauc ar nozares stratēģiju / nozares pamatnostādņēm; – būtu skaidri jānodala īstermiņa, vidēja termiņa un ilgtermiņa mērķi; – mērķos nedrīkstētu iekļaut īslaicīgus projektus un risinājumus, kurus iesaka vai izvirza akcionārs, ja tiek nav noteikti kā kapitāla daļu turētāja apstiprināti sasniedzamie mērķi; – mērķus nevajadzētu noteikt ārējos normatīvajos aktos, bet gan KS un kapitāldaļu turētāja deleģēšanas līgumā vai apstiprinātā KS stratēģijā. Mērķus būtu jāizvirza pēc principa, ka tie ir konkurējoši ar zināmu izaicinājuma devu (<i>challenging</i>), tomēr tie ir sasniedzami (<i>achievable</i>). Nevajadzētu rasties situācijai, ka mērķi ir	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			pārāk augsti un bieži tie ir jāpārskata, kā arī situācijai, ka mērķi tiek regulāri ievērojami pārsniegti. Mērķu specifika, kā arī to detalizēts izklāsts nebūtu jāatklāj publiskā telpā, ja tie ir saistīti ar konkrētās KS stratēģiskiem jautājumiem. KS gada pārskatā būtu jāpublicē biznesa un/vai saimnieciskās darbības līmeņa mērķi, bet konsolidētajā pārskatā par valsts aktīviem – korporatīvie mērķi. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par ieteicamo turpmāko KS pārvaldības modeli un mērķu noteikšana / izvērtēšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
11.	Būtiskai daļai KS nav ieviests skaidrs dalījums starp finanšu, nefinanšu mērķiem un deleģētajiem uzdevumiem.	Uzstādot mērķus, KS bieži pietiekami nenošķir deleģējuma līgumā noteiktos izpildes kritērijus vai nozares, kurās tās veic savu pamatdarbību, stratēģijā definētos virsmērķus.	Atbilstoši ārvalstu praksei, piemēram, Zviedrijas, Somijas, kā arī Lielbritānijas pieredzei, mērķus primāri būtu jānodala šādās grupās: Finanšu mērķi, t.sk.: - rentabilitāte (kapitāla atdeve, aktīvu atdeve, EBITDA, EBIT u.c.); - kapitāla struktūra (pašu kapitāla/aktīvu rādītājs, procentu seguma koeficients (interest coverage ratio), kapitāla seguma koeficients (capital coverage ratio) u.c.); - dividendes (dividendēs izmaksājamā tīrās peļņas vai pašu kapitāla daļa). Finansiāla rakstura mērķu pamatā būtu jābūt KS vērtības paaugstināšanai ilgtermiņā, kapitāla atdeves palielināšanai atbilstoši definētai kapitāla atdeves likmei (cost of capital), finanšu, biznesa un saimnieciskās darbības risku apzināšanai, kā arī paredzamai dividenžu izmaksai procentuāli no tīrās peļņas nākotnē. Nefinanšu mērķi (rīcības mērķi un sociālie uzdevumi), t.sk.:	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			- tirgus daļa (neto apgrozījums attiecībā pret nozares kopējo apgrozījumu); - klientu apmierinātības rādītājs (<i>Net Promoter Score</i>, aptaujas u.c.); - izmaksu efektivitāte (piemēram, personāla izmaksu apjoms, operacionālās izmaksas attiecībā pret kopējām izmaksām u.c.); - klientu skaita palielinājums (piemēram, kultūras iestādēm); - gultas dienu samazinājuma procentuālais apjoms (piemēram, veselības aprūpes iestādēm). Nefinanšu mērķi ir būtiski dažāda veida efektivitātes rādītāju, kā arī specifisku nozares sociālo uzdevumu noteikšanā un salīdzināšanā. Līdz ar minēto divu veidu mērķu nodalīšanu ir iespējams skaidrāk izvērtēt katras KS darbības saistību ar noteiktajiem mērķiem. Jānosaka, kāda veida mērķi katrai KS ir primārie. Visām KS noteiktie mērķi būtu jālīdzsvaro atbilstoši nozares specifikai, proti, liekot uzsvaru uz ekonomiskajiem vai rīcības mērķiem. KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītas, pamatā prevalēs abu veidu mērķi – gan finanšu, gan nefinanšu. KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītas, būtiski uzstādīt gan rentabilitātes, gan kapitāla struktūras, gan dividenžu mērķi. Svarīgi sekot līdzi arī likviditātes koeficientiem un izvērtēt iespēju noteikt robežas, kādās šie koeficienti var svārstīties. KS, kuru darbību būtiski ietekmē valsts budžeta piešķirtie līdzekļi, pamatā dominēs nefinanšu mērķi un rezultatīvie rādītāji, kas var tikt izmantoti par pamatu nefinanšu mērķu noteikšanai. Tomēr finanšu mērķu aspektā tām KS, kas pilda speciālus uzdevumus (valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus u.c.), būtu jānodrošina pozitīva rentabilitāte, kā tas noteikts līdzīga darbības veida KS	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			Somijā. Papildu aspekti, kas jāņem vērā, nosakot mērķus, ir šādi: - deleģēts uzdevums nevar tikt uzstādīts par mērķi; - ja valsts politikas plānošanas dokumentos noteikti nozares uzdevumi, tad tiem jāsaskan ar KS mērķiem, ņemot vērā, ka KS mērķi ir jānosaka atsevišķi un tiem jābūt specifiskākiem nekā nozares mērķiem; - nefinanšu mērķus vajadzētu vērtēt, ņemot vērā rezultātos rādītājus atbilstoši FM izstrādātajām vadlīnijām. Nosakot finanšu un nefinanšu mērķu īpatsvaru, jāņem vērā valsts izstrādāta īpašumtiesību politika (līdzīgi kā Somijā – <i>Ownership Steering</i>), kas pamatā ir valsts kapitāla pārvaldības modelis. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par ieteicamo turpmāko KS pārvaldības modeli un mērķu noteikšana / izvērtēšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
12.	Daļai KS nav skaidri definētas mērķu noteikšanas pieejas, proti, nepastāv vienoti kritēriji, nosakot KS	KS mērķi visbiežāk izriet no tādiem dokumentiem kā valsts rīcībpolitikas, deleģējuma līguma vai valdes lēmumiem, ņemot vērā iepriekšējo	Mērķu pamatā būtu jānosaka efektīva valsts kapitāla izmantošana, kā arī pēc iespējas lielāks sabiedrībai sniegtais labums. Būtu jānovērtē katras individuālās KS kapitāla atdeves likme (<i>cost of equity</i>), kas nedrīkstētu būt zemāka par bezriskā tirgus procentu likmi (<i>risk-free rate</i>). Pamatā tas attiektos tikai uz A segmenta KS. Būtu jāievieš mērķu veidošanas mehānisms, kas attiektos vienādi uz visām KS, ņemot vērā to nozari un darbības specifiku pēc būtības. Nosakot gan finanšu, gan nefinanšu mērķus, būtu jāņem vērā līdzīgu tirgus dalībnieku (arī no privātā sektora) rādītāji, bet, ja KS ir vienīgais konkrēta pakalpojuma sniedzējs, tad jāņem vērā šī pakalpojuma specifika un attiecīgās KS iepriekšējo	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	sasniedzamos mērķus.	periodu mērķus.	periodu rādītāji attiecībā uz šo pakalpojumu. Nosakot finanšu mērķus, būtu jāņem vērā šādi aspekti: - jo augstāks KS risks attiecībā uz darbību, jo augstāka kapitāla atdeves likme (cost of capital); - jo augstāka kapitāla atdeves likme, jo augstākai jābūt rentabilitātes līmenim, kas KS jāsasniedz; - jo augstāks biznesa risks, jo lielākam jābūt pašu kapitāla īpatsvaram kopējo aktīvu summā; - jo zemākas KS izaugsmes iespējas, jo lielākam jābūt izmaksājamo dividendu procentam no tīrās peļņas. Nefinanšu mērķus būtu jāizvirza, ņemot vērā: - KS nozarei atbilstošos rezultātos rādītājus, no kuriem izriet rīcības mērķi, atbilstoši MK instrukcijai Nr.16 „Ministriju un citu centrālo valsts iestāžu rezultātu un to rezultātīvo rādītāju izstrādes un novērtēšana metodika” (17.11.2009.). Ja konkrētu nozaru politikā, piemēram, Transporta attīstības pamatnostādnes 2007. – 2013.gadam (12.07.2006.) vai Pasta nozares pamatnostādnes 2011. – 2017.gadam (23.03.2011.), noteikti sasniedzamie virsmērķi, tad gan finanšu, gan nefinanšu mērķiem jābūt cieši saistītiem ar šo dokumentu pamatidejām. Nefinanšu mērķu noteikšanā liela ietekme, neatkarīgi no turpmāka KS kapitāla daļu turētāja, būtu attiecīgajai nozares ministrijai.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par ieteicamo turpmāko KS pārvaldības modeli un mērķu noteikšana / izvērtēšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
13.	KS darbības un mērķu izpilde netiek pietiekami izvērtēta.	Lielā daļā gadījumu akcionārs nepievērš pietiekamu vērību, vai šie mērķi tiek vai netiek sasniegti.	Būtu jāizveido mehānisms izvērsto mērķu izvērtēšanai. Izvērtēšanai vajadzētu notikt regulāri vienreiz gadā vai biežāk. Akcionāram būtu jāvērtē būtiskākie korporatīvā līmeņa mērķi, bet operacionālā un biznesa līmeņa mērķu izpildes izvērtējums (piemēram, mērķi struktūrvienību līmenī) jāatstāj KS valdes ziņā. Atbilstoši Zviedrijas un Somijas piemēram mērķu procesa uzbūve sastāv no trim fāzēm: - noteikšana (tiek noteikti finanšu un nefinanšu mērķi); - izvērtējums (tiek izvērtēta mērķu pārpilde, izpilde vai neizpilde); - izpildes pārbaude (<i>follow-up</i>) – akcionārs dod atzinumu atbilstoši detalizētam izvērtējumam un sniedz priekšlikumus KS darbības uzlabošanai. Sākot no pirmās fāzes tiek ieviesta arī šī procesa kontrole, kas ietver mērķu izmaiņu ieviešanu, ja ārēju faktoru ietekmē rodas pamatota šādu darbību nepieciešamība. Būtiska ir katra šī posma / fāzes izpilde. Katrs posms pats par sevi nerada to pievienoto vērtību, kas rodas, tos visus realizējot kopā. Akcionāram kopīgi ar KS valdi un padomi, ja tāda tiek veidota, aktīvi jāpiedalās visu posmu realizēšanā, atsaucoties, ka šī procesa pamatuzdevums ir KS nākotnes vērtības palielināšana. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par ieteicamo turpmāko KS pārvaldības modeli un mērķu noteikšana / izvērtēšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	A B C

5. Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis

Šīs nodaļas ietvaros salīdzināts dividenžu apjoms, ko valsts kā akcionārs saņem no nozaru KS. Papildu skatīts arī KS veikto ziedojumu apmērs un sadalījums pa jomām. Šajā sadaļā analizēti valsts piešķirtā finansējuma avoti, piemēram, dotācijas un izmaksu par UP sniegšanu atlīdzināšana, kā arī tas, vai nozares KS apgūst kādu ES vai citu fondu līdzfinansējuma līdzekļus un cik ievērojama ir valsts iepirkumu ietekme uz KS kopējiem ieņēmumiem un/vai neto apgrozījumu. Papildus vērtēti arī investīciju un finansēšanas darbībām nepieciešamo līdzekļu avoti.

Informācija galvenokārt iegūta no KS gada pārskatiem no 2008.gada līdz 2010.gadam, KS anketām, kā arī KS gadījumu analizēm.

5.1. Dividendes

Vērtējot valsts ieguldīto resursu atdevi, papildu finanšu koeficientiem, atbilstoši ir vērtēt dividendēs izmaksāto līdzekļu daļu procentuāli no iepriekšējā perioda tīrās peļņas apjoma.

5.1.1. Esošā normatīvā bāze

Valsts nosaka minimālo dividendēs izmaksājamo procentuālo tīrās peļņas daļu gan tām KS, kas pilnībā pieder valstij, gan tām, kas atrodas valsts izšķirošā ietekmē. Saskaņā ar likumu „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” izdotajos MK noteikumos Nr. 1471 „Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu” (15.12.2009.) noteikts, ka par 2010., 2011. un 2012. gadu minimālā dividendēs izmaksājamā peļņas daļa valsts izšķirošajā ietekmē esošajām KS ir 50% no attiecīgās KS tīrās peļņas, bet tām KS, kuru visas kapitāla daļas tieši vai pastarpināti pieder valstij, dividendēs jāizmaksā 90% no tīrās peļņas. Par 2009. gadu kapitālsabiedrībām, kuru visas daļas pieder valstij, dividendēs bija jāizmaksā 80% no attiecīgās KS tīrās peļņas.

Atsevišķām KS (2010. gadā – LVM un AS „Latvenergo”) dividendēs izmaksājamās daļas apjoms jeb maksa par valsts kapitāla izmantošanu noteikta 2010. gada likumā Par valsts budžetu.

Atsevišķām KS, pēc pamatota priekšlikuma saņemšanas, MK var noteikt atšķirīgu dividendēs izmaksājamo minimālo peļņas daļu. Pēc finanšu gada noslēguma KS valde atbilstoši Komerclikuma (13.04.2000.) 180. pantam gatavo priekšlikumu par peļņas sadali, ņemot vērā MK noteikumos noteikto minimālo dividendēs izmaksājamo peļņa daļu, ko apstiprina akcionāru sapulce.

5.1.2. Dividenžu reinvestēšanas politika

Lai gan virkne KS reinvestē nesadalīto peļņu virknē aktivitāšu, kas sekmē to turpmāko darbību, tomēr regulāra un skaidri definēta peļņas reinvestēšanas politika, no kā izriet investīciju politika KS lielā mērā nepastāv.

Būtiski ir šo situāciju mainīt, ņemot vērā labāko ārvalstu prakses piemērus, jo kā rāda ārvalstu prakse, piemēram, Somijā un Zviedrijā, konkrēti definēta peļņas reinvestēšanas politika un investīciju plāns, kas izriet no akcionāra apstiprinātas KS stratēģijas, palielina KS vērtību. Būtiski uzsvērt, ka investīciju un peļņas reinvestēšanas politika ir cieši saistīta ar dividenžu apjomu. Jo

lielāks ir procentuālais dividendēs izmaksājamais peļņas apjoms, jo limitētākas var būt peļņas reinvestēšanas iespējas.

5.1.3. Faktiskie veiktie dividenžu maksājumi pa nozarēm

Kopējais dividenžu apmērs 2010. gadā veidoja 82 miljonus latu, kas ir salīdzinoši mazāks kā 2009. gadā (131 miljoni latu) un 2008. gadā (105 miljoni latu). Pamatā šis apjoms ir zemāks pret 2008. un 2009. gadu, jo dividenžu maksājumi no elektronisko sakaru un mežsaimniecības nozares KS šo gadu periodā ir sarukuši.

Analizējot faktiski izmaksātās dividendes nozaru griezumā, secināms, ka lielākais dividenžu apjoms tiek saņemts no elektronisko sakaru, mežsaimniecības un enerģētikas nozares KS, kas kopumā 2010. gadā veido 95% no kopējām valsts pamatbudžetā veiktajiem maksājumiem par valsts kapitāla izmantošanu (sk. Grafiks Nr. 5).

Elektronisko sakaru nozares KS darbojas rentabli un valsts dividendēs izmaksāt nosaka visu peļņu atbilstoši valsts kapitāla daļu apmēram.

LVM dividenžu apmērs noteikts katra gada Likumā par valsts budžetu.

Latvenergo līdzīgi kā LVM dividenžu apmērs noteikts katra gada Likumā par valsts budžetu, bet RS pēdējos trīs gados dividendes netiek piemērotas, jo peļņas tiek reinvestēta ievērojamās kapitālieguldījumos.

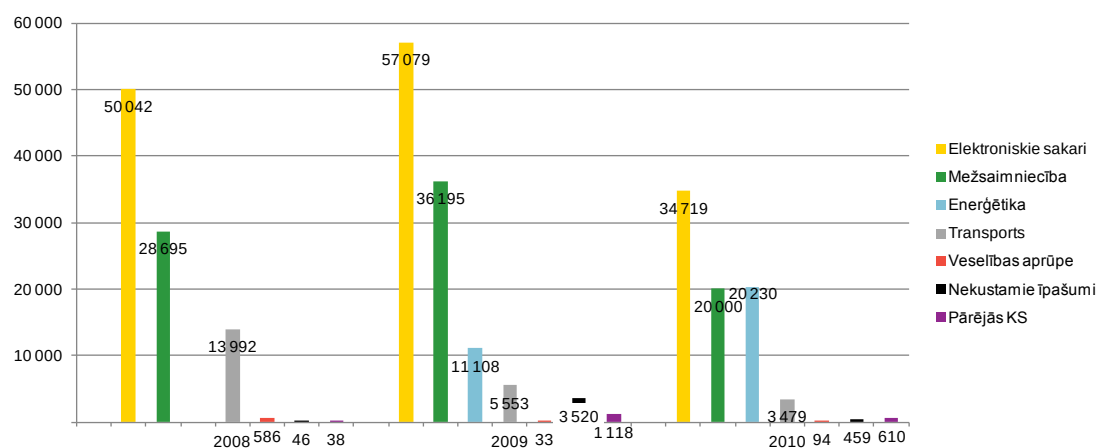
Transporta nozarē lielākās dividendes tiek saņemtas no LDZ, LAU un CSDD, kā arī 2009. gadā no lidostas „Rīga”.

Lai gan veselības aprūpes iestādes darbojas ar peļņu, kas norādīta šo KS gada pārskatos, ievērojamu daļu veido naudas apjoms, kas aizņemts no apgrozāmajiem līdzekļiem, jo valsts finansējums piešķirts tikai gada nogalē. Līdz ar to dividendes netiek piemērotas, jo tas būtiski negatīvi ietekmētu veselības aprūpes iestāžu saimniecisko darbību.

Lai gan katru gadu tiek saņemtas dividendes no nekustamo īpašumu apsaimniekojošajām KS, 2011. gadā šis apjoms būtiski samazināsies, jo VNĪ ir veikusi nekustamā īpašuma pārvērtēšanu un vērtības samazinājumam izveidojusi uzkrājuma kontu, kā rezultātā 2010. gada peļņa tika ievērojami samazināta (tika strādāts ar zaudējumiem).

Starp pārējās KS var minēt ATD, LAF u.c. KS, kas regulāri maksā dividendes, taču šie apjomi ir salīdzinoši mazāki kā lielākajiem dividenžu maksātājiem.

Grafiks Nr. 5 „KS veiktie maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu pa nozarēm no 2008. līdz 2010. gadam, 000' LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009., 2010. gadu.

5.1.4. Dividenžu politika pa nozarēm

Vērtējot valsts kā akcionāra dividenžu politiku nozaru griezumā sešu faktisko apsvērumu ietvaros, kas izriet no faktiski izmaksātajām dividendēm, valsts lielā daļā gadījumu nediferencē KS pēc to darbības būtības un investīciju nepieciešamības, nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas apjomu. Atšķirīgs dividenžu apjoms tika noteikts tikai atsevišķām KS, t.i., CSDD, LDz un ŠN. Turklāt atsevišķām KS tika noteikts dividendēs izmaksāt visu peļņu atbilstoši valsts kapitāla daļai (sk. Tabula Nr. 5).

Tabula Nr. 5 „Valsts kā akcionāra dividenžu politika nozaru griezumā”, 2010. gadā

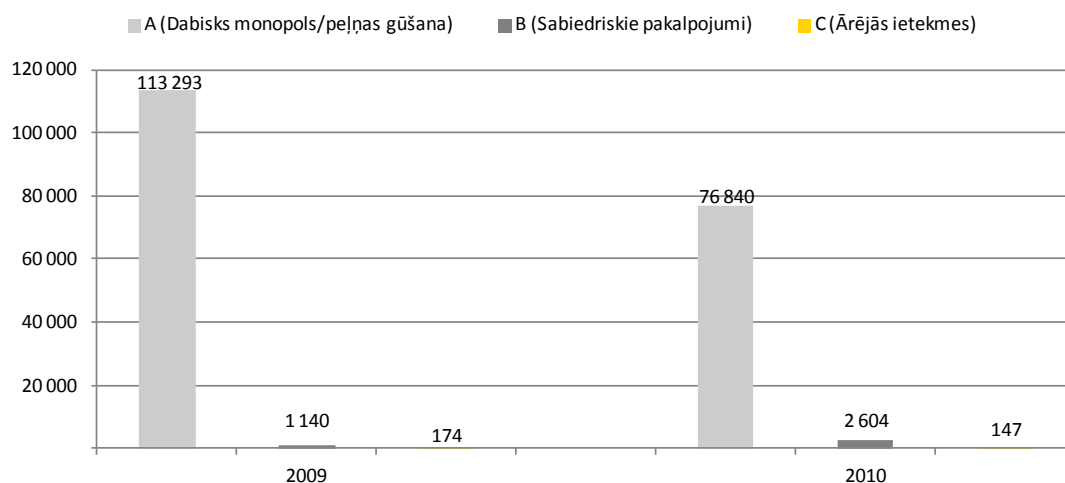
Nozare/noteiktā dividenžu politika	Pēc VKD likuma noteiktais	Piešķirta atlaide	Dividendes nav jāmaksā	Strādāja ar zaudējumiem	Budžeta likumā noteiktais apjoms	100% no tīrās peļņas
Elektroniskie sakari	1	-	-	-	-	2
Mežsaimniecība	-	-	-	-	1	-
Enerģētika	-	-	-	-	1	1
Transports	5	2	-	2	-	-
Veselības aprūpe	3	-	4	7	-	-
Nekustamie īpašumi	4	1	-	-	-	-
Pārējās KS	29	-	-	11	-	-

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009., 2010. gadu.

5.1.5. Dividenžu apjoms pa KS grupām

Kā redzams Grafiks Nr. 6, dividendes galvenokārt maksā tās KS, kas darbojas dabiska monopola apstākļos un / vai komerciāla mērķa vadītas ar peļņas gūšanu kā prioritāru uzdevumu. Procentuāli no kopējo dividenžu apjoma 2010. gadā KS, kas darbojas dabiska monopola apstākļos un/vai komerciāla mērķa vadītas, izmaksāja nedaudz zem 96% no kopējām dividendēm, KS, kas pamatā sniedz sabiedriskus pakalpojumus nedaudz mazāk kā 4%, bet KS, kuru preču/pakalpojumu ražošanā un/vai patērēšanā rodas ārējas ietekmes, dividenžu apjoms veidoja tikai 0,2%. Komerciāla mērķa un/vai dabiska monopola apstākļos vadīto KS vidū (grafikā informācija par 7 šīs grupas KS) ir apgrozījuma un aktīvu ziņā lielākās valstij piederošās KS, piemēram, AS „Latvenergo”, LVM u.c.

Grafiks Nr. 6 „Dividenžu salīdzinājums pa grupām”, 000’ LVL.

Avots: KS gada pārskati par 2008., 2009., 2010. gadu.

5.1.6. Lielākie dividenžu maksātāji

Pieci lielākie dividenžu maksātāji (Latvenergo, LVM, LVRTC, SIA „Lattelecom” un LMT) nodrošināja nedaudz vairāk kā 94% no kopējām iemaksām valsts budžetā, ko 2010. gadā par 2009. gadu veica KS ar valsts dalību to kapitālā.

Tabula Nr. 6 atspoguļota informācija par 11 valstij piederošajām KS, kuru izmaksātās dividendes 2010. gadā par 2009. gadu pārsniedza 100 tūkst. latu. Vienīgās divas KS, kurām saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2010. gadam” dividendēs bija jāizmaksā visa 2009. gada peļņa, ir AS „Latvenergo” un LVRTC. SIA „Lattelecom” un LMT, kas ir valstij daļēji piederošas KS, valstij dividendēs izmaksāto dividenžu apjoms, attiecībā pret valsts kapitāla daļu šajās KS, arī bija 100% apmērā. Ar 09.08.2010. MK rīkojumu Nr. 461 "Par valstij dividendēs izmaksājamo valsts akciju sabiedrības "Latvijas dzelzceļš" peļņas daļu" šīs KS dividendēs izmaksājamā peļņas daļa tika noteikta 27%, pārējo peļņas daļu novirzot KS ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

Valstij lielākie ienākumi dividenžu veidā nāk no AS "Latvenergo", LVM, LVRTC, kā arī tām KS, kas darbojas transporta nozarē. LVRTC ieņēmumu lielāko daļu veido ieņēmumi no līdzdalības tās asociētās sabiedrības LMT kapitālā. 11 lielāko dividenžu maksātāju kopējais pienesums valsts budžetā 2010. gadā par 2009. gada periodu bija 79 milj. latu.

Tabula Nr. 6 „KS, kas dividendēs izmaksājušas vairāk nekā LVL 100 000”

KS ar valsts kapitāla daļu	Izmaksātās dividendes 2010. gadā, milj. LVL	Izmaksāto dividenžu daļa no 2009. gada peļņas, %, ņemot vērā valsts kapitāla daļu
AS "Latvenergo"	20,2	103%
VAS "Latvijas Valsts meži"	20,0	60%

SIA „Lattelecom”	14,7	51%
SIA „Latvijas Mobilais Telefons”	10,3	40%
VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs"	9,7	131%
VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	2,0	80%
VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	0,7	80%
VAS "Latvijas Loto"	0,4	80%
VSIA "Autotransporta direkcija"	0,4	80%
VAS "Latvijas dzelzceļš"	0,3	27%
VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	0,3	80%

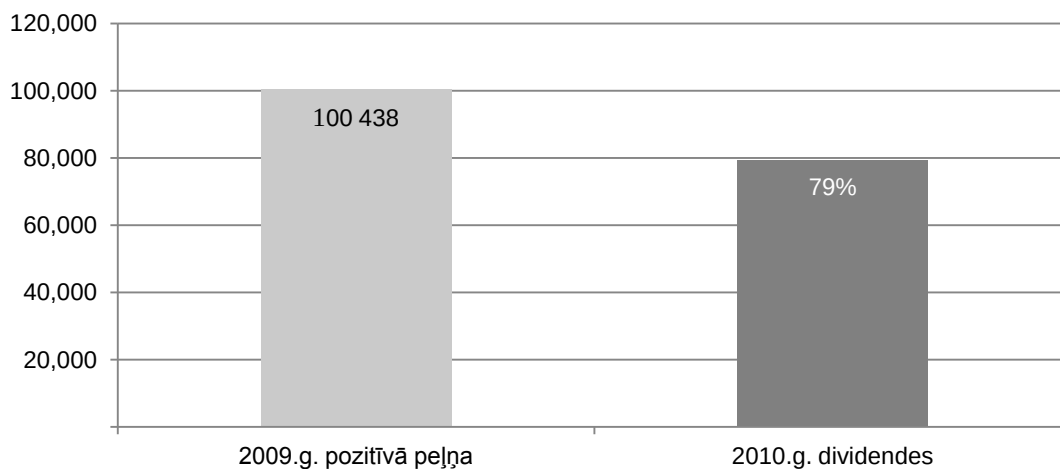
Avots: KS gada pārskati par 2010.gadu.

Dati par 2011. gadā izmaksātajām dividendēm, kas attiecināmi uz 2010.gada peļņu, būs pieejami pēc visu KS gada pārskatu iesniegšanas. Divām KS dividendēs izmaksājamais apjoms par valsts kapitāla izmantošanu bija noteikts likumā „Par valsts budžetu 2011. gadam”: AS „Latvenergo – 95% no peļņas, bet ne vairāk kā 35 milj. latu, savukārt LVM – 51,7 milj. latu. Likumā arī noteikts, ka VNĪ valsts īpašumu atsavināšanā gūtos ieņēmumus neieskaita valsts budžetā, bet novirza atsevišķu nekustamo īpašumu renovācijai.

5.1.7. Dividendēs izmaksātais peļņas apjoms no iepriekšējā perioda tīrās peļņas

Vērtējot 2010. gada dividendes no tā KS peļņas apjoma, kas 2009. gadā bija pozitīvs, 79% tika izmaksāti dividendēs. Jāatzīmē, ka šajā rādītājā ņemts vērā valsts attiecināmās peļņas apjoms pret valsts kapitāla daļu. Neskatoties uz to, ka lielākā daļa KS izmaksāja likumā noteiktos 80% no tīrās peļņas apjoma, tika konstatēti arī tādi gadījumi kā 100% peļņas izmaksa (ņemot vērā valsts kapitāla daļu) LMT un Lattelecom. LDz tika piemērota dividendēs izmaksājamās summas samazinājums (no 80% uz 27%). LVM ievērojamais budžeta peļņas pārsniegums nodrošināja ievērojamu dividenžu apjomu valsts budžetā (sk. Grafiks Nr. 7). Ņemot vērā, ka virknei KS ir turpmāka attīstības stratēģija, kur liela nozīme ir veiktajām investīcijām, konkrēta procentuālā dividendēs izmaksājamā peļņas apjoma noteikšana var būtiski ietekmēt turpmāko KS attīstību. Turklāt, tā kā tirgus apstākļu un citu ārēju apstākļu ietekmē KS peļņa var atšķirties no plānotā apjoma, summāra dividenžu apjoma noteikšana var prasīt KS papildu finanšu resursus (piem., procentu maksājumu par īstermiņa aizņēmumiem veikšanu), lai nodrošinātu budžetā iepriekš nodefinēto iemaksājamo dividenžu apjomu.

Grafiks Nr. 7 „Dividenžu apjoms no iepriekšējā gada tīrās peļņas (*payout ratio*)”

Avots: KS gada pārskati par 2009. un 2010. gadu.

5.2. Problēmjautājumi par dividendēm

KS ar valsts dalību to kapitālā kopumā dividendēs valstij izmaksā salīdzinoši ļoti lielu daļu no KS peļņas, kas būtiski ietekmē pašu KS iespējas paplašināt un attīstīt savu darbību, lai tās veiksmīgi varētu darboties ilgtermiņā.

- Nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, ne vienmēr tiek ņemti vērā būtiski aspekti, kas ietekmē KS finanšu struktūru un nākotnes attīstības plānus.

Dividenžu izmaksas minimālais standarts netiek pietiekami diferencēts starp KS, kas var ietekmēt KS ilgtermiņa attīstību.

- KS neatkarīgi no darbības jomas noteikts minimālais dividendēs izmaksājamais tīrās peļņas apjoms.

Tirgus apstākļu izmaiņu ietekmē ne vienmēr var tikt sasniegta ieplānotā peļņa, ja Valsts budžeta likumā noteikts konkrēts sagaidāmais dividenžu apjoms. Var rasties situācija, ka KS, lai sasniegtu noteikto dividenžu apjomu, ir jāizmaksā daļa iepriekšējo periodu nesadalītās peļņas, kas savukārt samazina kapitāla pietiekamības rādītāju.

- Ne visām KS, kas maksā un no kurām tiek sagaidātas dividendes noteikti vienādi principi dividenžu apmēra noteikšanā, piemēram, daļa KS maksā noteiktu procentu no tīrās peļņas apjoma un daļa KS maksā pirms pārskata perioda sākuma noteiktu konkrētu naudas līdzekļu apjomu.

5.3. Rekomendācijas par dividendēm

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
14.	Nosakot dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, ne vienmēr tiek ņemti vērā būtiski aspekti, kas ietekmē KS finanšu struktūru un nākotnes attīstības plānus.	Daļā gadījumu KS tiek atbrīvotas no dividenžu izmaksas vai tām tiek piemērots samazināts izmaksājams tīrās peļņas apjoms atbilstoši nozares ministrijai iesniegtam projektam, ņemot vērā Komerccarbības atbalsta kontroles likumā (19.12.2002.) noteiktas prasībām, ko apstiprina MK. Atsevišķām KS par 2010. gadu tika piemērota 27% vai 64% tīrās peļņas izmaksa dividendēs, jo plānoti ievērojami investīciju plāni vai peļņa tika plānota ieguldīt konkrētos objektos. Virknei citām KS, kuru	Neskatoties uz to, ka šī brīža ekonomiskajā situācijā valsts budžetā nepieciešami papildu finanšu līdzekļi, esošā dividenžu noteikšanas pieeja var būtiski ietekmēt KS ilgtermiņa atdevi, pakalpojumu kvalitāti, KS vērtību nākotnē u.c. rādītājus. Tas var radīt atgriezenisku efektu uz valsts tautsaimniecību, tādējādi arī uz valsts budžetu nākamajiem periodiem. Ņemot vērā ārvalstu praksi, piemēram, Somijas un Zviedrijas piemērus, katras KS izstrādātās dividenžu politikas ietvaros dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu būtu jāskata un jānosaka individuāli katrai KS. Turklāt attiecībā uz to tīrās peļņas apjomu, kas netiek izmaksāts dividendēs, atbilstoši investīciju plāniem un vidēja vai ilgtermiņa stratēģijai, katras KS uzraudzības institūcija būtu atbildīga par valdes iesniegtās peļņas izlietošanas pieejas izvērtēšanu un apstiprināšanu. Dividendēs izmaksājamās tīrās peļņas apjomu būtu jānosaka, ņemot vērā: - plānotās investīcijas atbilstoši ilgtermiņa stratēģijai, ko apstiprina akcionārs; - KS darbības būtību un nozari, kurā tā darbojas; - KS kapitāla pietiekamības rādītājus. Par dividenžu apjoma noteikšanu sākot no 2012.gada atbildīgās institūcijas būtu nozaru ministrijas un EM. Būtu jāapsver doma par pieeju, ka FM nosaka kopējo sagaidāmo dividenžu summu no visām KS, pamatojoties uz to biznesa plāniem (vidus un ilgtermiņa), plānotajām investīcijām u.c. aspektiem un nosaka dividendēs izmaksājamo	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		attīstībai nepieciešamas investīcijas, dividenžu izmaksas procentuālais apjoms par 2010. gadu samazināts netika.	tīrās peļņas apjomu. Tiklīdz tiek izveidota centrālās pārvaldības iestāde, tās kompetencē atbilstoši izklāstītajiem nosacījumiem būtu dividenžu apjoma noteikšana tām KS, kas nonāk tās turējumā. Tas būtu īstenojams pēc iespējas ātrāk, labākajā gadījumā sākot no 2012.gada. Nozaru ministrija atbilstoši šajā rekomendācijā izvērtajiem nosacījumiem paliks atbildīga par dividenžu apjoma noteikšanu tām KS, kas paliek tās turējumā. Dividenžu politikas ieviešana tiktu uzsākta pēc iespējas ātrāk, ieteicams sākot no 2012.gada. Visu KS gala lēmumu un apstiprinājumu par dividenžu apjomu pieņem MK. Katras KS definētajai dividenžu politikai būtu jābūt oficiāli pieejamai publiskā telpā. Atbilstoši labas korporatīvās pārvaldības principiem katra KS sākot no 2012. gada būtu atbildīga par informācijas publicēšanu. KS stratēģija būtu rūpīgi jāvērtē, lai tā būtu uzskatāma par pamatu izmaksājamo dividenžu apjomam. Nevajadzētu rasties situācijai, kad tiek apstiprināta vidējā termiņa stratēģija, bet dividendes tiek noteiktas pēc citiem kritērijiem, kas neļauj KS īstenot plānotos attīstības projektus. Par stratēģijas izveidi atbildīga būtu katra KS, bet kapitāla daļu pārvaldītājs veiktu izvērtēšanu un ņemot vērā MK ieteikumus apstiprinātu šo stratēģiju. Stratēģijas izstrāde būtu jāsāk īstenojot no 2012. gada. Prognozētajam dividendēs izmaksājamajam tīrās peļņas apjomam būtu jāatbilst stratēģijā noteiktajam. Būtu jāizvairās no dividenžu apjoma būtiskām korekcijām, izņemot atsevišķus gadījumus par kuriem tiesīgs būtu lemt MK.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			KS stratēģijai būtu jābūt arī par pamatu KS attīstības mērķu un nepieciešamo investīciju noteikšanai, proti, vai ir nepieciešami būtiski kapitālieguldījumi, lai modernizētu KS infrastruktūru. Jo mazākas investīcijas plānotas, jo lielāka dividendēs izmaksājamā tīrās peļņas daļa. Daļai KS šobrīd ir novecojusi infrastruktūra, kas ir jāatjauno, līdz ar to stratēģiski svarīgi ir samazināt dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas daļu, lai palielinātu KS vērtību nākotnē. KS savam atbilstošajam kapitāla daļu pārvaldītājam būtu jāsniedz detalizēts projekts, kurā izklāstīti argumenti par dividenžu iespējamo samazināšanu. Kapitāla daļu turētājs savukārt izvērtē iesniegto projektu un vēršas MK ar potenciālajām izmaiņām. Tas būtu veicams sākot no 2012. gada. Jo lielāka ir KS komercaizņēmumu daļa kopējā bilancē, jo mazākam teorētiski būtu jābūt dividenžu procentuālajam apjomam no tīrās peļņas, lai nodrošinātu atbilstošu naudas plūsmu. Tas būtu ieviešams sākot no 2012. gada. Būtu jāapsver iespēja veikt izmaiņas likuma Par valsts budžetu un finanšu vadību (24.03.1994.) 5.pantā, kurā teikts, ka MK nosaka apmēru, kādā maksājumi par valsts kapitāla izmantošanu tiek veikti un ieskaitīti valsts budžetā. Pieejai būtu jābūt apstiprinātai KS ilgtermiņa stratēģijas investīciju plānu kontekstā, un MK, ņemot vērā centrālās iestādes un nozaru ministriju ieteikumus, varētu noteikt principus, bet ne konkrētus apjomus. Ņemot vērā ieteikumus, būtu jāveic konceptuālas izmaiņas VKD likuma 3. pantā par dividendēs izmaksājamās peļņas daļas noteikšanu. Līdz ar to būtu jāveic izmaiņas arī MK noteikumu Nr. 1471. „Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu” (15.12.2009.) 3., 4., 4.1., 5. pantā. EM sākot no 2012. gada būtu atbildīgā institūcija par norādīto izmaiņu veikšanu. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli.	
15.	KS neatkarīgi no darbības jomas noteikts minimālais dividendēs izmaksājamais tīrās peļņas apjoms.	Lielākajā daļā gadījumu no dividenžu izmaksas tiek atbrīvotas tās KS, kurām principā peļņas gūšanai nevajadzētu būt pamatmērķim, jo tās veic deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus vai sniedz publiskus pakalpojumus (piemēram, veselības aprūpes iestādes, kultūras iestādes u.c.).	Būtu skaidri jādefinē, kurām KS ir jāmaksā dividendes un kurām nē. Par šo jautājumu, kuru būtu ieteicams noteikt 2012. gada laikā, atbildīgās institūcijas būtu EM un MK. Galvenokārt dividendes būtu jāmaksā tām KS, kas darbojas dabiska monopola un/vai komerciāla mērķa vadītās. No tām KS, kas sniedz sabiedriskus pakalpojumus (<i>public goods</i>), dividendes būtu jāmaksā tikai tām KS, kas pašfinansē savu saimniecisko darbību ar ieņēmumiem par sniegtajiem pakalpojumiem, ja tās netiek pārveidotas par publiskajām aģentūrām. KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, par kuriem tiek saņemts valsts finansējums, dividendes nevajadzētu maksāt. Šīs KS sākot no 2012. gada būtu jāizvērtē EM, MK, kā arī atbilstošajai nozaru ministrijai. KS, kuru pakalpojumu ražošanā un/vai patērēšanā rodas ārējas ietekmes (<i>externalities</i>), dividendes nevajadzētu maksāt, bet šīm KS būtu jācenšas līdzsvarot sabiedriskā labuma devums sabiedrībai ar peļņas gūšanu. Šo KS valdēm būtu jāiesniedz konkrēta peļņas reinvestēšanas politika. Ja peļņai tiek novirzīta nesadalītā peļņa, jāvērtē, vai pašu kapitāla apjoms ir adekvāts. Nevajadzētu rasties situācijai, kad tiek uzkrāti pārāk lieli brīvie līdzekļi, kas netiek ieguldīti KS vērtības paaugstināšanai. Šīs KS sākot no 2012.	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			gada būtu jāizvērtē atbilstošajai nozaru ministrijai. Valstiskā līmenī būtu jānosaka kopējais dividenžu apjoms, kas tiktu iemaksāts valsts budžetā no visām KS, kurām jāmaksā dividendes. Savukārt pēc tam atbilstoši KS ilgtermiņa stratēģijai tiek dažādots katras KS dividenžu apjoms. Ņemot vērā ārvalstu praksi, gadu no gada dividendēs izmaksājamās tīrās peļņas procentuālais apjoms netiek mainīts, lai varētu prognozēt nākamo periodu dividendes. Par kopējā no visām KS sagaidāmā dividenžu apjoma noteikšanu, kā arī atbilstoši katras KS stratēģijai piemērojamo dividendēs izmaksājamo tīrās peļņas apjoma noteikšanu katrai KS atbildīgās institūcijas būtu FM, EM, MK, kā arī atbilstošās nozaru ministrijas. Būtu ieteicams šāda veida pieeju īstenot jau no 2012. gada. Kopējiem valsts budžetā paredzētajiem ieņēmumiem no KS izmaksātajām dividendēm būtu jāsakrīt ar KS biznesa plānos (ilgtermiņa vai vidus termiņa stratēģijās) paredzētajām KS investīcijām, ienākumiem un attiecīgi noteiktā dividenžu apjoma. Izmaksu optimizācija būtu jākonkretizē, piemēram, kā Lietuvā noteikts, ka tām KS, kas pilda speciālu uzdevumu jāstrādā tā, lai segtu visas izmaksas un nolietojumu/amortizācija. Vācijā tiek pieņemta prakse, ka KS valde atbilstoši investīciju plānam iesniedz izmaksājamās peļņas apjomu, ko apstiprina Akcionāru sapulce. Lielbritānijā katru gadu (atsevišķām KS ik pa 3 gadiem) tiek izvērtēta dividendēs izmaksājamā summa katrai KS atsevišķi, ņemot vērā KS attīstību, kā arī funkciju, ko tā pilda. Valsts savas intereses ar SE palīdzību cenšas realizēt, būtisku uzsvāru liekot uz KS	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			ilgtermiņa attīstību – vērtējot dividendēs izmaksājamo summu tiek apskatīta un ņemta vērā KS potenciālā attīstība vismaz trīs gadu periodā. KS dividenžu politiku var iedalīt šādās grupās: – procents no iepriekšējā gada peļņas; – konkrēts naudas apjoms; – vidējā termiņā netiek noteikts maksāt dividendes; – peļņa jāreinvestē turpmākajā attīstībā vai jāpatur nesadalītās peļņas postenī – jāiemaksā dividendes par konkrētu uzdevumu veikšanu. Par to, kāda veida dividenžu politika piemērojama katrai KS, atbildīgā institūcija sākot no 2012. gada būtu EM un MK. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un dividenžu dažādošanu.	
16.	Ne visām KS, kas maksā un no kurām tiek sagaidātas dividendes, noteikti vienādi principi dividenžu apmēra noteikšanā,	Atsevišķos gadījumos, īpaši pelnošajām KS, tiek paredzēta konkrēta summa atbilstoši likumam „Par valsts budžetu 2011. gadam” (20.12.2010.), kas jāpasniedz un jānodrošina,	Jā KS darbojas dabiska monopola un/vai komerciāla mērķa vadītas un konkurē ar citiem nozares dalībniekiem un ieņēmumu apjomu ietekmē sezonālitate, tad dividendes būtu jāizmaksā kā procents no tīrās peļņas, ņemot vērā plānotās investīcijas atbilstoši KS izveidotai un akcionāra apstiprinātai KS vidēja vai ilgtermiņa stratēģijai. MK būtu atbildīgs par izmaiņu ieviešanu normatīvajā bāzē sākot no 2012. gada.	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	piemēram, daļa kapitālsabiedrību maksā noteiktu procentu no tīrās peļņas apjoma un daļa KS maksā pirms pārskata perioda sākuma noteiktu konkrētu naudas līdzekļu apjomu.	izmaksājot dividendes par valsts kapitāla izmantošanu, jo atšķiras normatīvo aktu piemērošana – likums „Par valsts budžetu” konkrētam gadam vai MK noteikumi Nr. 1471 „Kārtība, kādā tiek noteikta un ieskaitīta valsts budžetā izmaksājamā peļņas daļa par valsts kapitāla izmantošanu” (15.12.2009.).		

5.4. Ziedojumi

5.4.1. Esošā uz ziedojumiem attiecināmā normatīvā bāze

KS ir atļauts veikt ziedojumus vai dāvinājumus tikai gadījumos, kad tie atbilst likumā „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu” ietvertajiem kritērijiem. Saskaņā ar šī likuma 10. pantu KS drīkst ziedot gadījumos, ja:

- ziedojums paredzēts kultūras, mākslas, zinātnes, izglītības, sporta, vides vai veselības aizsardzības un sociālās palīdzības veicināšanā;
- pastāv iespēja kontrolēt ziedojuma izlietošanu;
- KS ziedošanas brīdī ir samaksājusi valstij vai pašvaldībai visus nodokļus un darbiniekiem izmaksājusi algas;
- KS iepriekšējā pārskatā gadā ir strādājusi ar peļņu.

KS drīkst ziedot vai dāvināt ne vairāk kā 20% no iepriekšējā pārskata gada tīrās peļņas. Ziedojumu, kas pārsniedz 1 000 latu, nepieciešamību jāvērtē ekspertiem, turklāt ikvienu KS veikto ziedojumu virs 1 000 latiem jāapstiprina finanšu ministram.

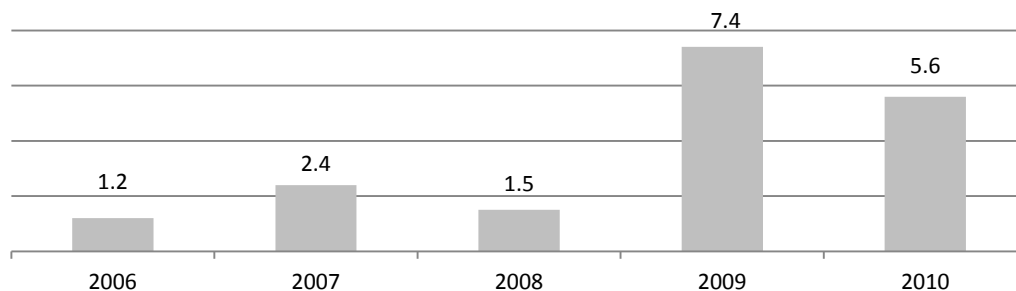
Šobrīd apstiprināšanai MK tiek virzīta FM koncepcija „Par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku valsts vai pašvaldību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50% dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošanu”. Koncepcijas pamatā ir divi iespējamie scenāriji:

- būtiski uzlabot pašreizējo KS dāvināšanas (ziedošanas) kārtību;
- aizliegt valsts kapitālsabiedrībām ziedot (dāvināt). FM ieteikums ir būtiski uzlabot šī brīža ziedošanas kārtību, izveidojot KS ziedošanas stratēģiju un veicot virkni citu izmaiņu.

5.4.2. Faktiski veiktie KS ziedojumi

Pēdējos divos gados ir būtiski palielinājies kopējais ziedojumu apjoms, ko veikušas KS. 2008.gadā ziedojumu kopējais apjoms sasniedza 1,5 milj. latu, bet 2009.gadā tas bija jau 7,4 milj. latu (Grafiks Nr. 8). Lai gan 2010.gadā ziedojumu apjoms samazinājies par 25%, tas joprojām bija ievērojami lielāks nekā laika posmā no 2006. gada līdz 2008. gadam. Visvairāk valstij piederošās KS ziedojušas sporta atbalstam (2,3 milj. latu) un sociālās palīdzības veicināšanai (1,9 milj. latu). Šajos datos ir iekļauts arī AS „Rīgas siltums” dāvinājums biedrībai „Latvijas Pašvaldību savienība” 1,6 milj. latu apmērā sociālā atbalsta sniegšanai.

Grafiks Nr. 8 „KS ziedojumu apjomi no 2006. līdz 2010. gadam, milj. LVL”

Avots: Finanšu ministrija

5.4.3. Lielākie ziedotāji pa nozarēm

Ziedojumus veic tikai neliels skaits valstij daļēji vai pilnībā piederošu KS, kuru vidū ir KS ar ievērojamiem peļņas un apgrozījuma rādītājiem. Ziedojumus galvenokārt veic LVM, Latvenergo, Lattelecom, LMT, Latvijas Loto, LDz, kā arī LDz meitas sabiedrības. 2010. gadā LVM (mežsaimniecība) ziedoja 3,8 milj. latu, LMT (elektroniskie sakari) – 762 tūkst. latu, bet Latvenergo (enerģētika) nedaudz mazāk kā 65 tūkst. latu.

KS kopumā 2009. gadā veikto ziedojumu attiecība pret dividendēm, kas samaksātas par 2009. gadu, ir 14%. LVM ziedojumu un dividenžu attiecība bija lielāka par vidējo – 19%, savukārt Latvenergo šis rādītājs bija tikai 0,3%.

5.4.4. Šī brīža ziedošanas pieeja

Analizējot šī brīža ziedošanas kārtību un pieeju, pastāv virkne jautājumu, kuru turpmāka izvērtēšana uzlabotu līdzšinējo ziedošanas (dāvināšanas) kārtību.

Atsevišķos gadījumos informācija par veiktajiem ziedojumiem publiskā telpā nonāk tikai pēc šo ziedojumu veikšanas vai neilgi pirms ziedojuma apstiprināšanas, kas pēc būtības neatbilst labas korporatīvās prakses principiem. Ierosinājumam par ziedojumu veikšanu būtu jānonāk KS, kura veic ziedojumu, interneta vietnē pirms ziedojumu veikšanas. Turklāt ziedojumiem paredzētajiem līdzekļiem procentuāli no nākamā perioda peļņas būtu jābūt norādītiem katras individuālās KS ziedošanas politikas dokumentā, ko apstiprina kapitāla daļu turētājs. Šobrīd kapitāla daļu turētājs bieži apstiprina ziedojumus neilgi pirms ziedojuma veikšanas, kas zināmā mērā negatīvi ietekmē ziedojuma veikšanas caurskatāmību.

Gadījumos, kad ziedojums tiek piešķirts organizācijai / sabiedrībai, kas tālāk novirza ziedojumiem paredzētos līdzekļus citām organizācijām / institūcijām / komersantiem, ne vienmēr ziedotāja interneta vietnē un publiskā telpā tiek atklāti un konkrēti publicēta informācijas par šo tālāko ziedojuma sadalījumu un izlietojumu.

Vairākās KS šobrīd ir izstrādāti ziedošanas politikas dokumenti, kā piemēram, LVM un LDz. Lai gan šajos dokumentus ir izvērsti atrunāti vairums ar ziedošanas caurskatāmību saistīti jautājumi, tomēr katras individuālās KS ziedošanas politikas dokuments būtu jāpapildina arī ar citiem

jautājumiem, piemēram, tādiem aspektiem, kas paskaidro un izvērtē potenciālos sabiedrības ieguvumus un uzlabo kopējo sabiedrības labklājību no ziedojumu veikšanas.

Šobrīd vairumā gadījumu tiek atbalstīts limitēts sporta un kultūras aktivitāšu skaits un apjoms. Lai gan, iespējams, nebūtu pareizi ierobežot konkrētas jomas, kurās katrai KS ir jāziedo, tomēr būtu jāvērs uzmanība uz to, ka tiek atbalstīts pēc iespējas plašāks aktivitāšu apjoms. Atbalsta sniegšana un līdz ar to sabiedrības labklājības ieguvums no ziedošanas būtu jāvērtē pēc tādiem rādītājiem kā sabiedrības locekļu skaits, kas gūst labumu no ziedojumiem paredzētajiem līdzekļiem u.c. faktoriem.

Ziedojumu ieguvumi varētu tikt sasaistīti ar nefinanšu mērķiem, izvērtējot ieguvumus no ziedojumiem.

5.5. Problēmjautājumi par ziedojumiem

Lielākās problēmas, kas saistītas ar KS ziedojumiem, ir saistītas ar procesa caurskatāmības trūkumu, kā arī to, ka ne visām KS, kas veic ziedojumus, ir izstrādāta uzņēmumu ziedojumu politika.

- Ne visos gadījumos ziedojumu piešķiršanas process ir pietiekami atklāts un caurskatāms. KS ziedošanas politika daļēji sastāv no MK noteikumiem, taču nereti trūkst argumentētu pamatojumu ziedošanas piešķiršanas nosacījumiem.

- Ne visām KS, kas veic ziedojumus, ir skaidri definēta ziedojumu piešķiršanas politika. Ir tādas KS, kas sniedz maksas pakalpojumus pēc noteiktiem tarifiem, kā arī gūst citus ieņēmumus.

- Pastāv risks, ka KS ziedojumiem paredzētie līdzekļi var tikt iekļauti sniegto pakalpojumu tarifos.

Veicot ziedojumus, KS mērķi pamatā ir bijuši saistīti ar uzņēmuma tēla atpazīstamības veicināšanu, gan atbalstot sportu vai kultūras jomā darbojošās institūcijas, gan ziedojot sociāliem mērķiem korporatīvās sociālās politikas ietvaros.

- Lai arī ziedojumu piešķiršana tiek pamatota, lai uzlabotu KS tēlu un sabiedriskās attiecības (*public relations*), ne vienmēr ir skaidrs pašas KS ieguvums no veiktajiem ziedojumiem.

Ne vienmēr ir skaidri ieguvumi no ziedojumiem – piemēram, gadījumos, kad KS tēla atpazīstamības nolūkos tiek ziedota nauda jomās, kuras nav saistītas ar KS.

- Nav pilnvērtīgas iespējas novērtēt ziedojuma nozīmīgumu un lietderīgumu.

Tā kā MK ir virkne jautājumu, kas jālemj tā dienas kārtībā, MK, iespējams nevajadzētu iesaistīties salīdzinoši mazu (no kopējā KS apgrozījuma) ziedojumu apstiprināšanā, ja kopējais KS ziedojumiem paredzētais apjoms ir noteikts KS kapitāla daļu turētāja apstiprinātā stratēģijā.

- Ziedojumiem atvēlēto līdzekļu sliekšnis, ar kuru sākot ziedojumi atbilstoši FM koncepcijā minētajai summai tiek apstiprināti MK, ir salīdzinoši zems.

Lai pilnveido turpmāko ziedošanas kārtību, ņemot vērā identificētās problēmas un attiecīgās rekomendācijas, būtiski ieviest turpmāku ziedošanas kārtības pārskatīšanas rīcības modeli.

- Ņemot vērā šī brīža nepilnības saistībā ar ziedošanas procesu, būtu jāizstrādā konkrēts rīcības modelis.

5.6. Rekomendācijas par ziedojumiem

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
17.	Ne visos gadījumos ziedojumu piešķiršanas process ir pietiekami atklāts un caurskatāms.	Daļa KS publisko ziedojumu mērķus un iespējas pieteikties ziedojumiem paredzētajiem līdzekļiem, kā arī veidu, kā tiek izvērtēta ziedojumu piešķiršana, kā arī ziedojumu saņēmējus, kuriem ziedojumi piešķirti, taču šī prakse nevar tikt attiecināma uz visiem KS veiktajiem ziedojumiem.	Ziedojumus būtu jāatļauj veikt tikai tām KS, kas sniedz komerciālus pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos un nesaņem valsts finansējumu to saimnieciskās darbības izmaksu segšanai. Turklāt būtu skaidri jādefinē, kas tiek saprasts ar tirgus konkurences apstākļiem, jo vairāku KS daļa sniegto pakalpojumu tiek sniegti konkurences apstākļos, bet pārējie – daļēja vai pilnīga monopola apstākļos. Kā kritēriju ziedojumu apjoma noteikšanā varētu izmantot KS publiskā tēla radīšanas / uzturēšanas nepieciešamību. Tām KS, kam publiskā tēla veicināšanā ir mazāk nepieciešama, piemēram, KS, kas sniedz specifiskus tehniskus pakalpojumus vai KS, kurām noteikti sniegto pakalpojumu tarifi, iespējams, būtu jānosaka pieļaujamo ziedojumu limitu (% daļa no peļņas), kas būtu zemāks kā tām KS, kurām publiskā tēla uzturēšanai ir būtiska nozīme. Par limitu noteikšanu sākot no 2012. gada lemtu FM un MK. Ziedojumiem paredzētajam apjomam būtu jābūt sadalītam pa prioritārām jomām pirms ziedojumu piešķiršanas. Ziedojumu pieteikšanās nosacījumiem būtu jābūt publicētiem KS interneta vietnē un/vai KS akciju kapitāla daļu turētāja interneta vietnē. Par šo sākot no 2012. gada atbildīga būtu katras KS, kas veic ziedojumus, valde. KS, lemjot par ziedojuma saņēmēja atbilstību, jāpamatojas uz skaidri izstrādātu KS ziedošanas politiku, ko sākot no 2012. gada būtu jāizstrādā katras KS valdei. Kad KS valde apstiprinājusi ziedojumu saņēmējus, tad atkarībā no ziedojuma apmēra KS uzraudzības institūcija, finanšu ministrs vai MK dod gala atzinumu par ziedojuma	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			piešķiršanu. Būtiskākie likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanu” (19.07.1995.) panti, kas būtu jāpārskata, ir 10. un 11. Par iespējamo izmaiņu ieviešanu 2012. gadā atbildīgā institūcija būtu EM un MK. Kopējam ziedojumiem atvēlētajam apmēram vajadzētu būt noteiktam KS stratēģijā vai attīstības koncepcijā, ko, atbilstoši ziedojuma apmēram apstiprina akcionārs, konsultējoties ar FM un / vai MK (ja ziedojumu apmērs ir ļoti ievērojams) sākot no 2012. gada. Lai gan likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanu” (19.07.1995.) 14. pantā noteikts, ka informācijai attiecībā uz ziedojumu publicēšanu jābūt pieejamai saskaņā ar Informācijas atklātības likumu (29.10.1998.), tomēr šajā likumā būtu vēl konkrētāk jādefinē publicējamās informācijas apjoms un iespējamās atrašanās vietas. MK būtu atbildīgā institūcija, kas, ņemot vērā FM izstrādātos ieteikumus, ne vēlāk kā līdz 2012. gada beigām apstiprinātu turpmāko ziedošanas kārtību, nosacījumus un ierobežojumus.	
18.	Ne visām KS, kas veic ziedojumus, ir skaidri definēta ziedojumu piešķiršanas politika.	Valsts noteikusi jomas, kurās var veikt ziedojumus, un vairākas KS atbilstoši tām izveidojušas ziedojumu piešķiršanas pamatnostādnes, taču nereti KS izstrādātajā	Katras KS, kas veic ziedojumus, valdei sākot no 2012. gada jānosaka skaidra ziedošanas politika, kas atbilstu KS izstrādātajiem mērķiem, kas ir publiski pieejami. Katrai KS būtu jābūt konkrētai un skaidri definētai ziedošanas politikai, kas noteiktu: - kopējo ziedojumiem paredzēto līdzekļu apmēru dalījumā pa attiecīgajām jomām, kurās paredzēts veikt ziedojumus; - pamata kritērijus, lai varētu pieteikties ziedojumu saņemšanai; - ziedojumu pieteikšanās kārtību;	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		ziedošanas politikā ir norādīti galvenokārt normatīvajos aktos uz ziedošanu attiecināmie panti.	- ziedojumu izskatīšanas kārtību; - ziedojumu piešķiršanas kārtību. Ziedojumiem piemērojamajā normatīvajā bāzē (likumā „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu”, 02.08.1995.) iekļautie pamatnosacījumi nevar tikt aizstāti ar katras individuālās KS ziedošanas politiku. FM sākot no 2012. gada būtu atbildīga par KS ziedošanas politikas atbilstības novērtēšanu. Vajadzētu izšķirt divu veidu ziedošanas pieejas: - KS izvērtē ziedojumu saņēmēju pieteikumus un pašas veic ziedojumus atbilstoši skaidri izstrādātai ziedošanas politikai; - KS atvēl ziedojumiem paredzētos līdzekļus nevalstiskām organizācijām atbilstoši KS izstrādātajai ziedošanas politikai. Ja ziedojumus sadala nevalstiskās organizācijas vai nodibinājumi, tad ņemot vērā šo organizāciju zināšanas par attiecīgo nozari, iespējams, ziedojumiem atvēlētie līdzekļi tiks sadalīti atbilstoši prioritātēm. Joprojām varētu palikt iespēja veikt arī mērķziedojumus. Jebkurā gadījumā KS vai nevalstiskajām organizācijām sākot no 2012. gada savā interneta vietnē jāpublisko gan iespēja pieteikties uz ziedojumu, gan organizācijas, kurām tiek piešķirti ziedojumi, gan šo organizāciju projekti, kuriem ziedojums tiek izmantots. Skaidri noteikta KS ziedošanas politika un paredzamie sadarbības partneri mazinātu risku, ka ziedošana notiek konkrētu interešu grupu labā. Konkrētas ziedojumu piešķiršanas politikas izveide mazinātu uzraudzības institūcijām un/vai ekspertiem paredzētos resursus ziedojumu	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			izvērtēšanai. KS gada pārskatā būtu jāiekļauj detalizēta informācija par veiktajiem ziedojumiem. KS interneta vietnē ziedojumu saņēmēju saraksts un summa, kas ir tikusi piešķirta, lai sabiedrību tiktu informēta. KS valde būtu atbildīga par informācijas iekļaušanu, bet kapitāla daļu turētāja un/vai uzraudzības institūcijas uzdevums būtu pārbaudīts informācijas atbilstību. Ja ziedojumus veic KS meitas sabiedrības, tām nav jānosaka atsevišķa ziedošanas politika, bet sākot no 2012. gada jāievēro tie paši pamatprincipi kā KS. Būtu arī jāapsver iespēja ieviest konkrētus nosacījumus tajās KS, kurās valstij tieši vai pastarpināti pieder vairāk nekā 50% kapitāla daļu. Par nosacījumu izstrādi atbildīga būtu FM, bet par apstiprināšanu – MK. MK būtu atbildīgā institūcija, kas, ņemot vērā FM izstrādātos ieteikumus, ne vēlāk kā līdz 2012. gada beigām apstiprinātu turpmāko ziedošanas kārtību, nosacījumus un ierobežojumus.	
19.	Pastāv risks, ka KS ziedojumiem paredzētie līdzekļi var tikt iekļauti sniegto pakalpojumu tarifos.	Likumā „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu” (19.07.1995.) noteikti kritēriji, kas jāizmanto, lai noteiktu, vai KS var veikt ziedojumus, taču to formulējums sniedz iespēju veikt	Būtu jāpārvērtē, vai sabiedrisko pakalpojuma sniedzēji var veikt ziedojumus. Ja pastāv risks, ka ziedojumiem paredzētā summa ietilpst sniegto pakalpojumu tarifu cenā, tad KS, kuru pakalpojumu cenu regulē SPRK vai cita regulējoša institūcija vai to cena noteikta atbilstoši MK izstrādātam cenrādim, ziedojumus veikt atļaut nevajadzētu, jo pastāv iespēja, ka ziedojumiem atvēlētie līdzekļi var tikt iekļauti pakalpojumu tarifa cenā. MK būtu atbildīgā institūcija, kas, ņemot vērā FM un SPRK izstrādātos ieteikumus, ne vēlāk kā līdz 2012. gada beigām apstiprinātu turpmāko ziedošanas kārtību KS, kas ir sabiedrisko pakalpojumu sniedzēji.	A1

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		ziedojumus KS, kuru pakalpojumu cenu nosaka SPRK vai MK un kuras sniedz sabiedriskos pakalpojumus.		
20.	Lai arī ziedojumu piešķiršana tiek pamatota, lai uzlabotu KS tēlu un sabiedriskās attiecības (<i>public relations</i>), ne vienmēr ir skaidrs pašas KS ieguvums no veiktajiem ziedojumiem. Arī sponsorēšanas	Saskaņā ar likumu „Par uzņēmuma ienākuma nodokli” (09.02.1995.) ziedotājam ir iespējams piemērot nodokļu atlaidi no summas, kas ziedota budžeta iestādēm, KS, kas veic kultūras ministrijas deleģētus uzdevumus, kā arī sabiedriskā labuma organizācijām. Ziedošanas no sponsorēšanas pamatā atšķiras ar to, ka par ziedotājs uzskatāmu labumu no ziedojuma veikšanas pretī nesaņem,	Ņemot vērā, ka lielākie ziedojumu saņēmēji ir sporta iestādes un organizācijas, pirms ziedojumu pamatprincipu mainīšanas būtu jāpārskata sporta iestāžu un organizāciju finansēšanas modelis. Līdz 2012. gada beigām FM būtu atbildīga par jauna sporta iestāžu un organizācija finansēšanas modeļa izstrādi. Piemēram, iespēja centralizēti no valsts budžeta līdzekļiem sniegt atbalstu sporta sektoram. Ja KS ziedojumu apmērs sporta iestādēm būtiski samazinās, sporta iestādēm, būtu jāpiedāvā atbilstīgi līdzvērtīgs finansēšanas mehānisms, savlaicīgi tās informējot par izmaiņām to finansēšanas modeli. Tā kā KS netieši piešķir līdzekļus, iegādājoties reklāmas vietas labākas atpazīstamības nolūkos (sponsorēšanas gadījumos), KS stratēģijā būtu skaidri jādefinē atpazīstamības kritēriji, kā arī tiem paredzētā summa. Līdzīgi kā ziedojumiem paredzētā summa būtu jāapstiprina. KS valde sākot no 2012. gada būtu atbildīga par kritēriji definēšanu. Būtu skaidrāk jāizvērtē ar sponsorēšanu saistītie ieguvumi KS, jo pastāv gadījumi, kad KS iegādājas reklāmas vietas pasākumu norises vietās, kas tiek argumentēts ar nepieciešamo reklāmu, taču ne vienmēr ieguvumi ir viennozīmīgi izvērtējami. KS valde sākot no 2012.gada būtu atbildīga par ieguvumu noteikšanu.	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	gadījumos ne vienmēr KS ieguvums var uzskatāmi redzēt.	savukārt sponsorējot, sponsors var izvietot savu logo vai citādā veidā uzlabot tēla atpazīstamību.		
21.	Nav pilnvērtīgas iespējas novērtēt ziedojuma nozīmīgumu un lietderīgumu.	Lielākie ziedojumu saņēmēji ir sporta, sociālās palīdzības un kultūras iestādes, kas izlieto ziedojumus dažāda veida pasākumiem, piemēram, Latvijas pārstāvniecībai olimpiskajās spēlēs u.c. sporta notikumos, maznodrošināto bērnu atbalstam, izrāžu uzvešanai u.c. Šobrīd MK noteikumos Nr. 1648 "Noteikumi par pasākumiem, kas jāveic valsts kapitālsabiedrībām, kuras veic Kultūras	Lai gan par ziedojumu tiek slēgts tipveida līgums, kas nosaka ziedojumam paredzēto līdzekļu kontroli un sekas, ja ziedojums netiek izlietots tam paredzētiem pasākumiem, tomēr būtu jāapsver iespēja ieviest papildu nosacījumus, kas ļautu pilnvērtīgāk novērtēt ziedojumu lietderīgumu, būtiski neietekmējot ziedošanas pamatjēgu. Organizācijām, kas saņem ziedojumus būtu skaidri jāidentificē ziedojumu izlietojums. Par projektiem, kas tiek pilnībā vai daļēji finansēti no ziedojumiem, būtu jāinformē sabiedrība. Par norādīto sākot no 2012. gada atbildīgi būtu ziedojumu saņēmēji. Līdzīgi kā kultūras nozares iestādes šobrīd izstrādā gada pārskatu par ziedojumu un dāvinājumu saņemšanu, arī citiem ziedojumu saņēmējiem būtu ar precīzu un salīdzinoši augstu detalizācijas pakāpi jāuzskaita ziedojumu izlietošana. Būtu jāapsver, vai norāde, ka ziedojums izlietots sabiedrības grupu kultūras vajadzību apmierināšanai vai koncerta, izrādes vai operas uzveduma veidošanai, ir pietiekami detalizēts izklāsts un vai nebūtu nepieciešams izvērst detalizācijas par šādu izlietojumu uzskaiti. Nevajadzētu rasties arī situācijai, kad organizācija saņem virkni ziedojumu, kas tiek uzskaitīti un sasummēti un pretī noteikti vispārīgi izmaksu posteņi. Katram ziedojumam vajadzētu atbilst konkrētam izlietojumam. Ziedojuma saņēmējam būtu jāiesniedz konkrēts projekts vai	A C2 C3 C5

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		ministrijas deleģētas valsts kultūras funkcijas un saņem ziedojumus" (22.12.2009.) noteikts, ka kultūras nozares KS sniedz pārskatu par ziedojumu izlietojumu.	ilgtermiņa politika, pēc kuras var caurredzami sekot ziedojuma izlietojumam. Valstiskā līmenī FM un MK līdz 2012.gada beigām būtu atbildīgās institūcijas pārskatīt esošo sabiedriskā labumu organizāciju, kurām tiek piešķirti ziedojumi, sarakstu. Jebkuras jaunas organizācijas iekļaušana šajā sarakstā būtu skaidri jāpamato, lai nerastos šaubas par to darbības būtību.	
22.	Ziedojumiem atvēlēto līdzekļu sliekšnis, ar kuru sākot ziedojumi atbilstoši FM koncepcijā minētajai summai tiek apstiprināti MK, ir salīdzinoši zems.	FM koncepcijā ieteikts paaugstināt ziedojumu summu, par kuru KS valde var izlemt bez finanšu ministra apstiprinājuma, no LVL 1 000 līdz LVL 10 000. Summa, kas pārsniedz LVL 100 000 jāapstiprina MK.	Būtu jānosaka vairāk par vienu ziedojumu limitu (visu ziedojumu kopsumma gada laikā) un to attiecīgu izskatīšanas kārtību: - līdz LVL 1 000 apstiprina valde atbilstoši stratēģijai un skaidrai ziedošanas politikai; - no LVL 10 000 līdz LVL 100 000 lemj valde, bet gala lēmumu pieņem akcionārs atbilstoši stratēģijai un skaidrai ziedošanas politikai; - virs LVL 100 000 lemj valde, bet gala lēmumu pieņem FM vai MK. FM un MK būtu atbildīgās institūcijas par iespējamo limitu paplašināšanu. Tas būtu veicams ne vēlāk kā līdz 2012.gada beigām. Šo dalījumu varētu paplašināt, ņemot vērā ziedotāju darbību un tirgus apstākļus, kādos tas sniedz savus pakalpojumus, kā arī ziedojuma saņēmēja darbības būtību. Būtiski minēt, ka papildus šīm summām būtu jānosaka arī procentuālais peļņas apjoms, ko vispār KS var ziedot, jo absolūtās summas dažādām KS kā procents no kopējā apgrozījuma ievērojami atšķiras.	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			Ar nosacījumu, ka KS ir izveidota skaidra ziedošanas politika, ir strikti definēts kopējais ziedojumiem paredzētais apmērs un tiek būtiski uzlabota ziedojumiem paredzēto līdzekļu aprites caurskatāmība, MK iesaistes nepieciešamība lemt par ziedojumiem, kas pārsniedz LVL 10 000 tiek mazināta. Vajadzētu apsvērt ideju, ka tiek palielināts apjoms, ko KS var ziedot atbilstoši valdes lēmumam, pamatojoties uz ziedojumiem paredzēto apmēru, kas strikti noteikts KS vidēja termiņa stratēģijā atbilstoši ziedošanas politikai, ko apstiprina akcionārs. Lai netikti pārlieku noslogoti valsts pārvaldes resursi, nepalielinātos MK noslodze un netiktu samazināts atvēlētais laiks valstiski svarīgu jautājumu risināšanai, sliekšnis, no kura ziedojumus papildus izskata MK, varētu tikt palielināts līdz LVL 100 000. Skaidri būtu jānosaka ziedojumu kopsumma, lai neveidotos situācija, kad tiek piešķirti vairāki ziedojumi, kuru apjoms ir nedaudz zemāks par LVL 100 000. FM būtu atbildīga par šādu situāciju nepieļaušanu. Samazinot MK iesaisti ar ziedojumiem saistīto jautājumu lemšanā, MK attiecībā uz lielajām KS un tām, kas darbojas dabiska monopola apstākļos un/vai komerciāla mērķa vadītas, būtu iespēja pilnvērtīgāk iesaistīties šādu jautājumu izskatīšanā: - pamatkapitāla palielināšanā vai samazināšanā; - reorganizācijā; - esošo darbības veidu pārtraukšanā un jaunu darbības veidu uzsākšanā; - citu uzņēmumu iegūšanā vai atsavināšanā. Attiecīgi veicamas izmaiņas VKD likuma 64. pantu, 73. panta (1) sadaļā, 98.2 panta (9) un (10)	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			– vai jānosaka skaidri, kurām KS statūtos veicamas izmaiņas, lai tikai MK varētu lemt. Ja tiek veidota centrālā iestāde, tad MK šo jautājumu lemšanā būtu cieša sadarbība. MK būtu atbildīgā institūcija, kas veiktu izmaiņas normatīvajā bāzē līdz 2012. gada beigām.	
23.	Ir identificēta virkne problēmjautājumu saistībā ar ziedošanas kārtību un nosacījumiem.	Šobrīd tādi jautājumi kā ziedošanas procesa caurskatāmība, KS ziedošanas politika u.c. vērš uzmanību uz nepieciešamību uzlabot līdzšinējo ziedošanas kārtību un nosacījumus.	Lai uzlabotu KS ziedošanas pieeju praksē ir jāievieš rīcības modelis, kas uzlabotu līdzšinējo ziedošanas kārtību. Rīcības modelis attiecībā uz ziedojumu kritērijiem un principiem pēc kuriem tiek izvērtēta ziedojumu sadale pamatā būtu jāveido, lai tā ietvaros tiktu izvērtēti šādi jautājumi: - kas var veikt ziedojumus (jāskata arī jautājumus par ziedojumiem paredzēto līdzekļu iekļaušanu pakalpojumu tarīfos); - kāds ir kopējais ziedojumiem paredzētais apjoms (būtu jāvērtē katras individuālās KS, kura var veikt ziedojumus, procentuālais peļņas apjoms, kas var tikt atvēlēts ziedojumiem), ja tiek izpildīti tādi nosacījumi kā nodokļu nomaksa u.c.; - kas lemj par ziedojumu veikšanu (būtu jādefinē līdz kādam apmēram ziedojumus var apstiprināt KS valde pēc kapitāla daļu turētāja apstiprinātas stratēģijas, kurā iekļauts ziedojumiem paredzētais līdzekļu apjoms absolūtā vai procentuālā no peļņas procenta izteiksmē un kad ziedojumus izvērtē MK); - kādiem jautājumiem būtu jābūt atrunātiem katras individuālās KS ziedošanas politikā; - kādas izmaiņas būtu jāveic normatīvo aktu bāzē attiecībā uz ziedojumiem; - kā turpmāk tiktu izvērtēts ieguvums (sabiedrības labklājība) no ziedojumu veikšanas. Pēc norādīto jautājumu detalizētas izvērtēšanas (izvērtēšanu veiktu CI vai viena nozares ministrija, piemēram, FM, kas darbojusies pie šobrīd izstrādes stadijā esošas koncepcijas	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			ziedošanas kārtības uzlabošanai⁴) CI vai viena nozares ministrija izstrādā vadlīnijas, ko apstiprinātu MK. Vadlīnijās tiktu iekļauti nosacījumu turpmākai ziedošanas kārtībai un norādīti labās prakses piemēri, kas atbilstības vai paskaidrošanas par citu pieeju (<i>comply or explain</i>) būtu saistoši visām KS, kurās atļauts veikt ziedojumus. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un ziedojumu vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	

⁴ Konceptija par valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību, kapitālsabiedrību, kurās valsts vai pašvaldības daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus, un kapitālsabiedrību, kurās vienas vai vairāku valsts vai pašvaldības kapitālsabiedrību daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50 procentus dāvinājumu (ziedojumu) politikas uzlabošanu (21.10.2011.)

5.7. Valsts līdzekļu piešķiršanas kārtība

KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, ir noslēgts deleģēšanas līgums ar attiecīgo ministriju, kuras turējumā KS atrodas. Deleģēšanas līgumā atrunāts valsts finansējuma apjoms un tā piešķiršanas kārtība un atsevišķos gadījumos detalizēts tā izlietojums.

Atšķirīga finansēšanas kārtība līdz 2008. gadam bija veselības aprūpes nozarē, jo slimnīcām atbilstoši līgumam ar VM tika piešķirts finansējums par apkalpoto epizožu skaitu. Šī kārtība mainījās 2009. gadā, kad finansējums tika fiksēts un pakalpojumu maksa noteikta MK noteikumos Nr. 1046 „Veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība” (19.12.2006.).

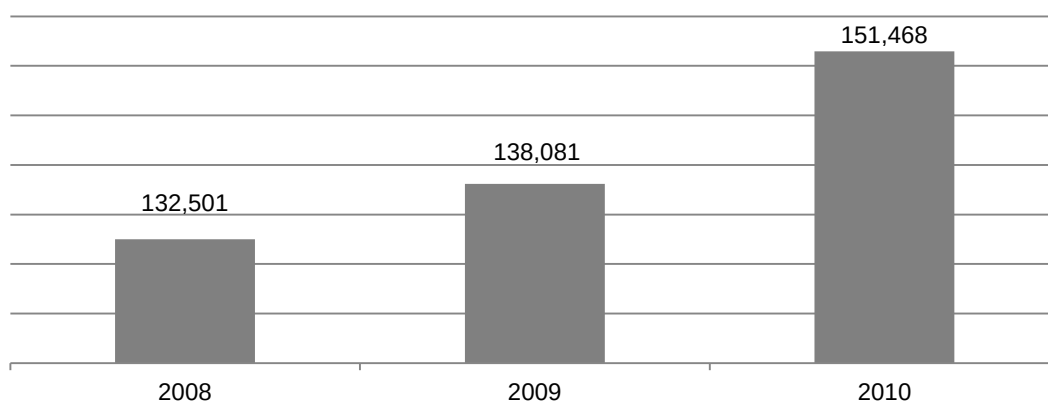
Izmaksu segšana par universālā pakalpojuma nodrošināšanu noris nākamajā gadā pēc attiecināmo izmaksu konstatēšanas un atbilstošās metodoloģijas piemērošanas. Valsts sedz radušās attiecīgās izmaksas. Piemēram, universālajam pasta pakalpojumam saskaņā ar Pasta likumu izdots SPRK padomes lēmums Nr. 1/4 (17.09.2009.), kurā noteikta universālā pasta pakalpojuma tarifu aprēķināšanas metodika pēc kuras tiek aprēķinātas attiecināmās izmaksas, ko valsts atmaksā.

5.8. Valsts ieguldītie resursi nozaru griezumā

5.8.1. Mežsaimniecība

LVM, kas ir vienīgā mežsaimniecības nozares KS, nesaņem valsts finansiālu atbalstu. Netieši valsts ieguldītie resursi ir LVM iepriekšējo periodu nesadalītās peļņas ieskaitīšana tās pamatkapitālā. No 2008. gada līdz 2010. gadam pamatkapitāls ticis palielināts par gandrīz 19 miljoniem latu, kas ekvivalents 14,3% no 2008. gada pamatkapitāla apjoma (sk. Grafiks Nr. 9). Valsts iepirkumu ietekme attiecībā uz šo nozari nav aktuāla un ES fondu līdzekļus šīs nozares KS neapgūst.

Grafiks Nr. 9 „Valsts pamatkapitāla apjoms mežsaimniecības nozares KS no 2008. gada. līdz 2010. gadam., tūkst. LVL”

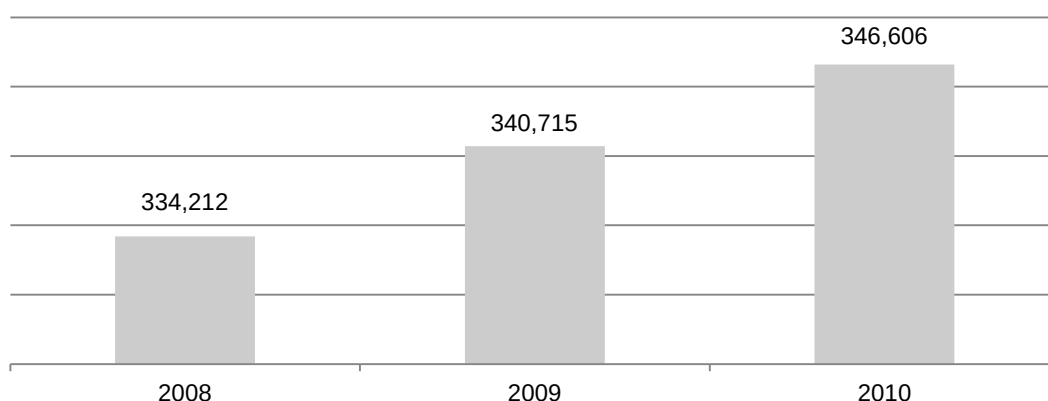
Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

5.8.2. Enerģētika

Enerģētikas nozare, kuru šīs analīzes ietvaros pārstāv AS „Latvenergo” un RS, līdzīgi kā mežsaimniecības nozare finansējumu no valsts pamatbudžeta nesniedz. Šīs nozares kontekstā valsts laika posmā no 2008. gada līdz 2010. gadam AS „Latvenergo” pamatkapitālā ieguldījusi

energoapgādes objektus, lai AS „Latvenergo” pārziņā būtu gan energobūves, gan arī zeme, kas atrodas zem šīm būvēm. No 2008. gada līdz 2010. gadam valsts AS „Latvenergo” pamatkapitālā ieguldījusi nekustamo īpašumu 12,4 miljonu latu vērtībā. Kopējais enerģētikas nozares pamatkapitāls no 2008.gada līdz 2010.gadam palielināts par 3,7% (sk. Grafiks Nr. 10). Šīs nozares KS valsts iepirkumu tieša ietekme ir salīdzinoši neliela un ES fondu līdzekļus šīs nozares KS pamatā neapgūst.

Grafiks Nr. 10 „Valsts pamatkapitāla apjoms enerģētikas nozares KS no 2008.gada. līdz 2010.gadam., tūkst. LVL”

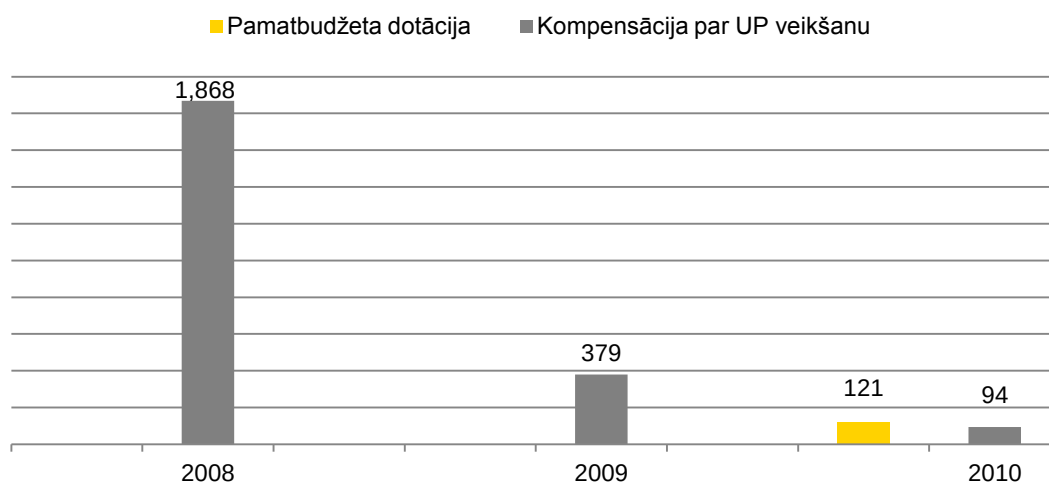
Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

5.8.3. Elektroniskie sakari

Elektronisko sakaru nozares KS, konkrēti Lattelecom, kopš 2003.gada saņem kompensāciju no valsts par elektronisko sakaru universālā pakalpojuma nodrošināšanu visā Latvijas teritorijā. Attiecībā uz šo pakalpojumu, izmaksu kompensācija noris tādā veidā, ka nākamajā pēc izmaksu rašanās periodā valsts piešķir finansējumu par attiecināmajām izmaksām, kas rodas, nodrošinot Latvijas iedzīvotājus ar elektronisko sakaru pieslēgumu. Ņemot vērā, ka gandrīz visā Latvijas teritorijā elektronisko sakaru pieslēgums ir ieviests, šīs nozares universālā pakalpojuma nepieciešamība un līdz ar to attiecināmās izmaksas no 2008.gada līdz 2010.gadam būtiski samazinājušās. 2010.gadā tās veidoja tikai 94 tūkstošus latu, kas no kopējiem Lattelecom ieņēmumiem bija nieka 0,06%.

No 2010. gada viena no šīs nozares KS, proti, VASES atbilstoši 2010. gada 25. februāra LR SM rīkojumam Nr.01.1-03/43 saņem valsts dotāciju par valsts pārvaldes deleģētā uzdevuma (numerācijas datu bāzes uzturēšana) veikšanu. Atsevišķiem šīs nozares KS pastāv zināma valsts iepirkumu, kas noris konkursu kārtībā, ietekme uz atsevišķiem pakalpojumiem, piemēram, Lattelecom, nodrošinot informācijas tehnoloģiju pakalpojumus, elektronisko dokumentu apriti u.c. risinājumus.

Grafiks Nr. 11 „Valsts piešķirtā finansējuma apjoms Elektronisko sakaru nozares KS no 2008. gada līdz 2010. gadam, tūkst. LVL”

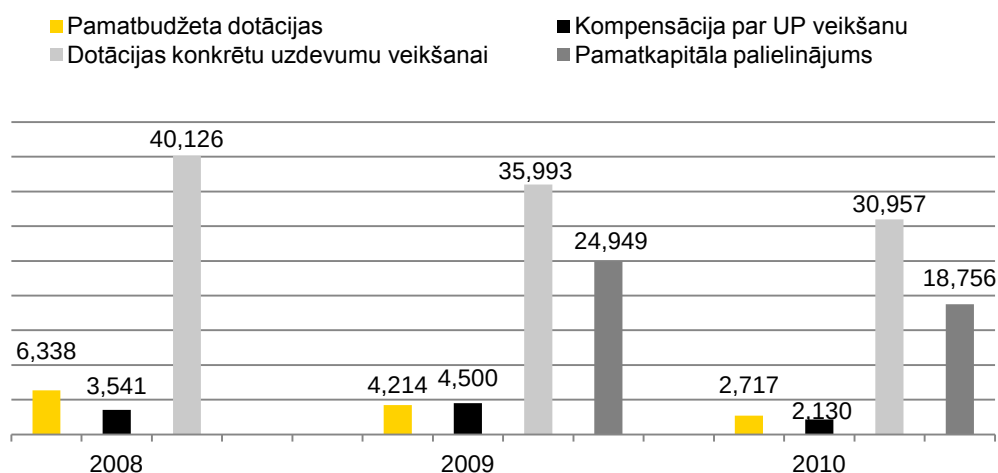

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

5.8.4. Transports

Transporta nozarē salīdzinoši ar citu KS nozarēm tiek piešķirts ievērojams valsts finansiālais atbalsts, pamatā tādēļ, ka vairākas šīs nozares KS pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus vai kādus citus konkrētu uzdevumus (sk. Grafiks Nr. 12).

Grafiks Nr. 12 „Valsts piešķirtā finansējuma apjoms transporta nozares KS no 2008. gada līdz 2010. gadam, tūkst. LVL”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Valsts finansējums

Transporta nozares KS ATD administrē ievērojamu dotāciju apjomu no kopējā transporta nozarei piešķirtā finansējuma apjoma. Dotācija tiek piešķirta par sabiedriskā transporta pakalpojumu subsidēšanu. PV saņem dotāciju par konkrētu uzdevumu veikšanu, ko piešķir ATD. LVC savukārt atbilstoši deleģējuma līgumam ar SM par valsts autoceļu tīkla pārvaldīšanu, valsts autoceļu tīkla

finansējuma administrēšanu u.c. funkcijām tiek piešķirta valsts līdzekļu apropriācija par šo uzdevumu veikšanu. Lidosta „Rīga” atbilstoši ES normatīvajiem aktiem saņem valsts finansiālu atbalstu par drošības uzturēšanas izmaksu segšanu.

Vairākas KS, piemēram, LGS pašfinansē savu saimniecisko darbību no ieņēmumiem par sniegtajiem maksas pakalpojumiem.

Latvijas Pasts saņem kompensāciju par universālā pakalpojuma nodrošināšanu. Šajā pakalpojumā primāri ietilpst preses nodrošināšana Latvijas lauku teritorijām.

Lidostai „Rīga” no kopējā pamatbudžeta dotāciju apmēra 2010. gadā tika piešķirti 2,2 miljoni latu, ATD – 0,5 miljoni latu, LVC – 7,0 miljoni latu, bet PV – 23,9. Šīm četrām KS transporta nozarē piešķirtais finansējums veidoja 87% no kopējā valsts KS piešķirtā finansējuma apmēra, kas tiek sniegts regulāri (dotācijas, izmaksu kompensēšana), transporta nozarē.

Valsts finansējuma apjoms no kopējiem ieņēmumiem

Valsts piešķirto līdzekļu apjoms no kopējiem KS ieņēmumiem ir atšķirīgs. Piemēram, LVC gandrīz viss neto apgrozījuma apjoms (2010.gadā – 97%) veidojās no piešķirtajiem valsts budžeta līdzekļiem, kas noteikti kā līdzekļu apropriācija par deleģēto uzdevumu veikšanu atbilstoši deleģējuma līgumam. Tikai nelielu daļu LVC saņem kā tiešo dotāciju. Nosakot līdzekļu apjomu tiek ņemtas vērā cilvēkstundu (konsultantstundu) izmaksas, kas nepieciešamas, piemēram, lai pārraudzītu pašvaldību ceļus. Pastam valsts piešķirto līdzekļu apjoms par izmaksām, kas rodas, nodrošinot universālo pakalpojumu, 2010.gadā veidoja 7,2% no neto apgrozījuma. Citām šīs nozares KS šis apjoms arī variē, piemēram, CSDD pašfinansējas, bet ATD valsts finansējums pa gadiem atšķiras robežās no 20% līdz 30% (piemēram, 2009. gadā – 25%, bet 2010. gadā – 21%).

Valsts iepirkumu ietekme

Valsts iepirkuma ietekme transporta nozares KS vidū ir salīdzinoši atšķirīga. LAU, kas piedalās valsts iepirkumā par valsts autoceļu uzturēšanu, 2011.gadā uzvarēja šajā iepirkumā un līdz 2013.gadam nodrošinās valsts autoceļu kārtību, tīrību u. tml. Ņemot vērā iepriekš minēto, LAU valsts iepirkuma ietekme ir ļoti būtiska. Līdzīgi arī Latvijas Pasts piedalās valsts iestāžu iepirkumos, piemēram, konkursos par vēstuļu korespondenci vēlēšanu periodos un tiesu pavadvēstuļu izsūtīšanā. Konkrētu vēstuļu korespondences segmentā Pasta valsts iepirkuma ietekme ir salīdzinoši liela. Citas KS, piemēram, AirBaltic un LGS, valsts iepirkuma ietekme nav aktuāla un piemērojama.

Fondu līdzekļu apguve

Atsevišķas KS apgūst ES struktūrfondu līdzekļus konkrētu projektu līdzfinansēšanai. Piemēram, PV jauno vilcienu iegādei gandrīz 70% plānots finansēt no ES struktūrfondu līdzekļiem, bet atlikušajai summai tika veikts aizņēmums kredītiestādē. Citas KS apgūst nelielus ES fondu līdzekļus, piemēram, Latvijas Pasts īsteno atsevišķus ES līdzfinansētus apmācību projektus.

Investīciju finansēšana

Lielākā daļa šīs nozares KS finansē investīcijas no aizņēmumiem. Aizņēmumi tiek veikti gan no komerciestādēm, gan Valsts kases. CSDD, lai īstenotu liela mēroga projektus, veic aizņēmumus no

bankām. Būtiskākais aspekts, izvēloties aizdevējiestādi, ir piemērojamā procentu likme, taču nereti arī komercbanku uzstādītie kredītliguma ierobežojošie nosacījumi ir būtiski faktori, kas tiek ņemti vērā. Citas KS veic komercaizdevumus, lai līdzfinansētu ES līdzfinansētus projektus.

5.8.5. Veselības aprūpe

Veselības aprūpes iestādes slēdz līgumu ar VM par iepirkumu par veselības aprūpes pakalpojumu sniegšanu. Nacionālais veselības dienests (uzsāka darbību no 01.11.2011., apvienojot Veselības norēķinu centru un Veselības ekonomikas centru) sniedz finansējumu par apkalpoto epizožu skaitu. Veselības norēķinu centrs katru mēnesi slimnīcām pārskaita proporcionālo gada daļu no kopējā slimnīcai piešķirtā finansējuma. Slimnīcām piešķirtais finansējums ir cieši saistīts ar veselības aprūpes nozarei piešķirto kopējo finansējumu no valsts pamatbudžeta līdzekļiem.

Valsts piešķirtais finansējums

Līdz 2008.gadam valsts finansējums tika piešķirts par gultas dienām, operācijām un pacientu gadījumiem. Savukārt no 2009.gada neatkarīgi no pacientu skaita tiek piešķirts valsts finansējums un noteikti tarifi pēc kādiem pakalpojumi jānodrošina.

Valsts finansējums var netieši tikt definēts kā tāmes jeb fiksēts finansējums, jo valsts nosaka gan maksas pakalpojumu cenrādi, gan kopējo piešķirto līdzekļu apjomu. Tomēr pacientu plūsma būtiski nav mainījusies un tādas izmaksas kā, piemēram, medikamenti (mainīgās) un personāla atalgojums (fiksētas) veido būtisku daļu no kopējo izmaksu apjoma.

No veselības aprūpes iestādēm valsts finansējums netiek piešķirts tikai IeM poliklīnikai. Lielākais valsts finansējums tiek piešķirts lielajām universitātes slimnīcām. Piemēram, lielākais finansējums 2010.gadā tika piešķirts PSKUS – 42,6 milj. latu, RAKUS – 33,4 milj. latu, bet BKUS – 18,7 milj. latu.

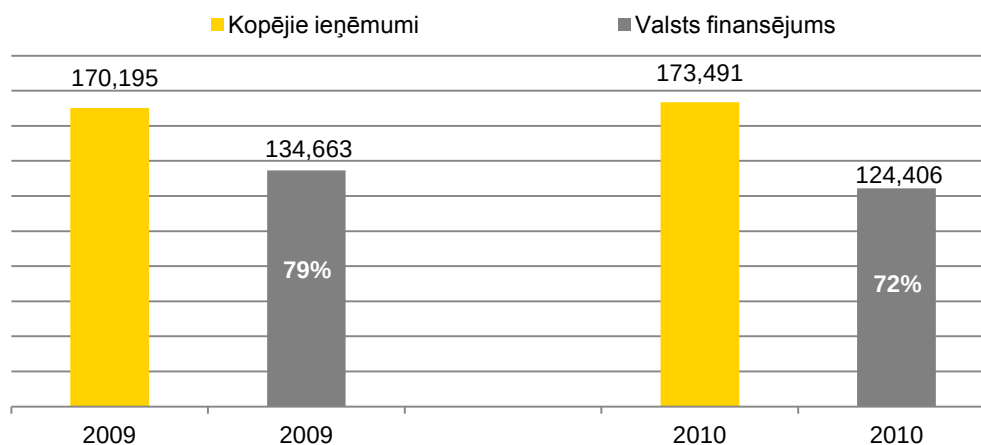
Šobrīd būtiskākais problēmjautājums, kas tiešā mērā ietekmē šīs nozares KS biznesa modeļu piemērošanu un ieviešanu praksē ir tas, ka par pakalpojumu sniegšanu valsts neapmaksā pilnu tarifu, kas nosegtu izmaksas pilnā apjomā par noteikto pakalpojumu apjomu.

Investīciju finansēšana

Astoņām veselības aprūpes iestādēm 2010.gadā bilancē bija ievērojami komercaizņēmumi investīciju projektiem, proti, aparatūras iegādei un nekustamo īpašumu būvniecībai. Lielākoties aizdevējiestāde bijusi *DEPFA plc* banka (Dublinā bāzēta banka, kas specializējas nekustamā īpašumā un publiskā sektora finansēšanā) un Ziemeļu Investīciju banka (Ziemeļeiropas starpvalstu finanšu institūcija, kas veic finanšu aizdevumus Ziemeļeiropas valstu privātajā un publiskajā sektorā). Citiem projektiem tiek piesaistīti arī citi finansējuma avoti, piemēram, PSKUS jaunā korpusa būvniecībai piešķirts ERAF fonda līdzfinansējums un BKUS valsts mērķdotācija nekustamā īpašuma rekonstrukcijai.

Ilgtermiņa aizņēmumu procentuālais apjoms no kopējā bilances apjoma atsevišķās šīs nozares KS 2010.gadā bija ievērojams. Piemēram, tādām KS kā VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža””, VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca”, VSIA “Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca” un PSKUS 2010.gadā ilgtermiņa aizņēmumu īpatsvars veidoja vairāk kā 60% no kopējās bilances apjoma.

Grafiks Nr. 13 „Valsts piešķirtā finansējuma un kopējo ieņēmumu salīdzinājums veselības aprūpes nozares KS no 2008.gada līdz 2010.gadam, tūkst. LVL”

Avots: KS 2008., 2009., 2010.gada pārskati un KS anketas

Nemot vērā, ka valsts veic sociālu funkciju, nodrošinot sabiedrības locekļus ar veselības aprūpi, valsts iepirkumu ietekme uz šīs nozares KS ir vistiešākā, jo valsts finansējumu piešķir slēdzot līgumu ar katru šīs nozares KS, kas noteikts kā valsts iepirkums.

5.8.6. Nekustamie īpašumi

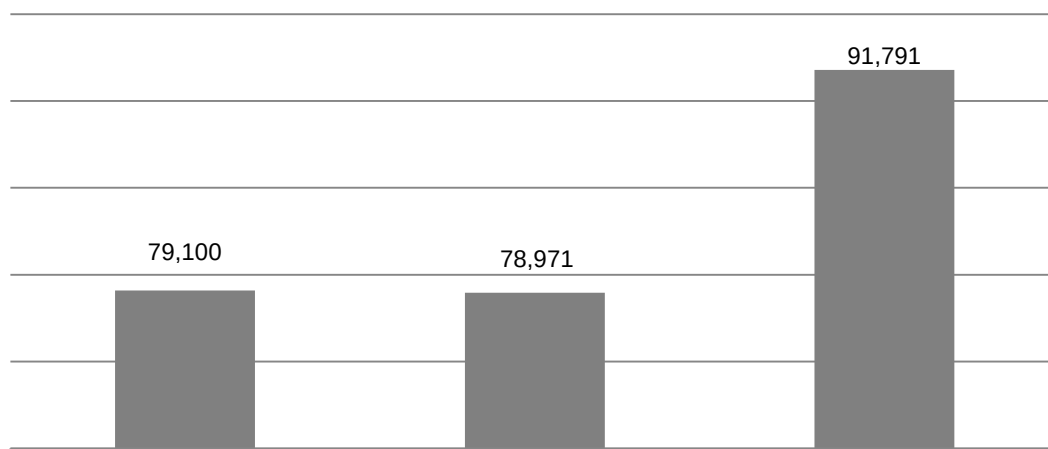
Netieši tiek finansēti no tā, ka likumā, piemēram, „Par valsts budžetu” 2010.gadam, kā arī 2012.gadam, noteikts, ka VNĪ nav jāmaksā dividendes, bet šī summa jāiegulda konkrēta valsts nekustamā īpašuma uzturēšanai.

Investīciju finansēšana

Nekustamo īpašumu KS investīciju aktivitātēm finansējumu gūst no komercbanku aizdevumiem, piemēram, VNĪ.

2009.gadā kopējais valsts kapitāls samazinājās, jo VNĪ nekustamā īpašuma pārvērtēšanas rezultātā pamatkapitāla vērtība kritās. Savukārt 2010.gadā kopējais valsts pamatkapitāls palielinājās, jo VNĪ pamatkapitālā tika ieguldīts papildu valsts nekustamais īpašums (sk. Grafiks Nr. 14).

Grafiks Nr. 14 „Valsts pamatkapitāla apjoms nekustamo īpašumu nozares KS no 2008.gada. līdz 2010.gadam., tūkst. LVL”

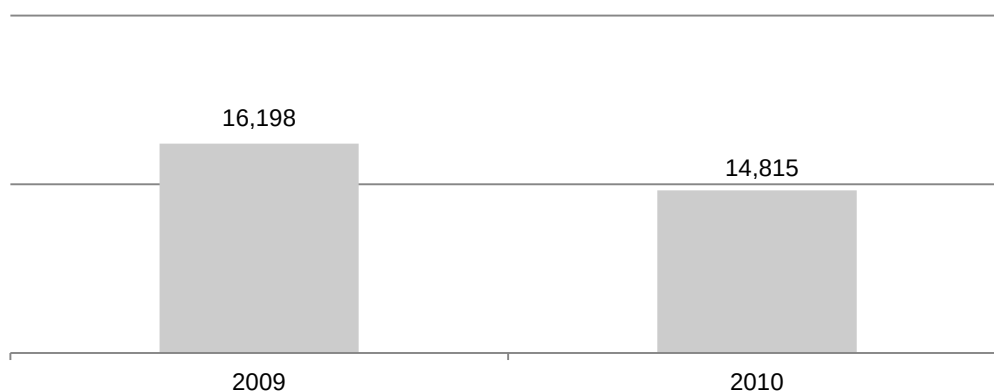
Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

5.8.7. Pārējās KS

Pārējām KS, kas darbojas tādās jomās kā meteoroloģija, standartizācija, akreditācija, provēšana, kultūras, izglītība, sports u.c., valsts piešķir finanšu līdzekļus par valsts pārvaldes deleģētu uzdevumu izpildi. Kopējais valsts piešķirto līdzekļu apjoms no 2009.gada uz 2010.gadu samazinājies par 1,4 miljoniem latu jeb 8,5% (sk. Grafiks Nr. 15).

Valsts piešķirto līdzekļu apjoms palielinājies tikai atsevišķām KS, piemēram, LVĢMC, VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris", VSIA "Latvijas Leļļu teātris", VSIA "Latvijas Koncerti" un VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda"". Taču palielinājums ir bijis neliels, vai saistīts ar nekustamā īpašuma rekonstrukciju/citiem būvdarbiem vai papildu uzdevumu veikšanu.

Grafiks Nr. 15 „Valsts piešķirto līdzekļu apjoms KS, kas iedalāmas pārējo nozaru KS grupā, no 2008.gada. līdz 2010.gadam., tūkst. LVL”

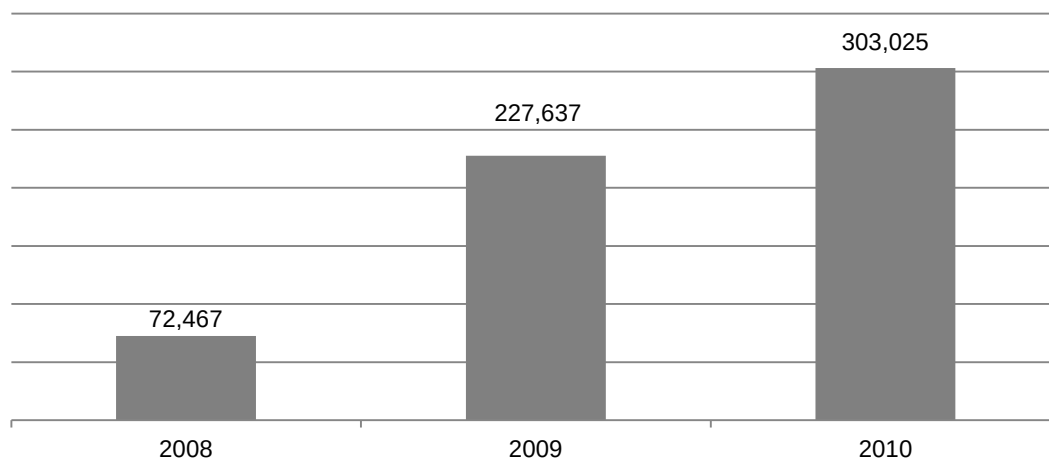

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Neskatoties uz dotāciju apjoma samazinājumu, būtiski pieaudzis valsts kapitāla apjoms starp šīs grupas KS. Tas skaidrojams ar valsts līdzekļu piesaisti, piemēram, LHZB, lai nodrošinātu kapitāla pietiekamības rādītājus, kā arī ar pamatkapitāla palielinājumu, piemēram, LJA, PA. Turklāt

2009.gadā tika no jauna izveidotas un/vai reorganizētas vairākas KS, piemēram, LVĢMC un VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”.

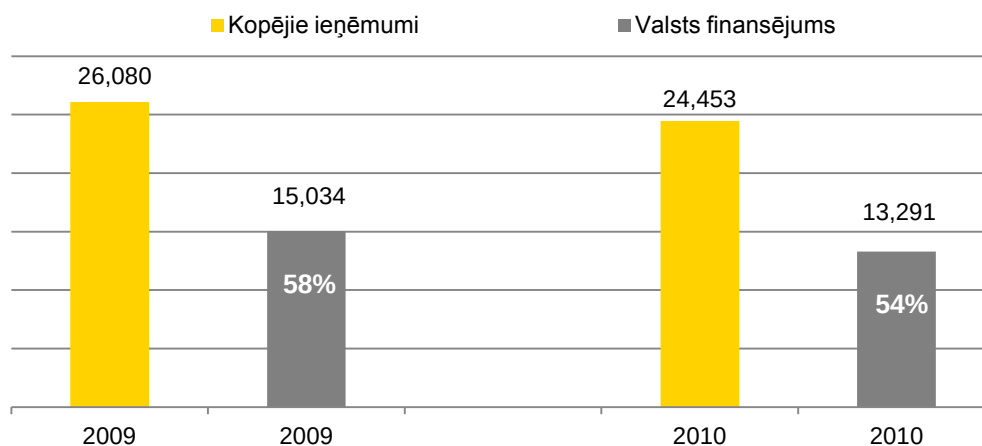
Grafiks Nr. 16 „Valsts pamatkapitāla apjoms starp KS, kas ietilpst grupā pārējās KS 2010.gadā, tūkst. LVL”

Avots: KS 2008., 2009., 2010.gada pārskati un KS anketas

Vērtējot starp pārējām KS kopā kultūras, sporta un izglītības jomas KS, 2010.gadā līdz ar kopējie ieņēmumu samazinājumu sarucis arī valsts piešķirto līdzekļu apjoms (sk. Grafiks Nr.17).

Grafiks Nr.17 „Valsts piešķirtā finansējuma un kopējo ieņēmumu salīdzinājums kultūras, sporta un izglītības nozares KS no 2008.gada līdz 2010.gadam kopā, tūkst. LVL”

Avots: KS 2008., 2009., 2010.gada pārskati un KS anketas

5.9. Kopsavilkums

Kopsavilkumā apskatīti veidi un formas, kā KS nozaru griezumā finansē savu īstermiņa un ilgtermiņa darbību.

Saimnieciskās darbības nodrošināšana

Pamatā finansējums tiek piešķirts veselības aprūpes, kultūras, sporta un izglītības nozares KS, kā arī tām KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētu uzdevumu.

Divām KS valsts apmaksā izmaksas, kas rodas, sniedzot universālo pakalpojumu.

Visas KS savu saimniecisko darbību nodrošina no ienākumiem, kas gūti preču un pakalpojumu realizēšanu. Taču būtiski pieminēt, ka apjomu krasi atšķiras pa nozarēm.

Tabula Nr.7 „Kopsavilkums par saimnieciskās darbības finansējuma avotiem pa nozarēm pēc KS skaita, 2010. gadā”

Nozare	Ienākumi par sniegtajiem maksas pakalpojumiem	Valsts finansējums dotāciju veidā vai par konkrētu uzdevumu izpildi	Valsts līdzekļi par izmaksām, nodrošinot universālo pakalpojumu
Mežsaimniecība	1	-	-
Enerģētika	2	-	-
Elektroniskie sakari	4	1	1
Transports	10	3	1
Veselības aprūpe	15	15	-
Nekustamie īpašumi	6	-	-
Pārējās KS	37	27	-

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Finansēšanas avoti

Daļa KS 2010.gadā nav veikusi būtiskus investīciju ieguldījumus. Katrā nozarē (izņemot mežsaimniecības) vismaz viena KS daļēji rod finansējumu no komercaizdevuma.

Ja viena KS daļēji finansē investīcijas gan no saimnieciskās darbības peļņas, gan no komercaizdevumiem, tad KS tiek atzīmēta abās kolonnās, kas norādītas Tabula Nr. 8.

Tabula Nr. 8 „Kopsavilkums par investīciju un finansēšanas avotiem pa nozarēm pēc KS skaita, 2010. gadā”

Nozare	Pašu kapitāls	Komercaizdevumus
Mežsaimniecība	1	-
Enerģētika	2	2
Elektroniskie sakari	4	3
Transports	10	5
Veselības aprūpe	15	9
Nekustamie īpašumi	6	1
Pārējās KS	37	3

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

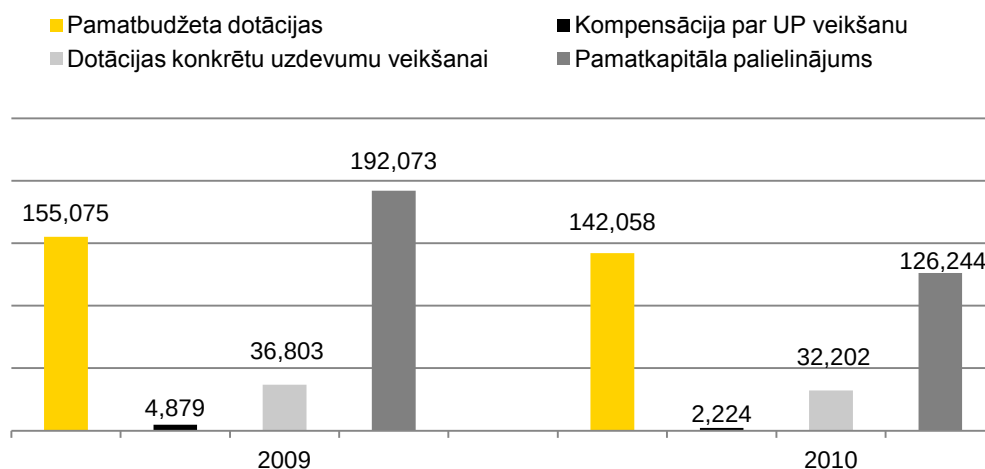
Valsts iepirkumu ietekme

Atsevišķām KS, īpaši transporta un veselības aprūpes nozarē valsts iepirkumu ietekme ir nozīmīga un valsts iepirkuma samazinājums būtiski ietekmē arī KS darbību, kas ierobežo vidējā un ilgākā termiņa plānošanas iespējas. Pārējās nozarēs valsts iepirkumu ietekme ir mazāka un tikai uz atsevišķiem pakalpojumiem vai neeksistē vispār.

Valsts piešķirto līdzekļu apjoms

Kopējais valsts piešķirto līdzekļu apjoms no 2009. gada uz 2010. gadu ir samazinājies (sk. Grafiks Nr.18). Kompensācija par universālā pakalpojuma nodrošināšanu samazinājusies loģisku apsvērumu dēļ, jo samazinājies pieprasījums pēc pasta pakalpojumiem lauku reģionos un jaunu elektronisko sakaru pieslēgumu nepieciešamības. Pamatbudžeta dotācija un dotācija par konkrētu uzdevumu veikšanu kopā 2010. gadā samazinājusies par 9,2% salīdzinājumā ar 2009. gadu. Ievērojami samazinājies pamatkapitāla palielinājums, kas lielākoties skaidrojams ar ievērojamo līdzekļu apjomu, kas atsevišķi KS pamatkapitālā tika ieguldīts 2009. gadā (piemēram, nodibinot jaunas KS vai mainot atsevišķu valsts institūciju juridisko formu uz KS), tāpēc šis kritums nebūtu tiešā veidā jāuztver kā būtisks valsts piešķirto līdzekļu samazinājums, jo valstij KS pamatkapitāls būtu jāpalielina galvenokārt tikai īpašas nepieciešamības gadījumos, kas saistīti ar kapitāla nepietiekamību.

Grafiks Nr.18 „Kopsavilkums par valsts piešķirtajiem līdzekļiem 2010. gadā, tūkst. LVL”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Vērtējot ieguldītos resursus konkrētās nozarēs 2010. gadā, redzams, ka veselības aprūpes nozare ir visvairāk atkarīga no valsts piešķirtā finansējuma, jo piešķirtais līdzekļu apjoms ir vislielākais no visām nozarēm un veido gandrīz 72% no kopējiem šīs nozares KS ieņēmumiem. 2010. gadā ievērojams līdzekļu apjoms tika ieguldīts LHZB pamatkapitāla palielināšanā (ietilpst kategorijā „Pārējās KS”). PV un LVC saņem būtisku valsts finansējumu par konkrētu uzdevumu veikšanu, kas paskaidro salīdzinoši lielos valsts ieguldītos resursus transporta nozarē. Atsevišķu nozaru, piemēram, mežsaimniecības KS daļu no iepriekšējo periodu nesadalītās peļņas ieskaitījušas pamatkapitālā, kas arī vērtējams kā valsts ieguldījums KS pamatkapitālā (sk. Tabula Nr. 9).

Tabula Nr. 9 „Valsts ieguldītie resursi 2010. gadā pa nozarēm, tūkst. LVL”

Nozare	Pamatbudžeta dotācija/ finansējums	Dotācija konkrētu uzdevumu veikšanai	Kompensācija par UP veikšanu	Ieguldījums pamatkapitālā
Mežsaimniecība	-	-	-	13 388
Enerģētika	-	-	-	5 891
Elektroniskie sakari	121	-	94	-
Transports	2 717	30 957	2 130	18 576
Veselības aprūpe	124 406	-	-	-
Nekustamie īpašumi	-	-	-	12 820
Pārējās KS	15 203	1 246	-	75 388

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

5.10. Problēmjaudājumi par finansēšanu

Finansējums par noteiktu pakalpojumu sniegšanu ir jānodrošina tādā apmērā, lai noteiktais pakalpojumu apmērs, kas jānodrošina, tiktu atbilstoši finansēts.

- Atsevišķām KS netiek pilnvērtīgi ņemta vērā to sniegto pakalpojumu un izmaksu saistība ar piešķirto finansējumu. Tas nozīmē, ka plānotā apjoma pakalpojumu pašizmaksa ne vienmēr atbilst faktiskajai šo pakalpojumu pašizmaksai.

Būtiski ir nodalīt pakalpojumu izmaksas, lai tiktu piešķirts adekvāts finansējuma apmērs šo pakalpojumu nodrošināšanu.

- Nosakot valsts finansējumu dažādu funkciju veikšanai, KS netiek atsevišķi izvērtētas un ņemtas vērā uz pakalpojumu sniegšanu attiecināmās mainīgās un fiksētās izmaksas – izmaksu struktūra, kas ietekmē pakalpojumu apjomu

Ja tiek sniegti pēc būtības līdzīgi pakalpojumi, tad var rasties situācija, kad ierobežotie resursi netiek pietiekami efektīvi izmantoti, jo iesaistītajām pusēm ir atšķirīgs redzējums par finansējuma izlietošanu.

- Tā kā atsevišķiem līdzīgiem sabiedriskajiem pakalpojumiem paredzētais finansējums tiek administrēts gan centralizēti, gan decentralizēti, var rasties situācija, ka šo pakalpojumu reģionālais nodrošinājums pārklājas

Valstij jāpiemēro tāda KS finansēšanas pieeja, kas nodrošinātu pēc iespējas mazākas izmaksas ilgtermiņā.

- KS aizņemas finanšu līdzekļus no ārējiem finanšu avotiem (komercbankām), kas ne vienmēr nodrošina optimālu valsts līdzekļu izmantošanu ilgtermiņā, ņemot vērā kopējās izmaksas, kas valstij jāsedz saistībā ar finansējuma piesaisti

Pēc Latvijas pievienošanās ES tika likvidēts speciālais sporta nozarei paredzētais budžets un tika plānots sportam piešķirt finansējumu no valsts pamatbudžeta līdzekļiem, taču netiek pilnībā īstenots. Sportam atvēlētais līdzekļu apjoms ir nepietiekams, kā rezultātā KS ziedojumi veido ievērojamu sporta nozares finansējuma daļu.

- Vairākām KS, kas sniedz sabiedriskus pakalpojumus (public goods) un pakalpojumus ar ārējām ietekmēm (externalities), īpaši sporta jomā, būtisku daļu no kopējā finansējuma veido ziedojumi, ko sniedz citas KS

KS bilancē būtu jābūt tādām kapitāla apjomam, kas nodrošinātu pilnvērtīgu saimniecisko darbību un neradītu maksātnespējas riskus.

- Atsevišķām KS ir zems kapitāla pietiekamības rādītājs, kas var ietekmēt KS darbību.

5.11. Rekomendācijas par finansēšanu

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
24.	Atsevišķām KS netiek pilnvērtīgi ņemta vērā to sniegto pakalpojumu un izmaksu saistība ar piešķirto finansējumu. Tas nozīmē, ka plānotā apjoma pakalpojumu pašizmaksa ne vienmēr atbilst faktiskajai šo pakalpojumu pašizmaksai.	Daļā gadījumu finansējums KS tiek piešķirts, pamatojoties uz kvotām un pakalpojumu apjoma prognozēm, pilnvērtīgi neizvērtējot faktiskās pakalpojumu sniegšanas izmaksas. Līdz ar to KS jāpielāgo sava darbība/pakalpojumu kvalitāte pieejamajam finansējumam.	Līdzekļu apjomam, kas tiek piešķirts šī brīža KS, kuru darbība tiek daļēji finansēta no valsts budžeta, būtu jābūt sasaistītam ar faktiskajām izmaksām, kas rodas, KS realizējot noteiktu pakalpojumu apmēru. Turklāt to daļēji finansēto KS, kuru pakalpojumi pamatā neatbilst KS juridiskajai formai (šajā jautājumā detalizētu izklāstu par juridiskās formas piemērošana skatīt šī pētījuma ietvaros izstrādāto Starpziņojuma par tiesiskā regulējumā sākotnējo motīvu izpēti sadaļā par Valsts darbības privāto tiesību jomā motīvi, cēloņi un sekas, kā arī Rekomendāciju ziņojuma III sadaļu – Kapitālsabiedrību iedalījums loģiskajos segmentos), būtu jāpiemēro cita juridiskā forma, piemēram, aģentūras. Izmaksu sasaiste ar piešķirto finansējumu ir būtiska, lai KS spētu plānot izmaksas, apzināt izmaksu finansēšanas avotus, noteikt darba apjomu un nepieciešamo darbinieku skaitu, kā arī uzturēt atbilstošu pakalpojumu kvalitātes līmeni, pirms finansējums tiek samazināts. Finansējumam nevajadzētu būtiski mainīties pa gadiem, ja kopējo izmaksu un klientiem sniegto pakalpojumu kopsumma netiek ietekmēta. Ja tiek samazināts valsts finansējums, būtu jābūt skaidri noteiktam mehānismam, kā, neietekmējot pakalpojumu kvalitāti, tiek pamatots šis finansējuma samazinājums un kā, atbilstoši faktiskajām izmaksām, tiek veiktas sniegto pakalpojumu apmēra izmaiņas. Līdzīgi, ja atsākas ekonomiskā augšupeja, jānosaka mehānisms nepieciešamā papildu finansējuma izvērtēšanai. Jābūt	B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			skaidri noteiktam, par kādu apjomu izmainās sniegto pakalpojumu apmērs atkarībā no piešķirto līdzekļu apjoma izmaiņām. Piešķirtais finansējums būtu skaidri jāsadala pa izmaksu kategorijām (cost pools), kuriem šis finansējums paredzēts, lai atbilstoši konkrētiem izmaksu virzītājiem (cost drivers) tas tiktu sadalīts pa izmaksu centriem (cost centers). Ņemot vērā, ka daļa KS sniedz daudz un dažādu veidu pakalpojumus, kuriem tiešās un netiešās izmaksas atšķiras, tad būtiski noteikt izmaksu centru saistību ar visiem sniegtajiem pakalpojumiem vai pakalpojumu grupām.	
25.	Nosakot valsts finansējumu dažādu funkciju veikšanai, KS netiek atsevišķi izvērtētas un ņemtas vērā uz pakalpojumu sniegšanu attiecināmās mainīgās un fiksētās izmaksas – izmaksu struktūra, kas ietekmē pakalpojumu	Dažādās nozarēs, kurās KS darbojas, ir raksturīga atšķirīga izmaksu struktūra. Ir jomas un darbības veidi, kuros lielāko daļu izmaksu veido fiksētās izmaksas, taču ir pakalpojumi, kuros būtiska loma ir mainīgajām izmaksām. Nereti KS tikai daļēji var ietekmēt faktorus, kas nosaka mainīgo izmaksu apjomu, tādēļ KS finansējuma apjoma noteikšana vai arī KS atskaitīšanās par	Būtu jāveic KS izmaksu struktūras un tās saaites ar finansējuma piešķiršanu analīze. Šāda analīze būtu veicama galvenokārt tām KS, kuru mērķis un darbības joma atbilstoši nozares politikai nav paredzēta peļņas gūšanai un kuru sniegtie pakalpojumi neatbilst tirgus konkurences apstākļiem. Fiksēto un mainīgo izmaksu izvērtēšana ir būtiska, nosakot pakalpojumu apjomu, kas tiek sniegts. Pēc šīs izvērtēšanas iespējams noteikt to pakalpojumu apjomu, kas varētu nodrošināt iespējamo ieguvumu uz apjoma radīto ietaupījumu (<i>economies of scale</i>) rēķina. Tā kā mainīgās izmaksas pieaug atkarībā no sniegto pakalpojumu apjoma, tās būtu jānosaka vienai pakalpojuma vienībai. Veicot izmaksu struktūras analīzi, būtu jāvērtē: - pieskaitāmo izmaksu (<i>overheads</i>) apjoms un īpatsvars visu sniegto pakalpojumu kopējās izmaksās;	C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	apjomu.	finanšu rādītājiem ne vienmēr var tikt veikta pilnvērtīgi un atbilstoši faktiskajām KS izmaksām.	- tiešo un netiešo izmaksu ietekme uz kopējo izmaksu apmēru; - konkrētu resursu mainīgais patēriņš uz vienu sniegtā pakalpojuma vienību. Lai mazinātu mainīgo izmaksu ietekmi uz pakalpojumu pašizmaksu, būtu jāapsver atsevišķu materiālu centralizēta iepirkuma iespēja (piemēram, veselības aprūpes iestādēm), ja izmaksas, kas saistītas ar šādu centralizētu iepirkumu pieeju attaisno kopējo ietaupījumu.	
26.	Tā kā atsevišķiem līdzīgiem sabiedriskajiem pakalpojumiem paredzētais finansējums tiek administrēts gan centralizēti, gan decentralizēti, var rasties situācija, ka šo pakalpojumu reģionālais nodrošinājums pārklājas.	Atsevišķiem transporta nozarē sniegtajiem sabiedriskajiem pakalpojumiem paredzētais valsts finansējums tiek piešķirts KS, kas administrē šos līdzekļus. Norādītā KS daļu no šiem līdzekļiem pārdala pašvaldībām un plānošanas reģioniem.	Nepieciešams ieviest lielāku saskaņotību starp pakalpojumiem un aktivitātēm, kam tiek piešķirts valsts finansējums. Šis jautājums ir īpaši aktuāls, ja KS, pašvaldību KS un/vai privātās KS saņem valsts finansējumu un sniedz līdzīgus pakalpojumus vai pakalpojumus, kas pēc būtības netieši konkurē savā starpā vienā reģionālā pārklājumā. Būtu nepieciešams izvērtēt valsts un pašvaldību KS, kuru pakalpojumu sniegšanas rezultātā konkrētā reģionālā pārklājumā pēc būtības tiek nodrošināti līdzīgi sabiedriskie pakalpojumi. Būtu jāveic analīze un jāapskata vairākās alternatīvas par līdzekļu administrēšanas decentralizācijas ekonomisko un sociālo izdevīgumu. Alternatīvas izvēlē būtu jāņem vērā administrācijas līdzekļu ietaupījums centralizēta valsts finansējuma administrēšanas gadījumā. Tādā veidā būtu iespējams identificēt iespējas kā efektīvāk pārdalīt valsts piešķirtos līdzekļus starp	B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			KS, plānošanas reģioniem un lielākajām pašvaldībām.	
27.	KS aizņemas finanšu līdzekļus no ārējiem finanšu avotiem (komercbankām), kas ne vienmēr nodrošina optimālu valsts līdzekļu izmantošanu ilgtermiņā, ņemot vērā kopējās izmaksas, kas valstij jāsedz saistībā ar finansējuma piesaisti.	Atsevišķos gadījumos, kad KS nav pieejami brīvi finanšu līdzekļi, tās veic aizņēmumus, bet nereti šāds finansējuma avots netiek pietiekami izvērtēts, ņemot vērā, ka ilgtermiņā tas var izmaksāt „dārgāk” nekā valsts budžeta līdzekļu piesaiste.	Tām KS, kas tiek finansētas no valsts līdzekļiem (dotāciju, subsīdiju, kompensāciju par sniegtajiem pakalpojumiem vai citā formā), būtu jānodrošina brīvi finanšu resursi, ja tiek plānotas investīcijas. Tas var tikt īstenots, paredzot valsts budžetā līdzekļus konkrētiem investīciju mērķiem atbilstoši KS vidēja vai ilgtermiņa stratēģijai, ko apstiprina akcionārs. Šīm KS dividendes nevajadzētu maksāt. Atbilstoši ārvalstu praksei būtu jānosaka, kuras KS var brīvi aizņemties līdzekļus finanšu tirgū. Lielbritānijas prakse rāda, ka, ja valstij, aizņemoties finanšu resursus, ir iespēja saņemt zemāku aizņēmuma procentu likmi, tad KS ir aizliegts pašām veikt komercaizņēmumus. Ja atsevišķu līdzekļu paredzēšana valsts budžetā dažādu iemeslu rezultātā nav iespējama, pirms ārēja finansējuma piesaistes būtu ieteicams veikt detalizētu izvērtējumu, pilnvērtīgi salīdzinot dažādas KS finansēšanas alternatīvas un to izmaksu apjomu, lai izvērtētu optimālāko valsts līdzekļu izmantošanu. Ja valsts lemj par finansējuma piešķiršanu, lai finansētu KS investīciju projektus, izskatīšanas posmam nevajadzētu būt laikietilpīgam un ietekmēt KS operatīvo darbību, ja KS ilgtermiņa stratēģijā, ko apstiprinājis akcionārs, šie investīciju projekti ir iekļauti.	B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			Iespējamās alternatīvas saistībā ar KS iespēju veikt aizņēmumus būtu šādas: - KS pašas var aizņemties, ja saņemts uzraudzības institūcijas vai kapitāla daļu turētāja apstiprinājums; - KS pašas nevar aizņemties, bet plānotās investīcijas tiek segtas no valsts budžetā paredzētiem līdzekļiem. Jā KS pašas var aizņemties, tad tām, iespējams, būtu jāpiemēro diferencēta iespēja veikt aizņēmumus, ņemot vērā šādus faktorus: - KS darbības būtība un joma – darbojas komerciāla mērķa vadītas, pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus vai sniedz sabiedriskus pakalpojumus; - valsts loma nozares ilgtermiņa stratēģijā; - KS pašfinansē savu saimniecisko darbību vai daļēji/pilnībā finansēta no valsts līdzekļiem. Jā valsts pilnībā vai gandrīz pilnībā finansē KS, tām aizņemties nevajadzētu vispār. Alternatīvas būtu jāizvēlas, ņemot vērā valsts izmaksu optimizēšanu ilgtermiņā un skaidri definētu katras KS investīciju politiku, kas iekļauta vidēja vai ilgtermiņa stratēģijā, ko apstiprina akcionārs. Būtu jābūt skaidri noteiktam, kādos gadījumos valsts var sniegt galvojumu. Protams, atsevišķi gadījumi, kā piemēram, likuma „Par valsts budžetu 2011.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			gadam” (20.12.2010.) 11. pantam attiecībā uz AS „Citadele banka” aizņēmumu atbilstoši restrukturizācijas plānam.. bet jābūt skaidri noteiktam.. Ārvalstīs dotācijas piešķir galvenokārt kultūras jomā. Ņemot vērā ārvalstu praksi, kā arī ESAO vadlinijas, valsts KS līdzekļu piešķiršanas noteikumiem būtu jābūt tādiem pašiem kā privātajā sektorā. Būtu jāapsver iespēja atbilstoši ārvalstu praksei plašāk izmantot finanšu instrumentus, lai mazinātu saimnieciskās darbības riskus (<i>hedging</i>). Lai gan likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanu” (19.07.1995.) 2. panta (2) punktā noteikts, ka valsts iestādes savus finanšu līdzekļus glabā LR kredītiestādēs, izņemot tās iestādes, kuras saskaņā ar LR likumiem atrodas ārvalstīs, tomēr tas, iespējams, būtu jāpārskata, ja tiek atbilstoši nodrošināta līdzekļu uzskaitē.	
28.	Vairākām KS, kas sniedz sabiedriskus pakalpojumus (<i>public goods</i>) un pakalpojumus ar ārējām ietekmēm (<i>externalities</i>), īpaši sporta jomā, būtisku	Sporta jomas finansējuma daļa, ko veido ziedojumi, ir ievērojama. No kopējās KS ziedojumu summas 2010. gadā vairāk nekā 40% no ziedojumiem tika sniegti tieši sporta nozares atbalstam.	Ņemot vērā, ka ir sarežģīti nodrošināt pilnīgi caurskatāmu ziedošanas procesu, būtu jāpārskata publisko pakalpojumu sniedzēju, īpaši sporta nozarē, finansēšanas veids un pieeja, lai mazinātos no KS saņemto ziedojumu ietekme uz šo iestāžu darbības pilnvērtīgu nodrošināšanu. Būtu jāapsver iespēja centralizēti no valsts budžeta līdzekļiem sniegt atbalstu sporta sektoram. Ja KS tiek aizliegts ziedot sportam, sporta iestādēm būtu jāpiedāvā līdzvērtīgs finansēšanas mehānisms, savlaicīgi tās informējot par izmaiņām to finansēšanas līdzšinējā modelī.	C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	daļu no kopējā finansējuma veido ziedojumi, ko sniedz citas KS.			
29.	Atsevišķām KS ir zems kapitāla pietiekamības rādītājs, kas var ietekmēt KS darbību.	Vienas nozares ietvaros KS ir dažādas kapitāla struktūras, jo atsevišķas KS veikušas liela apjoma ilgtermiņa aizņēmumus.	Līdzīgi kā ārvalstīs arī Latvijā KS finansēšanas modeļi ir ļoti dažādi, taču katrai KS būtu jānosaka konkrēts kapitāla pietiekamības rādītājs vai tā intervāls, kura robežas nedrīkstētu pārkāpt. Pārvērtējot kapitāla pietiekamības rādītājus, valstij kā akcionāram jābūt gatavi ieguldīt papildu līdzekļus, ja tas ir nepieciešams KS pilnvērtīgai funkcionēšanai, mazinot iespējamās maksātnespējas riskus. Lai noteiktu nepieciešamo apgrozāmo līdzekļu apjomu, būtu jāņem vērā apgrozāmo līdzekļu un īstermiņa kreditoru attiecība. Ja apgrozāmo līdzekļu un īstermiņa kreditoru rādītāju attiecība, kas parāda KS iespējas gada laikā atmaksāt kreditoru parādus, nav pietiekama, ņemot vērā nozares specifiku būtu jāapsver likvidu līdzekļu piesaiste KS bilanci.	C

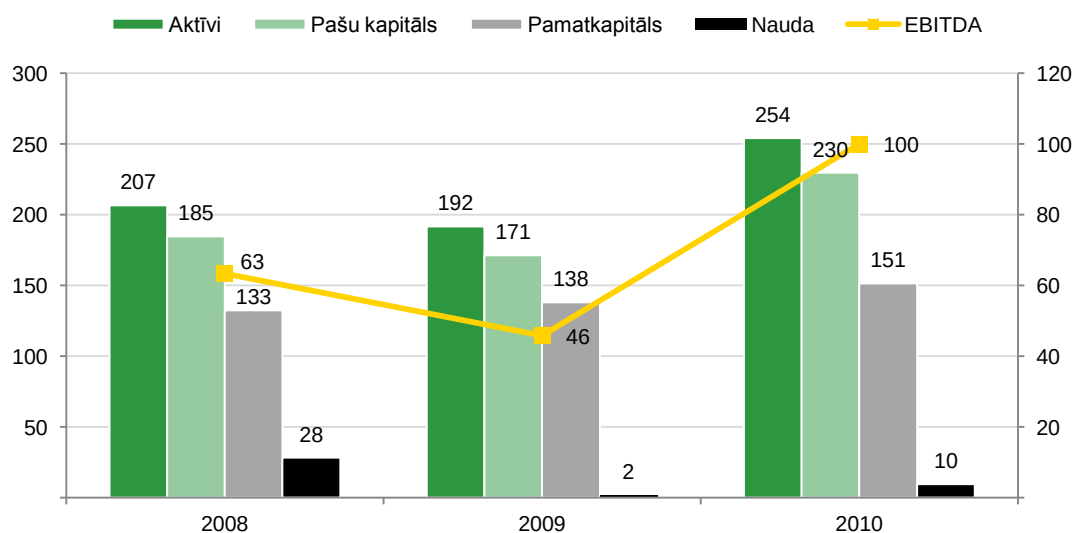
6. Kapitālsabiedrību darbību raksturojošie rādītāji

6.1. Darbību raksturojošie rādītāji nozaru griezumā

6.1.1. Mežsaimniecība

Mežsaimniecības nozarē vērojams kopējo aktīvu apjoma pieaugums, kas pēc 2009. gada krituma 2010. gadā ievērojami pārsniedzis arī 2008. gada līmeni. Pamatā tas skaidrojams ar nesadalītās peļņas pieaugumu. Līdz ar to palielinājies arī peļņas pirms nolietojuma un procentu izmaksām/ieņēmumiem un nodokļiem apjoms, kas 2010. gadā sasniedz 250 milj. latu. Naudas un tās ekvivalentu apjoms, ko LVM patur bilancē 2010.gadā bija ievērojami zemāks par 2008. gada līmeni un veidoja 3,8% no kopējo aktīvu apjoma. (Sk. Grafiks Nr. 19)

Grafiks Nr. 19 „Mežsaimniecības nozares KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

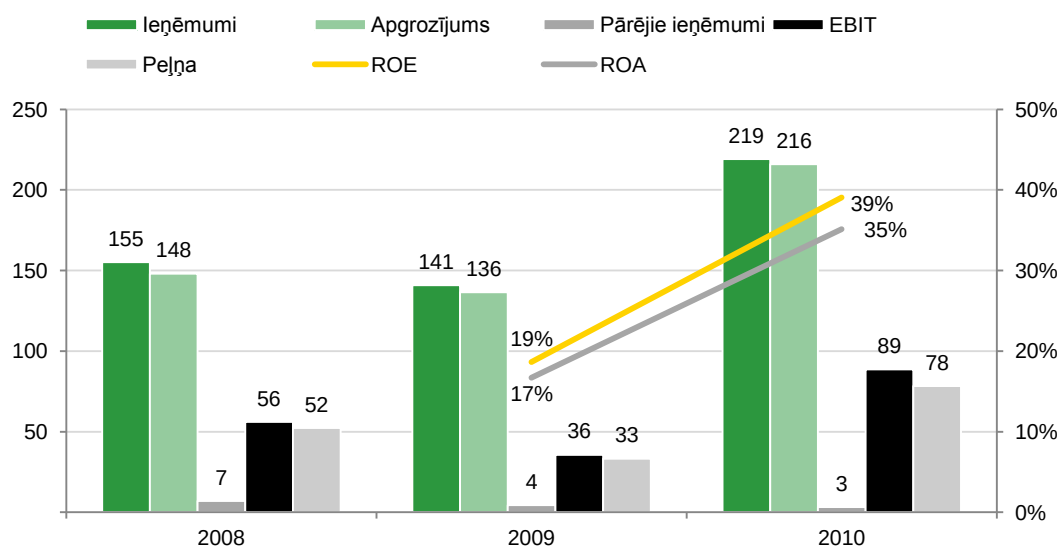

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Mežsaimniecības nozares ieņēmumi 2010. gadā būtiski pārsnieguši plānoto apjomu, jo ievērojami pieauga pārdotās apalkoksnēs vērtība un līdz ar to arī peļņa (sk. Grafiks Nr. 20). Lai gan joprojām citi saimnieciskās darbības ieņēmumi veido ļoti nelielu daļu no kopējiem ieņēmumiem (1,4% - 2010. gadā), kopējais apjoms salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem ir samazinājies un veidoja 2,7 milj. latu. Pamatā tas saistīts ar mazākiem procentu ienākumiem. Pašu kapitāla atdeves rādītājs pieaudzis no 18,7% līdz 39,1%, savukārt aktīvu atdeve no 16,7% līdz 35,1%.

Līdz ar to apgrozījuma pieaugumu pieaugušas arī kopējās izmaksas. Tomēr būtiski minēt, ka kopējās izmaksas pieauga mazāk strauji kā neto apgrozījums. Apgrozījums pieauga par 58%, bet izmaksas par 34%.

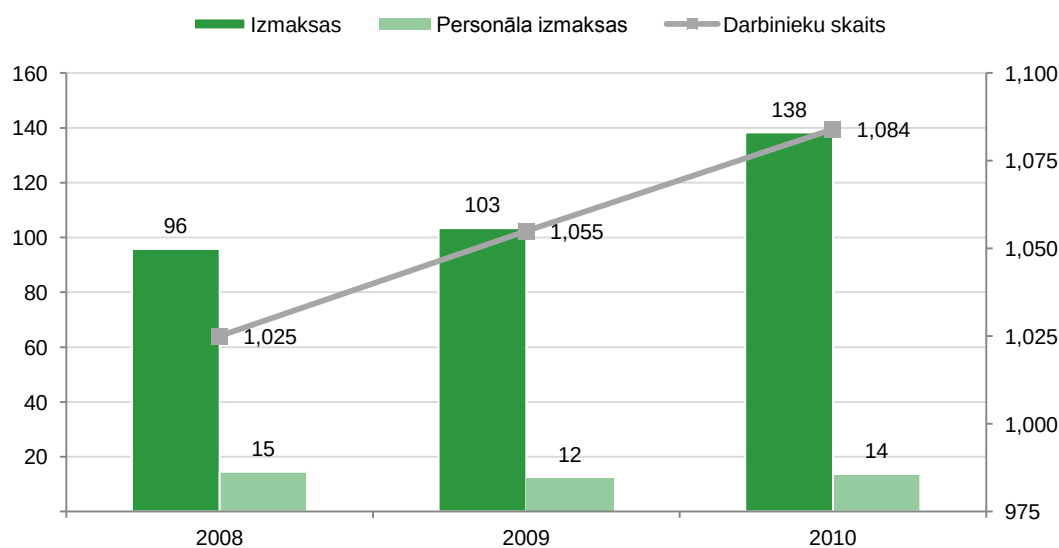
Grafiks Nr. 20 „Mežsaimniecības nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008. gada līdz 2010. gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010. gadu.

Darbinieku skaits mežsaimniecības nozares KS 2008.gada līdz 2010.gada pakāpeniski pieaudzis. Kopējās izmaksas līdz ar apgrozījuma kāpumu arī ir palielinājušās. Personāla izmaksu apjoms no kopējo izmaksu apjoma 2010. gadā veidoja 10,1% jeb 14 milj. latu. Personāla izmaksu vidējais apjoms uz vienu darbinieku 2009.gadā bija 11,4 tūkst. latu, bet 2010. gadā – 12,9 tūkst. latu. (Sk. Grafiks Nr. 21)

Grafiks Nr. 21 „Mežsaimniecības nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008. gada līdz 2010. gadam”

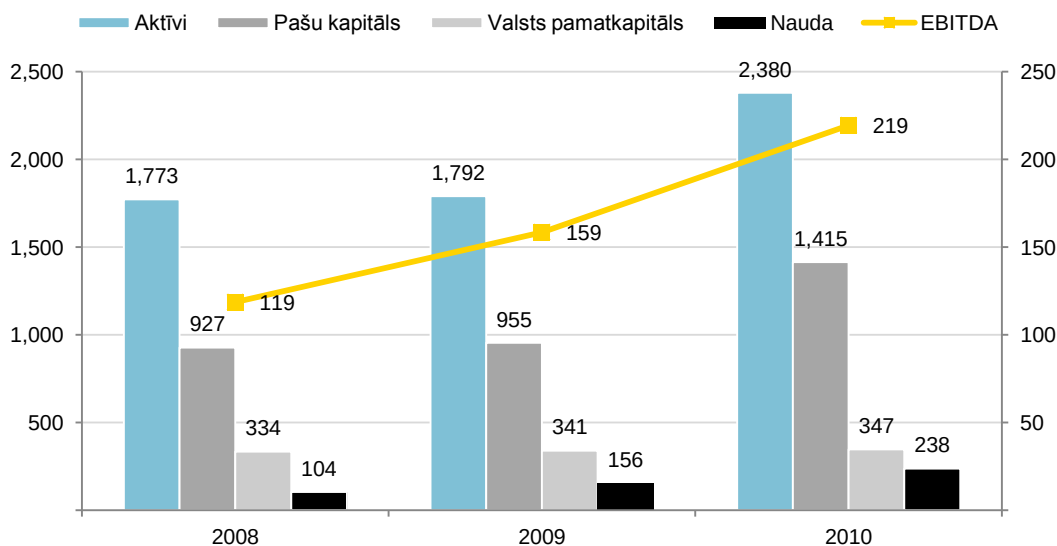

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010. gadu.

6.1.2. Enerģētika

Pēc neliela aktīvu apjoma samazinājuma 2009. gadā, 2010. gadā būtiski palielinājies kopējais šīs nozares KS aktīvu kopapjoms. Pamatā tas skaidrojams ar pašu kapitāla apjoma pieaugumu, kas savukārt saistīts ar AS „Latvenergo” sadales sistēmas ilgtermiņa aktīvu pārvērtēšanas rezultātā pašu kapitālā iekļauto ilgtermiņa ieguldījumu pārvērtēšanas rezervi. Valsts pamatkapitāla apjoms ir nedaudz pieaudzis, jo AS „Latvenergo” aktīvu bilanci tika iekļauts nekustamais īpašums zem vairākām energoapgādes stacijām. Naudas un tās ekvivalentu apjoms 2010. gadā salīdzinājumā ar 2009. gadu palielinājies par 82 miljoniem latu, kas lielākoties izriet no AS „Latvenergo” īstermiņa naudas noguldījumiem bankās palielināšanu. (Sk. Grafiks Nr. 22)

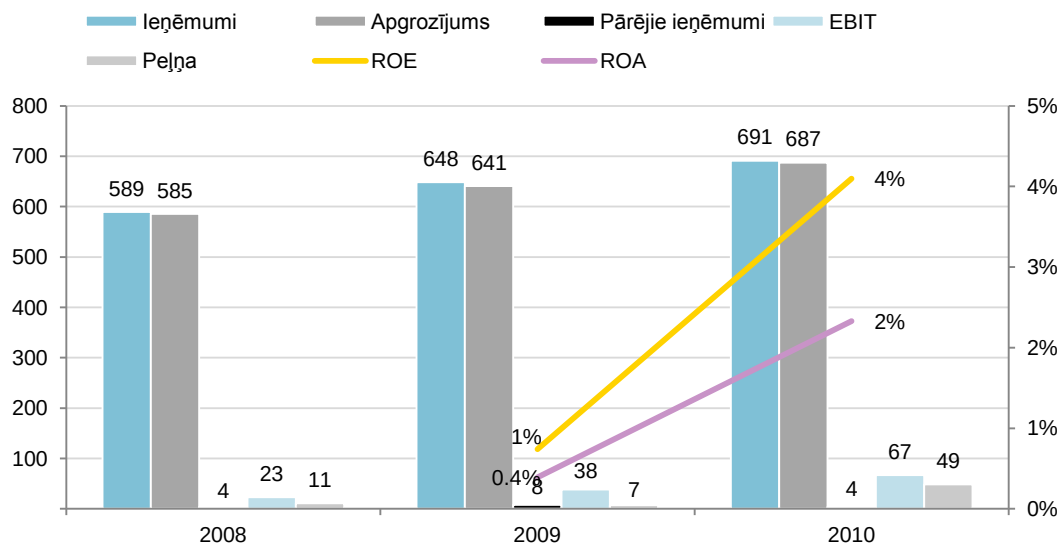
Grafiks Nr. 22 „Enerģētikas nozares KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008. gada līdz 2010. gadam, milj. LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010. gadu.

Neto apgrozījums, kas pēdējo trīs gadu periodā veido vidēji 99% no kopējiem ieņēmumiem, un līdz ar to arī kopējie ieņēmumi no 2008. gada līdz 2010. gadam pakāpeniski palielinājušies, kopā apskatītajā periodā par 14,8%. Lielāko daļu no kopējiem ieņēmumiem AS „Latvenergo” veido elektroenerģijas realizācija, bet AS „Rīgas Siltums” – siltumenerģijas realizācija. 2010. gada enerģētikas nozares peļņa veidoja 49 miljonus latu, kas ir ievērojami lielāka nekā iepriekšējo divu periodu peļņa, kas 2008. gadā bija 11 miljoni, bet 2009. gadā – 7 miljoni. (Sk. Grafiks Nr. 23)

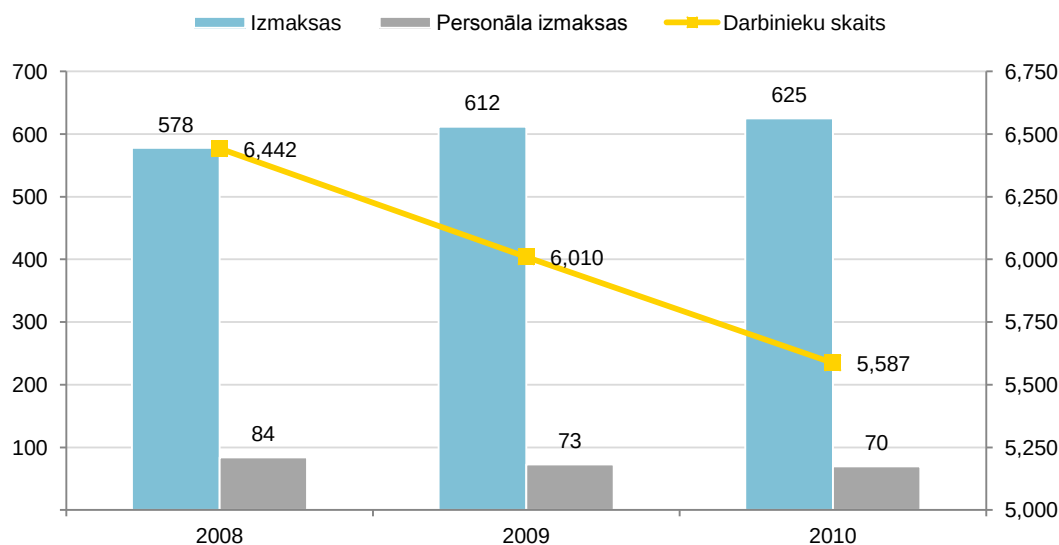
Grafiks Nr. 23 „Enerģētikas nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Līdz ar apgrozījuma pieaugumu palielinājušās arī kopējās izmaksas, kas 2010.gadā kopā veidoja 625 miljonus latu, no kurām 70 miljonus jeb 11,2% bija personāla izmaksas. Enerģētikas nozarē izmaksas uz vienu darbinieku, salīdzinot 2008.gadu pret 2010.gadu, samazinājušās par 0,5 tūkst. latu vidēji uz vienu darbinieku gadā. Kopējais darbinieku skaits pēdējo trīs gadu laikā pakāpeniski sarucis. (Sk. Grafiks Nr. 24)

Grafiks Nr. 24 „Enerģētikas nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

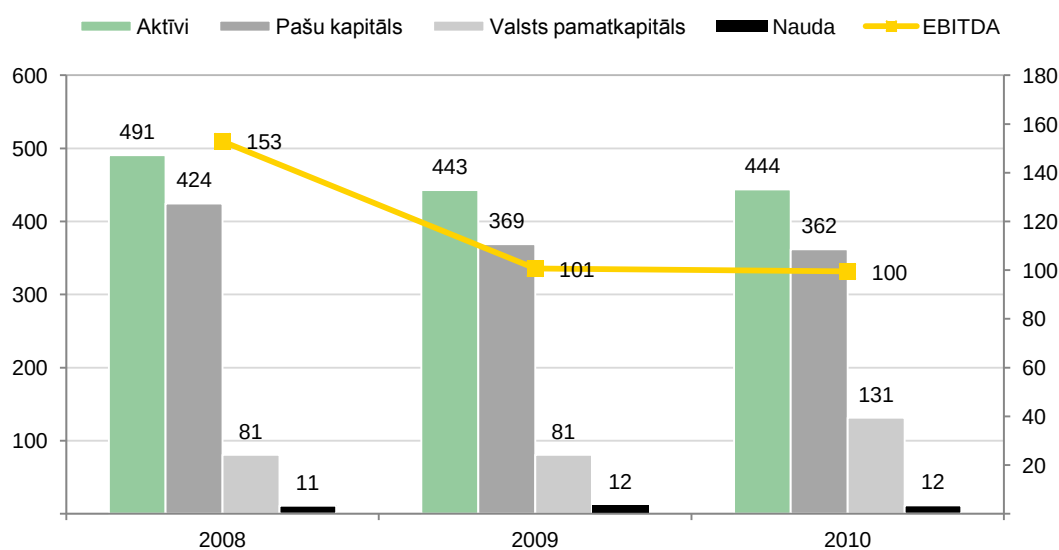

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

6.1.3. Elektroniskie sakari

Kopējais aktīvu apjoms elektronisko sakaru nozarē 2010.gadā, salīdzinot pret 2009.gadu, palielinājies par 1 milj. latu. Lai gan pašu kapitāla apjoms sarucis par 7 miljoniem, tas būtiski neietekmē šīs nozares KS kapitāla pietiekamības rādītāju jeb pašu kapitāla attiecību pret kopējo aktīvu apjomu, kas 2010.gadā bija 82%. Naudas un tās ekvivalentu apjoms, kā arī ieņēmumi pirms nolietojuma, amortizācijas, procentu ieņēmumiem un izdevumiem, kā arī nodokļiem (EBITDA) saglabājies 2009.gada līmenī. (Sk. Grafiks Nr. 25)

Grafiks Nr. 25 „Elektronisko sakaru nozares KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

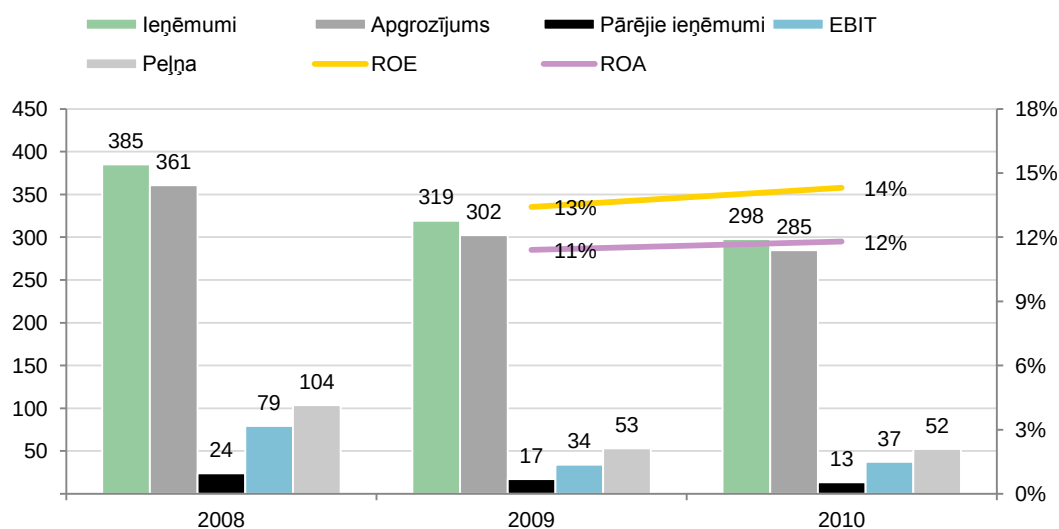

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Jāatzīmē, ka valsts kapitāla apjoms šajā nozarē 2010.gadā ir palielinājies, kas tiešās mērā saistīts ar LVRTC ārkārtas akcionāru sapulcē pieņemto lēmumu par akciju pamatkapitāla palielināšanu par 45 milj. latu. Lēmums tika īstenots, ieskaitot daļu no 2008.gadā apstiprinātās pozitīvās starpības starp LVRTC pašu kapitālu un summu, ko veidoja pamatkapitāls un rezerves. Visas akcijas bija vārda akcijas. Šis rīcības mērķis ir nodrošināt LVRTC darbības stabilitāti un plānotās investīcijas.

Nozares kopējie ieņēmumi 2008.gada līdz 2010.gadam samazinājušies kopā par 22,6% jeb 87 milj. latu. 2010.gadā pārējie ieņēmumi, kas nav saistīti ar neto apgrozījumu veidoja 4,4% no kopējiem ieņēmumiem. Neskatoties uz apgrozījuma kritumu, kopējā peļņa no 2009.gada 53 milj. latu līmeņa atpalika tikai par 1 milj. latu. Gan aktīvu, gan pašu kapitāla atdeve 2010.gadā nedaudz palielinājusies. Aktīvu atdeve 2010.gadā bija 12%, bet pašu kapitāla – 14%. (Sk. Grafiks Nr. 26)

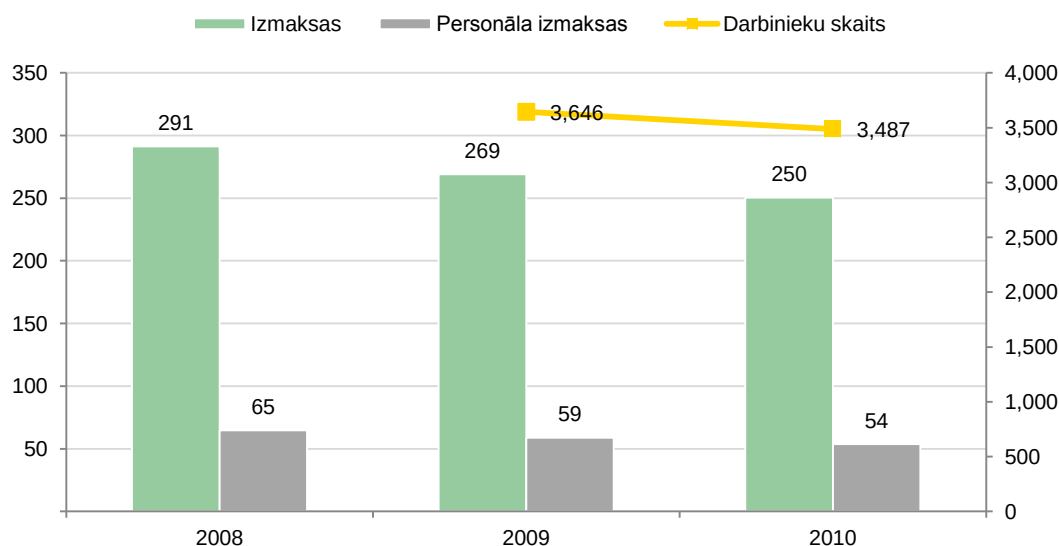
Grafiks Nr. 26 „Elektronisko sakaru nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Kopējās izmaksas no 2008.gada līdz 2010.gadam ir samazinājušās, kas daļēji saistīts arī ar kopējā darbinieku skaita negatīvajām izmaiņām. Personāla izmaksas uz vienu darbinieku 2010.gadā veidoja vidēji 15,5 tūkst. latu gadā, kas ir par 0,5 tūkst mazāk kā gadu iepriekš. (Sk. Grafiks Nr. 27)

Grafiks Nr. 27 „Elektronisko sakaru nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

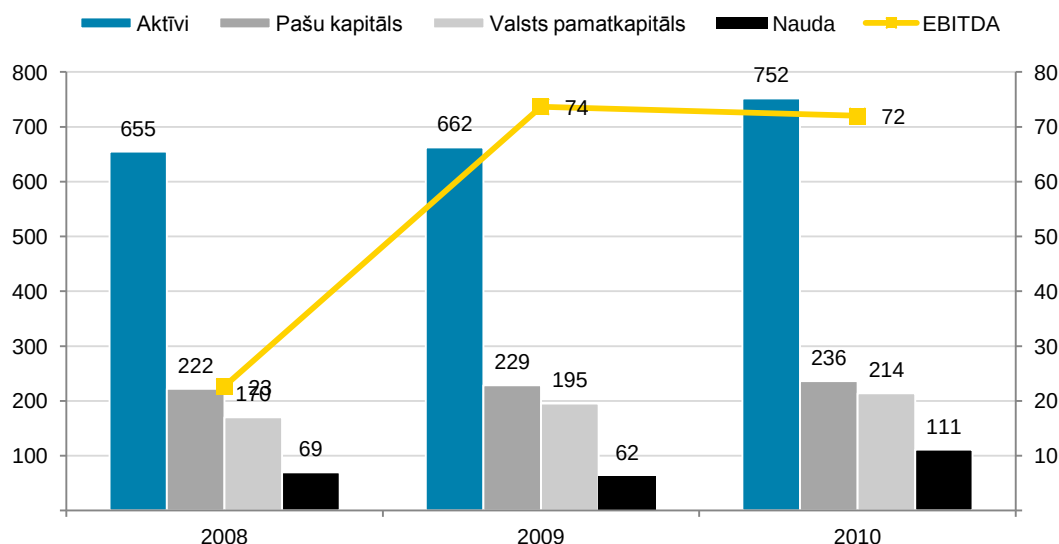
Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

6.1.4. Transports

Transporta nozares KS kopējais aktīvu apjoms 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu palielinājies par 90 milj. latu. Pašu kapitāla apjoms palielinājies tikai par 7 milj. latu, līdz ar to kopējā pašu

kapitāla un aktīvu attiecība pazeminājusies no 34,6% līdz 31,4%. Būtiski palielinājies naudas un tās ekvivalentu kopējais apjoms, kas 2010.gadā sasniedz 111 milj. latu jeb 14,8% no kopējā aktīvu apjoma. (Sk. Grafiks Nr. 28)

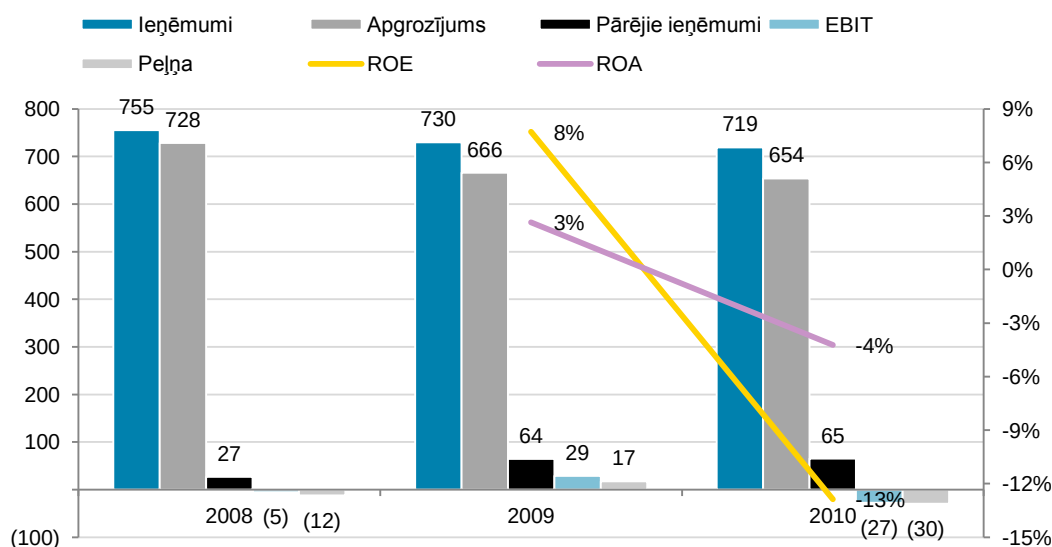
Grafiks Nr. 28 „Transporta nozares KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Kopējo ieņēmumu apjoms laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam pakāpeniski samazinājies no 755 milj. 2008.gadā līdz 719 milj. 2010.gadā. Zināmā mērā tas skaidrojams ar valsts budžeta līdzekļu samazinājumu dažādiem pakalpojumiem, piemēram, sabiedriskā dzelzceļa pasažieru pārvadājumiem u.c. aktivitātēm. Absolūtos skaitļos, kā arī procentuāli no kopējiem ieņēmumiem pieaudzis to ieņēmumu apjoms, kas nav saistīts ar nozares neto apgrozījumu. 2010.gadā šis pārējo ieņēmumu apjoms veidoja 9,0% no kopējiem ieņēmumiem. Sakarā ar airBaltic zaudējumiem 2010.gadā, kas bija 35,9 milj. latu, kopējie nozares zaudējumi bija 30 milj. latu, no kā izriet ka pārējas transporta nozares KS, izņemot airBaltic, kopumā strādājušas ar 5,9 milj. latu pozitīvu peļņu. (Sk. Grafiks Nr. 29)

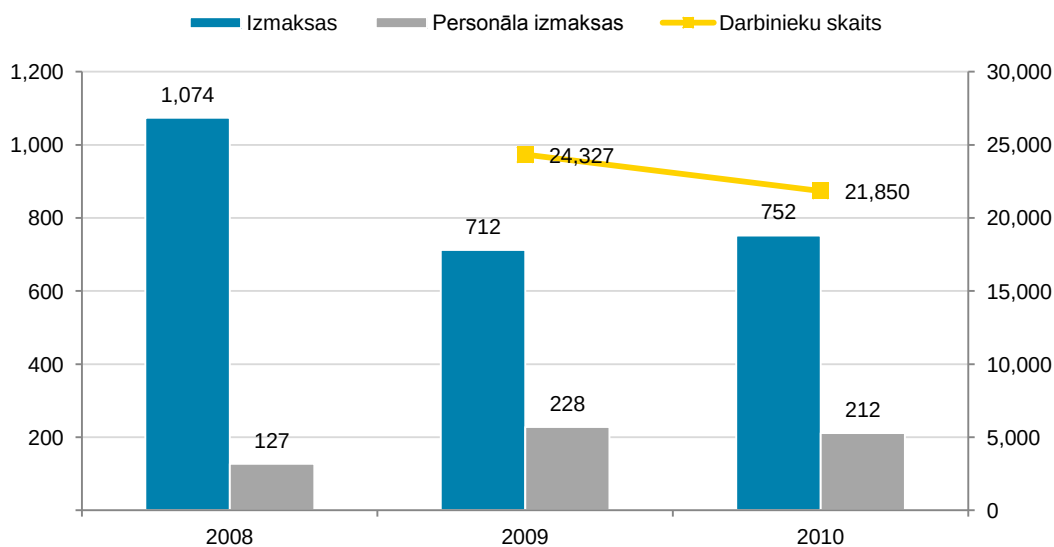
Grafiks Nr. 29 „Transporta nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Kopējās izmaksas 2010.gadā ir palielinājušās, kas pamatā saistīts ar airBaltic izmaksu palielināšanos. Personāla izmaksas uz vienu darbinieku vidēji 2009.gadā bija 9,7 tūkst. latu, bet 2010.gadā – 9,6 tūkst. latu. Kopējais transporta nozares darbinieku skaits 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu samazinājies par 2 477. (Sk. Grafiks Nr. 30)

Grafiks Nr. 30 „Transporta nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

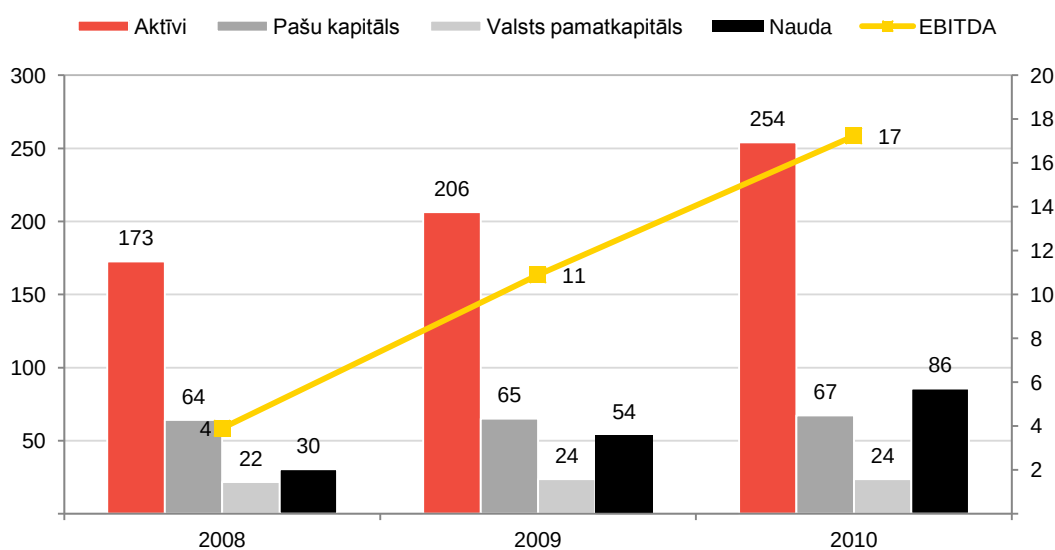

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

6.1.5. Veselības aprūpe

Veselības aprūpes nozares kopējā aktīvu summa no 2008.gada līdz 2010.gadam palielinājusies un būtisks tā iemesls bija naudas un tās ekvivalentu pieaugums KS bilanciēs. 2010.gadā naudas un tās ekvivalentu apjoms veidoja 86 milj. latu jeb 33,9% no kopējo aktīvu apjoma. Pašu kapitāla attiecība pret aktīvu apjoms jeb kapitāla pietiekamības rādītājs nozarē kopā 2010.gadā bija 26%, kas vērtējams kā salīdzinoši zems. (Sk. Grafiks Nr. 31)

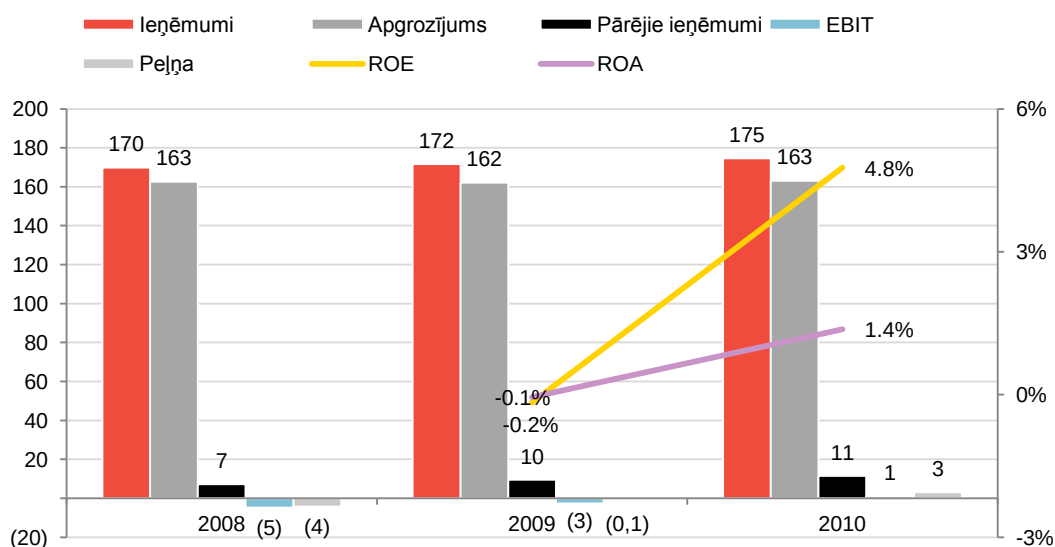
Grafiks Nr. 31 „Veselības aprūpes nozares KS bilanciēs rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam nozares KS kopumā ar peļņu strādājušas tikai 2010.gadā, kad peļņas kopapjoms bija 3 milj. latu. Tomēr šis pozitīvais rādītājs vērtējams ar zināmu piesardzību, ņemot vērā atsevišķi šīs nozares KS peļņa veidojas tikai bilanciēs pozīcijās pamatā tāpēc, ka valsts naudas līdzekļus par sniegtajiem pakalpojumiem 2010.gadā pārskaitīja gada nogalē, bet KS līdz gada beigām nav paspējušas to pārskaitīt pakalpojumu sniedzējiem. Veselības aprūpes iestāžu ieņēmumi, kas nav saistīti ar neto apgrozījumu 2010.gadā salīdzinoši ar 2009.gadu palielinājušies par 1 milj. latu un veidoja 11 milj. jeb 6,3% no kopējo ieņēmumu apjoma. (Sk. Grafiks Nr. 32)

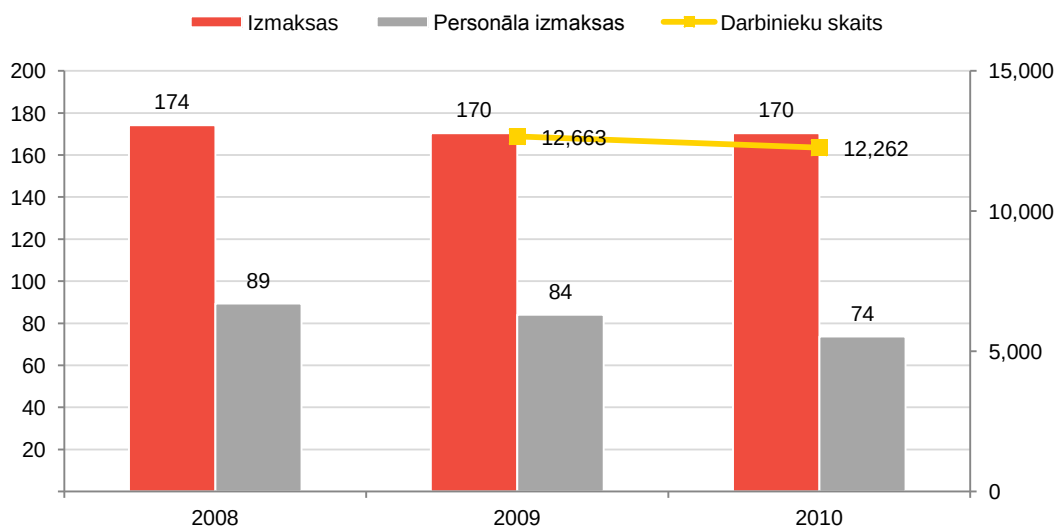
Grafiks Nr. 32 „Veselības aprūpes nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Personāla skaits 2010.gadā salīdzinoši ar 2009.gada sarakstis par 401 darbinieku. Nozares personāla izmaksu vidējais apjoms 2009.gadā bija 6,6 tūkst., bet 2010.gadā – 6,0 tūkst. latu. (Sk. Grafiks Nr. 33)

Grafiks Nr. 33 „Veselības aprūpes nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

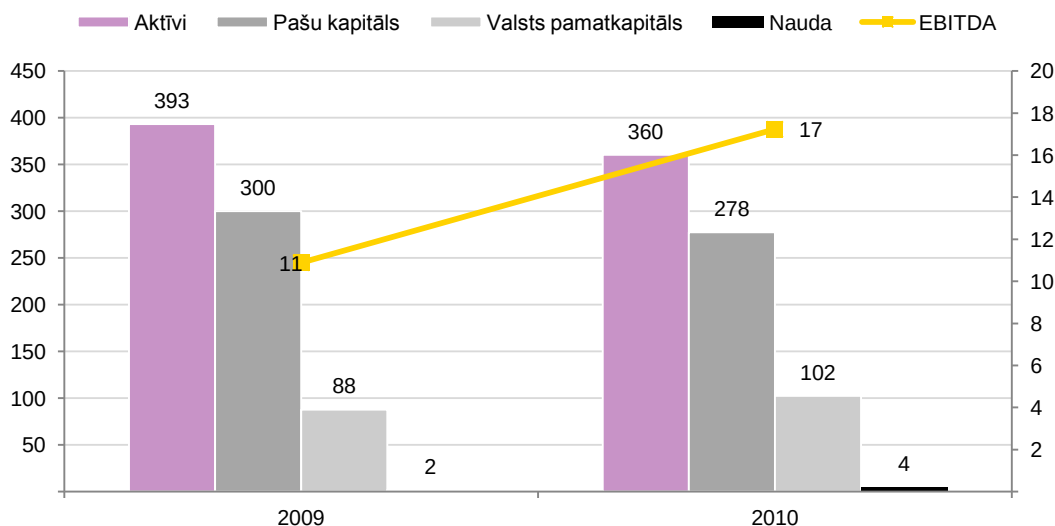
Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

6.1.6. Nekustamie īpašumi

Vērtējot nekustamo īpašumu jomu, kopējais aktīvu apjoms 2010.gadā samazinājies par 33 milj. latu, kas saistīts ar atsevišķi nekustamo īpašumu atsavināšanu un/vai nodošanu citu institūciju bilancē.

Pašu kapitāla attiecībā pret kopējo aktīvu apjomu 2010.gadā bija 278 milj. latu jeb 77,2% no kopējo aktīvu apjoma. (Sk. Grafiks Nr. 34)

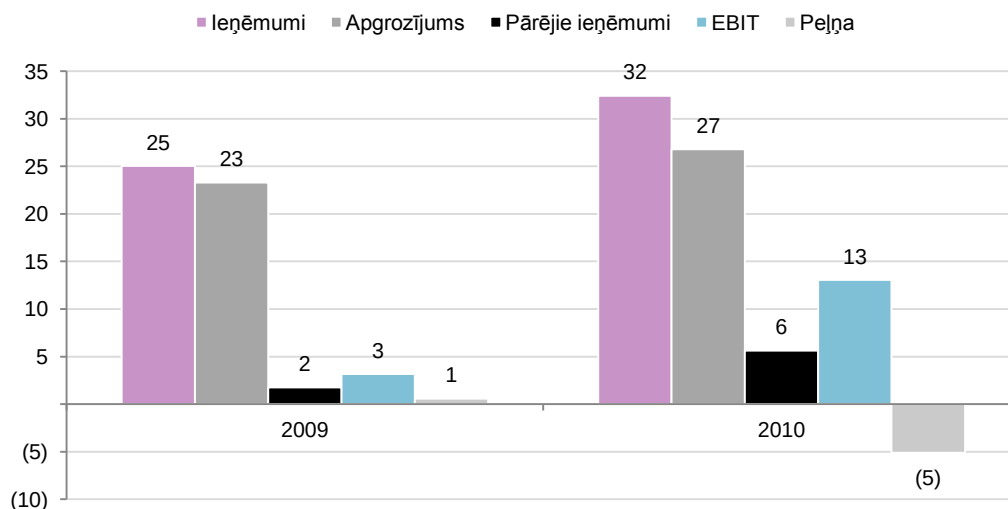
Grafiks Nr. 34 „Nekustamo īpašumu nozares KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Kopējie šīs nozares KS ieņēmumi 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu pieauguši par 7 milj. latu, kas atbilst 28% pieaugumam. Ieņēmumu, kas nav saistīti ar neto apgrozījumu, daļa no kopējo ieņēmumu apjoma 2010.gadā veidoja 18,7% jeb 6 milj. latu. Ņemot vērā nekustamo īpašumu 2010.gada pārvērtēšanas rezultātā izveidojušos negatīvo rezervi (īpaši tas attiecas uz VNĪ), kas vērtējama kā pārskata gada zaudējumi, 2010.gadā nekustamo īpašumu nozares KS kopā strādāja ar 5 milj. latu lieliem zaudējumiem, lai gan saimnieciskās darbības rezultātā tika gūta peļņa. (Sk. Grafiks Nr. 35)

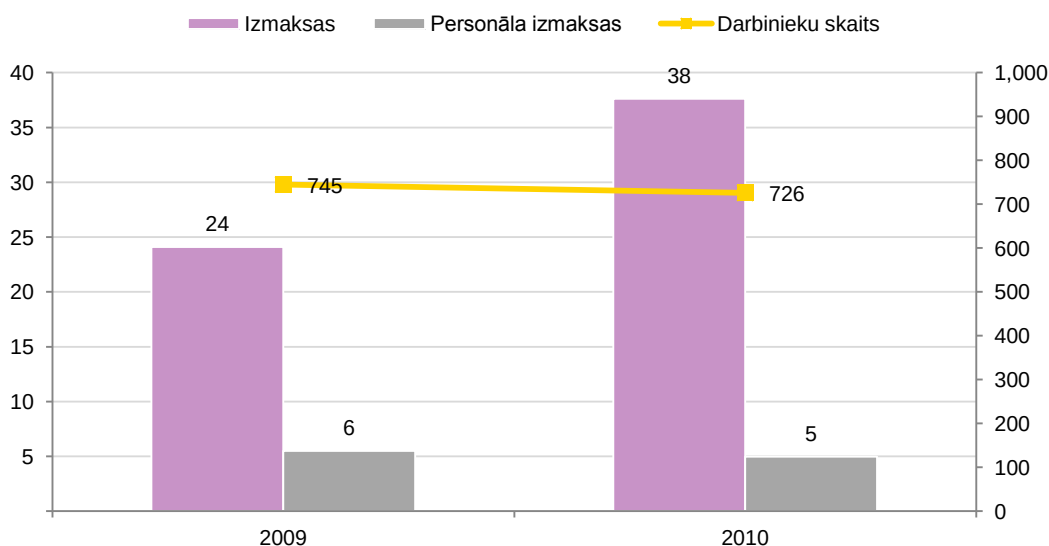
Grafiks Nr. 35 „Nekustamo īpašumu nozares KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Kopējais nozares darbinieku skaits samazinājies par 2,6% jeb 19 darbiniekiem. Personāla izmaksas 2009.gadā uz vienu darbinieku vidēji bija 8 tūkst. latu, bet 2010.gadā – 6,8 tūkst. latu. (Sk. Grafiks Nr. 36)

Grafiks Nr. 36 „Nekustamo īpašumu nozares KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

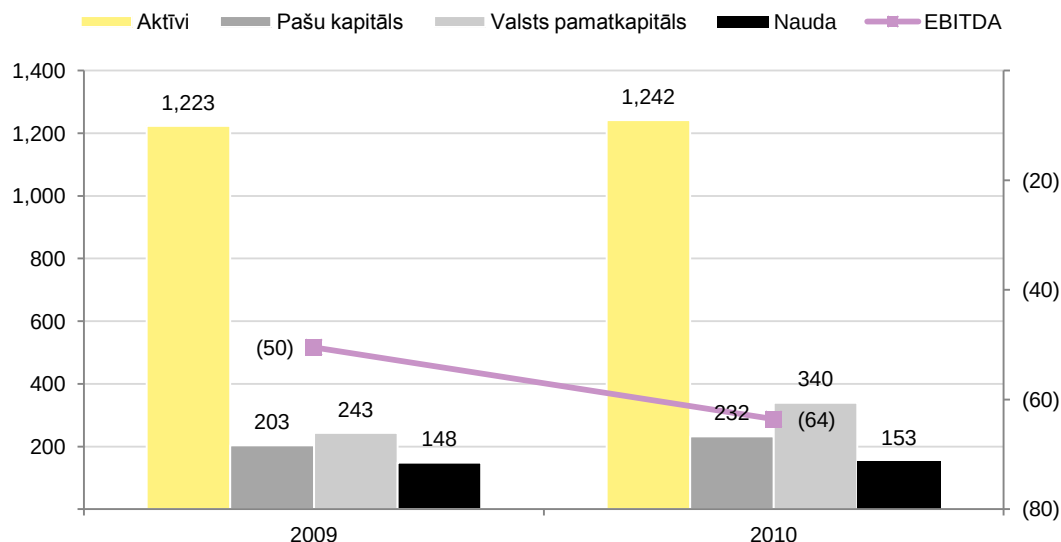
Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

6.1.7. Pārējās kapitālsabiedrības

Pārējo KS aktīvu apjoms 2010.gadā palielinājies par 19 milj. latu, kas saistīts ar jaunu KS nodibināšanu. Piemēram, lai LVĢMC darbību uzsāka 2009.gada vidū, pirmais darbības pārskats

tika izveidots 2010.gadā. Kopējais naudas un tās ekvivalentu apjoms, kas atrodas šīs grupas KS bilanciēs 2010.gadā veidoja 153 milj. latu, kas ir par 5 milj. vairāk nekā 2009.gadā. (Sk. Grafiks Nr. 37)

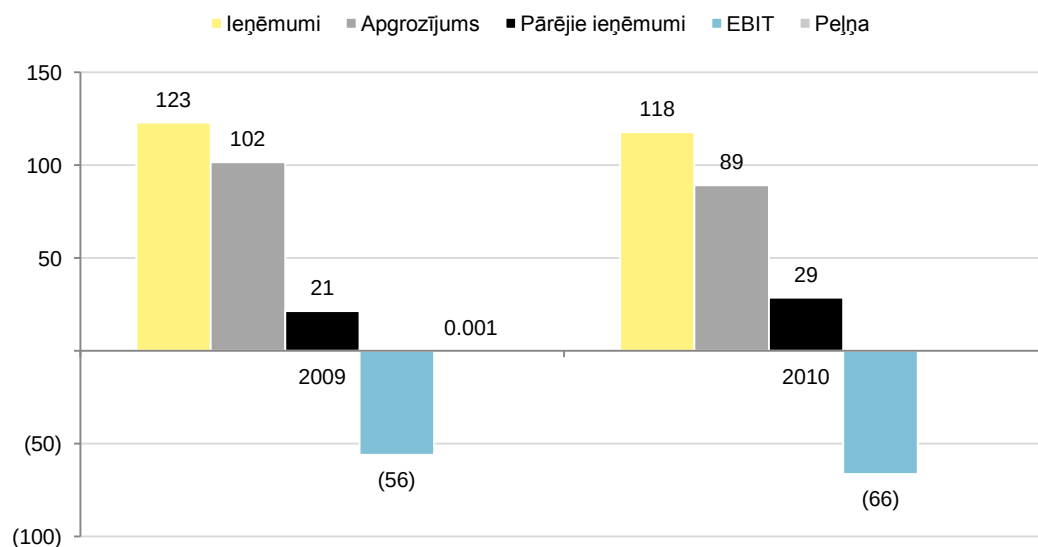
Grafiks Nr. 37 „Pārējo nozaru KS bilances rādītāji un EBITDA no 2008.gada līdz 2010.gadam, milj. LVL”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Ieņēmumi 2010.gadā salīdzinājumā ar 2009.gadu sarukuši par 5 milj. latu. Ņemot vērā LHZB, kas ietilpst šajā kategorijā, zaudējumus 2009.gadā un 2010.gadā, šīs grupas KS kopējais zaudējumu apjoms 2009.gadā un 2010.gadā ir bijis attiecīgi 57 un 68 milj. latu. (Sk. Grafiks Nr. 38)

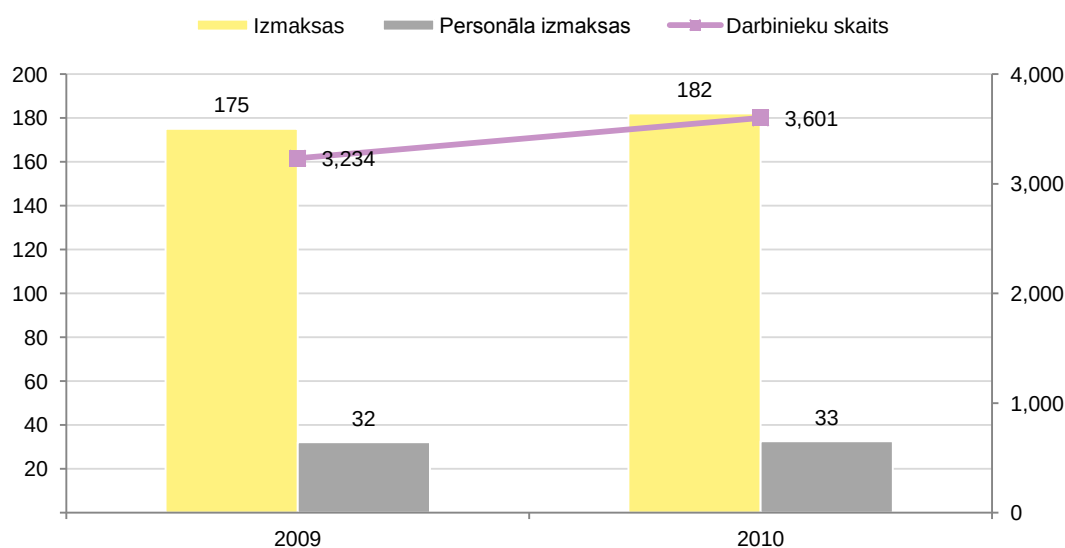
Grafiks Nr. 38 „Pārējo nozaru KS ieņēmumu rādītāji, peļņa (milj. LVL) un atdeves rādītāji (%) no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Šīs grupas KS kopējais darbinieku skaits 2010.gada salīdzinājumā ar 2009.gadu pieaudzis, kas saistīts ar iepriekš minēto, proti, ka tika nodibinātas jaunas KS. Personāla izmaksu apjoms uz vienu darbinieku vidēji gadā 2009.gadā bija 9,9 tūkst. latu, bet 2010.gadā – 9,2 tūkst. latu. 2009.gadā personāla izmaksas veidoja 18,3% no kopējām izmaksām, bet 2010.gadā – 18,1%. (Sk. Grafiks Nr. 39)

Grafiks Nr. 39 „Pārējo nozaru KS kopējās un personāla izmaksas (milj. LVL), kā arī darbinieku skaits no 2008.gada līdz 2010.gadam”

Avoti: KS gada pārskati par 2008., 2009. un 2010.gadu.

Šajā grupā nav iekļautas Citadele banka un Parex banka, lai gan tās kā LHZB arī ir banku sektora KS, kas pieder valstij. Abas šīs bankas 2010.gadā kopā strādāja ar 169 milj. latu lieliem zaudējumiem, no kuriem 151 milj. nāca no Parex bankas saistībā ar slikto parādu norakstīšanu u.c. faktoriem.

Vērtējot KS meitas sabiedrību darbību, daļā gadījumu, meitas sabiedrības ieņem nozīmīgu vai par ļoti nozīmīgu vietu kopējā KS koncerna darbībā. Piemēram, AS „LDz Cargo” aktīvu apjoms no kopējā LDz koncerna apjoma laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam bija 12,8%. Līdzīgi arī Auteko ieņēma nozīmīgu vietu CSDD kopējā aktīvu apjomā, jo no 2008.gada līdz 2010.gadam Auteko aktīvu apjoms vidēji bija 10,6% no kopējā CSDD aktīvu apjoma. Citu KS gadījumā meitas sabiedrības ir ļoti neliela un salīdzinoši nenozīmīga daļa no mātes sabiedrības aktīvu apjoma – LVM gadījumā Jaunmoku pils veido 0,5% no kopējā aktīvu apjoma.

Vērtējot meitas sabiedrību nozīmīgumu mātes sabiedrības apgrozījuma struktūrā vērojama līdzīga tendence kā jautājumā par aktīviem. AS „LDz Cargo” vidējais apgrozījuma īpatsvars no kopējā LDz koncerna apgrozījuma laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam bija 79%. Auteko apgrozījuma savukārt veidoja 16,8% no kopējā CSDD apgrozījuma vidēji no 2008.gada līdz 2010.gadam.

Vērtējot meitas sabiedrību peļņas rādītājus laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam vērojamas būtiskas atšķirības nozaru griezumā. Transporta nozarē, konkrēti LDz meitas sabiedrības AS „LDz

Cargo” strādājusi ar ievērojamu peļņu, sasniedzot 19% un 7% pašu kapitāla atdevi attiecīgi 2009.gadā un 2010.gadā. Lai gan absolūtos skaitļos Auteko peļņa bija mazāka kā AS „LDz Cargo”, tomēr tās pašu kapitāla atdeve bija augstā līmenī – 26% 2009.gadā un 24% 2010.gadā. Citu KS meitas sabiedrības, piemēram, VNĪ pils, LHZB nekustamie īpašumi, Hipolīzings, Jaunmoku pils, VNĪ veselības aprūpes nekustamie īpašumi, Mailmaster vienā vairākos gados laikā posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam strādājušas ar zaudējumiem.

6.2. Kopsavilkums un salīdzinājums

Salīdzinot kopējo aktīvu apjomu starp nozarēm, enerģētikas nozarē tas ir ievērojami lielāks kā citās nozarēs. Mežsaimniecības un enerģētikas nozares ir tās, kurās 2010.gadā salīdzinot ar 2009.gadu vērojams procentuālais, kā arī absolūtos apmēros lielākais aktīvu apjoma pieaugums. Aktīvu apjoms samazinājies tikai nekustamo īpašumu nozarē. Vērtējot kapitāla pietiekamības rādītāju starp nozarēm, vismazākais uzņēmējdarbības jeb biznesa risks pēc pašu kapitāla un aktīvu attiecības (jo rādītājs tuvāk 100% robežai, jo risks mazāks un jo tuvāk 0% robežai, jo risks lielāks) ir mežsaimniecības, elektronisko sakaru un nekustamo īpašumu nozarē, kurās šis rādītājs 2010.gadā ir attiecīgi 91%, 82% un 77%. Enerģētikas nozarē šis rādītājs arī ir diezgan augstā un stabilā līmenī – 59%. Citās nozarēs, kā piemēram, transporta un veselības aprūpes nozarē šis rādītājs 2010.gadā ir ievērojami zemāks, attiecīgi 32% un 26%.

Protams, jāņem vērā saimnieciskās darbības būtība, jo atsevišķās nozarēs pašu kapitāla apjoms, lai KS darbotos efektīvi un ar salīdzinoši mazu riska pakāpi, nav nepieciešams liels. Papildu jāmin, ka īpaši liels pašu kapitāla apjoms arī nav pilnīgi efektīvas darbības pamatā, ja uzkrātais pašu kapitāls var tikt optimālāk izlietots citām darbībām, piemēram, investīcijām.

Naudas un tās ekvivalentu apjoms, kas atrodas nozaru KS bilanci, absolūtos skaitļos lielākais ir enerģētikas nozarē – 238 milj. latu, bet mazākais nekustamo īpašumu nozarē – 4 milj. latu. Salīdzinot šo rādītāju no kopējo aktīvu apjoma, lielākais procentuālais apjoms ir veselības aprūpes nozarē – 34%, kas pamatā saistīts ar nepārtrauktajiem norēķiniem ar citām institūcijām medikamentu u.c. piegādātājiem.

Augšupejoša kopējo ieņēmumu tendence no 2008.gada līdz 2009.gadam vērojama mežsaimniecības, enerģētikas un nekustamo īpašumu jomā, no kurām lielākais kāpums, vērtējot 2010.gada ieņēmumus pret 2009.gada ieņēmumiem bija mežsaimniecības nozarē – 55%. Veselības aprūpes nozares kopējie ieņēmumi no 2008. gada līdz 2010. gadam ir bijuši salīdzinoši nemainīgi. Elektronisko sakaru un transporta nozarē laika posmā no 2008.gada līdz 2010.gadam vērojams ieņēmumu kritums. Visstraujāk tas samazinājies elektronisko sakaru nozarē – 2010.gadā tas bija par 29% mazāk kā 2008. gadā. Neskatoties uz to, elektronisko sakaru nozares pašu kapitāla atdeves un aktīvu atdeves rādītāji 2010. gadā bija salīdzinoši augstā līmenī, attiecīgi 14% un 12%. Lielākie aktīvu atdeves un pašu kapitāla atdeves rādītāji 2010.gadā bija mežsaimniecības nozarē, 35% un 39%. Ņemot vērā airBaltic negatīvos rezultātus, transporta nozares atdeves rādītāji 2010.gadā piedzīvoja vislielāko kritumu un bija negatīvi. Pelnošāko nozaru vidū, no kurām valsts budžeta tiek ieskaitīts arī lielākais dividenžu apjoms 2010.gadā bija mežsaimniecības, elektronisko sakaru un enerģētikas nozare, kuru kopējā peļņa bija 179 milj. latu.

Mežsaimniecības nozare bija principā vienīgā, kurā darbinieku skaits no 2008. gada līdz 2010. gadam ir pieaudzis. Lai gan grupas „Pārējās KS” kopējais darbinieku skaits no 2009. gada uz 2010. gadu arī ir pieaudzis, pamatā tas skaidrojams ar jaunu KS dibināšanu. Straujākais procentuālais darbinieku skaits kritums vērojams enerģētikas nozarē, kurā darbinieku skaits 2010. gadā, salīdzinot pret 2008. gadu, samazinājies par 15%. Absolūtais skaitļos lielākais darbinieku samazinājums no 2009. gada uz 2010. gada vērojams transporta nozarē – 2 477 darbinieku.

6.3. Problēmjaudājumi par darbību raksturojošajiem rādītājiem

Ne visos gadījumos, piemēram, pašu kapitāla atdeve visās nozarēs vērtējama vienādi, jo atsevišķas nozares veic netiešu sociālo funkciju un to devums kopējai tautsaimniecībai var būt ievērojami lielāks kā to pašu kapitāla atdeves rādītājs.

- Atsevišķu nozaru KS, iespējams, ir zema tehniskā efektivitāte.

Valsts kapitāls būtu jāizmanto pēc iespējas efektīvāk, lai ierobežoto resursu apjoms sniegtu pēc iespējas lielāku labumu un devumu sabiedrībai, kā arī veicinātu kopējo sabiedrības labklājību.

- Jāpārvērtē KS nepieciešamā kapitāla apjoms, lai nerastos situācija, kad valsts kapitāls netiek efektīvi izmantots.

6.4. Rekomendācijas par darbību raksturojošajiem rādītājiem

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
30.	Atsevišķu nozaru KS, iespējams, ir zema tehniskā efektivitāte.	Zema pašu kapitāla atdeve ir daļa no atdeves raksturojošiem rādītājiem, īpašu tādās nozarēs, kurās ir liela infrastruktūra un / vai tiek sniegti sabiedriskie pakalpojumi (<i>public goods</i>).	Zema pašu kapitāla atdeve nevar viennozīmīgi tikt uzskatīta par problēmu, kas noteikta kā viens no pamatjautājumiem, kāpēc būtu nepieciešams ieviest KS pārvaldības modeļa izmaiņas, t.sk., vienotu finanšu mērķu noteikšanu, KS nepieciešamā pašu kapitāla apjoma noteikšanu u.c. būtisku izmaiņu ieviešanu, kas sekmētu KS pašu kapitāla atdevi. Ņemot vērā, ka privātajam sektoram neatmaksājas sniegt sociālas funkcijas, valsts KS personā ne vienmēr sniedz virkni pakalpojumu tā, kā to veiktu privātais sektors atbilstoši peļņas gūšanai. Zema tehniskā efektivitāte (<i>technical efficiency</i>) savukārt ir atbilstošs rādītājs, pēc kura noteikt arī tādu KS efektivitāti, kurām peļņas gūšana ne vienmēr ir vienīgais devums sabiedrībai. Centrālā pārvaldības institūcija vai viena ministrija būtu atbildīga par visu KS tehniskās neefektivitātes cēloņu risināšanu, piemēram, detalizētu uz darbības rezultātiem pamatotu līgumu slēgšanu ar KS valdes locekļiem, kurā ietilptu noteikts sasniedzamo tehniskās efektivitātes mērāmu rādītāju kopums.	A C2 C3
31.	Jāpārvērtē KS nepieciešamā kapitāla apjoms, lai nerastos	Daļai no KS ir liela pašu kapitāla attiecība pret kopējo bilanci.	Ārvalstīs KS kapitāldaļu turētājs sniedz parlamentā argumentāciju un sniedz budžeta projektu, kā arī esošo un nepieciešamo līdzekļu izmantošanu par katru KS, arī Latvijā šis process būtu jāuzlabo, lai diskusijai tiktu atvēlēts pietiekams laiks. Būtiski izvērtēt KS, kuras finansē savu darbību tikai no pašu kapitāla un aizdevumus neveic.	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	situācija, kad valsts kapitāls netiek efektīvi izmantots.		Būtiskāk pārskatīt ir tās KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus vai sniedz publiskus pakalpojumus, jo tās nedarbojas komerciāla mērķa vadītas. Nevajadzētu rasties situācijai, kad KS rīcībā ir vairāk kapitāla nekā nepieciešams, lai pilnvērtīgi un sekmīgi pildītu un realizētu akcionāra/valsts noteiktos mērķus un uzdevumus. Jā KS ir veikusi pamatkapitāla palielināšanu, ieguldot pamatkapitālā nekustamo īpašumu, tad būtu jāpārvērtē, vai pamatkapitālā ieguldītais nekustamais īpašums tiek izmantots KS darbībā un rada lielāko iespējamo ieguvumu valstij kopumā. Jā KS rīcībā ir brīvi līdzekļi, būtu jāizanalizē, cik brīvi KS var rīkoties ar šiem līdzekļiem. Būtu jāapsver iespēja noteikt, ka tās KS, kas pilda deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus, brīvos finanšu līdzekļu glabā Valsts kasē, lai tie tiktu regulēti stingrāk un centralizēti pārvaldīti.	

7. Tirgus struktūra un konkurence

Šajā sadaļā veikts izvērtējums par tirgus veidiem un formām, kādos KS darbojas, un identificēti būtiskākie analizē iekļauto KS nozaru konkurenti.

7.1. Nozaru tirgus struktūra

Šīs sadaļas ietvaros veidots kopsavilkums par tirgus apstākļiem un konkurenci enerģētikas, elektronisko sakaru, mežsaimniecības, transporta, veselības aprūpes un nekustamo īpašumu nozarē, kā arī īsi aprakstītas pārējo KS pārstāvētās nozares. Informācija iegūta galvenokārt no KS pārskatiem no 2008. gada līdz 2010. gadam un KS aizpildītajām anketām.

7.1.1. Enerģētika

Šīs nozares ietvaros aplūkoti tirgus apstākļi, kādos AS „Latvenergo” (valsts līmeņa dabiskā monopola enerģētikas KS) un AS „Rīgas Siltums” (Rīgas pilsētas centralizētās siltumapgādes dabiskā monopola KS) sniedz pamata pakalpojumus.

Enerģētikas nozares pakalpojumus iespējams sadalīt četros būtiskos segmentos – ražošana, tirdzniecība, pārvade un sadale.

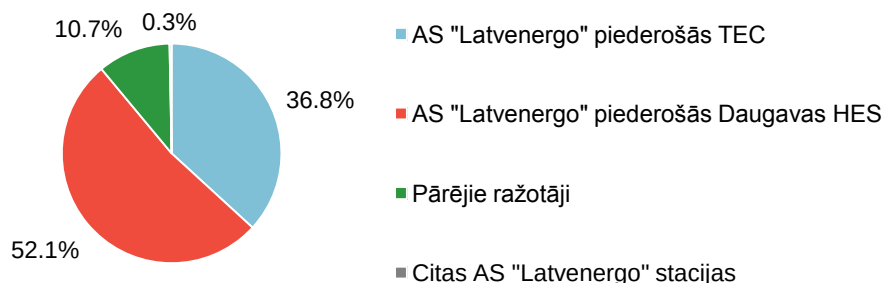
Normatīvais regulējums

Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvā 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem par elektroenerģijas iekšējo tirgu un Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu noteikts, ka, lai veicinātu konkurenci, nepieciešams atdalīt elektroenerģijas pārvades sistēmu operatoru no pārējās valsts monopola enerģētikas KS.

Ražošana

Vērtējot elektroenerģijas ražošanu, AS „Latvenergo” Daugavas HES un Latvenergo piederošajās TEC tiek saražots lielākais elektroenerģijas daudzums no valstīs 2010. gadā saražotajām 6,52 TWh (sk. Grafiks Nr. 40).

Grafiks Nr. 40 „2010. gadā Latvijā kopumā saražotā elektroenerģijas apjoma procentuālais sadalījums”

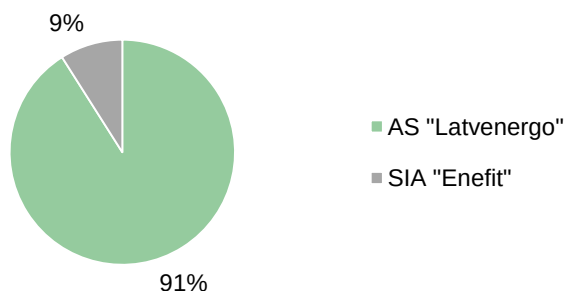

Avots: AS „Latvenergo”

Tirdzniecība

Brīvajā elektroenerģijas pārdošanas tirgū korporatīvajiem klientiem AS „Latvenergo” būtiskākais konkurents ir Igaunijas komercsabiedrība SIA „Enefit”, taču tās tirgus daļa 2010. gadā vēl nepārsniedza 10% sliekšni (sk. Grafiks Nr. 41).

Grafiks Nr. 41 „Latvijas elektroenerģijas brīvā tirgus struktūra pēc apgrozījuma, 2010. gadā”

Avots: AS „Latvenergo”, SIA „Enefit”

Pārvade

Saskaņā ar ES Direktīvas 2009/72/EK 9. pantā ietverto prasību, Latvijai līdz 2012. gada 3. martam jāizveido neatkarīgs elektroenerģijas pārvades sistēmas operators.

Saistībā ar šīs direktīvas izpildi, AS „Latvenergo” jau 2005. gada 1. septembrī izveidoja atsevišķu meitas sabiedrību – AS „Augstsprieguma tīkls”, lai nodalītu pārvades sistēmas operatora funkcijas Latvenergo koncerna iekšienē. Lai noslēgtu atdalīšanas procesu un izpildītu direktīvas prasības, vēl jāveic pilnīga AS „Augstsprieguma tīkls” atdalīšanu no AS „Latvenergo”. Uz izvērtējuma brīdi plānots, ka AS „Augstsprieguma tīkls” 2012. gada sākumā nonāks LR FM pārvaldībā.

Sadale

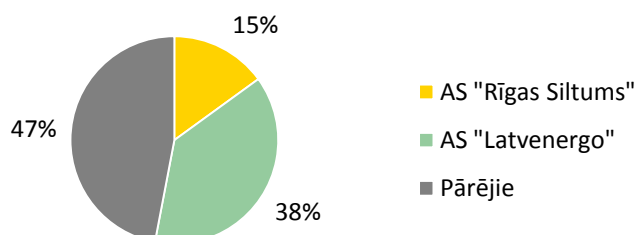
Kopš 2007. gada sadales sistēmu operatora funkcijas nodrošina AS „Latvenergo” meitas sabiedrība AS „Sadales tīkls”. Sadales operatora funkcijas veic arī citas sabiedrības, kurām SPRK izsniegusi licenci, piemēram, SIA „Vats”, VAS „Latvijas dzelzceļš”, AS „VEF” un lidosta „Rīga”, taču tie ir vietējas nozīmes un teritorijas operatori. AS „Sadales tīkls” ir dominējošs visā Latvijas teritorijā.

Centralizētā siltumapgāde

Siltumapgādes jomā nozīmīgākie ir divi enerģijas ražošanas veidi, kas paredzēti realizēšanai, izmantojot centralizētu siltumapgādi – siltuma ražošanu koģenerācijas stacijās jeb TEC un katlumājās.

AS „Rīgas Siltums” ir otrs lielākais siltumenerģijas ražotājs valstī pēc AS „Latvenergo”, jo AS „Rīgas Siltums” saražo būtisku daļu no kopējās valsts siltumenerģijas. Atlikušo siltumenerģijas ražošanu nodrošina katlu mājas, kas ietilpst zem sadaļas – „Pārējie” (sk. Grafiks Nr. 42).

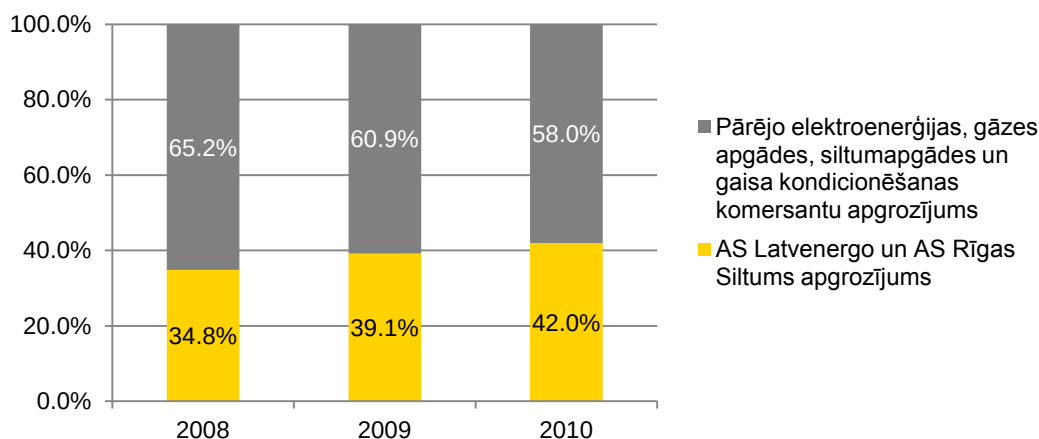
Grafiks Nr. 42 „Latvijā saražotās siltumenerģijas procentuālais sadalījums 2010. gadā”

Avots: AS „Latvenergo”, AS „Rīgas Siltums”, csb.gov.lv

Vērtējot AS „Latvenergo” un AS „Rīgas Siltums” kopējo apgrozījumu attiecībā pret visiem komersantiem, kas sniedz elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas pakalpojumus (NACE 2.0 D 35 apakšsadaļa) laika posmā no 2008. gada līdz 2010. gadam, vērojams, ka valsts KS procentuālais apgrozījums pakāpeniski palielinās (sk. Grafiks Nr. 43).

Grafiks Nr. 43 „AS „Latvenergo” un AS „Rīgas Siltums” apgrozījums no kopējā elektroenerģijas, gāzes apgādes, siltumapgādes un gaisa kondicionēšanas komersantu apgrozījuma, %”

Avots: csb.gov.lv

7.1.2. Elektroniskie sakari

Elektronisko sakaru nozarē apskatīti Lattelecom, LMT, LVRTC, kā arī VASES būtiskākie sniegtie pakalpojumi.

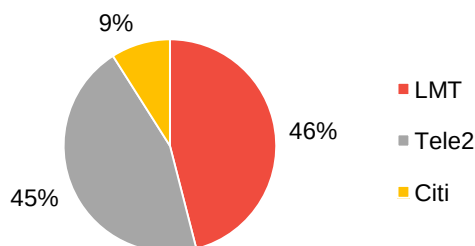
Fiksētās balss telefonlīnijas

Ņemot vērā citu tehnoloģiju straujo attīstību, pieprasījums pēc fiksēto balss telefonlīniju pakalpojumiem strauji samazinās. SIA „Lattelecom” ir tirgus līderis šajā segmentā, kas kopš 2003. gada nodrošina universālo pakalpojumu – minimālā elektronisko pakalpojuma apjoma nodrošināšanu visā Latvijas teritorijā.

Mobilā balss telefonija

Šajā elektronisko sakaru tirgus segmentā konkurē trīs nozīmīgi tirgus spēlētāji. Lai gan pēc lietotāju skaita joprojām dominē LMT un Tele2 (sk. Grafiks Nr. 44), salīdzinoši nesenāk šajā tirgu darbību uzsākušais operators – Bite – uzsācis veiksmīgu darbību un investē infrastruktūras attīstībā.

Grafiks Nr. 44 „Mobilo balss telefonijas pakalpojumu tirgus daļa pēc lietotāju skaita, 2010. gadā”

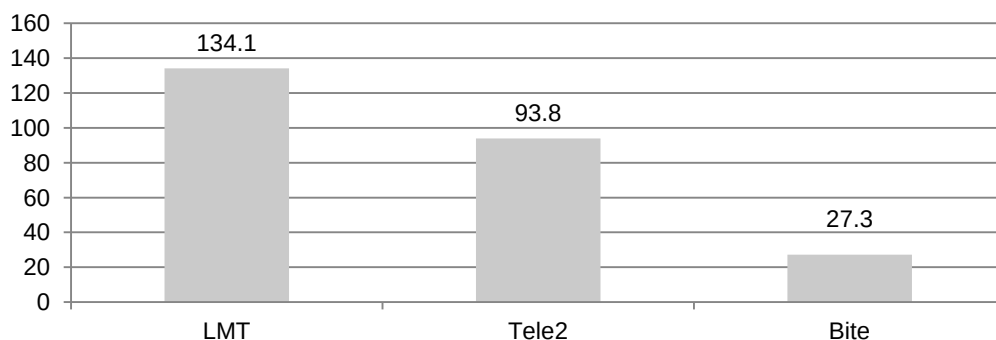

Avots: Lursoft.lv, Starptautiskā Telekomunikāciju Savienība

2010. gadā LMT izdevās palielināt klientu loku par 25 tūkstošiem un tādējādi sasniegt 1 067 tūkstošus. Tele2 klientu loks 2010. gadā samazinājās par 32 tūkst., veidojot 1 027 tūkstošus.

Lai gan Bite 2010. gadā izdevās piesaistīt visvairāk citu operatoru klientus, tomēr uzņēmuma tirgus daļa saglabājās zem 10%. 2010. gadā LMT pēc apgrozījuma joprojām bija lielākais šī segmenta tirgus spēlētājs Latvijā (sk. Grafiks Nr. 45).

Grafiks Nr. 45 „Lielāko mobilo balss telefonijas pakalpojumu operatoru apgrozījums 2010. gadā, milj. LVL”

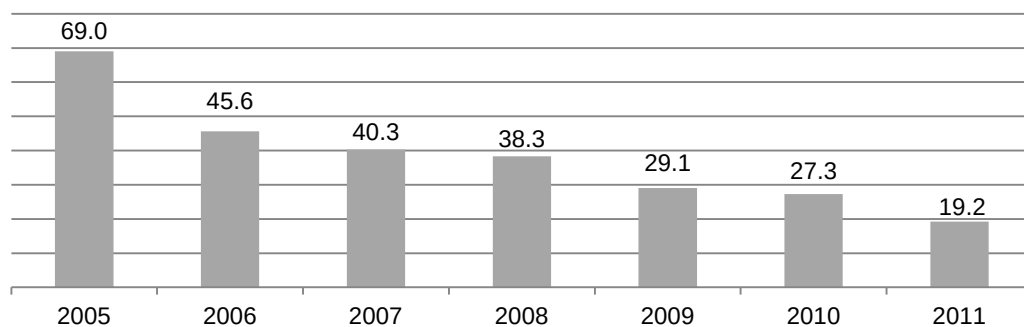
Avots: Lursoft.lv

Platjoslas pakalpojumu tirgus

Pēdējo gadu laikā interneta lietotāju skaits Latvijas būtiski palielinājies. Pēc SPRK informācijas, 2011. gada janvārī interneta pakalpojumu sniedzēju skaits Latvijā sasniedza 223 komersantus.

SIA „Lattelecom” interneta pakalpojumu nodrošināšanas tirgus daļa pēdējo gadu laikā samazinājusies, 2011. gada janvārī veidojot nedaudz vairāk nekā 19% (sk. Grafiks Nr. 46).

Grafiks Nr. 46 „SIA „Lattelecom” interneta pakalpojumu tirgus daļa Latvijā attiecīgā gada janvārī, %”

Avots: SPRK

Mobilais internets paplašina savu ietekmi kopējā platjoslas interneta pakalpojumu tirgū. LMT minams kā lielākais mobilā interneta pakalpojuma sniedzējs Latvijā.

Apraides tirgus

Virszemes ciparu televīzijas projekts, kas ietver pāreju no analogās uz virszemes ciparu televīzijas, tika sākts 2009. gadā un pabeigts 2010. gada 1. jūnijā, kad tika pārtraukta valsts mēroga televīzijas apraide analogajā formātā. 2009. gadā SIA „Lattelecom” konkursa rezultātā kļuva par vienīgo virszemes ciparu televīzijas apraides nodrošinātāju visā Latvijas teritorijā līdz 2013. gada beigām.

LVRTC darbojas ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, nodrošinot radio un TV apraides infrastruktūru 99% Latvijas teritorijas. LVRTC nodrošina arī virszemes ciparu televīzijai nepieciešamo infrastruktūru.

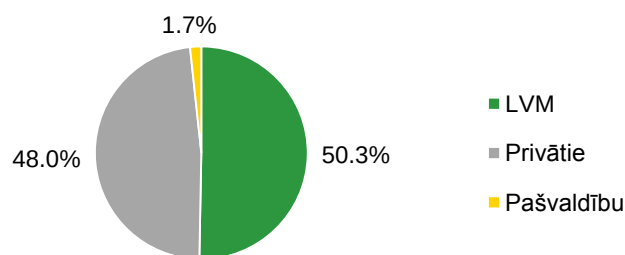
VASES darbojas ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, veicot valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus. Pēc būtības tā ir elektronisko sakaru nozares regulējoša institūcija, kuras pamatuzdevumi ir numerācijas un radiofrekvenču spektra pārvalde, sakaru tīklu ierīkošanas un sakaru tīkla objektu būvniecības akceptēšana.

7.1.3. Mežsaimniecība

Mežsaimniecības nozares pamatfunkcija ir piegādāt koksni un cita veida mežā iegūto produkciju kā izejvielu tālākai kokmateriālu produkcijas ražošanai. Pamatā peļņa tiek gūta no kokmateriālu pārdošanas.

LVM ir ļoti nozīmīgs mežsaimniecības nozares dalībnieks, jo tā apsaimnieko nedaudz vairāk kā 50% no visu Latvijas mežu kopplatības (sk. Grafiks Nr. 47). Līdztekus kokmateriālu realizācijai LVM aktīvi darbojas arī meža ceļu būvniecībā.

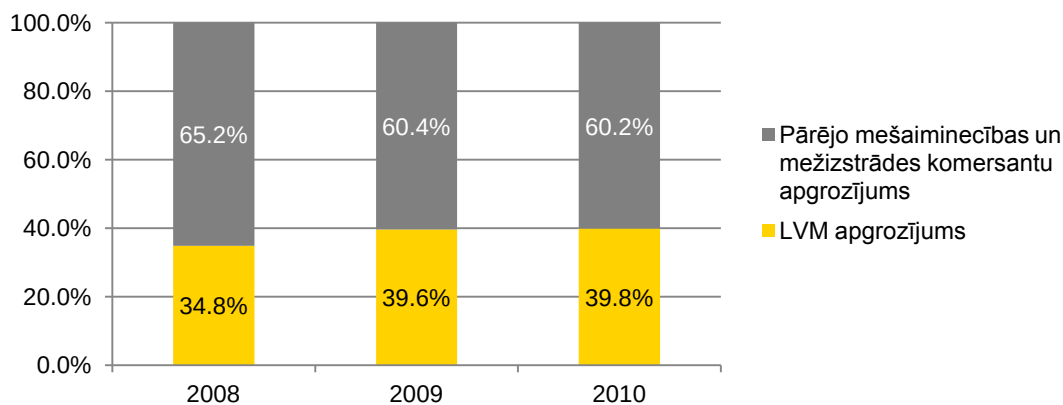
Grafiks Nr. 47 „Mežu kopplatības sadalījums”, 2010. gadā

Avots: Valsts mežu dienests

LVM ir būtisks mežsaimniecības, mežizstrādes, kā arī kokrūpniecības nozares ķēdes posms, jo ekonomiskās lejupslīdes tā var sekmēt to, lai pēc apgrozījuma mazākie tirgus dalībnieku spētu turpināt komercdarbību neskatoties uz nelabvēlīgu tirgus situāciju. Mežu nozares kopējais devums valsts iekšzemes kopproduktā ir ievērojams (Grafiks Nr. 48).

Grafiks Nr. 48 „Mežsaimniecības un mežizstrādes komersantu apgrozījums 2010. gadā, %”

Avots: csb.gov.lv

7.1.4. Transports

Ņemot vērā transporta nozares specifiku un lielo KS skaitu, kas sniedz dažāda veida pakalpojumus, KS tiek sadalītas vairākās grupās. Katrā grupā identificētas lielākās KS un tirgus apstākļi, kādos tiek sniegti šo KS pamata pakalpojumi.

Dzelzceļš un dzelzceļa pārvadājumi

LDz meitas sabiedrība AS „LDz Cargo” dzelzceļa kravu pārvadājumus sniedz tirgus apstākļos, kur darbojas tikai daži nozīmīgi tirgus spēlētāji. Būtiskākie konkurenti ir AS „Baltijas ekspresis” un AS „Baltijas Tranzīts”, kas 2009. gadā kopā veidoja aptuveni 29% no kopējā dzelzceļa kravu pārvadātā apjoma tonnāžas. Dzelzceļa infrastruktūras nodrošināšanā, kā arī starptautisko dzelzceļa pasažieru pārvadājumu tirgus segmentā (sadarbībā ar

AS „L-Ekspresis”) LDz darbojas ierobežotas konkurences tirgus apstākļos.

Autoceļi, autotransports un ceļu satiksmes drošība

Lai gan LAU darbojas tirgus konkurences apstākļos un konkurē ar citām ceļu apsaimniekojošām komercsabiedrībām, ņemot vērā, ka LAU arī 2011. gadā konkursa kārtībā ieguvusi tiesības uzturēt Latvijas autoceļus, tās tirgus daļa ir ievērojama. Citas autotransporta nozarē darbojošās KS pamatā darbojas ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, jo pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, piemēram, sabiedriskā transporta organizēšanu, licenču izsniegšanu u.c.. Neskatoties uz to, virkne KS sniedz papildu pakalpojumus un konkurē tirgus apstākļos, piemēram, nekustamā īpašuma noma, semināru organizēšana u.c.

Aviācija

AirBaltic no 2010. gada janvāra līdz augustam pārvadāja aptuveni 66% no visiem lidostas „Rīga” pasažieriem. Lielākais konkurents ir lēto cenu aviosabiedrība *Ryanair*, kas tajā pašā laika periodā no lidostas „Rīga” pārvadāja aptuveni 21% no visiem pasažieriem. Citas aviosabiedrības arī ir plaši pārstāvētas lidostā „Rīga”, taču to pārvadāto pasažieru skaits no lidostas „Rīga” ir salīdzinoši neliels.

Lidosta „Rīga” Latvijas mērogā darbojas ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, jo tikai neliela daļa no kopējā pasažieru skaita tika pārvadāta ārpus tās (sk. Tabula Nr. 10).

Tabula Nr. 10 „Latvijas lidostu pārvadāto pasažieru skaits, 2009. gads”

Lidosta	Pasažieru skaits 2009. gadā	Tirgus daļa, %
Rīga	4 066 854	99,95%
Liepāja	1 027	0,03%
Ventspils	961	0,02%

Avots: RIX, csb.gov.lv

Vērtējot plašākā mērogā, lidosta „Rīga” ieņem nozīmīgu vietu Skandināvijas un Baltijas lidostu konkurencē pēc pārvadāto pasažieru skaita, taču lētās aviosabiedrības *Ryanair* uzsāktie lidojumi no Viļņas un Kauņas lidostām turpmāk būtiski var palielināt konkurenci Baltijas mērogā (sk. Tabula Nr. 11).

Tabula Nr. 11 „Apkalpoto pasažieru skaits nozīmīgākajās Skandināvijas, Baltijas valstu un ZR Krievijas lidostās”

Lidosta	2008	2009	2010
Rīgas lidosta	3 690 449	4 066 854	4 663 647
Tallinas lidosta	1 811 536	1 346 236	1 384 831
Viļņas lidosta	2 048 439	1 308 632	1 373 859
Kauņas lidosta	410 165	456 698	809 732
Stokholmas Arlandas lidosta	18 136 080	16 064 071	16 962 416
Kopenhāgenas lidosta	21 530 016	19 715 451	21 501 750
Helsinki Vantā lidosta	13 426 901	12 591 606	12 883 399

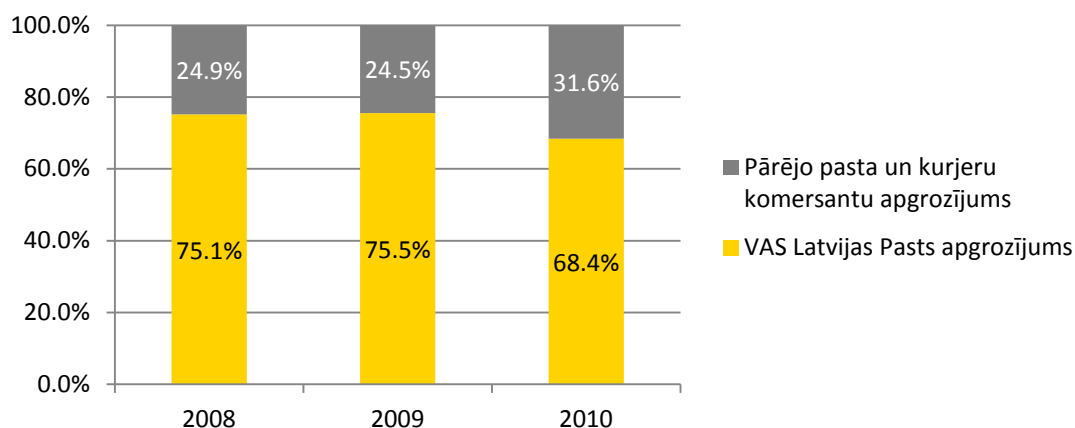
Avots: lidostu interneta vietnes

Pasta pakalpojumi

Pasta nozarē 2013. gada sākumā paredzēta tirgus liberalizācija, kas, ņemot vērā ārvalstu praksi (piemēram, Vācijas pieredzi), var būtiski mainīt līdzšinējo tirgus struktūru.

2010. gadā pieaudzis privātā sektora apgrozījuma īpatsvars no visa pasta tirgus pakalpojumu apgrozījuma (sk. Grafiks Nr. 49). Galvenokārt tas saistīts ar kurjerpasta un eksprespasta komersantu pakalpojumiem īpaši Rīgā un citās lielās pilsētās, kur korporatīvajā sektorā Latvijas Pasts cieši konkurē ar tādām ārvalstu komercsabiedrību filiālēm kā *DHL*, *DBD*, *Post Service*, *TNT*, u.c. Eksprespasta tirgū Latvijas Pasts tirgus daļa lešama ap 26%.

Grafiks Nr. 49 „VAS „Latvijas Pasts” apgrozījums no kopējā pasta un kurjeru komersantu apgrozījuma, %”

Avots: csb.gov.lv

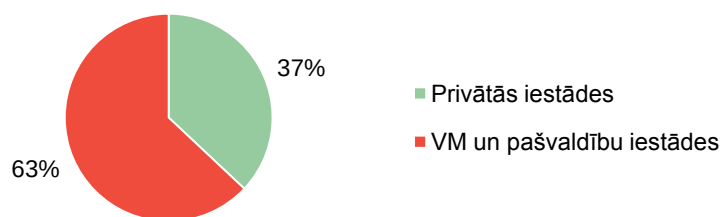
7.1.5. Veselības aprūpe

Tā kā veselības aprūpes nozarē sniegto pakalpojumu skaits ir ļoti liels, šīs analīzes ietvaros netiks vērtēti atsevišķi pakalpojumi, bet gan kopējie veselības aprūpes nozares tirgus apstākļi.

Latvijā veselības aprūpi nodrošina valsts, pašvaldību un privātās veselības aprūpes iestādes. Valsts finansējums var tikt piešķirts tām iestādēm, kas noslēgušas līgumu ar Nacionālo veselības dienestu. Veselība aprūpes izdevumus sedz gan no valsts finansējuma, gan no pacientu maksājumiem.

Lielākā daļa ārstu jeb 63%, neskaitot zobārstus, strādā valstij vai pašvaldībām piederošajās iestādēs. Kopā ar rezidentiem un stažieriem valsts un pašvaldību iestādēs 2010. gadā strādāja 4 209 ārsti, bet privātajās iestādēs – 2 565 (sk. Grafiks Nr. 50).

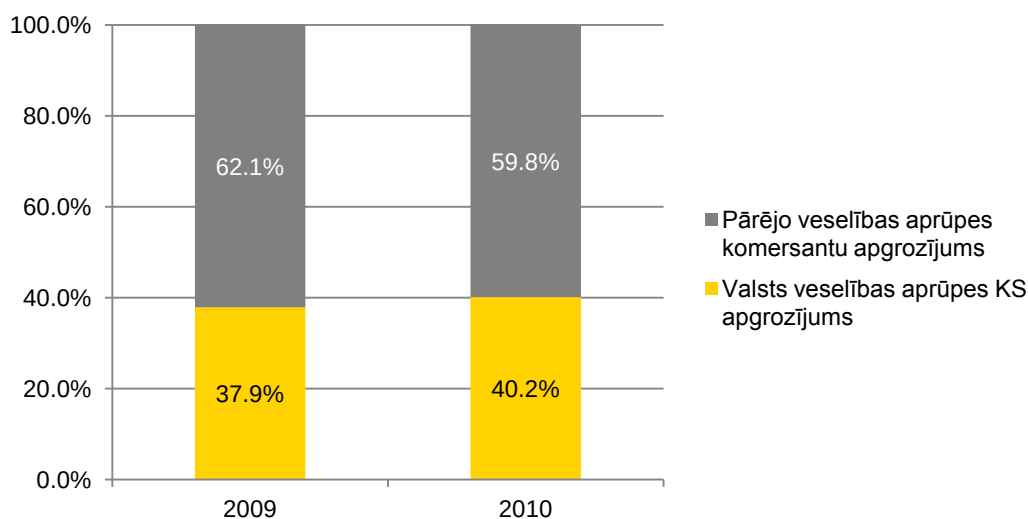
Grafiks Nr. 50 „Ārstu (neskaitot zobārstus, bet ieskaitot rezidentus un stažierus) sadalījums valsts/pašvaldību un privātajās institūcijās 2010. gadā”

Avots: Nacionālais veselības dienests

Vērtējot veselības aizsardzības komersantu apgrozījumu 2009. gadā un 2010. gadā (pēc NACE 2.0 red. Q 86 apakšgrupas), valsts veselības aprūpes KS apgrozījuma īpatsvars nedaudz pieaudzis un veido aptuveni 40% no visu šīs jomas tirgus dalībnieku apgrozījuma (sk. Grafiks Nr. 51).

Grafiks Nr. 51 „Valsts veselības iestāžu apgrozījums no kopējā veselības aprūpes komersantu apgrozījuma, %”

Avots: csb.gov.lv

Lai gan daļu no segmenta – pārējo veselības aprūpes komersantu apgrozījums – veido pašvaldību veselības aprūpes iestādes, arī privātā sektora ietekme un interese sniegt atsevišķus pakalpojumus šajā nozarē ir būtiska.

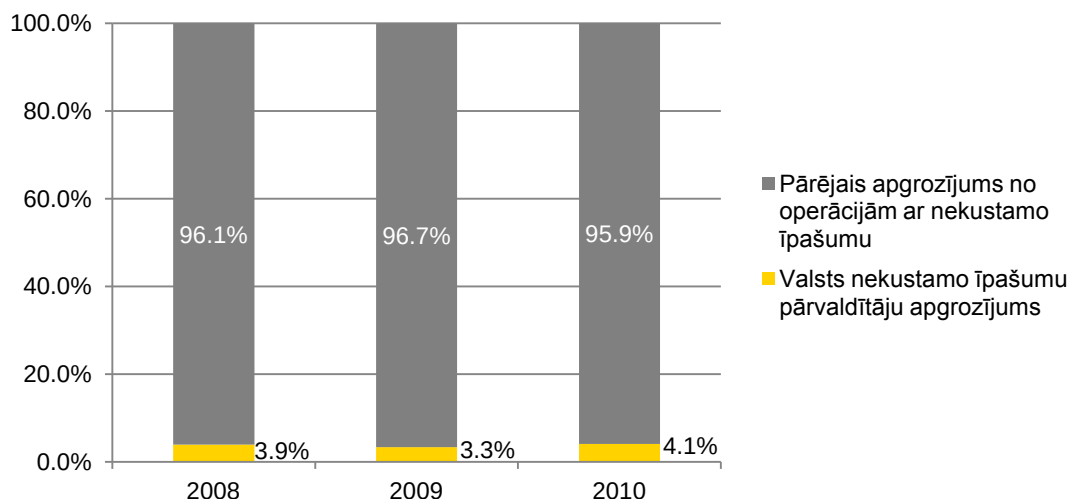
Būtiskākā konkurence no privātā sektora pastāv tādu pakalpojumu nodrošināšanā, kur ir salīdzinoši liels pieprasījums/pacientu maksāspēja, relatīvi neliels komplikāciju risks un nepieciešami salīdzinoši mazāko kapitālieguldījumi.

Par piemēru minama privātā slimnīca AS „Latvijas Jūras medicīnas centrs”, kuras neto apgrozījums 2010. gadā bija 3,36 milj. LVL, kas, salīdzinot ar 2009.gadu, samazinājies par 1,2 milj. LVL, jo tās darbība līdzīgi kā valsts slimnīcām cieši saistīta ar valsts piešķirtā finansējuma apjomu un noteikto kvotu skaitu. LJMC sniedz plaša profila pakalpojumus Rīgā. Vērts pieminēt, ka LJMC akcijas tiek kotētas arī NASDAQ OMX Rīga fondu biržas B sarakstā. Šī privātā slimnīca valsts KS rada konkurenci īpaši ginekoloģijas un traumatoloģijas manipulāciju/operāciju sniegšanā Rīgā.

7.1.6. Nekustamie īpašumi

Vērtējot visus komersantus, kas veic darbības ar nekustamajiem īpašumiem, valsts KS procentuāla kopējā apgrozījuma daļa ir neliela. 2010. gadā tā veidoja nedaudz vairāk kā 4% (sk. Grafiks Nr. 52). Tomēr jāņem vērā, ka valsts KS galvenokārt apsaimnieko tikai valsts nekustamos īpašumus un veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus. Starp būtiskākajiem konkurentiem var minēt citus komersantus, kas iznomā nekustamā īpašuma platības, piemēram, SIA „Ober Haus Real Estate Latvia”, SIA „Latio” u.c.

Grafiks Nr. 52 „Valsts nekustamā īpašuma KS apgrozījums no kopējā nekustamā īpašuma operāciju apgrozījuma, %”

Avots: csb.gov.lv

7.1.7. Pārējās KS

Šajā sadaļā apskatīti tikai būtiskākie pārējo KS sniegtie pakalpojumi, ņemot vērā to īpatsvaru no kopējā apgrozījuma apmēra.

No pārējām KS, lielākoties teātri un citas kultūras iestādes darbojas tirgus konkurences apstākļos, bet tādas KS kā VSIA „Latvijas Vēstnesis”, PA, VSIA „Latvijas Proves birojs” darbojas ierobežotas konkurences apstākļos vai bez konkurences.

Aplūkojot banku darbību, LHZB tirgus daļa pēc aktīvu kopapjoms 2011. gada 30. septembrī veidoja 3,5%, pēc klientu veiktajiem noguldījumiem – 4,1%, savukārt pēc izsniegtajiem kredītiem – 4,0%. Savukārt banka Citadele tirgus daļa pēc aktīvu kopapjoma tajā pašā datumā veidoja 6,3%, pēc klientu veiktajiem noguldījumiem – 9,2%, savukārt pēc izsniegtajiem kredītiem – 5,1% (jāņem vērā, ka šis tirgus daļas abām bankām šobrīd ir citādas, ņemot vērā Latvijas Krājbanka maksātnespējas pasludināšanu). Citadele pamatā darbojas tirgus konkurences apstākļos, bet LHZB darbojas gan tirgus konkurences, gan ierobežotas konkurences apstākļos (Attīstības bankas funkcijas).

7.2. Kopsavilkums par tirgus apstākļiem pa nozarēm

Salīdzinot tirgus apstākļus starp nozarēm, secināms, ka KS sniedz pakalpojumus dažādos tirgus apstākļos. Lai gan mežsaimniecības nozares KS ir ļoti ievērojams tirgus spēlētājs, šī ir vienīgā nozare, kurā valsts darbojas tikai tirgus konkurences apstākļos. Vērtējot pamata sniegtos pakalpojumus, veselības aprūpes iestādes visvairāk sniedz pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos, ja vērtē šo pakalpojumu sniedzējus visā Latvijas teritorijā. Transporta nozarē savukārt visvairāk pakalpojumu tiek sniegti ierobežotas konkurences apstākļos, jo šīs nozares KS visvairāk ir valsts pārvaldes deleģētu uzdevumu. Elektronisko sakaru, atsevišķu transporta, veselības aprūpes nozarē, kā arī dažās pārējo KS grupas nozarēs ir daži pakalpojumi, ko nodrošina daži nozīmīgi tirgus spēlētāji. (Sk. Tabula Nr. 12)

Tabula Nr. 12 „Kopsavilkums par konkurenci nozarēs, kurās KS sniedz pamatpakalpojumus”

Nozare	Ierobežota konkurence	Daži nozīmīgi tirgus spēlētāji	Tirgus konkurence
Mežsaimniecība	-	-	2
Elektroniskie sakari	2	2	2
Enerģētika	2	-	1
Transports	13	2	5
Veselības aprūpe	4	1	15
Nekustamie īpašumi	3	-	5
Pārējas KS	23	3	27

Avots: KS anketas, gada pārskati

7.2.1. Tirgus struktūra pa grupām

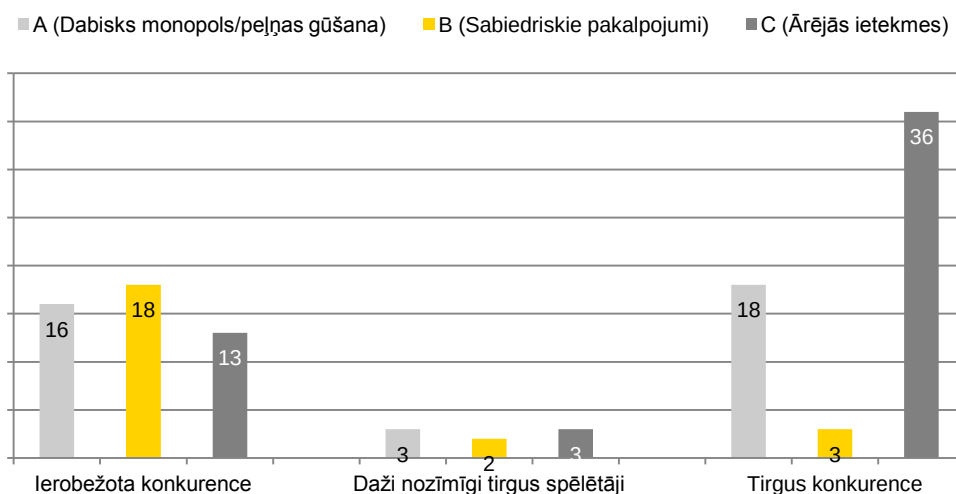
KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītas, pakalpojumi tiek sniegti vienlīdzīgi plaši gan tirgus apstākļos, kur nepastāv nozīmīgu citu tirgus spēlētāju, gan arī tādos, kur pastāv cieša konkurence. Par piemēru var minēt LNMC, kas elektropreču testēšanā un sertificēšanā darbojas praktiski ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, bet verificēšanas un kalibrēšanas pakalpojumus sniedz

tirgus konkurences apstākļos. Tikai pāris pakalpojumi tiek sniegti tirgus apstākļos, kur darbojas daži nozīmīgi tirgus spēlētāji.

KS, kas sniedz sabiedriskus pakalpojumus vai veic citus speciālus uzdevumus, pārsvarā sniedz pakalpojumus ierobežotas konkurences tirgus apstākļos. Pārsvarā pakalpojumus tirgus konkurencē sniedz nekustamā īpašumā apsaimniekojošās KS, kas nomā telpas un/vai sniedz cita veida ārpakalpojumus. Tomēr būtiski minēt arī SAMC un LVĢMC, kas sniedz pakalpojums gan ierobežotas konkurences tirgus apstākļos un saņem valsts finansējumu, gan arī citus pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos. Tikai divi pakalpojumi, proti, transporta līdzekļu tehniskā apskate un metroloģisko prognožu veikšana, tiek sniegti tirgus apstākļos, kur darbojas tikai daži nozīmīgi tirgus spēlētāji.

KS, kas sniedz jauktās preces, pārsvarā veselības aprūpes un kultūras jomā, galvenokārt sniedz pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos. Lai gan ir arī daļa specifisku pakalpojumu, kas tiek sniegti ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, piemēram, operas un baleta izrādes, orgānu transplantācijas un sirds ķirurģijas operācijas, atsevišķu izglītības programmu nodrošināšana un kamaniņu trases darbība, tomēr no kopējā šīs grupas sniegto pakalpojumu skaita tas ir salīdzinoši neliels. (Sk. Grafiks Nr. 53)

Grafiks Nr. 53 „KS būtiskāko sniegto pakalpojumu tirgus apstākļi”

Avoti:

KS 2010. gada pārskati, csb.gov.lv

7.2.2. Kopsavilkums par tirgus struktūru un konkurenci

Vērtējot KS un to pamatpakalpojumus pēc būtības, vienlīdz plaši pārstāvēti ir ierobežotas konkurences tirgus apstākļos sniegtie pakalpojumi, kā arī tirgus konkurencē sniegtie pakalpojumi. Tikai atsevišķos gadījumos KS sniedz pakalpojumus tādos tirgus apstākļos, kur dominē pāris ievērojami tirgus dalībnieki.

Ierobežota konkurence galvenokārt raksturīgs tajās nozarēs, kur KS pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus (piemēram, transporta nozarē – transporta līdzekļu reģistrācija, valsts ceļu administrēšana), darbībā nepieciešama ievērojami kapitālieguldījumi, kas nodrošina infrastruktūru (piemēram, dzelzceļa infrastruktūra).

Atsevišķas KS sniedz pakalpojumus arī tirgus apstākļos, kuras darbojas daži nozīmīgi tirgus spēlētāji, piemēram, LDz kravas dzelzceļa pārvadājumi, mobilās balss telefonijas, meteoroloģijas prognozes u.c. pakalpojumi.

Tirgus konkurence ir izplatīts tirgus apstākļu veids, kādos KS sniedz pakalpojumus. Virknē gadījumu tās KS, kuru pamatpakalpojumi tiek sniegti stingri ierobežojošos tirgus apstākļos, sniedz papildu pakalpojumus un konkurē ar citiem tirgus spēlētājiem.

7.2.3. Barjeras biznesa uzsākšanai

Šajā sadaļā tiks identificēti būtiskākie šķēršļi, kas ierobežo privātajam sektoram uzsākt komercdarbību jomās, kurās analizē iekļautās KS sniedz savus pamatpakalpojumus.

7.2.3.1. Būtiskākie šķēršļi nozaru griezumā

Barjeras tiek vērtētas būtiskāko sniegto KS pakalpojumu, kas iekļauti 4.2 sadaļā par pamata sniegtajiem pakalpojumiem, griezumā.

Mežsaimniecība

Lai gan pēc būtības mežsaimniecības nozarē barjeru, lai uzsāktu komercdarbību, nepastāv, LVM ievērojamo infrastruktūru var minēt kā apstākli, kas zināmā mērā ietekmē privātā sektora iespējas konkurēt ar LVM.

Enerģētika

Lai gan būtiska daļa elektroenerģijas un siltumenerģijas realizācijas tirgu ir atvērts konkurencei, infrastruktūra ir būtiskākā barjera, lai uzsāktu komercdarbību enerģētikas nozarē, jo nepieciešami ievērojami kapitālieguldījumi, lai šajā nozarē darbotos.

Elektroniskie sakari

Infrastruktūra un normatīvais regulējums attiecībā uz VASES deleģētajiem valsts pārvaldes uzdevumiem un SIA „Lattelecom” sniegto UP ir barjeras, kas liedz privātajam sektoram darboties šajā nozarē lielākā mērā. Neskatoties uz to, ka telefonu līniju pakalpojumus var sniegt arī citi komersanti, ņemot vērā dabiskās barjeras (nepieciešamie ļoti būtiskie kapitālieguldījumi), šajā tirgū neveidojas konkurence.

Transports

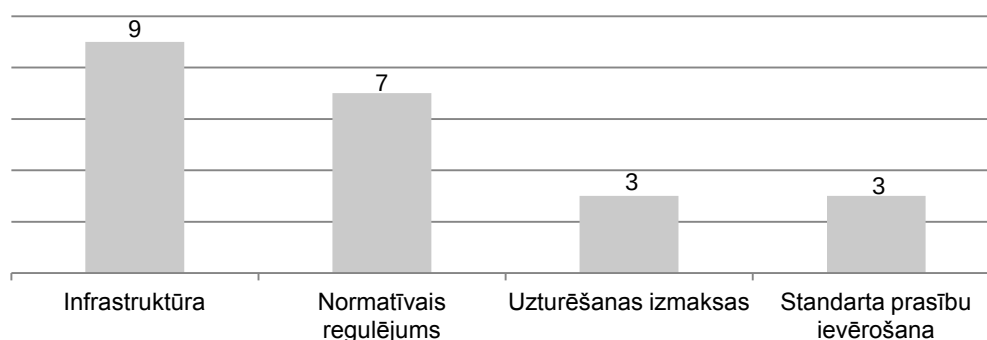
Šajā nozarē ir salīdzinoši dažādas barjeras, jo tajā ietilpst KS, kas sniedz dažāda spektra pakalpojumus. Būtiskākās barjeras ir infrastruktūra un normatīvais regulējums (sk. Grafiks Nr. 54). Barjera, kas mazina privātā sektora ieinteresētību sniegt deleģētus valsts pārvaldes uzdevumus, ko nodrošina transporta nozares KS ir, piemēram, atsevišķi izveidota datu bāze, kas prasītu lielu līdzekļu apjomu privātajam uzņēmējam, lai to izveidotu no jauna.

Juridisku barjeru, kas neļautu privātajam sektoram iesaistīties aeronavigācijas pakalpojumu sniegšanā, nav, taču nepieciešamas lielas investīcijas (iekārtas, personāla apmācības, u.c.), kas privātajam sektora būtu jāiegulda. Turklāt, ņemot vērā ES regulējumu, ka aeronavigācijas sabiedrībai jāstrādā bez peļņas, privātam investoram tas nebūtu izdevīgi.

Transporta nodrošināšana un pasta nodaļas ir būtiskākās barjeras, lai privātais sektors varētu sākt darbību pasta nozarē.

CSDD ir vienīgais transporta līdzekļu reģistrācijas pakalpojumu sniedzējs, kā arī vienīgā iestāde, kas piešķir vadītāja kvalifikāciju un izsniedz vadītāja apliecības. Savukārt tehnisko kontroli veic gan CSDD, gan akreditētas juridiskās personas. Jau kopš 1995.gada transportlīdzekļu tehniskā kontrole nodota privātajam sektoram. Šo pakalpojumu šobrīd sniedz četri komersanti, kuros CSDD ir no 20% līdz 51% kapitāla daļas.

Grafiks Nr. 54 „Barjeras biznesa uzsākšanai transporta nozarē”

Avoti: KS 2010. gada pārskati

Ņemot vērā, ka transporta nozares KS pārvalda valstiski stratēģiski svarīgu infrastruktūru, kas prasa uzturēšanas izmaksas un citas šīs nozares KS veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, iepriekšējā grafikā norādītā informācija atbilstoši atspoguļo barjeras privātajam sektoram iesaistīties šajās nozarēs. Taču būtiski minēt, ka šīs infrastruktūras izmantošanā virknē gadījumu, piemēram, dzelzceļa kravu pārvadājumu, aviosabiedrību pakalpojumu u.c. jomās barjeru nepastāv un pastāv brīvā konkurence.

Veselības aprūpe

Daļā pakalpojumu grupu privātais sektors aktīvi konkurē ar KS. Cilvēku maksātspēja, pakalpojumu pieprasījums, nepieciešamās aparatūras, kā arī manipulāciju komplikāciju risks un no tā izrietošās papildu izmaksas ir būtiskākās barjeras, kāpēc privātais sektors nesniedz lielu daļu veselības aprūpes iestāžu sniegto pakalpojumu.

PSKUS ir valsts monopols kardiokirurģijā (pieaugušajiem) un orgānu transplantācijā (sirds, nieru). Invazīvā kardioloģija ir būtiska tirgus daļa, taču ir iesaistījušās arī reģionu slimnīcas un RAKUS. Kā būtiska vērtējama neirokirurģijas valsts KS tirgus daļa. Oftalmoloģijas jomā PSKUS ir būtiska tirgus ietekme. Privātais sektors nodrošina atsevišķus pakalpojumus. Konkurence starp visām slimnīcām, t.sk., privāto sektora pastāv internā medicīnā.

Nekustamie īpašumi

Normatīvais regulējums ir barjera, kas ierobežo privātajam sektoram uzsākt biznesu atsevišķu šīs nozares KS darbībā, jo tā nosaka valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, piemēram, nekustamā īpašuma KS pārvaldīt valsts nekustamos īpašumus.

Pārējās KS

Starp pārējām KS pieprasījums, tirgus piesātinājums un patērētāju maksātspēja ir ievērojamākās barjeras, kāpēc privātais sektors šobrīd nav ieinteresēts uzsākt komercdarbību, piemēram, kultūras iestāžu sniegto pakalpojumu, kā arī izglītības un atsevišķu sporta iestāžu darbībā. Arī normatīvais regulējums var tikt minēts kā būtiska barjera. Visbiežāk tas ir aktuāls juridiski noteiktas ierobežotas konkurences (Latvijas Loto) vai valsts pārvaldes deleģēta uzdevuma ietvaros (piemēram, CSDD, ATD, LVC u.c.). Standarta prasību ievērošana īpaši aktuāla ir tādu KS kā SAMC un LNMC sniegto pakalpojumu skaitā. Nozares speciālistu trūkums vērojams Vides projektu. Uzturēšanas izmaksas, kas cieši saistītas ar infrastruktūras esamību, īpaši aktuālas PV dzelzceļa pasažieru pārvadājumu kontekstā.

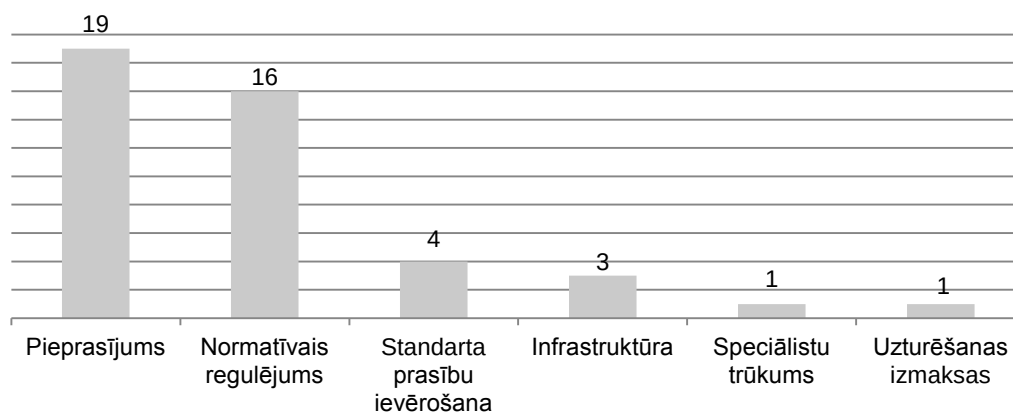
Būtiskākā barjera, kāpēc privātie komersanti neiet tirgū, kur darbojas LVĢMC, ir ekonomiskais izdevīgums, jo nepieciešamas apjomīgi kapitāla ieguldījumi, lai ieviestu nepieciešamo infrastruktūru, kuras uzturēšanai arī nepieciešami ievērojami līdzekļi, turklāt tirgus, kurā tiek piedāvāti pakalpojumi, ir relatīvi šaurs un nemainīgs (*mature*). Būtisku juridisku barjeru meteoroloģijas un hidroloģijas pakalpojumu nozarē nepastāv.

KS, kas sniedz valsts atbalstu, sniegtajiem pakalpojumiem tirgū nav konkurentu, jo tās pamatā sniedz pakalpojumus tādiem klientu segmentiem un komersantiem, kuriem tirgū esošās komercbankas pie esošās situācijās nepiešķirtu finansējumu. Valsts atbalsta KS pamata mērķis ir darboties nišās, kurās nav interese un ekonomisks pamatojums darboties tādām privātā sektora finanšu institūcijām, kas sniedz pamata finanšu pakalpojumus.

Vērtējot gaidāmo mezanīna kredītu izsniegšanu, LGA būs neliela ietekme uz tirgu, jo iespējamie konkurenti mezanīna aizdevumus sniedz citām mērķauditorijām.

Komercdarbības finanšu jomā, kur darbojas LHZB un Citadele, būtiskākā barjera ir finanšu līdzekļu nepieciešamība. Savukārt garantiju izsniegšanā, kur darbojas tādas KS kā LGA un LAF, šķērslis, lai privātais sektors iesaistītos šajā jomā ir ES normatīvais regulējums, kas nosaka, ka garantijas, var izsniegt tikai valsts institūcija.

Grafiks Nr. 55 „Pārējās KS grupas barjeru, kas ietekmē privātajam sektoram uzsākt komercdarbību, kopsavilkums”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Ņemot vērā, ka tās KS, kas iekļautas grupā „Pārējās KS”, nodrošina sabiedrības preces (papildus skatīts šī pētījuma ietvaros izstrādātā Rekomendāciju ziņojuma III sadaļu par KS grupējumu loģiskos segmentos) un valsts iejaukšanos tirgus darbībā kā sabiedrisko preču nodrošināšanu, iepriekš norādītajā grafikā skatāmā informācija par pieprasījumu kā būtiskāko barjeru, kāpēc privātais sektors neiesaistās šīs grupas sniegto pakalpojumu nodrošināšanā ir vērtējama kā atbilstīga. Normatīvā regulējuma barjera, kā arī standartu prasību ievērošana pamatā izriet no deleģējuma, kas būtu jāpārskata, ja privātais sektors atbilstošā kvalitātē ir ieinteresēts šos pakalpojumus nodrošināt efektīvāk. Tādā barjera kā speciālistu trūkums būtu atsevišķi vērtējama, jo gadījumā, ja tā ir vienīgā barjera privātajam sektoram konkurēt attiecīgu pakalpojumu nodrošināšanā, privātajam sektoram būtu jāvērtē attiecīgās jomas speciālistu izglītības atbalsts, ja tas ir ekonomiski izdevīgi.

7.2.4. Būtiskākie šķēršļi pa KS grupām

Barjeras tiek vērtētas galvenokārt tiem pakalpojumiem, kas tiek sniegti ierobežotas konkurences tirgus apstākļos, vai tādos tirgus apstākļos, kuras darbojas tikai daži nozīmīgi tirgus spēlētāji. Atsevišķos gadījumos, proti, veselības aprūpes un kultūras jomā tiek vērtēti arī pakalpojumi, kas tiek sniegti tirgus konkurences apstākļos.

Pieprasījums ir saistīts arī ar klientu maksāspēju. Galvenokārt tas ir raksturīgs kultūras un veselības aprūpes nozarē.

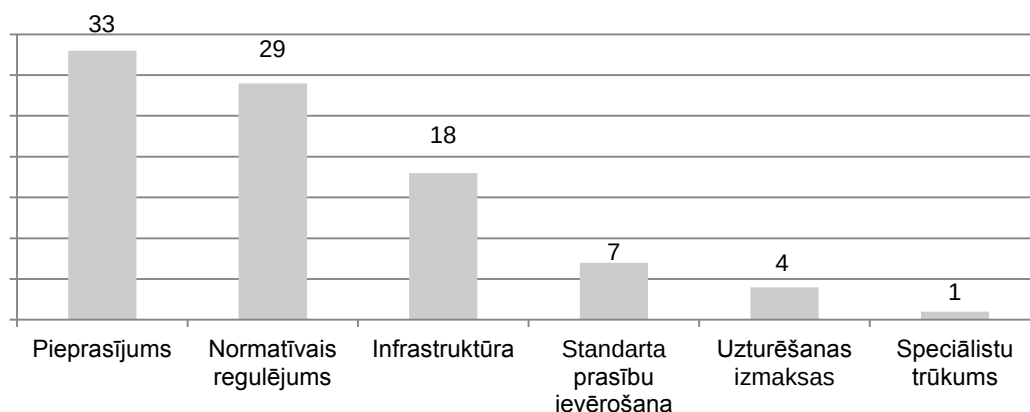
Normatīvā regulējuma barjera lielākajā daļā gadījumu saistīta ar speciālu uzdevumu deleģējumu, universālā pakalpojuma sniegšanu, ES likumdošanu, vai cita veida dabiska monopola izveidi, piemēram, Latvijas Loto.

Infrastruktūras barjera pamatā raksturīga tiem pakalpojumiem, ko sniedz KS, kas darbojas komerciāla mērķa vadītās. No citām grupām var minēt PV un VSIA „Bobsleja un kamanīņu trase „Sigulda””. Uzturēšanas izmaksas ir cieši saistītas ar infrastruktūras esamību.

Standarta prasību ievērošana kā barjera pastāv KS sniegtajiem sabiedriskajiem pakalpojumiem, piemēram, kalibrēšana, metroloģija u.c.

Lai gan speciālistu trūkums, iespējams, var tikt noteikts arī citu pakalpojumu sniegšanā, visuzskatāmāk tas identificējams VSIA „Vides projekti” hidrotehnisko būvju būvniecībā.

Grafiks Nr. 56 „Izplatītākās barjeras komercdarbības uzsākšanai KS un to sniegto pakalpojumu tirgos”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Infrastruktūra kā barjera biznesa uzsākšanai ir izplatīta transporta un enerģētikas nozarē, jo nepieciešami lieli kapitālieguldījumi. Dabiska monopola vēsturiskā izveide cieši saistīta ar infrastruktūras barjeras esamību. Infrastruktūra kā šķērslis komercdarbības uzsākšanai raksturīga arī mežsaimniecības un telekomunikāciju (daļa no elektronisko sakaru nozares), kā arī veselības aprūpes nozarē, taču mazākā mērā.

Normatīvais regulējums kā barjera darbojas pārsvarā, ja KS noteikts valsts pārvaldes deleģēts uzdevums, kas lielākajā daļā gadījumu ir veidojies vēsturiski.

Speciālistu trūkums minēts tikai vienas KS konkrēta pakalpojuma nodrošināšanā.

Iekārtu uzturēšana ir cieši saistīta ar ievērojamas infrastruktūras uzturēšanas izmaksu apjomu.

Pieprasījums kā barjera, lai privātais sektors uzsāktu komercdarbību, ir raksturīga veselības aprūpes un kultūras jomā, kur iedzīvotāju maksātspēja un brīvo līdzekļu prioritāšu sadalījums ne vienmēr noved pie minēto nozaru KS pakalpojumu pirkšanas. Jāmin, ka arī vēsturisku apstākļu ietekmē pieprasījums šajās nozarēs ir salīdzinoši zems.

Visbeidzot arī standartu prasību ievērošana var ietekmēt privātā sektora vēlmi un iespējas konkurēt konkrētu pakalpojumu piedāvāšanā. Tas raksturīgs transporta un novērtēšanas/standartizācijas/akreditācijas nozaru kontekstā.

Tabula Nr. 13 „Kopsavilkums par barjerām komercdarbības uzsākšanai pa nozarēm”

Nozare	Infra- struktūra	Normatīvais regulējums	Speciālistu trūkums	Iekārtu uzturēšanas izmaksas	Pieprasī- jums	Standarta prasību ievērošana
Mežsaimniecība	1	-	-	-	-	-
Enerģētika	2	-	-	-	-	-
Elektroniskie sakari	3	2	-	-	-	-
Transports	9	7	-	3	-	3
Veselības aprūpe	14	-	-	-	14	-
Nekustamie īpašumi	-	4	-	-	-	-
Pārējās KS	3	16	1	1	19	4

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un anketas

7.3. Problēmjaudājumi par tirgus struktūru un konkurenci

Vairākas KS sniedz plaša spektra pakalpojumu klāstu. Daļā gadījumu tās saņem valsts finansējumu par valsts pārvaldes deleģētiem uzdevumiem un nodrošina arī cita veida pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos. Atsevišķos gadījumos var rasties situācija, ka valsts finansējums ir

nepietiekams un maksas pakalpojumi tiek sniegti, lai nodrošinātu citu pakalpojumu pieejamību, kā rezultātā var notikt šķērssubsīdēšana.

- Tām KS, kas sniedz gan valsts finansētus/pasūtītus pakalpojumus, kā arī citus pakalpojumus brīvā tirgus konkurences apstākļos, nav skaidri noteikti izmaksu/ienākumu nodalīšanas principi starp valsts finansētiem un pārējiem pakalpojumiem.

Pasta tirgū 2013. gada sākumā paredzēta nozares liberalizācija, kā rezultātā var būtiski izmainīties pasta tirgus struktūru un palielināties konkurence. Lai Latvijas Pasts saglabātu ievērojamu tirgus daļu, svarīgi noteikt skaidru valsts vīziju pēc tirgus liberalizācijas, lai tirgus apstākļu ietekmē nebūtu jāatbrīvo no darba ievērojams darbinieku skaits.

- Atsevišķās nozarēs, kurās iespējama/paredzēta tirgus liberalizācija, nav skaidri noteikta valsts pozīcija un KS darbība pēc liberalizācijas vai citām būtiskām strukturālām izmaiņām, turklāt kapitāla daļu atsavināšanas process ir laikietilpīgs, kura rezultātā būtiski var tikt ietekmēti tirgus apstākļi attiecīgajā nozarē.

Ja KS, kas tiek privatizēta, darbojas nozarē, kurā tās sniegtie pakalpojumi vai saražotā produkcija ieņem būtiski tirgus daļu, tad kapitāla daļu atsavināšanas rezultātā izmainīsies pārējo nozares spēlētāju tirgus daļa.

- Kapitāla daļu atsavināšanas process ir laikietilpīgs, kura rezultātā būtiski var tikt ietekmēti tirgus apstākļi attiecīgajā nozarē.

7.4. Rekomendācijas par tirgus struktūru un konkurenci

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
32.	Tām KS, kas sniedz gan valsts finansētus / pasūtītus pakalpojumus, kā arī citus pakalpojumus brīvā tirgus konkurences apstākļos, nav skaidri noteikti izmaksu/ ienākumu nodalīšanas principi starp valsts finansētiem un pārējiem pakalpojumiem.	Pastāv daļa KS, kurām nozīmīgu ienākumu, sniegto pakalpojumu, kā arī finansējuma izlietošanas daļu veido pakalpojumi, ko KS sniedz tirgus konkurences apstākļos. Lai gan atsevišķām KS viennozīmīgi tiek nodalītas pakalpojumu izmaksas, piemēram, attiecībā uz universālo pakalpojumu, taču valstī nav noteikti vienoti principi un prasības, kā šīm KS jāatskaitās un jāreģistrē izmaksas, ienākumi, peļņa, finansējums u.c. pozīciju atskaites, kas attiecas uz valsts pasūtītajiem un tirgus konkurencē sniegtiem	Būtu skaidri jānosaka to KS finansēšanas principi, kuras sniedz gan valsts pasūtītus/noteiktus pakalpojumus, gan pakalpojumus tirgus konkurences apstākļos. Par finansēšanas principi noteikšanu atbildīgās institūcijas būtu EM, FM, kapitāla daļu turētājs un MK. Būtu nepieciešams noteikt ienākumu un izmaksu uzskaites principus vai papildu analītisko informāciju, kas būtu nepieciešama par KS, lai pilnvērtīgi novērtētu to darbību. Īpaši svarīgi to apzināt gadījumos, kad brīvā tirgus apstākļos sniegto pakalpojumu daļa no apgrozījuma veido būtisku daļu. Par uzskaites principi noteikšanu atbildīgs būtu katras KS kapitāla daļu pārvaldītājs, kā arī institūcija (iespējams, centrālā pārvaldības institūcija), kas būs atbildīga par labas korporatīvās pārvaldības principi ievērošanu. Komercienākumi būtu jānodala no ienākumiem par valsts finansētajiem pakalpojumiem (dotācijas no pārējiem ieņēmumiem), lai nerastos situācija, kad valsts finansējums ir nepietiekams, bet papildu tiek sniegti citi pakalpojumi, lai mākslīgi aizpildītu KS budžeta deficītu, veicot šķērssubsīdijas pašas KS ietvaros. Iespējams, pakalpojumu sniegšana komercnolūkā iespaido arī konkurenci, ņemot vērā valsts kapitālsabiedrības statusu. Par konkrētu pakalpojumu nodalīšanu atbildīgā institūcija būtu kapitāla daļu turētājs. Pakalpojumu izvērtēšana būtu jāuzsāk no 2012. gada. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un šobrīd KS sniegto pakalpojumu izvērtēšanu.	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
		pakalpojumiem.		
33.	Atsevišķās nozarēs, kurās iespējama/ paredzēta tirgus liberalizācija, nav skaidri noteikta valsts pozīcija un KS darbība pēc liberalizācijas vai citām būtiskām strukturālām izmaiņām.	Atsevišķas KS pārstāv industrijas, kurās ES līmenī tiek veikta vai tiek plānota tirgus liberalizācija. Piemēram, ar MK rīkojumu Nr. 127 "Par Pasta politikas pamatnostādņēm 2011. – 2017. gadam" (23.03.2011.) izstrādātas pasta nozares attīstības pamatnostādnes, bet šajā dokumentā nav noteikta konkrēta stratēģija par turpmāko valsts dalību šajā KS un nozarē kopumā.	Būtu jāizstrādā stratēģija un jāapsver līdzekļu ieguldīšana tādu industriju KS, kurās atbilstoši ES tiesību aktu prasībām plānota tirgus liberalizācija. Būtu jānosaka, kādā mērā un veidā valsts turpinās dalību šajās nozarēs kopumā. Stratēģijai vajadzētu būt pamatotai īstermiņā, vidējā termiņā, kā arī ilgtermiņā. Par stratēģijas izstrādi atbildīgs būtu katras KS kapitāla turētājs. Par piemēru var minēt Vācijas praksi un stratēģiju attiecībā uz <i>Deutsche Post</i> . Tika skaidri nodefinēti pamatprincipi, pēc kuriem notika pakāpeniska KS kapitāla daļu atsavināšana. Prioritāšu sarakstā tika noteikta darbinieku darba vietu (pēc iespējas lielāka) saglabāšana un konkurētspējas palielināšana starptautiskajā tirgū. Lai tiktu veicināta konkurence, uzlabota pakalpojumu kvalitāte un sekmēta valsts konkurētspēja, liberalizācijas stratēģija attiecībā uz konkrētām KS valstiskā līmenī būtu jāsaista ar strukturālo reformu ieviešanu. Katras KS kapitāla daļu turētājam, ņemot vērā KS valdes ieteikumus, būtu jāizstrādā šāda stratēģija. Atbilstoši ANO pētījumiem un ārvalstu prakses piemēriem, KS privatizēšanai tirgus liberalizācijas, kapitāla daļu atsavināšanas plāna vai citu strukturālo reformu rezultātā būtu jābūt pamatotai uz šādiem principiem:	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
			- produktivitātes uzlabošana, kas ietver arī korporatīvās pārvaldības uzlabošanu; - publiskā sektora administratīvā sloga samazināšana; - privātā sektora stiprināšana; - riska dalīšana (<i>risk sharing</i>). Lēmumi attiecībā uz KS ilgtermiņa darbību, ņemot vērā izmaiņas ES tiesību aktos, kas var ietekmēt nozares ilgtermiņa attīstību, piemēram, pasta nozares liberalizācija, būtu jāpieņem savlaicīgi. Tam, ka, piemēram, pasta nozares KS iekļauta neprivatizējamo KS skaitā, nevajadzētu aizstāt konkrētu valsts stratēģiju, ko līdz 2012. gada vidum izstrādātu SM un apstiprinātu MK, attiecībā uz šo KS. Konkrētas stratēģijas izstrādi būtiski veikt pēc iespējas ātrāk, lai KS būtu skaidri nodefinēta turpmākā virzība. Par stratēģijas izstrādi KS, kurām tas vēl nav veikts, atbildīga būtu katras KS valde un kapitāla daļu turētājs. Vērtējot laika grafiku, kurā stratēģija tiek izstrādāta, konkrēti VAS „Latvijas Pasts”, būtiski līdz 2012. gada vidum izveidot KS ilgtermiņa attīstības stratēģiju.	
34.	Kapitāla daļu atsavināšanas process ir laikietilpīgs, kura rezultātā būtiski var tikt ietekmēti tirgus	Atsevišķas KS ir nodotas privatizācijai, bet citas jau ir daļēji vai pilnībā privatizētas / atsavinātas.	Gadījumos, kad valsts izbeidz dalību KS, ņemot vērā ārvalstu praksi, konkrēti Zviedrijas, Somijas, Lielbritānijas, Igaunijas, Singapūras piemērus, būtu ieteicams ņemt vērā vairākus apsvērumus pirms nodot KS privatizācijai / kapitāla daļu atsavināšanai. Kapitāla daļu atsavināšanai nevajadzētu būt pašmērķim. Pirms atsavināšanas lēmuma, jāveic detalizēts ekonomiskā un sociālā labuma izvērtējums. Tās KS, kuru pamatmērķis ir peļņas gūšana un kapitāla atdeves palielināšana, ieteicams privatizēt, ja finansiālais	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
	apstākļi attiecīgajā nozarē.		ieguvums no atsavināšanas ir lielāks kā nākotnes dividendes. Periods, kura ietvaros būtu jāveic KS vērtības analīze, diskontējot nākotnes plūsmas, būtu atkarīga no šobrīd sniegto KS sniegto pakalpojumu dzīves cikla un investīciju plāniem līdz kuriem tiek sasniegts līdzsvara punkts (<i>steady state</i>), pēc kura var pieņemt, ka nepastāv būtiski ietekmējoši faktori, kas mainītu KS vērtību. Turklāt šāds periods ir vērtējams individuāli katrai KS, ņemot vērā arī citu nozares specifiskus faktorus. Pirms KS kapitāla daļu atsavināšanas valstij būtu rūpīgi jāizvērtē tās ietekme uz tautsaimniecību un valsts attīstību. Nepieciešamības gadījumā atbilstoši Komerclikuma (13.04.2000.) 231., 232. un 233. pantam valsts īpašumā būtu jāpatur speciālas akcijas, par kurām netiek saņemtas dividendes un tām nav balsstiesību, bet kuras var realizēt (<i>exercise</i>) gadījumā, ja šīs privatizētās KS turpmāka darbība apdraud vai būtiski negatīvi ietekmē valsts izaugsmi un / vai drošību. Piemēram, Lielbritānijas valdība saglabāja savu ietekmi uzņēmumā <i>British Energy</i> speciālo akciju formā. Turklāt šāda veida akciju esamība būtu skaidri jāatrunā un jāapstiprina attiecīgās KS statūtos. Nevajadzētu rasties situācijai, ka KS tiek privatizēta, taču pēc šī lēmuma valsts pārvērtē savu rīcību un izlemj, ka attiecīgā KS tomēr jāpatur valsts īpašumā. Šādā gadījumā nepieciešamie līdzekļi, lai pārņemtu KS atpakaļ valsts īpašumā var būt ievērojami lielāki kā peļņa no sākotnējās kapitāla daļu atsavināšanas. Tāpat kā tas ir līdz šim ticis īstenots, MK būtu atbildīgs par KS vai atsevišķu KS pakalpojumu nodošanu privātā sektora rīcībā lēmumu pieņemšanu. Kapitāldaļu turētājs būtu atbildīgs par nepieciešamās informācijas sagatavošanu, ko pieprasa MK.	

8. Sociālais devums

8.1. Tiešie sociālie labumi

Sociālo ieguvumu apmēru un veidu ietekmē gan KS lielumu raksturojošie rādītāji, gan darbības veids. Nākamajos paragrāfos tiks aprakstīti papildu tiešie sociālie labumi nozaru griezumā. Nereti no tiešajiem sociālajiem labumiem izriet arī netieši labumi, kas aprakstīti nākamajā sadaļā.

Mežsaimniecība

LVM aktīvi piedalās sociālās atbildības akcijās, nodrošinot mežu infrastruktūras attīstību, piemēram uzlabojot mežu ceļu infrastruktūru, kas nodrošina ērtāku pārvietošanos pa šiem ceļiem.

Elektroniskie sakari

Universālā elektronisko pakalpojuma nodrošināšana minams kā viens no sociālajiem devumiem, ko nodrošina SIA „Lattelecom”, jo tādā veidā tiek sniegta saziņa iespēja visiem Latvijas iedzīvotājiem.

Enerģētika

Latvenergo īsteno Daugavas hidroelektrostaciju būvju drošuma uzlabošanas pasākumus.

2010.gadā AS „Latvenergo” kopā ar Latvijas Pašvaldību savienību īstenoja sociālā atbalsta programmu, piešķirot 500 kWh dāvinājumā trūcīgajiem iedzīvotājiem, nodrošinot 100 000 mājāsaimniecību ar elektroenerģiju, kas var tikt minēta kā šīs nozares viens no sociālajiem devumiem. Līdzīgi kā Latvenergo, arī Rīgas Siltums realizēja nozīmīgu korporatīvās sociālās atbildības projektu, ekonomiskās krīzes situācijā, sniedzot atbalstu finansiālās grūtībās nonākušajiem rīdziniekiem, maznodrošinātiem iedzīvotājiem ziedoja siltumenerģiju 50 tūkst. MWh - vairāk nekā 1,5 miljonu latu vērtībā. Tādā veidā tika atvieglots kopējo komunālo maksājumu slogs Rīgas pilsētas administratīvā teritorijā deklarētām personām, kurām ir tiesības saņemt dzīvokļa pabalstu.

Transports

Tās KS, kas šajā nozarē veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus vai kuru darbībai tiek piešķirts valsts finansējums, pēc būtības nodrošina sabiedriskus pakalpojumus, kurus privātais sektors par līdzvērtīgu samaksu un kvalitāti nebūtu ieinteresēts piedāvāt, kas vērtējams kā tiešs sociālais labums. Universālā pasta pakalpojuma nodrošināšana (preses piegāde lauku reģionos) ir tiešs sociālais labums, kas tiek sniegts sabiedrībai.

Veselības aprūpe

Veselības aprūpe pēc savas būtības ir sociāls devums sabiedrībai, jo valsts daļēji vai pilnībā apmaksā būtisku daļu veselības aprūpes pakalpojumu.

Nekustamie īpašumi

Šīs nozares KS nodrošina valsts nekustamo īpašumu apsaimniekošanu, lai tie saglabātu savu vērtību nākotnē, kas minams kā tiešs sociāls devums.

Pārējās KS

To KS, kas darbojas kultūras, sporta un jomā pamata darbība ir tiešs sociālais labums.

8.2. Netiešie sociālie labumi

KS darbība papildus to tiešajiem uzdevumiem un tiešajiem sociālajiem labumiem var radīt arī ārējās ietekmes kas netiešā veidā pozitīvi vai negatīvi ietekmē kopējo sabiedrības labklājību. Klasisks pozitīvo blakusefektu piemērs ir sabiedriskā transporta nodrošināšana, kuras rezultātā tiek samazināta nepieciešamība pārvietoties ar privātajiem transporta līdzekļiem un līdz ar to tiek samazināts gaisa piesārņojums no transporta līdzekļu izplūdes gāzēm. Ārējās ietekmes var būt arī negatīvas, piemēram, gaisa piesārņojums, kas rodas ražošanas rezultātā. Šajā gadījumā valsts parasti iejaucas KS darbībā, nosakot nodokli, kas komersantam jāmaksā valstij. Par piemēru var minēt dabas resursu nodokli, kas tiek piemērots KS.

Netiešie sociālie labumi šīs nodaļas ietvaros tiek saprasti ar pozitīvajām un negatīvajām blakusefektu jeb ārējās ietekmēm (*externalities*), kas ir tirgus nepilnība un viens no pamatojumiem, kad ir pamatojuma valsts iejaukšanās tirgus mehānismā. Detalizēti šīs un citas tirgus nepilnības aprakstītas šī pētījuma ietvaros izstrādātajā ziņojuma Par tiesiskā regulējuma sākotnējo motīvu izpēti. Šo (kā arī citu) tirgus nepilnību apzināšana KS kontekstā ir svarīga, lai tiktu regulāri (vismaz reizi trīs gados) vērtēts KS esamības pamatojums uz ietekme uz sabiedrību.

Nākamajos paragrāfos tiks apskatīti būtiskākie pozitīvie, kā arī negatīvie blakusefekti, kas rodas KS darbības rezultātā.

Mežsaimniecība

Šajā nozarē kā pozitīvs blakusefekts minama mežu infrastruktūras sakārtošana. Negatīvs blakusefekts ir augsnes ieguve, par kuru tiek piemērots dabas resursu nodoklis.

Enerģētika

Pozitīvs blakusefekts minams elektroenerģijas un siltumenerģijas nodrošināšana, kā rezultātā iedzīvotāji un komersanti var veikt virkni pamatdarbību, jo bez elektroenerģijas un siltumenerģijas nevarētu noritēt ražošanas procesi u.c. būtiski un pilnvērtīgai sabiedrības eksistencei nepieciešami procesi.

Kā negatīvs blakusefekts minams CO₂ izmešu nonākšana atmosfērā, ražojot elektroenerģiju un siltumenerģiju. Par šiem izmešiem tiek piemērots dabas resursu nodoklis. Lai mazinātu negatīvos blakus efektus tiek noteikti dabas resursu nodokļi un KS pievērš citiem uzmanību saskaņā ar savu korporatīvās sociālās atbildības politiku. Piemēram, Rīgas Siltums 2010.gadā SC „Imanta” ūdenssildāmajam katlam KVG-100 Nr.3 tika uzstādīts kondensācijas ekonomizers, kas paaugstina katla darbības efektivitāti, ietaupot dabasgāzi, papildus saražojot siltumenerģiju un samazinot CO₂ izmešu daudzumu.

Elektroniskie sakari

Bez elektronisko sakaru nodrošināšanas līdzīgi kā elektroenerģijas un siltumenerģijas nodrošināšanas mūsdienās nevarētu noritēt jau minēti u.c. ļoti būtiski procesi, kā piemēram, sazināšanās ar ārvalstīm, palīdzības izsaukšana u.c.

Transports

Tas, ka tiek nodrošināti, piemēram, dzelzceļa pasažieru pārvadājumi, samazina noslodze uz autoceļiem un samazinot noslodzi uz autoceļiem, tiek samazināts autotransporta līdzekļu radītā ietekme uz vidi.

Dažu transporta KS darbība rada negatīvas ārējās ietekmes, kas īpaši attiecas uz apkārtējo vidi gan piesārņojuma, paaugstinātu trokšņu un vibrāciju līmeni

Veselības aprūpe

Veselības aprūpes KS pozitīvais blakusefekts tas, ka cilvēku ārstēšanas rezultātā tiek uzlabota kopējā sabiedrības veselība un veseli cilvēki pozitīvi ietekmē kopējo valsts attīstību, jo tie ir strādātspējīgi.

Nekustamie īpašumi

Nekustamo īpašumu apsaimniekošana nodrošina tādu ēku eksistenci, kas ir labā tehniskā stāvoklī un pēkšņa ēkas daļu atdalīšanās neapdraud apkārtējos iedzīvotājus.

Pārējās KS

Tās KS, kas darbojas kultūras jomā veicina sabiedrības kopējo labumu pozitīvu ārējo ietekmju dēļ, jo iedzīvotāju interesēs ir dzīvot sabiedrībā, kurā ir augsts kultūras patēriņš. Līdzīgi arī izglītība un sports ir pozitīvas ārējās ietekmes, kas nāk par labu sabiedrībai. Papildu var minēt finanšu institūcijas, kas nodarbojas ar garantiju un cita veida valsts atbalsta sniegšanu, jo tādā veidā tiek sekmēta, piemēram, uzņēmējdarbības attīstība, kas sekmē sabiedrības attīstību.

8.3. Korporatīvā sociālā atbildība

Lielākā daļa KS atsevišķi neveido korporatīvās pārvaldības ziņojumu vai ilgtspējas pārskatu un konkrēta korporatīvās sociālās atbildības politika nav izstrādāta. Liela daļa aktivitāšu, kas ietilptu šajā kategorijā, ir saistīta ar sabiedrības izglītošanu un informēšanu par jautājumiem, kas aktuāli attiecīgās KS darbības jomā. Daļa KS piedāvā savus pakalpojumus atsevišķām sociālajām grupām bez maksas vai ar atlaidēm. Atsevišķas KS, savas korporatīvās sociālās atbildības politikas kontekstā, būtiski atbalsta trūcīgos iedzīvotājus, piešķirot atlaides sniegtajiem pakalpojumiem.

Informācijas atklātība

Virkne KS savā interneta vietnē npublicē pamata finanšu rezultātus par pārskata gadu un / vai par iepriekšējiem gadiem. Turklāt citu KS gadījumā, kad to darbība nav saistīta ar komercnoslēpumu izpaušanu ārvalstu konkurentiem, netiek publicēti pilni gada pārskati, bet tikai pamata konsolidētā finanšu pozīcijas pārskata, ienākumu un naudas plūsmas pārskata informācija.

Nozare	Gada pārskats	Finanšu rādītāji	Statūti	Valdes locekļi	Atalgojums	Iepirkumi
Mežsaimniecība	+	+	+	+	+	+
Enerģētika	+	+	+	+	+	+

Elektroniskie sakari	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+
Transports	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+
Veselības aprūpes	-	+/-	-	+/-	+/-	+
Nekustamie īpašumi	-/+	+/-	+/-	+/-	+/-	+
Pārējās KS	-/+	-/+	+/-	+/-	+/-	+/-

(ar „+” norādīts, ka visas nozares KS pilda attiecīgo prasību, ar „+/-” norādīts, ka prasība tiek pildīta tikai daļā KS, bet ar „-” norādīts, ka prasība netiek pildīta”)

Kā redzams iepriekš norādītajā tabulā, lielākajā daļā nozaru būtiski ar IA saistīti jautājumi netiek nodrošinātu visos gadījumos. Tas norāda uz to, ka atsevišķu KS gadījumos ir nepieciešams uzlabot IA principu piemērošanu, lai tiktu ņemti vērā labas korporatīvās pārvaldības principi, piemēram, ESAO vadlīnijās noteiktie.

Ilgspējas indekss

Tikai dažas KS piedalās iniciatīvā *Ilgspējas indekss*, kurā tiek mērīti tādi aspekti kā uzņēmuma stratēģija, darba vide, tirgus attiecības, ietekme uz vidi un sabiedrību. *Ilgspējas indekss* ir stratēģisks vadības instruments, kas izstrādāts pamatojoties uz starptautiski atzītu metodoloģiju (*Dow Jones Sustainability Index, Business in the Community CR Index*, kā arī ņemot vērā *ISO 26000* un *GRI G3* vadlīnijas), kas palīdz identificēt darbības ilgtspēju un korporatīvās atbildības līmeni. Šī indeksa ietvaros analizētās sabiedrības tiek iedalītas vairākās grupās, jo augstāka atzīme (procents), jo sabiedrība tiek kotēta augstāk. 2010.gadā *Ilgspējas indeksa* sudraba grupā (60 – 79,9%) iekļuva CSDD un Latvenergo, bet bronzas grupā – Latvijas Pasts (40 – 59,9%). Lielāks valstij piederošo KS skaits šajā indeksā nozīmētu, ka valsts uzņēmumos tiek domāts ne tikai par finanšu perspektīvām, bet arī veiksmīgu ilgtermiņa darbību, domājot par darbinieku un apkārtējās sabiedrības labklājību.

8.4. Kopsavilkums par sociālo devumu

Viens no būtiskākajiem tiešajiem sociālajiem ieguvumiem lielajās KS ir darba vietu nodrošināšana lielam skaitam darbinieku. Turklāt atsevišķas KS, kā piemēram, Latvijas Pasts u.c. nodrošina darba vietas īpaši lielam apjomam mazkvalificētā darbaspēja. Tāpat lielo KS tiešais labums ir, ka tās ir tās vienas no lielākajiem nodokļu maksātājiem valstī, kas tiešā mērā ietekmē valsts budžeta ieņēmumus.

Vērtējot netiešos sociālos labumus sabiedrībai (ārējās ietekmes jeb blakusefektus), pastāv virkne pozitīvo blakusefektu, taču KS pašas ne vienmēr šo apzina. Līdzīgi kā norādīts teorijā, negatīvie blakusefekti tiek mazināti, piemērojot dabas resursu nodokli, piemēram, par augsnes ieguvu, atkritumu apglabāšanu u.c. ietekmēm, kas noteiktas Valsts prezidenta izsludinātajā un Saeimas pieņemtajā Dabas resursu nodokļa likumā.

Lai gan tiek pievērsta uzmanība korporatīvais sociālais atbildībai, tomēr būtiski, ņemot vērā ārvalstu, piemēram, Zviedrijas un Somijas praksi, ir veidot pārskatus vai vismaz sadaļas KS gada pārskatā par korporatīvo sociālo atbildību, kas mūsdienās kļūst arvien aktuālāka, ņemot vērā, ka ikviens nodokļu maksātājs netieši ir KS akcionārs un KS iesaiste dažāda veida korporatīvās sociālās atbildības akcijās palielina kopējo sabiedrības labklājību. Turklāt laba korporatīvā sociālā atbildība, ņemot vērā virkni ārvalstu pētījumu, vērtējama kā papildu priekšrocība KS attiecībā uz reputāciju, talantu piesaistīšanu, iesaistīto pušu (*stakeholders*) attieksmi pret KS kopumā u.c. būtiskiem faktoriem. Līdz ar to pati KS ir ieinteresēta sniegt informāciju par savas korporatīvās sociālās atbildības līmeni.

8.5. Problēmjasutājumi par sociālo devumu

Ņemot vērā, ka ikviens nodokļu maksātājs ir valsts kapitāla īpašnieks, sabiedrībai būtu jābūt pietiekami informētai par KS darbību. Finanšu un cita veida nozīmīgai informācijai būtu jābūt samērā viegli pieejamai, ja tā nav saistīta ar stratēģiski svarīgiem lēmumiem, ko konkurenti var izmantot savās interesēs. Viens no pamata ieteikumiem, kas, ņemot vērā ārvalstu labāko praksi, norādīts ESAO vadlīnijās ir saistīts ar atklātības līmeņa palielināšanu. Atklātības prasību īstenošana, t.sk., finanšu un nefinanšu informācijas publicēšana, ir svarīga, lai mazinātu problēmu par iespējamību valsts KS tiši izmantot savu nozares un tirgus, kur attiecīgā KS darbojas, ietvaros.

- Virkne KS savos finanšu pārskatos un interneta vietnē nepublicē pietiekamu informāciju par savu darbību.

ESAO vadlīnijās, kā arī konkrētu ārvalstu praksē, īpaši Somijas un Zviedrijas piemēros, norādīts, ka valsts KS jābūt kā piemēriem citu komersantu vidū attiecībā uz korporatīvo sociālo atbildību un darbības ilgtspēju.

- Lai gan atsevišķas KS veido ilgtspējas pārskatus, lielākā daļa KS, kurām aktuāla ir korporatīvā atbildība un darbības ilgtspēja, tādus neveic.

8.6. Rekomendācijas par sociālo devumu

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija	Rekomendācija	KS grupa
35.	Virkne KS savos finanšu pārskatos un interneta vietnē nepublicē pietiekamu informāciju par savu darbību.	Vairākām KS interneta vietnēs ir nepilnīga informācija par finanšu rezultātiem, valdes locekļiem, saņemtajiem valsts finanšu resursiem, u.c. rādītājiem. Līdz ar to KS darbības rezultātu u.c. informācija nav publiski pieejama. KS finanšu pārskatos ne vienmēr skaidri pieejama informācija par ieguldītajiem valsts līdzekļiem (dotācijām, kompensācijām, subsīdijām) u.c. būtiskiem rādītājiem.	Ņemot vērā ārvalstu praksi, piemēram, Somijas, Zviedrijas, Lietuvas praksi, valsts KS būtu jāuztur tāds informācijas atklātības līmenis, kas zināmā mērā atbilstu vai tiktu tendēts atbilstoši Rīgas fondu biržā kotētajām akciju sabiedrībām. Būtisks arguments informācijas atklātības (IA) prasību ievērošanai ir KS valdes atbildība pret sabiedrību (<i>public accountability</i>), jo sabiedrība šādā veidā var vērtēt, piemēram, nosprausto mērķu izpildi. Jāmin arī tas, ka IA prasību nodrošināšana kavētu politisko spēku iejaukšanos KS darbībā, ja KS sniegtā informācija un darbība ir caurskatāma. Ja informācijas atklāšana atbilst zemākam standartam, tad sabiedrības/nodokļu maksātāju, kas ir KS īpašnieki, spēja sekot līdzi KS darbībai un rezultātiem tiek ierobežota. Ņemot vērā NASDAQ OMX Rīga korporatīvās pārvaldības principus, ESAO korporatīvās pārvaldības vadlinijas, kā arī Baltijas Korporatīvās pārvaldības institūta (<i>Baltic Institute of Corporate Governance</i>) izstrādātās vadlinijas, KS būtu ieteicams piemērot augstākas informācijas atklāšanas prasības, savā vai kapitāla daļu turētāja interneta vietnē publicēt vismaz šādu informācija: – finanšu pārskati; – valdes locekļi; – valdes locekļu atalgojums; – iepirkumi; – veiktie/ saņemtie ziedojumi; – veiktās revīzijas; – ieguldītie valsts līdzekļi; – būtiskākie mērķi un to izpilde; – u.c. nozīmīga informācija, ja tā nav saistīta ar komercnoslēpumu izpaušanu. Katras KS kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par informācijas izpaušanas novēršanu sākot no 2012. gada. Finanšu informācijas publicēšana interneta vietnē ir nepieciešama, lai tiktu īstenoti caurskatāmas korporatīvās pārvaldības starptautiski institūciju, kā piemēram, ESAO, izstrādāto vadliniju informācijas atklātības standarti. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un IA vadliniju izstrādi / apstiprināšanu.	A B C

36.	Lai gan atsevišķas KS veido ilgtspējas pārskatus, lielākā daļa KS, kurām aktuāla ir korporatīvā atbildība un darbības ilgtspēja, tādus neveic.	„Ilgtspējas indekss” ir stratēģisks vadības instruments, kas izstrādāts pamatojoties uz starptautiski atzītu metodoloģiju (<i>Dow Jones Sustainability Index, Business in the Community CR Index</i> , kā arī ņemot vērā ISO 26000 un GRI G3 vadlinijas), kas palīdz identificēt darbības ilgtspēju un korporatīvās atbildības līmeni.	Darbības ilgtspēja (<i>Sustainability</i>) un korporatīvā sociālā atbildība (<i>Corporate Social Responsibility</i>) ārvalstu praksē ir bieži lietoti termini, kas noteikti kā būtiski KS ilgtspējīgā attīstībā un ietekmē uz sabiedrību. Eiropas valstīs tiek pievērsta pastiprināta un arvien lielāka uzmanība ilgtspējas un korporatīvās sociālās atbildības novērtēšanai. Ņemot vērā ārvalstu praksi, konkrēti Somijas un Zviedrijas piemērus, valsts KS būtu jābūt par piemēru privātajam sektoram, dalība šāda veida indeksā ir būtisks nefinanšu novērtējums, kas sekmē KS darbības caurskatāmību, kā arī atbilstību starptautiskiem standartiem un norāda valsts KS vietu starp privātā sektora sabiedrībām. Turklāt līdzvērtīga novērtējuma veikšanai KS pašām prasītu vairāk resursu. Kapitāla daļu turētājs sākot no 2012. gada būtu atbildīgs par korporatīvās atbildības informācijas apkopošanu par turējumā esošajām KS.
-----	--	---	--

9. Sniegtie pakalpojumi

Šī nodaļas ietvaros analizēti būtiskākie KS sniegtie pakalpojumi, kā arī pamatdarbības, kas nodrošina saražotās produkcijas realizāciju.

Informācija pamatā iegūta no KS 2010.gada pārskatiem, KS veikto aptauju un atsevišķu KS gadījumu analizēm.

KS pakalpojumu un preču cenas noteikšanas pamatā, kad cenu nosaka KS valde, ir likuma „Par valsts un pašvaldību finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanu” 3.pantā noteiktais, ka valsts pilnīgā īpašumā esošām KS un KS, kurās valsts daļa pamatkapitālā atsevišķi vai kopumā pārsniedz 50%, jārikojas ar finanšu līdzekļiem un mantu lietderīgi, proti, manta atsavināma (šajā gadījumā ļoti tuvu cenas piemērošanai, ja to nosaka valde) un nododama īpašumā vai izlietošanā citai personai par iespējami augstāku cenu.

Pakalpojumu pieejamība tiek vērtēta Latvijas teritorijā. Ja KS īpaši aktīvi darbojas ārvalstīs un nozīmīgu daļu no apgrozījuma veido ārvalstu ieņēmumi, tad atsevišķos gadījumos tas arī tiek norādīts.

Pakalpojumu izmantošanas biežums vērtēts pēc pakalpojumu nodrošināšanas nepārtrauktības un atsevišķos gadījumos pēc KS rezultativajiem rādītājiem.

Pamatā ietverti tikai tiek pakalpojumi/preču realizācija, kas veido nozīmīgu daļu no kopējā KS apgrozījuma.

9.1. Nozaru sniegto pakalpojumu analīze

9.1.1. Mežsaimniecība

LVM realizētās produkcijas cikls, kamēr gala produkts tiek pārdots klientiem ir ļoti garš un laikietilpīgs. Apaļkoksnes pārdošana ir pamata ienākumu avots, no kura tiek gūta ievērojama apgrozījuma daļa (gandrīz 80%). Ievērojamu daļu no kopējiem ieņēmumiem veido arī augošu koku pārdošana (aptuveni 16%). Pārējie ienākumu avoti, kā piemēram, šķeldu pārdošana enerģijas ražošanai veido ievērojami mazāku daļu no kopējiem ieņēmumiem.

Mežsaimniecības nozare ir atsevišķi izdalāma, jo, lai gan realizētās produkcijas cenu nosaka KS valde (sk. Tabula Nr. 14), ekonomiskās krīzes apstākļos cena būtiski tika pielāgota, lai nodrošinātu nepārtrauktu pārējo saistīto mežsaimniecības un mežrūpniecības nozares privātā sektora darbību un mazinātu liela skaita šīs nozares komersantu maksātnespējas un sekojošu procesu risku. Mežsaimniecības nozarē sniegtie pakalpojumi, ko nodrošina LVM, tiek sniegti nepārtraukti un tie ir pieejami visā Latvijas teritorijā. Sniegto pakalpojumu aizvietojamība no privātā sektora pastāv jau šobrīd.

Tabula Nr. 14 „Mežsaimniecības nozares būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Apalkoksnes pārdošana	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Augošu koku pārdošana	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.1.2. Elektroniskie sakari

Divās elektronisko sakaru nozarē ietilpstošās KS, Lattelecom un LMT, kurās valsts nav vienīgais akcionārs, cenas noteikšana visiem sniegtajiem pakalpojumiem ir KS valdes kompetencē (Tabula Nr. 15 norādīti būtiskākie sniegtie pakalpojumi). VASES, kas pilda valsts pārvaldes deleģētu uzdevumu, pakalpojumu cenu nosaka MK.

Tabula Nr. 15 „Elektronisko sakaru nozares būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Balss telefonijas pakalpojumi fiksētajā elektronisko sakaru tīklā	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Iespējama	KS valde
Publiskie datu un elektronisko ziņojumu pārraides pakalpojumi	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Mobilie balss telefonijas pakalpojumi	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Publiskie interneta piekļuves pakalpojumi	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
TV programmu izplatīšanas pakalpojums publiskajā elektronisko sakaru tīklā	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Televīzijas un radio programmu apraide	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	KS valde
Radiofrekvenču spektra monitorings	Katru darba dienu	Visā Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	MK
Elektronisko sakaru starpsavienojuma	Nepārtraukts	Gandrīz visā Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	KS valde

pakalpojumi (vairumtirdzniecības pakalpojumi)		teritorijā		
---	--	------------	--	--

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.1.3. Energētika

Energētikas nozares KS pamatā sniegto pakalpojumu vidū ir elektroenerģijas un siltumenerģijas realizācija publiskajām un privātajām personām (sk. Tabula Nr. 16). Minētās personas ir izdalītas, jo elektroenerģijas realizācijas tirgus komerciāstādēm (publiskajā personām) ir liberalizēts. No 2012.gadā plānots izmainīt līdzšinējo kārtību un tirgus cenas tiks noteiktas pēc pieslēguma jaudas veida, proti, māsaimniecībām pie konkrētiem nosacījumiem varēs tikt piemēroti tirgus konkurences tarifi un juridiskajām personām – regulēts tarifs. Elektroenerģijas realizācijas publiskajā sektorā šobrīd lielākais tirgus spēlētājs ir *Eesti Energie* meitas sabiedrība – *Enefit*. Elektroenerģijas un siltumenerģijas izmantošana ir nepārtraukta un pieejama visā Latvijas teritorijā.

Tabula Nr. 16 „Energētikas nozares būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Elektroenerģijas realizācija publiskajām personām	Nepārtraukts	Visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Elektroenerģijas realizācija privātajām personām	Nepārtraukts	Visā Latvijas teritorijā	Iespējama	SPRK
Siltumenerģijas realizācija Rīgā un tās tuvumā	Nepārtraukts	Visā Latvijas teritorijā	Iespējama	SPRK

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.1.4. Transports

Transporta nozarē, kurā darbojas liels skaits KS, arī sniegto pakalpojumu apjoms ir ievērojams. Principā visi sniegtie pakalpojumi tiek nodrošināti nepārtraukti (arī darba dienu ietvaros). Lielākā daļa pakalpojumu tiek nodrošināti visā Latvijas teritorijā, taču atsevišķiem pakalpojumiem izmantošana tiek ierobežota, piemēram, dzelzceļa sliežu ietvaros, lidostas termināli, tehniskās apskates stacijās, u. tml. Vērtējot transporta nozares sniegto pakalpojumu un realizētās produkcijas aizvietojamību no privātā sektora, lielākajā daļā gadījumu tā ir ļoti iespējama vai jau pastāv. Gadījumos, kad valstij pieder būtiska infrastruktūra, potenciālā aizvietojamība no privātā sektora ir ievērojami mazāk iespējama. Privātā sektora iesaiste ir cieši saistīta ar tiem pakalpojumiem, kuriem cenu nosaka KS valde. Šīs nozares ietvaros MK nosaka pakalpojumu cenu pārsvarā gadījumos, kad KS pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus.

Tabula Nr. 17 „Transporta nozares būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Valsts autoceļu ikdienas uzturēšanas darbi	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā	Pastāv	KS valde
Ceļu un maģistrāļu būvniecība	Pastāvīgi	Visā Latvijas teritorijā	Ļoti iespējama	KS valde
Ēku vispārējā celtniecība un inženiertehniskie darbi	Pastāvīgi	Visā Latvijas teritorijā	Ļoti iespējama	KS valde
Vēstuļu korespondence	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā un ārpus tās	Ļoti iespējama	KS valde
Preses izdevumu un reklāmas piegādes un abonēšana pakalpojumi	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā un ārpus tās	Ļoti iespējama	KS valde
Eksprespasta sūtījumi	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā un ārpus tās	Pastāv	KS valde
Infrastruktūras jaudas pārdošana	Katru dienu	Dzelzceļa sliežu ietvaros	Neiespējama	LatRailNet
Dzelzceļa kravas pārvadājumi	Katru dienu	Dzelzceļa sliežu ietvaros	Pastāv	KS valde
Aeronavigācijas pakalpojumi	Katru dienu	Rīgas lidojumu informācijas rajonā	Neiespējama	MK
Lidostu aviācijas pakalpojumi	Katru dienu	Lidostas „Rīga” terminālī	Drīzāk neiespējama	MK
Pasažieru gaisa pārvadājumi	Katru dienu	Liels skaits galamērķu visā pasaulē	Pastāv	KS valde
Transportlīdzekļu valsts tehniskā apskate	Katru darba dienu	Tehniskās apskates stacijās	Ļoti iespējama	MK

Transportlīdzekļu reģistrācija	Katru darba dienu	Rīga	Ļoti iespējama	MK
Transportlīdzekļu vadītāju kvalifikācijas eksāmeni	Katru darba dienu	Vairākās Latvijas pilsētās	Ļoti iespējama	MK
Transporta nozares licenču un atļauju izsniegšana	Katru darba dienu	Vairākās Latvijas pilsētās pieņemot iesniegumus un izsniedzot Rīgā	Drīzāk neiespējama	MK
Autoceļu tīkla pārvaldīšana	Katru darba dienu	Visā Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	MK
Sabiedriskā dzelzceļa pasažieru transporta nodrošināšana	Katru dienu	Visā Latvijas teritorijā dzelzceļa sliežu ietvaros	Drīzāk neiespējama	KS valde

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.1.5. Veselības aprūpe

Pamatā veselības aprūpes nozares valsts kapitālsabiedrību sniegtie pakalpojumi var tikt iedalīti tajos, ko nodrošina tikai analizē iekļautās valsts KS un tādos, kurus nodrošina arī privātais sektors. Privātais sektors iesaistās tādu pakalpojumu nodrošināšanā, kas ir ar salīdzinoši zemāku komplikāciju risku, mazāku nepieciešamo pēcooperācijas gultas dienu skaitu un kuriem ir lielāks pieprasījums. Tādu pakalpojumu nodrošināšanā, kuriem atbilst iepriekš norādītie pamatnosacījumi un ir lielāka sabiedrības maksātspēja, jau šobrīd pastāv aizvietojamība no privātā sektora. Savukārt tādu pakalpojumu nodrošināšanā, kura optimālā nodrošināšanā papildu nepieciešami arī lieli kapitālieguldījumi, piemēram, sirds ķirurģijas operācijām nepieciešamā aparatūra, potenciāla privātā sektora iesaiste drīzāk ir neiespējama.

Nemot vērā iepriekš norādīto, ka pastāv konkurence starp privāto un publisko sektoru, būtiski ir definēt konkrētu pakalpojumu ietvaros, kur var turpinātos konkurence, kur valsts loma būtiski tiek mazināta un kur savukārt valsts ir pamata pakalpojuma sniedzējs. Šādā veidā tiktu likts pamats turpmāko nepieciešamajai kopējai veselības aprūpes nozares stratēģijas valsts līmenī izveidošanai.

Tabula Nr. 18 „Veselības aprūpes nozares publiskā un privātā sektora pakalpojumu kopas analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Veselības aprūpes pakalpojumi, ko nodrošina arī privātais sektors	Nepārtraukti	Slimnīcu telpās un pārējā Latvijas teritorijā	Pastāv	MK
Veselības aprūpes pakalpojumi, ko privātais sektors nenodrošina	Nepārtraukti	Slimnīcu telpās un pārējā Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	MK

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

Valsts stratēģijas līmenī, iespējams, būtiski ir noteikt un definēt to pakalpojumu apjomu, kas tiek nodrošināts konkurences apstākļos un pārējo, ko sniedz tikai valsts slimnīcas. Turklāt konkurences apstākļos sniegtiem pakalpojumiem, iespējams, būtu jāapsver iespēja piesaistīt arī tādus finansēšanas avotus kā apdrošināšanas uzņēmumi ar nosacījumu, ka tiek ieviesta vienota obligāto izmeklējumu veikšana un detalizēta saslimšanas risku izvērtēšana, kas ir būtiski apdrošināšanas sabiedrībām, lai tās būtu ieinteresētas iesaistīties šajā tirgū.

9.1.6. Nekustamie īpašumi

Valsts nekustamo īpašumu apsaimniekošana līdzīgi kā veselības aprūpē zināmā mērā ir sociāls pakalpojums, jo tarifa cena, kas būtu jāmaksā par valsts nekustamā īpašuma apsaimniekošanu ir zemāka kā faktiskās izmaksas, kas rodas, ja pilnā mērā nekustamie īpašumi tiek uzturēti atbilstošā kārtībā. Valsts nekustamā īpašuma apsaimniekošanas tarifu nosaka MK. Otrā būtiskā pakalpojumu grupa, ko veic šīs nozares KS ir komercplatību un cita veida telpu noma un īre. Šī pakalpojuma cenu atbilstoši tirgus situācijai nosaka KS valde. Privātais sektors pārvaldīt valsts nekustamos īpašumus par MK noteiktiem tarifiem drīzāk nebūtu ieinteresēts, taču komercplatību nomā un īrē jau šobrīd privātais sektors konkurē ar KS.

Tabula Nr. 19 „Nekustamo īpašumu nozares būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Valsts nekustamo īpašumu apsaimniekošana	Nepārtraukti	Valsts nekustamo īpašumu objektos	Drīzāk neiespējama	MK
Nekustamo īpašumu noma	Nepārtraukti	Valsts nekustamo īpašumu objektos	Pastāv	KS valde

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.1.7. Pārējās KS

Konkrēti kultūras iestādēs, valdes priekšsēdētājs, nosakot maksu par sniegtajiem pakalpojumiem, vadās pēc tādiem aspektiem kā mērķauditorijas maksātspēja, izrādes pašizmaksa, kas ietver gan izrādes iestudēšanas, gan izrādīšanas izmaksas, izrādē izmantotās tehnoloģijas (gaismas, skaņas un scenogrāfijas) un to izmaksas, teātrim pieejamās dotācijas (valsts un pašvaldību), zāles ietilpība, sēdvietu zonējums zālē, pieprasījums pēc konkrētā žanra izrādēm u.c. faktoriem.

Citās KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, būtiska ir MK ietekme, nosakot šo pakalpojumu cenrādi. Neskatoties uz to, lielā daļā gadījumu valde ir atbildīga par cenas apstiprināšanu. Potenciālā aizvietojamība no privātā sektora ir lielākajā daļā šīs grupas KS sniegtajiem pakalpojumiem.

Tabula Nr. 20 „Pārējo KS grupas būtiskāko pakalpojumu analīze”

Pakalpojums	Izmantošanas biežums	Pieejamība	Aizvietojamība	Cenas noteikšana
Verificēšana	127 418 mērīšanas līdzekļi 2010. gadā	Rīga, Liepāja, Talsi, Valmiera, Daugavpils un atkarībā no mērījuma veida arī pārējā Latvijas teritorijā	Ļoti iespējama	KS valde
Kalibrēšana	33 655 mērīšanas līdzekļi 2010. gadā	Rīga, Liepāja, Talsi, Valmiera, Daugavpils un atkarībā no mērījuma veida arī pārējā Latvijas teritorijā	Ļoti iespējama	KS valde
Testēšana	62 testēšanas pakalpojumi 2010. gadā	Rīga	Iespējama	KS valde
Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas	Pēc pieprasījuma	Visās Latvijas teritorijā	Iespējama	KS valde
Valsts īpašumu privatizācija un privatizācijai nodoto objektu apsaimniekošana			Drīzāk neiespējama	MK

Hidrotehnisko būvju būvniecība	Nepārtraukti	Latvijas teritorijā	Iespējama	MK
Darbības arhitektūras un projektēšanas sfērā un ar to saistīto tehnisko konsultāciju sniegšana	Nepārtraukti	Latvijas teritorijā	Ļoti iespējama	KS valde
Jūras navigācijas pakalpojumi	Katru dienu	Latvijas teritorijā	Drīzāk neiespējama	MK
Sludinājumi ievietošana izdotajos laikrakstos	Nepārtraukti	Latvijas teritorijā	Iespējama	KS valde
Meteoroloģiskās prognozes	Kopējais pieprasījumu skaits ~ 140 000	Latvijas teritorijā	Iespējama	KS valde
Hidroloģiskās prognozes	Kopējais gada pieprasījumu skaits 2 120 vienības	Visā Latvijas teritorijā	Iespējama	KS valde
Teātra, operas un cirka izrādes, simfoniskie un kora koncerti	Nemot vērā pieprasījumu	Kultūras iestāžu ēkās un viesizrādēs, kā arī ārvalstu tūrēs	Pastāv	KS valde

Avoti: KS gada pārskati par 2010. gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.2. Kopsavilkums

9.2.1. Izmantošanas biežums

Gandrīz visi KS sniegtie pakalpojumi tiek nodrošināti nepārtraukti / katru dienu / pastāvīgi. Ir pakalpojumi, kas tiek nodrošināti visas nedēļas garumā, citi savukārt tikai darba dienās. Atsevišķiem pakalpojumiem ir tikai daži klienti dienā, taču joprojām pakalpojums tiek nodrošināts nepārtraukti.

9.2.2. Ģeogrāfiskā pieejamība

Lielākā daļa pakalpojumu tiek nodrošināta visā Latvijas teritorijā. Daļa pakalpojumu tiek nodrošināti tikai atsevišķās pilsētās. Visvairāk tiek nodrošināti pakalpojumi Rīgā. Ir novērota tendence, ka pakalpojumi, kas iepriekš tika nodrošināti tikai Rīgā, šobrīd ir pieejami arī citās Latvijas pilsētās, piemēram, pieteikšanās licencēm u.c.

9.2.3. Potenciāla aizvietojamība un apvienošana

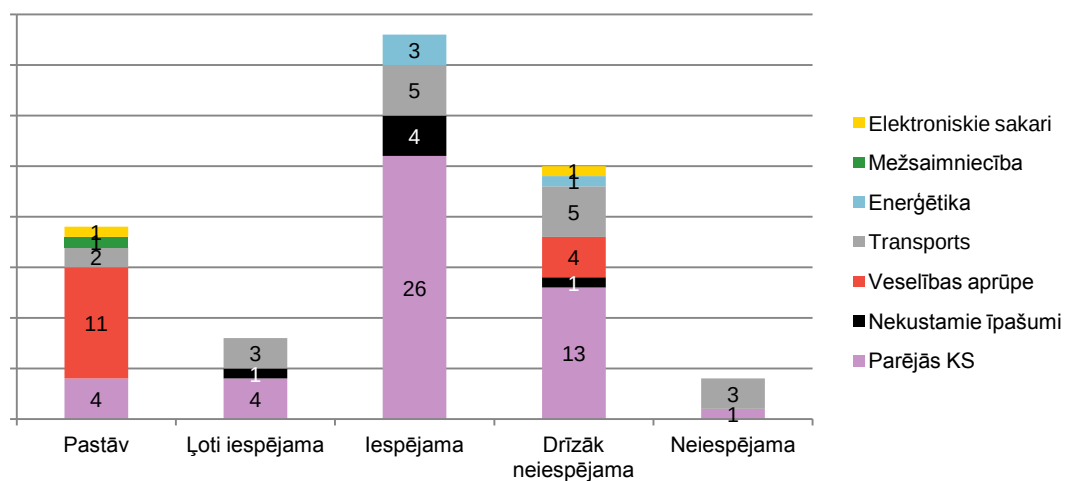
Kopumā vērtējot KS sniegto pakalpojumu iespējamo aizvietojamību, kas nozīmē privātajam sektoram nodrošināt attiecīgo pakalpojumu, daļa KS sniegto pakalpojumu jau šobrīd tiek nodrošināti tirgū no privātā sektora puses vai pastāv ļoti liela iespējamība, ka privātais sektors var būt ieinteresēts šo pakalpojumu nodrošināt. Lai gan lielu daļu pakalpojumu privātais sektors šobrīd dažādu apstākļu dēļ nepiedāvā vai piedāvā ļoti nelielā daudzumā, ir liels skaits pakalpojumu, īpaši starp grupas „Pārējās KS” sniegtajiem pakalpojumiem, ko privātais sektors pie skaidriem kvalitātes izvērtēšanas kritērijiem varētu nodrošināt.

Kopumā secināms, ka ir virkne pakalpojumu, kas būtu jāpārvērtē, vai valstij tos vajadzētu turpināt nodrošināt, ja privātais sektors ir ieinteresēts tos sniegt.

Nododot privātā sektora rīcībā kādu pakalpojumu, paliek aktuāls jautājums par kvalitātes nodrošināšanu un valsts iespējām atbilstoši uzraudzīt, vai pakalpojums tiek sniegt sabiedrības interesēs.

Tā kā šobrīd pastāv tādas situācijas, ka vairāk nekā viena KS nodrošina līdzīgus pakalpojumus (piemēram, TNA izdod juridiskā satura presi, ko nodrošina arī Latvijas Vēstnesis) vai arī pastāv tādi pakalpojumi, kuri var tikt nodrošinātu vienas institūcijas ietvaros (piemēram, valsts atbalsta sniegšana, ko nodrošina LHZB, LGA, VIF un LAF), tad būtu jāpārvērtē pakalpojumu apvienošana vienas KS ietvaros.

Grafiks Nr. 57 „KS būtiskāko sniegto pakalpojumu potenciālā aizvietojamība no privātā sektora”

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

9.2.4. Maksas noteikšanas principi

Vērtējot sniegto pakalpojumu un produkcijas realizācijas cenu veidošanos, redzams, ka vienlīdz lielā skaitā gadījumu cenu nosaka gan KS valde, gan MK ar apstiprinātu cenrādi. Tikai atsevišķos gadījumos cenu apstiprina SPRK vai citas regulējošās institūcija. Jāmin gan, ka kultūras un veselības nozaru KS sniegtie pakalpojumi šajā kopsavilkumā ir apvienoti kā viens veselums, atdalot tikai

būtiski atšķirīgu pakalpojumu grupas, kur pastāv cenas veidošanās vai konkurences atšķirības (sk. Grafiks Nr. 58).

Pamata nosacījumi, kad KS valde nosaka pakalpojuma cenu ir šādi:

- pamatojoties uz izmaksām un tirgus konkurences apstākļiem;
- pamatojoties uz pakalpojuma kalkulāciju un netiešo izmaksu pieskaitījuma likmi, diferencējot pakalpojumus;
- aprēķinot faktiskos izdevumus un vērtējot tirgus situāciju;
- pieprasījums, tirgus situācija, klientu maksātspēja;
- ņemot vērā tehniskās ekspertu stundu izmaksas;
- zemāka cena par valsts kases procentu likmi;
- pašizmaksas metode saskaņā ar likumu.

MK KS sniegto pakalpojumu cenu pamatā nosaka šādos gadījumos:

- ES prasību ievērošana;
- deleģēti uzdevumi.

Gadījumos kad pakalpojumu cenu nosaka MK noteikts cenrādis, būtu jāapsver iespēja noteikt cenu noteikšanas metodoloģiju, ko apstiprina MK, bet konkrēto cenu apstiprina valde. Valdes piedāvātā cena ir aprēķināta, balstoties uz MK apstiprināto algas aprēķina metodoloģiju.

SPRK vai cita regulējošā institūcija apstiprina pakalpojumu cenu pēc MK izstrādātas metodoloģijas gadījumos, kad tiek sniegts sabiedrisks pakalpojums vai tiek pārdota infrastruktūras jauda, piemēram, dzelzeļa infrastruktūras pārdošana, elektroenerģijas un siltumenerģijas realizācija privātpersonām.

Mežsaimniecības nozarē valde ir pilnībā atbildīga par cenas noteikšanu, kas ir saprotams, jo pamatmērķis šīs nozares KS ir peļņas gūšana (ņemot vērā atsevišķus gadījumus, kad LVM pilda valsts funkciju un variē cenu, lai nozare kopumā spētu pārvarēt ekonomiskās lejupslīdes negatīvās ietekmes).

Elektronisko sakaru jomā arī pamatā ir komerciāls mērķis, jo vienīgi VASES valsts pārvaldes deleģētiem uzdevumiem cenas noteikšanā iesaistās MK.

Enerģētikas nozarē vērojama tendence arvien vairāk liberalizēt tirgu, kas palielina KS valdes tiesības par cenu noteikšanu sniegtajiem pakalpojumiem.

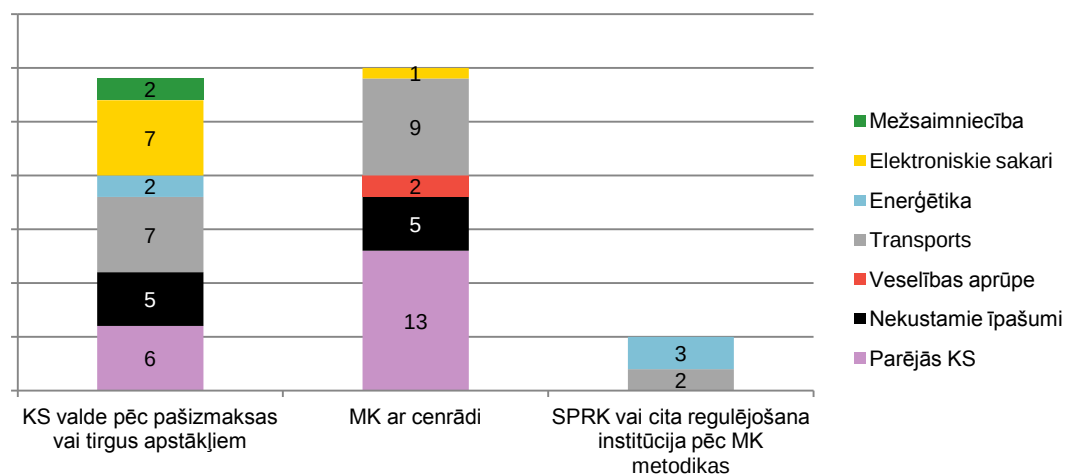
Transporta nozarē gandrīz vienlīdz liela daļa pakalpojumu tiek sniegti ar mērķi gūt peļņu, taču virkne citu pakalpojumu ir valsts pārvaldes deleģēti uzdevumi, kuru cenu nosaka MK. Dažos gadījumos iesaistās arī SPRK vai cita regulējošās institūcija.

Veselības aprūpes jomā MK nosaka tarifus sniegtajiem maksas pakalpojumiem.

Nekustamo īpašumu jomā pakalpojumi sadalās tādos, kuru cenu nosaka MK un pārējos, kuru cenu nosaka valde.

Starp pārējām KS lielākā daļa pakalpojumu ir valsts pārvaldes deleģētu uzdevumi, kuru cenu nosaka valde, bet citai lielai daļai pakalpojumu, kuriem iezīmējas komerciāls peļņas gūšanas motīvs, cenu nosaka KS valde.

Grafiks Nr. 58 „KS būtiskāko sniegto pakalpojumu cenas apstiprinātājs”

Avoti: KS gada pārskati par 2010.gadu, KS anketas un gadījumu analīze.

Veselības aprūpes jomā lielai daļai pakalpojumu pastāv aizvietojamība. Īpaši tādiem pakalpojumiem, kas ir ar relatīvi zemu komplikāciju risku un mazu nepieciešamo gultas dienu skaitu. Drīzāk neiespējama ir privātā sektora iesaistīšanās psihoneiroloģisko slimnīcu darbībā un sarežģītu manipulāciju un operāciju veikšana, piemēram, sirds ķirurģija un orgānu transplantācija. Taču kopumā privātais sektors ir un būtu ieinteresēts iesaistīties veselības aprūpes darbībā.

9.3. Problēmjaudājumi par pakalpojumiem

Nemot vērā Eiropas Savienības īstenotās un plānotās liberalizācijas virknē nozaru, kur darbojas arī Latvijas KS, būtiski vērtēt nepieciešamību valstij nodrošināt konkrētus pakalpojumus. Īpaši aktuāls tas ir gadījumos, kas valsts sabiedrības konkurē ar privātiem komersantiem.

- Netiek pietiekami izvērtēta nepieciešamība valstij turpināt sniegt konkrētus pakalpojumus, ja privātais sektors ir vai būtu ieinteresēts tos nodrošināt.

Veselības aprūpes nozarē pastāv cieša konkurence atsevišķu pakalpojumu nodrošināšanā. Lielās universitātes slimnīcas nodarbojas ar dažāda veida pakalpojumu sniegšanu. Valsts slimnīcas konkurē arī ar privātā sektora komersantiem, kuriem, tā pat kā valsts slimnīcām, tiek piešķirts finansējums.

- Veselības aprūpes nozarē nav noteikta dažādu veselības aprūpes iestāžu stratēģija un sniegto pakalpojumu loma veselības aprūpē kopumā (piemēram, reģionālo slimnīcu un universitātes slimnīcu loma un funkcijas).

Īstenotie „vienas pieturas aģentūras” (VPA) pilotprojekti un veiktais pētījums saistībā ar VPA koncepta turpmāko attīstību var tikt izmantots turpmāko valsts sniegto pakalpojumu optimizācijai.

- Ne visi pakalpojumi tiek sniegti pietiekami efektīvi, lai nodrošināti ērtu pakalpojumu pieejamību klientam, efektīvi optimizētu izmaksas, kā arī pietiekami lietderīgi izmantotu personālu.

Sabiedrības labklājībai būtu jābūt par pamatu, nosakot sabiedrisko pakalpojumu cenu.

- KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus un kuru pakalpojumu tarifi noteikti atbilstoši MK noteikumiem, nevar operatīvi pielāgot šo pakalpojumu cenu tirgus apstākļu ietekmē.

Pakalpojumu cenai ir jāatspoguļo tirgus apstākļi un to izmaiņas nepieciešamības gadījumā ir jāveic operatīvi.

- Atsevišķu KS pakalpojumu cena noteikta normatīvajos aktos.

Visi KS sniegtie pakalpojumi būtu jāvērtē pēc to sniegšanas efektivitātes. Turklāt būtiska uzmanība, ņemot vērā ESAO vadlīnijās minēto par valsts atbalsta sniegšanu, ir jāpievērš pakalpojumu, kuriem tiek sniegts valsts finansējums, sniegšanas efektivitātes izvērtēšanai.

- KS sniegtajiem pakalpojumiem, kas tiek finansēti no valsts budžeta, netiek detalizēti vērtēti to sniegšanas efektivitāte.

Būtiski ir noteikt fiksēto un mainīgo izmaksu un to attiecināmību uz konkrētu pakalpojumu cenu, lai tirgus apstākļu izmaiņu ietekmē cenu izmaiņas var tikt atbilstoši pielāgotas.

- Ne visiem KS sniegtajiem pakalpojumiem ir pietiekami caurskatāms cenu veidošanas mehānisms.

Ņemot vērā valsts intereses, proti, sabiedrības labklājības nodrošināšanu, cenu veidošanās principa pamatā būtu jāņem vērā arī saražotā daudzuma ieguvums (*production economies of scale*).

- Atsevišķiem KS pakalpojumiem cena ir atkarīga no saņemtā pakalpojuma apjoma, izmantošanas biežuma un cenas.

9.4. Rekomendācijas par pakalpojumiem

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
37.	Netiek pietiekami izvērtēta nepieciešamība valstij turpināt sniegt konkrētus pakalpojumus, ja privātais sektors ir vai būtu ieinteresēts tos nodrošināt.	Atsevišķus pakalpojumus, ko sniedz valsts, sniedz arī privātais sektors, piemēram, laboratoriju pētījumus u.c.	KS vajadzētu sniegt tikai tādus pakalpojumus, kas risina kādu tirgus nepilnību. Būtu jāizvērtē arī tas, vai visi pakalpojumi, ko sniedz KS, būtu jāsniedz, ja privātais sektors ir vai būtu ieinteresēts iesaistīties šo pakalpojumu kvalitatīvā nodrošināšanā. Nozarēs, kurās pastāv šādas situācijas, būtu jāizvērtē viss pakalpojumu spektrs, skaidri nodalot pakalpojumu grupas, kas būtu regulējamās un/vai finansējamas no valsts līdzekļiem, no tādiem pakalpojumiem, kas būtu mazāk regulēti un kurus būtu iespējams atbilstošā kvalitātē sniegt privātais sektors tirgus konkurences apstākļos. Veicot šo izvērtējumu, būtu jāapzinās pieprasījums pēc pakalpojumiem, piemēram, ņemot vērā Latvijas ekonomiku, iedzīvotāju skaitu un sadalījumu pa sociālajām grupām. Šādā veidā tiktu samazināta neefektīva starpniecības izmaksu izlietošana. Svarīgi novērtēt, vai sniegtais pakalpojums atbilst kādam VPIL likuma 88. panta punktam. No tā izriet, piemēram, šādi jautājumi, uz kuriem būtu jārod atbilde pirms konkrētu pakalpojumu nodošanas privātā sektora rīcībā: - nosacījumi, pēc kuriem privātais sektors būtu ieinteresēts sniegt konkrēto pakalpojumu; - vai pakalpojuma kvalitāte var tikt nodrošināta atbilstošā līmenī, ņemot vērā	B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			sabiedrības vajadzības; - vai būtiski nepieaugs pakalpojuma cena, kas īpaši negatīvi var ietekmēt mazāk nodrošinātas sociālās grupas, ja pakalpojuma cenu nosaka pakalpojuma piegādātājs; - vai pakalpojums tiks sniegts monopola vai tirgus konkurences apstākļos; - cik lielā valsts mērogā pakalpojums tiks sniegts un cik pieejams tas būs. Regulāri būtu jāvērtē sniegtie pakalpojumi un to potenciālā aizvietojamība, īpaši no privātā sektora puses. Būtiski izvērtēt, vai kopējais labums sabiedrībai no pakalpojuma nodošanas privātajam sektoram būs lielāks (mazāki valsts izdevumi, kvalitāte atbilstoši cenai u.c.), proti, vai privātais sektors šo pakalpojumu varēs sniegt efektīvāk, ņemot vērā sabiedrības kopējās intereses. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un šobrīd KS sniegto pakalpojumu izvērtēšanu.	
38.	Veselības aprūpes nozarē nav noteikta	Atsevišķi veselības aprūpes iestāžu pakalpojumu veidi pārklājas, bet daļa	Valstiskā līmenī nepieciešams izvērtēt un noteikt dažādu veselības aprūpes iestāžu lomu, stratēģisko virzību un pienākumus. Skaidras stratēģijas definēšana ļautu veselības iestāžu grupām specializēties un	C3

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	dažādu veselības aprūpes iestāžu stratēģija un sniegto pakalpojumu loma veselības aprūpē kopumā (piemēram, reģionālo slimnīcu un universitātes slimnīcu loma un funkcijas).	pakalpojumu būtiski atšķiras un tiek sniegti tikai konkrētā veselības aprūpes iestādē (piemēram, orgānu transplantācija, sirds ķirurģija u.c.). Taču valstī nav konkrēti noteikta dažādo valsts veselības aprūpes un privātā sektora iestāžu loma un pienākumi. Līdz ar to valsts līdzekļi, kas paredzēti apmaksājamo veselības pakalpojumu izmaksu segšanai, netiek izmantoti pietiekami optimāli.	paaugstināt to pārziņā esošo pakalpojumu kvalitāti, jo varētu tikt realizēta resursu efektīvāka izlietošana. Pēc kopējās nozares politikas izstrādes, kas ietvertu detalizētu ilgtermiņa plānu attiecībā uz veselības aprūpes virzību, varētu tikt noteikta katras valsts veselības aprūpes iestādes loma. Līdz ar to varētu tikt uzsākta katras valsts veselības aprūpes iestādes darbības regulāra izvērtēšana, jo ilgākā termiņā netiktu mainīta šo iestāžu loma kopējā sistēmā. Būtu jānosaka privātā un valsts veselības aprūpes sektora pienākumi/loma kopējā veselības aprūpes sistēmā. Nodalīti pakalpojumi vai to grupas, kuras būtu ieinteresēts sniegt privātais sektors, kā arī definētas visa veselības aprūpes pakalpojumu kopuma finansējuma saņemšanas iespējas, sekmētu visaptverošu un kvalitatīvu pakalpojumu nodrošināšanu. Pakalpojumu nodalīšana ļautu efektīvāk izlietot līdzekļus par valsts apmaksātiem veselības aprūpes pakalpojumiem. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un veselības aprūpes KS turpmāko pārvaldību.	
39.	Ne visi pakalpojumi tiek	Lai gan ir īstenota virkne pasākumu, kas sekmēs	Būtu jāapsver apvienot pakalpojumus, kas savā būtībā ir līdzīgi, vienas iestādes/agentūras kompetencē, optimizējot resursus no vairākām KS. Pirms tam būtu jāizvērtē iepriekš	B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	sniegti pietiekami efektīvi, lai nodrošināti ērtu pakalpojumu pieejamību klientam, efektīvi optimizētu izmaksas, kā arī pietiekami efektīvi izmantotu personālu.	efektīvāku klientu apkalpošanu īpaši tajās KS, kas veic valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus, piemēram, licenču izsniegšanu, dažāda veida atļauju izsniegšanu u.c., joprojām KS sniegtie pakalpojumi var tikt nodrošināti vēl efektīvāk, lai mazinātos personāla noslodze.	minētās iespējas nepieciešamība un ekonomiskais izdevīgums, ņemot vērā šādus jautājumus: – kā pakalpojumu apvienošana mainīs to sniegšanai nepieciešamo darbinieku skaitu; – kā tiks pārvaldīta pakalpojumu sniegšana, nodrošinot pakalpojumu administrēšanai un pārvaldībai nepieciešamo resursu optimizāciju; – kā pakalpojumu sniegšanas apvienošana ietekmēs pakalpojumu saņēmējus. Kā potenciāls risinājums var tikt minēts klientu apkalpošanas centru izveide, kas šobrīd praksē tiek plānota vienas pieturas aģentūras projekta ietvaros. Tas ir uzskatāms par veidu, kas sekmētu publisko pakalpojumu efektīvāku sniegšanu. Veidojot iepriekš minētos klientu apkalpošanas centrus, būtu jāņem vērā šādi faktori: - tajos tiktu sniegti tādi pakalpojumi, kas neprasa šauri specializētas zināšanas un plašu vairāku gadu pieredzi pakalpojuma nodrošinātājam; - sniegtajiem pakalpojumiem ir augsts izmantošanas biežums un plašs reģionāls pieprasījums; - tiek sniegti pakalpojumi, kas šobrīd netiek pilnvērtīgi nodrošināti visā Latvijas teritorijā (piemēram, lai iesniegtu konkrētas atskaites ir jāierodas uz centrālo institūciju, kas ir laikietilpīgs process);	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			- pamatfunkciju (<i>front office</i>) un palīgfunkciju (<i>back office</i>) nodalīšana, lai tādas palīgfunkcijas kā informāciju tehnoloģijas (<i>IT</i>) varētu integrēt, nodrošinot iestāžu savstarpēju sadarbību; - izvērtēšana, vai šī brīža pašvaldību vai valsts pakalpojumu reģionālo sniedzēju nekustamie īpašumi var tikt izmantoti šo centru darbībā. Lai gan ir identificēta virkne potenciālu ierobežojošo faktoru, to apzināšana zināmā mērā varētu darboties kā filtrs, lai noteiktu to pakalpojumu loku, kas varētu tikt sniegti šajos klientu pakalpošanas centros. Šādā veidā varētu tikt apzināta ekonomiskā pamatotība un no to izveides gūtais labums. šādu centru izveidei un ģeogrāfiskajam izvietojumam.	
40.	KS, kas pilda valsts pārvaldes deleģētus uzdevumus un kuru pakalpojumu tarifi noteikti atbilstoši MK noteikumiem,	Saskaņā ar Publisko aģentūru likuma 5.pantu, kas ietver sadaļu par valsts aģentūras sniegtiem pakalpojumiem, valsts aģentūra sniedz maksas pakalpojumus, nodrošinot valsts pārvaldes uzdevumu īstenošanu saskaņā ar	Būtu jāizvērtē, vai Publisko aģentūru likuma 5. panta (1) punktā noteiktais, ka MK apstiprina cenrādi varētu būtu aizstājams tikai ar šī paša panta (2) punktā norādīto metodikas apstiprināšanu. Metodikai būtu jābūt tik detalizētai un papildinātai ar norādēm, ka tiktu nodrošināti caurskatāmi pakalpojumu cenas noteikšanas principi, kā arī jānodrošina neatkarīga pārbaude attiecībā uz pielietoto metodoloģiju. Metodikas principus vajadzētu noteikt uz ilgāku periodu, piemēram, trīs gadiem. Metodikas piemērošanu būtiski atvieglotu procesu, kurā cenu izmaiņas tiek apstiprinātas	B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	nevar operatīvi veikt izmaiņas sniegto pakalpojumu cenā, ja radušiem būtiski apstākļi, kas ietekmē pakalpojuma saņēmēju labklājību.	Ministru kabineta apstiprinātu Ministru kabineta noteikumos par pakalpojumu cenrādi nosaka maksāšanas kārtību, likmes un atvieglojumus, ja citos likumos nav noteikts citādi. (2) Ministru kabinets nosaka valsts aģentūru sniegto maksas pakalpojumu izcenojumu noteikšanas metodiku un izcenojumu apstiprināšanas kārtību.	MK, jo šis process var būt laiktietilpīgs. Pieņemot, ka detalizēti izveidotā metodika tiek pielietota atbilstoši un būtisku tirgus apstākļu izmaiņu ietekmē, KS var veikt izmaiņas pakalpojumu tarīfos ar mērķi, lai sabiedrības labums, nosakot tarīfa apmēru, tiek maksimizēts. Tas būtu nepieciešams, lai tirgus apstākļu ietekmē varētu efektīvāk un operatīvāk pielāgot cenas.	
41.	Atsevišķu KS pakalpojumu cena noteikta	Likuma „Par valsts budžetu 2011. gadam” (20.12.2010.) 36. pantā noteikts, ka	Pakalpojumu cenai būtu jābūt noteiktai KS cenrādī vai noteiktai saskaņā ar MK apstiprinātu cenas noteikšanas metodoloģiju, nevis likumā „Par valsts budžetu” konkrētam gadam.	A B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	normatīvajos aktos.	maksa, kas tiek ieturēta no valsts pensijas, pabalsta vai atlīdzības par to piegādi saņēmēja dzīvesvietā, ir 1,22 lati, kas tiek pārskaitīta konkrētai KS.		C
42.	KS sniegtajiem pakalpojumiem, kas tiek finansēti no valsts budžeta, netiek detalizēti vērtēta to sniegšanas efektivitāte.	Ne visiem pakalpojumiem tiek noteikta rentabilitāte uz vienu pakalpojuma vienību.	Veicot izmaksu analīzi, būtu iespējams izveidot pakalpojumu rentabilitātes aprēķināšanas pieeju, kas ļautu analizēt konkrētu pakalpojumu sniegšanas efektivitāti. Šādā veidā tiktu noteikts, cik rentabli valstij ir sniegt konkrētus pakalpojumus. Lai gan sabiedrībai sniegtais labums ir relatīvi komplicēti izmērāms rādītājs, iepriekš minētā efektivitāte varētu tikt vērtēta attiecībā pret šo rādītāju.	A B C
43.	Ne visiem KS sniegtajiem pakalpojumiem ir	Daļai KS sniegto pakalpojumu cena tiek noteikta atbilstoši	Katram pakalpojumam būtu skaidri jādefinē, kāds cenu veidošanās mehānisms tiek piemērots, lai neveidojās necaurskatāma cenu noteikšana. Visbūtiskāk šo jautājumu nepieciešams apskatīt attiecībā uz KS sniegtajiem publiskajiem pakalpojumiem..	A B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	pieejami caurskatāms cenu veidošanas mehānisms.	pašizmaksai, citiem – pēc tirgus pieprasījuma un citiem – ņemot vērā ekonomisko pamatotību.	Ja cena tiek noteikta atbilstoši pieprasījumam, jāievieš mehānisms, kā, mainoties pieprasījumam, tiek mainīta pakalpojuma cena. Ja cena tiek noteikta pēc pašizmaksas metodes, pašizmaksā jāiekļauj visas tiešās un netiešās izmaksas. Pakalpojuma cenai būtu jābūt pamatotai uz detalizētiem aprēķiniem, kas ietver visas uz pakalpojumu attiecināmās izmaksas, par pamatu ņemot vispārpieņemtus izmaksu aprēķināšanas modeļus, piemēram, uz aktivitātēm balstīto izmaksu aprēķina metodi (<i>activity based costing</i>) u.c.	C
44.	Atsevišķiem KS pakalpojumiem cena ir atkarīga no saņemtā pakalpojuma apjoma, izmantošanas biežuma un cenas.	Attiecībā uz atsevišķiem KS sniegtajiem pakalpojumiem šobrīd pastāv princips, ka klients maksā vairāk par vienu saņemtā pakalpojuma vienību, patērētajam pakalpojuma apjomam pieaugot	Vajadzētu noteikt, ka pakalpojuma apjomam, kas tiek patērēts, pieaugot, samazinās marginālā vienas iegādātā pakalpojuma vienības cena, lai klients gūtu zināmu patērētā daudzuma ieguvumu (<i>consumption economies of scale</i>), ja tam nepieciešams liels apjoms attiecīgā pakalpojuma/produkta.	A

10. Administratīvais slogs

Problemātiskās darbības jomas no analizē iekļauto KS darbības klāsta pamatā saistītas ar tādu pakalpojumu, kuru nodrošināšanā ir ievērojams klientu skaits ar salīdzinoši augstu regularitāti, veikšanu.

Lai gan detalizēts analizē iekļauto KS kopējā sloga problēmjautājumu izklāsts un ieteikumi administratīvā sloga mazināšanai sniegti šī pētījuma ietvaros veidotā Rekomendāciju ziņojuma V sadaļā (Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai), šīs nodaļas ietvaros tiks identificēti būtiskākie no KS viedokļa (turpmāk – institūciju slogs) un no klientu / pakalpojumu gala lietotāju skatupunkta slogi (turpmāk – klientu slogs) ar konkrētiem piemēriem. Tiks arī identificētā KS prakse, kur slogs tiek mazināts un sniegti ieteikumu šādas prakses turpmākā ieviešanai.

10.1. Institūciju slogs

Iesniedzamo dokumentu prasību samazināšana attiecināma ne tikai uz klientiem, bet uz pašām KS.

Netieši slogs tiek veidots, kad tiek kavēta KS pakalpojumu nodrošināšanā nepieciešamā informācija, piemēram, ATD, lai izsniegtu atļaujas, ir jāsaņem informācija no Valsts policijas.

Lai gan tuvākā laikā tiks uzlabota VMD informācijas sistēma, šobrīd informācijas aprīte starp LVM un VMD arī var tikt nodrošināta efektīvāk.

Ja informācijas pieeja un datu izmantojamība netiek organizēta pietiekami efektīvi, proti, KS nevar viegli piekļūt un / vai saņemt pieprasīto informāciju (gadījumos, kad tā nav saistīta ar limitētas pieejas informāciju), tiek kavēta pilnvērtīga pakalpojumu nodrošināšana. Lai gan jau šobrīd ATD, CSDD u.c. KS pēc iespējas vairāk cenšas mazināt klientam pieprasāmo informāciju, pašām KS, apkopojot nepieciešamos datus, turpmākas informācijas pieprasīšana starp institūciju līmenī nenoris pietiekami efektīvi.

Šobrīd CSDD ir palielinājies administratīvais slogs no pārraugošo institūciju puses, jo ir pieaudzis tai iesniedzamo atskaišu skaits. Lai gan CSDD darbojas kā KS, tai jāatskaitās kā budžeta iestādei, iesniedzot informāciju par darbinieku prēmēšanu, amatpersonu statusu, valsts iepirkumiem u.c. Pie tam nereti netiek saņemti komentāri vai ieteikumi par noteiktajiem iesniedzamajiem dokumentiem un atskaitēm.

Būtu ieteicams pārskatīt un / vai nākotnē plānotu pārmaiņu rezultātā normatīvo aktu ietekmi uz KS darbību, ja tas būtiski ietekmē operatīvo lēmumu pieņemšanu un negatīvi ietekmē KS darbību. Piemēram, saistībā ar LGA, kas plānota kā daļa no attīstības bankas, būtiski, lai par mazāk būtiskiem lēmumiem, piemēram, garantiju nepiešķiršanu objektīvu iemeslu dēļ, LGA nebūtu jāiesaistās ilgās pārsūdzēšanu procedūrās un LGA darbība nebūtu administratīvā procesa sastāvdaļa.

Situācija, kad KS jāsūdz viena un tā pati informāciju vienādā vai ļoti līdzīgā griezumā vairākām institūcijām vērojama saistībā ar veselības aprūpes iestādēm, kas sniedz to pašu informāciju par

budžeta izlietojumu gan VNR5, gan VM. Būtu nepieciešams izvairīties no gadījumiem, kad institūcijas pieprasa KS finanšu gada pārskatos iekļauto informāciju, kas ir ērti pieejama tām institūcijām, kas šos datus analizē – šo datu iegūšanai būtu jāpaliek konkrēto institūciju ziņā.

10.2. Klientu slogs

ATD, kas izsniedz licences autotransporta komercpārvadājumu veikšanai, kā arī Eiropas Ekonomiskās kopienas atļaujas autotransporta pārvadājumu veikšanai, ir minams kā piemērs, kuru pakalpojumus varētu ieviest vienas pieturas aģentūras ietvaros, jo šiem pakalpojumiem ir salīdzinoši liels pieprasījums un šobrīd iesniegumi šo licenču un atļauju saņemšanai tiek pieņemti tikai Rīgā un atsevišķos gadījumos reģionos, piemēram, Jelgavā. Plašāka ATD pakalpojumu nodrošināšana būtiski mazinātu klientu laika un finanšu resursus, lai saņemtu šos pakalpojumus.

Lai gan daļa KS, piemēram, CSDD veiksmīgi īsteno e-pakalpojumu nodrošināšanu, šādu pakalpojumu nodrošināšana varētu tikt paplašināta, kas samazinātu izmaksas gan klientiem (laika un finanšu resursus), gan pakalpojumu sniedzējam (personāla izmaksas). Investīciju veikšana e-pakalpojumu paplašināšanā ilgākā laika termiņā būtu izdevīga sabiedrībai kopumā.

Ir KS, kas pašlaik piedāvā plašu e-pakalpojumu klāstu, piemēram, CSDD piedāvā virkni e-pakalpojumu – klientiem jebkurā laikā bez maksas ir iespēja saņemt informāciju par sevi un savu transportlīdzekli, informāciju par autovadītāju uzkrātajiem soda punktiem, veikt dažādus maksājumus, saņemt atgādinājumus par dokumentu derīguma termiņa beigām (vadītāja dokumentu, tehniskās apskates, OCTA u.c.), saņemt vienas dienas atļauju, pieteikties eksāmenam, u.c.⁶

Tādi e-pakalpojumi, kas saistīti ar maksājumiem - maksājumu karšu apkalpošana un centralizēta maksājumu pieejamība ievērojami atvieglo cilvēku dzīvi.

Iespēju iesniegt pieteikumus atļaujai, licencei vai reģistrācijai, izmantojot internetu, jau šobrīd nodrošina tādas virkne valsts un pašvaldību iestāžu, piemēram, Latvijas zvērinātu revidentu asociācija (zvērinātu revidentu komercsabiedrības licences), Valsts vides dienests (Zemes dziļu izmantošanas licence), Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (licenzēs darbībām ar dabasgāzi), kā arī pašvaldības (atļaujas tirdzniecībai publiskās vietās) u.c.⁷ Šāda prakse būtu jāturpina arī attiecībā uz KS sniegtajiem pakalpojumiem.

Līdzīgi kā CSDD, būtu jācenšas pilnveidot darbības, lai veicinātu administratīvā sloga samazināšanos, lai tās klientiem būtu jāiesniedz pēc iespējas mazāks skaits dokumentu papīra formātā, daļu pakalpojumu elektronizējot. Šāda iniciatīva var tikt organizēta, saņemot un maksimāli efektīvi izmantojot informāciju, kas pieejama citu institūciju datu bāzēs.

⁵ 2011.gada 1.novembrī darbību sāka Nacionālais veselības dienests (NVD), kas ir Veselības norēķinu centra un Veselības ekonomikas centra funkciju, pārvaldes uzdevumu, tiesību, saistību, finanšu līdzekļu, mantas un lietvedības pārņēmējs.

⁶ <http://www.csdd.lv/>

⁷ <http://latvija.lv>

LVGMC ir pozitīvs piemērs tam, kā IT vidē organizēta informācijas aprīte veicina vieglu un ērtu informācijas apmaiņu ar citām organizācijām. Arī Lattlecom informācijas apmaiņu būtiski atvieglos pašlaik notiekošā pāreja no papīra formāta uz digitālo formātu.

Līdz šim pilot projekta ietvaros realizētais vienas pieturas aģentūras princips, ņemot vērā .. bijis salīdzinoši veiksmīgs. Līdz ar to turpmāka VPA principa piemērošana būtiski atvieglotu ģeogrāfisko pakalpojumu pārklājumu, jo šobrīd īpaši tādiem pakalpojumiem, ko nodrošina B segmenta KS (pamatā ir valsts deleģēts valsts pārvaldes uzdevums), ģeogrāfiskais pārklājums neaptver visu Latvijas teritoriju.

No institūciju pamatā saistīts ar dažādu veida atskaišu pieprasīšanu, savukārt no klienta viedokļa slogs saistīts ar pakalpojumu pieejamību un nepieciešamību tos saņemt atkārtoti.

10.3. Problēmjaudājumi par administratīvo slogu

Būtiska ir turpmāka virzība uz elektroniskā formāta informācijas aprīti, lai mazinātu ar papīra formāta dokumentu iesniegšanu saistīto klientu un institūciju administratīvo slogu.

- Atsevišķos gadījumos pakalpojumu saņēmējiem jāsniedz papīra formāta iesniegumi.

Lai maksimizētu kopējo sabiedrības labklājību ir svarīgi nodrošināt pakalpojumus pēc iespējas tuvāk pakalpojuma gala saņēmējam.

- Netiek pietiekami nodrošināts ģeogrāfiskais pakalpojumu pārklājums visā Latvijas teritorijā.

Lai mazinātu kopējo institūciju un klientu administratīvo slogu, kas saistīts ar institūciju laika izmaksām, lai nodrošinātu pakalpojumus gala lietotājiem, ir būtiska turpmāka valsts un pašvaldību institūciju sadarbība informācijas aprītē.

- Atsevišķu pakalpojumu sniegšanā netiek pietiekami efektīvi izskatīts informācijas pieprasījums no citām valsts institūcijām.

Lai mazinātu KS administratīvo slogu, būtiski, ņemot vērā to darbības būtību, ir pārskatīt informācijas apjomu, kas tiek pieprasīts.

- KS atskaites tiek pieprasītas līdzīgi kā iestādēm.

Ja konkrētā normatīvā akta esamība būtiski ietekmē vairāki KS darbību, svarīgi izvērtēt, vai attiecīgā normatīvā akta esamība nodrošina lielāko sabiedrības labklājību nekā tā atcelšana.

- Nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti noteiktie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.

10.4. Rekomendācijas par administratīvo slogu

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
45.	Atsevišķos gadījumos pakalpojumu saņēmējiem jāsniedz papīra formāta iesniegumi.	Lai gan virkne KS, piemēram, CSDD, ir pārgājušas ir e-pakalpojumu vidi, tomēr joprojām eksistē papīra formāta iesniegumu pieprasīšana.	Turpmāka e-pakalpojumu ieviešana ir būtiska, jo tas ilgtermiņā samazinātu gan institūciju, gan pakalpojumu gala saņēmēju administratīvo slogu. Līdz ar to ir nepieciešams Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma V sadaļu – Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.	B C
46.	Netiek pietiekami nodrošināts ģeogrāfiskais pakalpojumu pārklājums visā Latvijas teritorijā.	Atsevišķi KS praksē tiek uzlabota ģeogrāfiskā pakalpojumu pieejamība, taču tas notiek salīdzinoši decentralizētā veidā.	Jāturpina VPA principa ieviešana praksē, kas būtu kopējs pasākums un tas attiektos uz lielāko daļu sabiedrisko pakalpojumu, kas tiek sniegti kā deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi, un citi pakalpojumi (piem., UP pasts pakalpojumus u.c.) vienlaikus. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma V sadaļu – Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.	B C
47.	Atsevišķu pakalpojumu sniegšanā netiek pietiekami efektīvi izskatīts informācijas pieprasījums no citām valsts institūcijām.	Šobrīd virknē gadījumu institūciju starpā joprojām vērojams zināms slogs saistībā ar informācijas pieprasīšanu, lai nodrošinātu konkrētus pakalpojumus.	Ir jāizvērtē informācijas aprīte starp valsts institūcijām saistībā ar pakalpojumiem, kuru nodrošināšana ir regulāra un ir nepieciešama informācija no vairākām institūcijām. Būtu jāvirzās uz pēc iespējas mazāku nepieciešamību rakstīt pieteikumus informācijas saņemšanai institūciju starpā. Būtiski, lai pakalpojuma gala saņēmējam ir jāpatērē pēc iespējas mazāks laika apjoms, lai saņemtu konkrēto pakalpojumu. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma V sadaļu – Ieteikumi	B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija / esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.	
48.	KS, kas pamatā darbojas ar mērķi gūt peļņu un ir klasiskas kapitālsabiedrības, tiek pieprasītas atskaites līdzīgi kā iestādēm.	Šobrīd, ņemot vērā vēsturiski veidojušos šī brīža kapitālsabiedrību juridisko formu, virknei KS ir būtisks kapitāla daļu turētājām un / vai citām valsts institūcijām iesniedzamo atskaišu skaits.	Būtiski ir piemērot diferencētu atskaišu pieprasīšanu KS, ņemot vērā to darbības būtību. Piemēram, ja KS darbojas komerciāla mērķa vadīta, tad tai, iespējams, nevajadzētu pieprasīt vienāda veida atskaites kā KS, kas pamatā pilda valsts pārvaldes deleģētu uzdevumu un būtisku daļu no apgrozījuma veido valsts piešķirts finansējums. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma V sadaļu – Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.	A B C
49.	Nepietiekamā mērā tiek pārvērtēti noteiktie un spēkā esošie rīkojumi vai tiesību akti, kas ietekmē KS operatīvās darbības efektivitāti.	Lai gan šobrīd ir atcelta FM Rezolūcija par iepirkumu un finanšu saistību virs 100 000 latiem saskaņošanu ar FM, tomēr šādu un līdzīgu normatīvo aktu esamību negatīvi ietekmē KS turpmāko attīstību.	Ja spēkā esošs un uz KS / KS grupu attiecināms rīkojums / normatīvais akts būtiski ietekmē to darbības efektivitāti, iespējams, ir jāpārvērtē, vai nav jāpārskata šādu normatīvo aktu nepieciešamība un izmaiņu veikšana tajos. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojuma V sadaļu – Ieteikumi procedūru vienkāršošanai un sloga samazināšanai.	A B C

11. Vadība

Šīs sadaļas ietvaros veikta analīze par KS vidējo valdes un padomes locekļu skaitu, kā arī par valdes locekļu mainību no 2008. gada līdz 2010. gadam. Analīze veikta nozaru griezumā (mežsaimniecība, elektroniskie sakari, enerģētika, transports, veselības aprūpe, nekustamie īpašumi un pārējās KS), kā arī grupu dalījumā pēc KS darbības mērķa, sniegto pakalpojumu būtības un valsts iejaukšanās tirgus nepilnību risināšanā pamatojuma.

Informācija iegūta no KS 2008., 2009. un 2010. gada pārskatiem, kā arī no KS aizpildītajām anketām un gadījumu analīzes.

11.1. Normatīvais regulējums

KS pieļaujamais valdes locekļu skaits tiek noteikts atbilstoši MK noteikumiem Nr. 311 „Noteikumi par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa, pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību” (30.03.2010.). KS atbilstoši to lieluma raksturojošajiem rādītājiem tiek iedalītas starp mazām, vidējām, lielām un īpaši lielām. KS valdes locekļu skaits atbilstoši iepriekš minētajam dalījumam var būt ne vairāk kā trīs, četri, pieci vai septiņi. Lieluma raksturojošie rādītāji ir bilances kopapjoms, neto apgrozījums un darbinieku skaits.

Valdes locekļu iecelšanas kārtība šobrīd atsevišķos gadījumos noris konkursa kārtībā, taču tā nav vispārpieņemta prakse.

Papildus jāmin fakts, ka iepriekš norādītajos MK noteikumos Nr. 311 ir salīdzinoši liela starpība starp vidēju un lielu KS, vērtējot tādus lieluma raksturojošos rādītājus kā apgrozījumu un aktīvu kopsummu. Šāda ievērojama starpība neveicina KS virzību un augstāka līmeņa (no vidējas uz lielu KS) statusu, jo tās sasniegšana var prasīt ļoti ilgu laiku.

11.2. Vidējais valdes locekļu skaits gada laikā

11.2.1. Nozaru dalījums

Vērtējot valdes locekļu skaitu nozaru griezumā, mežsaimniecības nozarē ir lielākais valdes locekļu skaits – septiņi. Nākamais lielākais valdes locekļu skaits ir enerģētikas nozarē (pieci), kurai seko elektronisko sakaru un transporta nozare ar vidēji nedaudz vairāk nekā četriem valdes locekļiem vidēji no 2008. līdz 2010. gadam. Jāatzīmē tas, ka šīs nozares KS pēc lieluma raksturojošajiem rādītājiem arī ir lielākās KS. Šajās četrās nozarēs vidējais valdes locekļu skaits analizētajā laika periodā nav būtiski mainījies (sk. Grafiks Nr. 59).

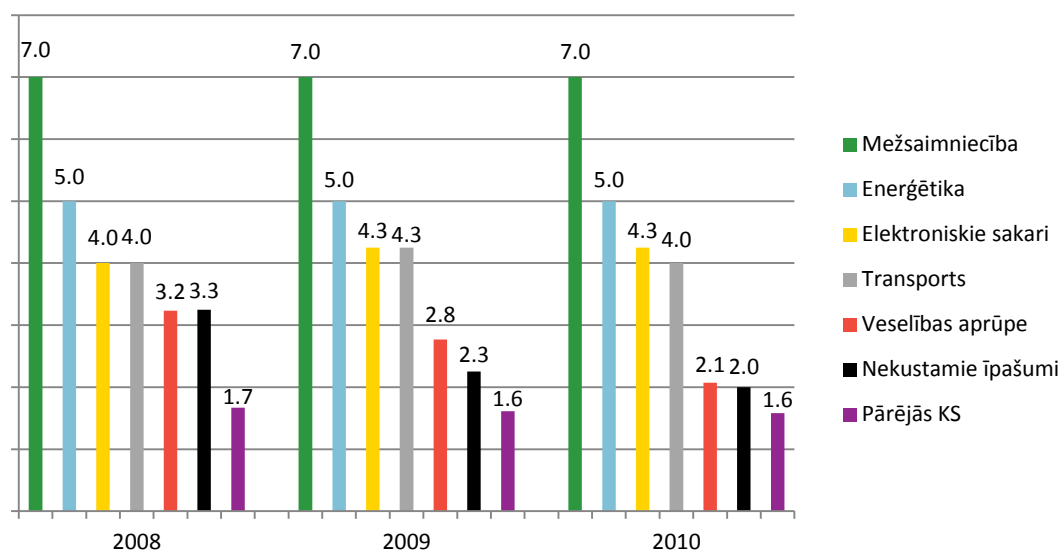
Veselības aprūpes un nekustamo īpašumu nozarē, vērtējot vidējo valsts locekļu skaitu no 2008. līdz 2010. gadam, vērojams samazinājums par aptuveni vienu valdes locekli. Zināmā mērā tas saistīts ar šīs nozares KS lieluma raksturojošo rādītāju pakāpenisku samazinājumu analizētajā laika periodā.

Starp pārējām KS vidējais valdes locekļu skaits no 2008. gada līdz 2010. gadam bijis salīdzinoši nemainīgs. Jāmin arī fakts, ka, piemēram, atsevišķās transporta nozares KS, kā arī finanšu jomas KS darbojas arī nepilna laika valdes locekļi.

Ņemot vērā, ka valdes locekļu skaits tiek pārskatīts katra gada beigās, atsevišķās KS tas ticis mainīts uz vienu gadu, bet atkārtoti izmainīts pēc vēl viena gada (transporta, nekustamo īpašumu un veselības aprūpes nozarē).

Lai gan vairāku KS būtiska pakalpojumu daļa tiek sniegta ārpus Latvijas teritorijas, ārvalstu valdes locekļi darbojas tikai AirBaltic un Citadele vadības struktūrā.

Grafiks Nr. 59 „KS vidējais valdes locekļu skaits nozaru griezumā no 2008. gada līdz 2010. gadam”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Salīdzinot nozares savā starpā, secināms, ka valdes locekļu skaits atbilst katras nozares KS lieluma raksturojošajiem rādītājiem, jo, piemēram, LVM ir ievērojami lielāka KS nekā veselības aprūpes nozaru KS, kurās darbojas divi valdes locekļi.

11.2.2. Grupu dalījums

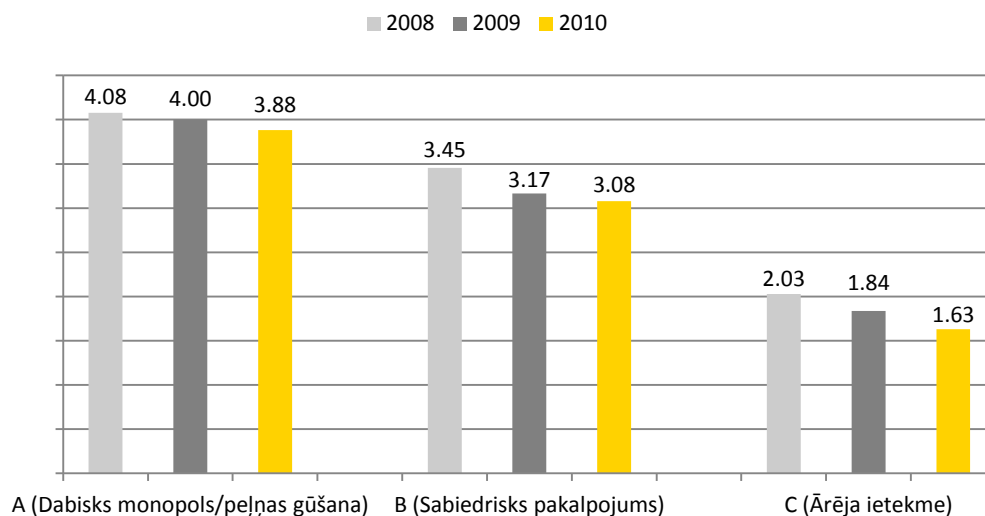
Analizējot valdes locekļu skaitu pa grupām, redzams, ka KS, kas ir dabiski monopoli un/vai darbojas komerciāla mērķa vadītās, valdes locekļu skaits ir lielākais. Sabiedrisko pakalpojumu grupā ir otrs lielākais valdes locekļu skaits, bet KS, kuru darbība saistīta ar ārējām ietekmēm, ir mazākais valdes locekļu skaits (sk. Grafiks Nr. 60).

Atsevišķās KS darbojas nepilna laika valdes locekļi, kas darbojas paralēli arī citos amatos un ierodas tikai uz KS valdes sēdēm.

Ņemot vērā normatīvajā bāzē noteiktos lieluma raksturojošos rādītājus, KS var tikt piemērots lielāks valdes locekļu skaits, kā tas praksē nepieciešams pilnvērtīgai KS funkcionēšanai. Atsevišķās KS, kurās ir pāra valdes locekļu skaits, ņemot vērā KS darbības būtību, pakalpojumu sniegšanas reģionālo un/vai starptautisko pārklājumu un pakalpojumu dažādību, būtu jāpārskata iespējamība veikt izmaiņas valdes locekļu skaita ziņā. Piemēram, atsevišķās KS, kurās ir četri valdes locekļi, būtiski atšķiras aktīvu kopapjoms un neto apgrozījums uz vienu valdes locekli. Tas zināmā mērā saistīts ar būtisko starpību starp mazas un vidējas KS lieluma raksturojošo rādītāju amplitūdu.

Balsošanas nolūkos, ņemot vērā arī ārvalstu praksi, būtiski, lai valdes locekļu skaits ir nepāra.

Grafiks Nr. 60 „Vidējais valdes locekļu skaits gada laikā pa KS grupām”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

11.3. Vidējais padomes locekļu skaits gada laikā

11.3.1. Nozaru dalījums

Atsevišķās KS, kurās veidoja / veido padomes, padomes sastāvā ir nozares profesionāļi, akadēmiskās vides pārstāvji, finanšu speciālisti u.c. Citu KS, kurās padomes tika veidotas līdz 2009. gadam, padomēs ietilpa arī politisko partiju pārstāvji.

Vidējais padomes locekļu skaits atsevišķās KS līdz 2009. gadam bijis ievērojams. Ja salīdzina ārvalstu praksē pārvaldītos lieluma raksturojošos rādītājus uz vienu padomes locekli, atsevišķās Latvijas KS tas bija lielāks nekā ārvalstīs.

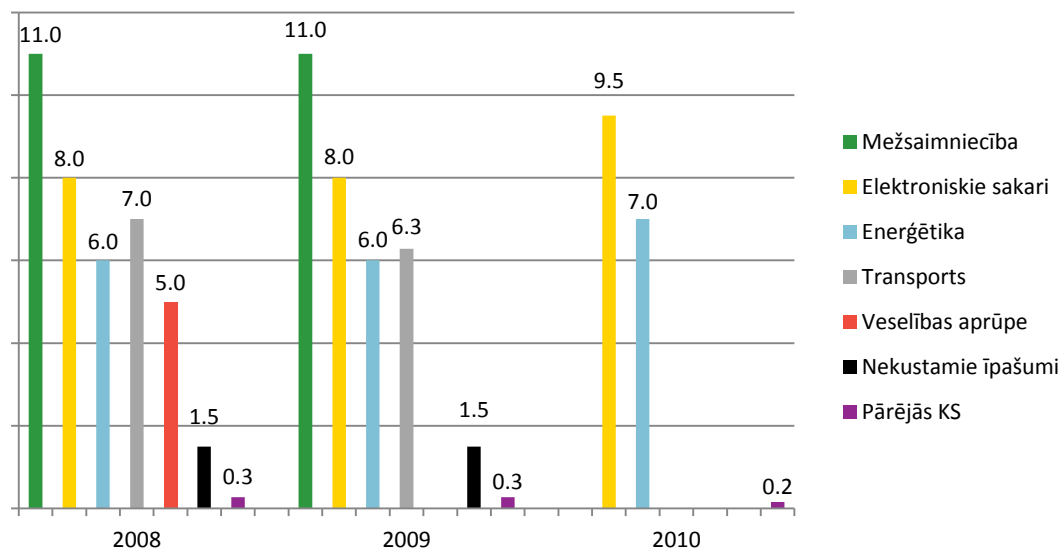
Ņemot vērā, ka, pēc šobrīd pieejamās informācijas, tiek plānots no jauna ieviest padomes lielākajās KS, padomes locekļu skaitam vajadzētu būt tādā līmenī, lai padomes esamība radītu pievienoto vērtību nevis pildītu tikai formālus pienākumus un radītu papildu izmaksas.

Mežsaimniecības nozares KS padomē bija 11 locekļu. Arī atsevišķās transporta nozares KS (piemēram, VAS „Latvijas Pasts”) tika novērots tik pat liels padomes locekļu skaits, lai gan pārvaldīto lieluma raksturojošo rādītāju apjoms VAS „Latvijas Pasts” bija un ir mazāks kā citās KS, kurās padome locekļu skaits bija vairāk kā divas reizes mazāks, piemēram, AS „Latvenergo” bija pieci padomes locekļi (sk. Grafiks Nr. 61).

Veselības aprūpes nozarē atsevišķās KS padome tika veidota tikai 2008. gadā. Nekustamo īpašumu nozarē padome tika veidota trīs cilvēku sastāva tikai daļā no KS. Starp pārējām KS padome tika veidota tikai tajās KS, kas darbojas finanšu un garantiju izsniegšanas jomā. Ņemot vērā, ka uz finanšu nozari attiecas cita veida noteikumi, LHZB arī 2010. gadā tika veidota padome trīs cilvēku sastāvā.

2010. gadā padomes tika veidotas tikai atsevišķās KS, kurās valstij ir mazāk kā 100% kapitāla daļu, konkrēti – AS „Rīgas Siltums”, SIA „Lattelecom” un LMT.

Grafiks Nr. 61 „KS vidējais padomes locekļu skaits nozaru griezumā no 2008. gada līdz 2010. gadam”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

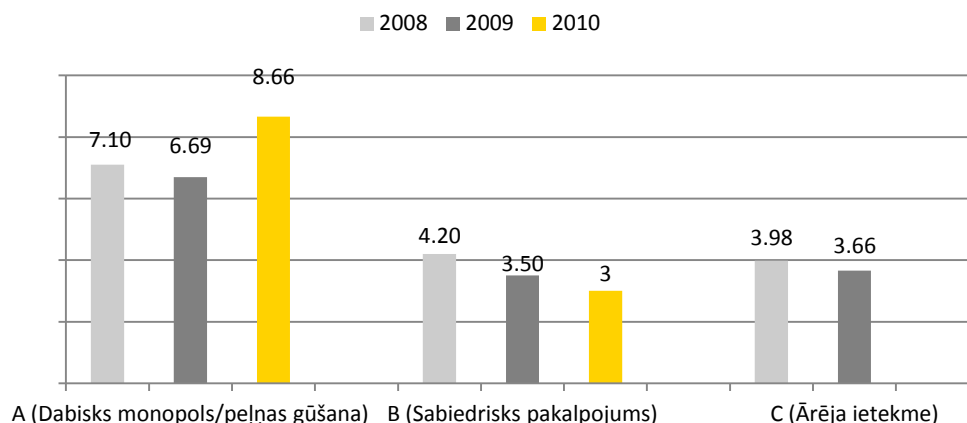
Vērtējot vēsturisko padomes locekļu skaitu starp nozarēm, atsevišķu nozaru KS padomes locekļu skaits ne vienmēr atbilst nepieciešamībai. Mežsaimniecības un atsevišķos gadījumos transporta nozarē padomes locekļu skaits, iespējams, varēja tikt noteikts mazāks, ja salīdzina līdzīga lieluma KS, piemēram, enerģētikas nozarē.

11.3.2. Grupu dalījums

Vidējais padomes locekļu skaits katrā no trīs KS grupām 2009. gadā attiecībā pret 2008. gadu samazinājās. Pamatā tas skaidrojams ar to, ka vairumā KS 2009. gada 25. jūnijā padome tika likvidēta un to pārraudzības funkciju sāka pildīt akcionāru sapulce, ko pārstāv nozares ministrijas valsts sekretārs vai nozares ministrs. Jāatzīmē, ka starp A grupas KS 2010. gadā vidējais padomes locekļu skaits pieauga, jo padomes netika likvidētas KS, kurās padomes locekļu skaits bija lielāks nekā vidējais rādītājs starp šīs grupas KS 2009. gadā (sk. Grafiks Nr. 62). Ja salīdzina vidējo padomes locekļu skaitu pa grupām 2008. un 2009. gadā, A grupas KS tas ir vislielākais. Tas ir tieši mērā saistīts ar to, ka šajā grupā ir lielākās KS pēc to lieluma raksturojošajiem rādītājiem (bilances kopapjoms, neto apgrozījums un darbinieku skaits).

No C grupas KS padome 2008. un 2009. gadā tika veidota KS, kas piešķir garantijas, t. i., darbojas finanšu jomā, kā arī PSKUS 2008. gadā.

Grafiks Nr. 62 „Vidējais padomes locekļu skaits gada laikā pa KS grupām”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

11.4. Kopējais valdes locekļu skaits gada laikā

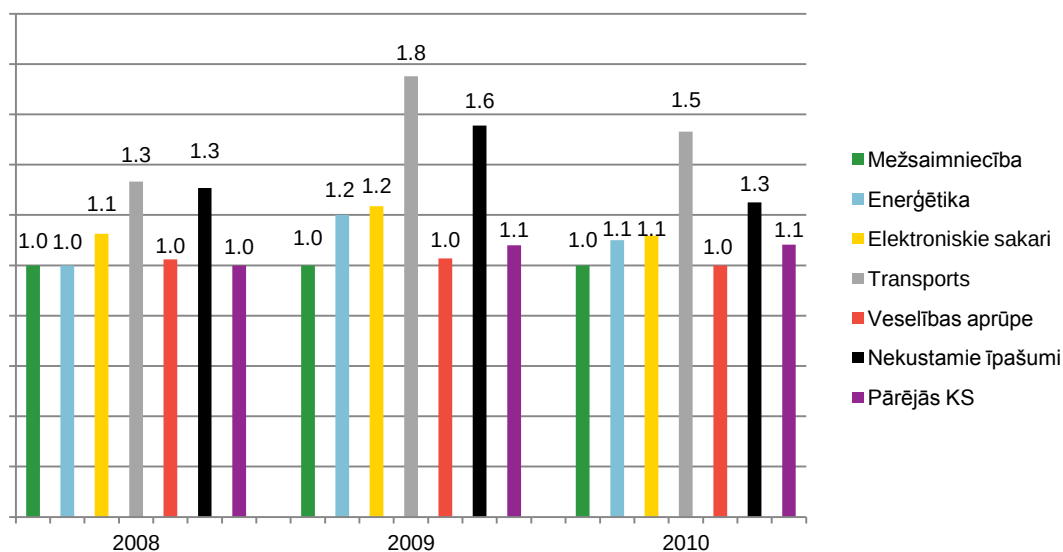
11.4.1. Nozaru dalījums

Grafiks Nr. 63 norādīta valdes locekļu mainība, kas aprēķināta kopējo valdes locekļu skaitu izdalot ar vidējo valdes locekļu skaitu pārskata gadā.

Lielākajā daļā nozaru, proti, mežsaimniecības, enerģētika, elektronisko sakaru un veselības aprūpes, no 2008. gada līdz 2010. gadam valdes locekļi tika atstādināti no pienākumu pildīšanas vai paši atstāja amatu salīdzinoši reti. Taču tādās nozarēs kā transports un nekustamie īpašumi valdes locekļi finanšu gada laikā mainījušies salīdzinoši biežāk.

Lielākā valdes locekļu mainība vērojama transporta nozarē 2009. gadā, kad vidēji 89% (uz to norāda 1,8 mainības koeficients) šīs nozares valdes locekļu savā amatā vismaz vienreiz tika nomainīti.

Grafiks Nr. 63 „KS vidējais valdes locekļu skaits mainība nozaru griezumā no 2008. gada līdz 2010. gadam”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

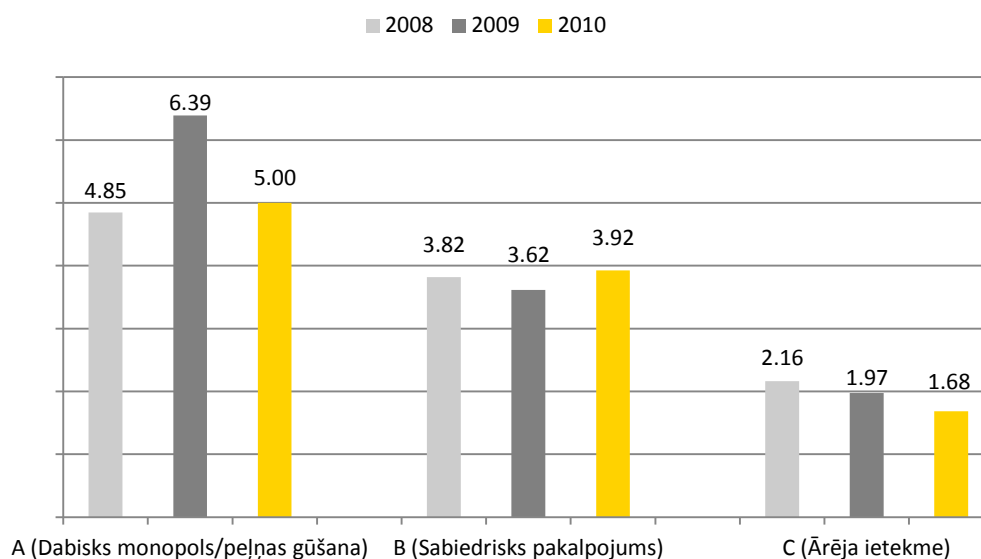
Salīdzinot nozares savā starpā, secināms, ka transporta nozarē un nekustamo īpašumu nozarē ir lielākā valdes locekļu mainība. Pārējās nozarēs, īpaši mežsaimniecības un veselības aprūpes nozarēs, valdes locekļi mainās salīdzinoši retāk.

11.4.2. Grupu dalījums

Lielākā valdes locekļu mainība starp A grupas KS vērojama 2009. gadā. Ņemot vērā, ka vidējais valdes locekļu skaits starp A grupas KS 2009. gadā bija 4,54 (sk. Grafiks Nr. 60), tad salīdzinot to ar kopējo skaitu – 7,08 (sk. Grafiks Nr. 64), secināms, ka, tik biežas vadības nomaiņas rezultātā varēja tikt negatīvi ietekmēta nepārtraukta šo KS saimnieciskā darbība.

Lai gan 2010. gadā valdes locekļu mainība visu grupu KS samazinājusies attiecībā pret 2009. gadu, optimālākajā variantā, valdes locekļiem būtu jāmainās pēc iespējas retāk, jo tas ļautu sekmīgāk īstenot uzstādītos mērķus un veiksmīgi realizēt iesāktos projektus. Lai gan vismazākā valdes locekļu mainība vērojama C grupas KS starpā, jāņem vērā, ka vidējais valdes locekļu skaits šajā KS arī ir vismazākais. Kultūras iestādēm visbiežāk ir tikai valdes priekšsēdētājs, bet veselības aprūpes iestādēm pārsvarā ir divi valdes locekļi.

Grafiks Nr. 64 „Kopējais valdes locekļu skaits gada laikā pa KS grupām”

Avots: KS 2008., 2009., 2010. gada pārskati un KS anketas

Ar KS vadību šajā sadaļā aprakstīto korporatīvās pārvaldības jautājumu uzlabošana var sekmēt KS attīstību, jo šī brīža situācija neatbilst pilnībā labas korporatīvās pārvaldības principiem.

Jāņem vērā, ka KS vadības (kas cieši saistās ar KS darbību) mainība nav atbilstoša, ja tā notiek bez būtiska un izmērāma iemesla. Jāatzīmē arī tas, ka pārāk ilgstoša vienu un to pašu vadības locekļu esamība amatā, ja KS darbības rezultāti ir neapmierinoši, arī neatbilst labas korporatīvās pārvaldības principiem.

Lai gan atsevišķu KS nozarēs vērojama salīdzinoši liela valdes locekļu mainība un citās savukārt salīdzinoši neliela, būtiski izvērtēt, vai šāda veida mainība ir notikusi / nenotikusi atbilstošu iemeslu dēļ. Jebkāda veida kapitāla daļu turētāja lēmumam par valdes locekļu maiņu būtu jābūt skaidri pamatotam. Ka viens no iemesliem valdes locekļu mainībai, iespējams, varētu būtu kvalifikācijas prasību un atalgojuma

sasaistes nepilnības. Šobrīd atsevišķos gadījumos kompetence, kā arī atbildība, kas tiek prasīta valdes locekļiem, ne vienmēr atbilst atbildībai, kas ir noteikta. Mainība zināmā mērā varētu būt saistīta arī ar nepietiekamas pārraudzības funkcijas nodrošināšanu un viedokļu par turpmāko virzību operatīvu sniegšanu, ko klasiskā divu kārtu pārvaldības struktūra veic pārraudzības institūcija jeb padome. Papildus jāmin, ka ārvalstu ekspertu redzējums var pozitīvi ietekmēt kopējo vadības redzējumu, papildinot to ar ārvalstu labāko praksi un potenciāli īstenojamām un praksē ieviešamām idejām.

11.5. Identificētie problēmjautājumi par vadību

Jo caurskatāmāks ir valdes locekļu iecelšanas process un atbilstošāk izstrādāti iecelšanas kritēriji, jo lielāka iespējamība, ka amatā tiks ievēlētas personas, kas vispilnvērtīgāk varēs pildīt sava amata pienākumus un sekmēt veiksmīgu KS darbību.

- Šobrīd nav izveidota vienota KS valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšanas kārtība.

Atsevišķās KS valdes locekļi piedalās tikai valdes sēdēs, lai būtisku lēmumu pieņemšana tiktu pamatota ar vairāk kā viena cilvēka viedokli un redzējumu. Lai gan var būt gadījumi, kad valdes loceklim, kas ir nozares profesionālis, nav nepieciešams detalizēti pārzināt atsevišķu KS struktūrvienību darbību, valdes loceklis ir spējīgs pieņemt kompetentākus lēmumus, ja darbs KS valdē ir viņa pamatpienākums uz pilnu darba slodzi.

- Atsevišķās KS darbojas nepilna laika valdes locekļi.

Atsevišķu nozaru KS valdes locekļi gada laikā bieži tiek nomainīti amatā.

- Pārāk liela KS valdes locekļu mainība nenodrošina efektīvu KS nosprausto mērķu izpildi.

Lai gan kapitāla daļu turētājs visbiežāk ir pietiekami kompetents, lai noteiktu, vai konkrētas KS valdes loceklis pilda savus pienākumus atbilstošā līmenī, formālā izvērtēšana, piedaloties vairākām iesaistītajām pusē, var sniegt objektivāku skatījumu par valdes locekļu efektivitāti un vērst uzmanību uz iespējamajiem uzlabojumiem.

- Nav vienoti kritēriji, pēc kuriem noteikt un izvērtēt KS valdes locekļu darbības efektivitāti atbilstoši formālam un skaidri noteiktam principu kopumam.

Valdes kompetence un darbība ir cieši saistīta ar KS sniegumu un rezultātiem, tāpēc, lai KS darbība būtu pēc iespējas efektīvāka, KS valdē nepieciešams piesaistīt labāko iespējamo personālu.

- KS vadības un citu darbinieku kvalifikācijas prasības tiek noteiktas līdzvērtīgi tirgus konkurencei un privātajam sektoram, bet ne vienmēr piedāvātais atalgojums ir atbilstīgs šīm prasībām, līdz ar to pastāv ierobežotas iespējas piesaistīt atbilstošus nozares speciālistus.

Īpaši lielajās KS bieži tiek pieņemti stratēģiski lēmumi, kas saistīti ar ievērojamu līdzekļu apjomu, kas savukārt cieši saistīts ar citu nozaru izaugsmi un tautsaimniecības attīstību kopumā. Ņemot vērā Latvijas likumdošanas sistēmu, kurā pastāv divu kārtu pārvaldes struktūra, būtu jāpārdomā padomes atjaunošana tajās KS, kuru pārvaldībā ir ievērojami līdzekļi un kuras ir tautsaimniecībai nozīmīgas. Kompetenta padome var sniegt pievienoto vērtību, kas pārsniedz padome locekļu atalgojuma izmaksas.

- Atsevišķās KS, ņemot vērā kapitāldaļu turētāja pārziņā esošo KS nozares specifiku, nepieciešamību pieņemt operatīvus lēmumus, kā arī atbildības un risināmo jautājumu apjomu, Akcionāru sapulce kā vienīgā uzraudzības institūcija nav optimāla tām KS, kuras uzskatāmās par lielām un stratēģiski svarīgām (pēc bilances kopapjoma, neto apgrozījuma, peļņas, darbinieku skaita, pārvaldāmo līdzekļu apjoma), uzraudzības institūcija.

Valdes priekšsēdētāja fiksētās mēnešalgas noteikšanai piemērojamais koeficients, kā arī pieļaujamais KS valdes locekļu skaits tiek sasaistīts ar KS lieluma raksturojošajiem rādītājiem.

- Ir liela starpība starp vidēju un lielu KS pēc aktīvu kopsummas un tiklīdz KS rādītāji pasliktinās ārējo apstākļu ietekmē, tad KS tiek piemēroti mazāka lieluma nosacījumi.

Tikai dažu KS valdē ir ārvalstu eksperti, kas var sniegt starptautiski redzējumu un dalīties pieredzē, kas savukārt var sekmēt KS attīstību īpaši gadījumos, ja darbība saistīta arī ārvalstīs.

- KS valdēs ir ļoti neliels ārvalstu ekspertu skaits.

11.6. Rekomendācijas par vadību

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
50.	Šobrīd nav izveidota vienota KS valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšanas kārtība.	Valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko vadītāju iecelšana, līdzīgi kā KS pārvaldība, šobrīd notiek decentralizēti. Politiskās varas ietekmē KS valdes var veidoties ar nepietiekamu kompetenču līmeni, jo, ievēlot KS valdes locekļus, ne vienmēr tiek ievērots, ka konkrēta amata eksperta nepieciešamība un profesionalitātes princips, īpaši nozarēs, kurās nepieciešamas specifiskas zināšanas, ir primārais nosacījums KS valdes locekļu izvēlē. Lai gan pēdējā laikā atsevišķu KS valdes locekļi tiek iecelti atklāta konkursa	Ja KS valdes locekļi netiek iecelti, pamatojoties uz to kompetenci un kvalifikāciju attiecīgajā nozarē, pastāv iespēja, ka tiek negatīvi ietekmēta KS darbības kvalitāte un saimniecisko procesu virzība. Ņemot vērā, ka atbilstoši EM koncepcijai plānots veidot centrālo KS pārvaldības iestādi, aktīva piedalīšanās KS valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīniju izstrādes procesā būtu viens no šīs iestādes pienākumiem. Centrālā pārvaldības iestāde sadarbībā ar citām ministrijām un MK vai tā atsevišķu komiteju līdzīgi kā Zviedrijā un Somijā būtu atbildīga par valdes, padomes un augstāko vadītāju iecelšanas vadlīniju izstrādi, kas tiktu ņemtas par pamatu katras KS ievēlēšanas procesa izveidei. Tiklīdz centrālā pārvaldības iestāde tiek nodibināta, tā uzsākt darbu pie minēto vadlīniju izveides. Tam vajadzētu tikt īstenotam ne vēlāk kā sešus līdz deviņus mēnešus pēc centrālās pārvaldības institūcijas izveides. Ņemot vērā Latvijas specifiku, valdes locekļus būtu jāievēl publiska konkursa kārtībā. Tas būtiski mazinātu iespēju, ka ievēlētās personas tiek virzītas no valdībā esošajiem politiskajiem spēkiem. Valdē būtu jāieceļ nozares profesionāli atkarībā no tā, kāda veida speciālisti attiecīgajos tirgus apstākļos nepieciešami. Ja tiek ievēlēti lielu KS valdes locekļi, būtu jāapsver doma piesaistīt augsta līmeņa vadītāju atlases kompānijas. KS kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par valdes locekļu iecelšanu. Ņemot vērā, ka padomes locekļu atalgojuma apmērs būtu jābūt salīdzinoši zemākam kā valdes un augstāko vadītāju, jo padomes locekļi nav pilna laika KS darbinieki, tad būtu jāizvērtē, vai būtu nepieciešams to atlasei piesaistīt augsta līmeņa vadītāju atlases	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
		kārtībā, tā nav vispārpieņemta prakse, jo citos gadījumos valdes loceklis tiek ievēlēts un pēcāk tam tiek piemērots amats KS, kas rada pamatotas šaubas, vai ieceltajam valdes loceklim ir nepieciešamās kompetences un specifiskās nozares zināšanas.	kompanijas. Kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par padomes locekļu ievēlēšanu. Augstāko līmeņu vadītāju atlases un izvēles procedūrām būtu jāietilpst centrālās pārvaldības institūcijas izstrādātajās ievēlēšanas vadlīnijās. Ja tiek ievēlēti lielu un tādu KS, kuru darbība cieši saistīta ar preču un pakalpojumu realizāciju starptautiskā tirgū, valdes un padomes locekļi, kā arī augstāko līmeņu vadītāji, būtu jāapsver doma piesaistīt augsta līmeņa vadītāju atlases kompanijas. KS valde būtu atbildīga par augsta līmeņa vadītāju ievēlēšanu. Tajās KS, kurās tiek veidota padome, padome būtu atbildīga par valdes ievēlēšanu. Kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par padomes ievēlēšanu tajās KS, kurās tiek veidota padome. KS limenī jāveido tāda personāla vadības politika, kas nodrošinātu kompetenču pēctecību, resursu un informācijas pārmantošanu un saglabāšanu, gadījumā, ja kāds konkrēts eksperts vai valdes loceklis izbeidz savu darba pienākumu izpildi. KS valde būtu atbildīga par personāla vadības politikas ieviešanu. Ja valdes loceklis pilda arī citus pienākumus un tiek atcelts no šo pienākumu pildīšanas, piemēram, finanšu direktora amata, tad jānodrošina, ka viņš neturpinātu darbu arī valdes locekļa amatā. Par minēto nosacījumu izpildi atbildīgs būtu KS kapitāla daļu turētājs. Ņemot par pamatu ārvalstu prakses analīzi, būtiskākie jautājumi, ieviešot vadlīnijas, kas tiktu izmantotas par pamatu valdes locekļu iecelšanas kārtībai, būtu šādi: - katras atsevišķās KS valdes iecelšanas kritērijos ir konkrēti jānorāda valdes locekļu minimālās kvalifikācijas prasības specifiski attiecībā uz amatu un jomu, par	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			kuru primāri valdes loceklis būs atbildīgs; - vairāku gadu pieredze uzņēmējdarbības, finanšu vai citas specifiskas nozares vidē, kā arī godīgums un spēja dot neatkarīgus spriedumus ir dažas no prasībām, kas tiktu ietvertas minimālo prasību ietvarā; - pieredze ārvalstīs tiktu vērtējama kā papildu priekšrocība; - KS valdes locekļa pamata pienākumiem un minimālajiem kompetences nosacījumiem būtu jābūt cieši saistītai ar kādu no KS iekšējiem procesiem, piemēram, finanšu vadība, tehniskā vadība, no kā izrietētu to loma un atbildības joma KS valdē. Tajās KS, kurās valsts ir vienīgais akcionārs, būtiski, lai valde tiek veidota kā viens veselums, kas sastāvētu no daudzprofilu zināšanu un pieredzes profesionāļiem. Valde, kas sastāv tikai no virknes nozares profesionāļu, ņemot vērā Zviedrijas pieredzi, reti ir pietiekami efektīva, tāpēc KS valdēs jāietver „dažādība” gan kvalifikāciju, gan dzimuma, gan dzīves gājuma aspektos. Vienlaicīga visu valdes locekļu atbrīvošana var radīt būtisku negatīvu efektu uz KS darbību. Vismaz vienam vai daži valdes locekļi būtu jābūt iepriekšējai pieredzei valdes locekļa amatā. Ja efektīvi tiek nodalīta iespējamā politiskā un interešu grupu ietekme, tad valdes locekļa iepriekšējā politiskā pieredze var pozitīvi ietekmēt valdes darbību. Bijušos KS padomes locekļus nevajadzētu ievēlēt valdēs. Nevajadzētu rasties situācijai, kad valdes loceklim pēc tā iecelšanas valdes sastāvā tiek pielāgots amats KS iekšienē. Kapitāla daļu turētāja pienākumos būtu nodrošināt, ka valdes locekli tiek iecelti pēc iecelšanas vadlīniju un konkursa nolikuma, kurā noteikti amati uz kuriem potenciālie valdes locekļi pretendē.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			Ņemot vērā Zviedrijas un Somijas praksi, būtu jāveido vienota datu bāze (valdes locekļu rezerves saraksts), kurā tiek apzināti potenciālie valdes, padomes un augstāko līmeņu vadītāju kandidāti. Šāda veida datu bāze būtu periodiski jāatjauno un jāapzina potenciālie kandidāti, kas varētu tikt iekļauti šāda valdes locekļu rezerves sarakstā. Šādā datu bāzē automātiski tiktu iekļautas personas, kas guvušas vismaz maģistra grāda izglītību finanšu, ekonomikas vai citu ar KS darbību saistītās jomās un nostrādājušas vismaz piecus gadus vadošā amatā nozaru spektrā, kas saistīts ar KS darbību vai ekonomikas un finanšu jomu. Šāda datu bāze ļautu efektīvāk apzināt potenciālo valdes un padomes locekļu, kā arī augstāko līmeņu vadītāju kandidātu sarakstu. Atbildīgā institūcija par šādas datu bāzes izveidi un uzturēšanu varētu būtu centrālā KS pārvaldes iestāde, kurai to vajadzētu īstenot ne vēlāk kā sešus līdz deviņus mēnešus pēc tā, kad šī iestāde tiek izveidota. Pamatā rezerves saraksts tiek veidots, lai pirms ievēlēšanas konkursa var tikt uzaicināti potenciālie kandidāti, ja tiek paši nepiesakās ievēlēšanas konkursā. Ja KS valdē vai padomē tiek iecelts ārvalstu pārstāvis, tad latviešu valodas zināšanās nevajadzētu tikt noteiktām par obligātu prasību. Taču vajadzētu nodrošināt, ka komunikācijā ar sabiedrību šī ārvalstu pilsoņa komentāriem/lēmumiem u.tml. paziņojumiem tiek nodrošināts tulkojums valsts valodā. Šī brīža prasība zināt latviešu valodu ierobežo iespēju piesaistīt ārvalstu ekspertus, kas atsevišķos gadījumos var būt būtisks aspekts, tāpēc būtu jāapsver doma par teicamu angļu valodas zināšanu prasmi kā pamata valodas nosacījumu. EM un MK būtu atbildīgās institūcijas par šādu iespējamo nosacījumu noteikšanu, kas būtu jāievieš	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			2012. gada laikā. Valdes un padomes iecelšanas procesam būtu jā sākas laicīgi pirms Akcionāru sapulces, apmēram sešus līdz astoņus mēnešus pirms. KS kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par konkursa rīkošanu un laicīgu plānošanu. Būtu jāapsver doma par speciālistu atlases kompāniju piesaisti īpaši nozīmīgu KS valdes, padomes un augstāko vadītāju izvēlē. Kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par šādu jautājumu izskatīšanu un MK būtu atbildīgā institūcija šādu lēmumu apstiprināšanā. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un valdes / padomes locekļu iecelšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
51.	Atsevišķās KS darbojas nepilna laika valdes locekļi.	Atsevišķās KS valdes locekļi apvieno darbu citās komercsabiedrībās vai organizācijās ar pienākumu izpildi KS valdē, piedaloties tikai KS valdes sēdēs.	Pastāv risks, ka nepilna laika valdes locekļi neatvēl pietiekami daudz laika un uzmanības KS darbībai un pārvaldībai, jo, apvienojot darbu KS valdē ar citu amatu, ne vienmēr darbs KS valdē ir prioritārs. Valdes locekļiem nevajadzētu darboties vairāk kā vienā KS. Kapitāla daļu turētā pienākumos būtu nodrošināt šādu prasību ievērošanu. KS pārvaldes institūcijas pārstāvim būtu jābūt pilna laika darbiniekam un būtu jābūt struktūrvienības vadītājam, kas tiktu definēts sākotnējā iecelšanas konkursa nosacījumos. Kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs, lai šī prasību tiktu ievērota. Būtu jāpārskata nepieciešamais valdes locekļu skaits, ņemot vērā KS darbības būtību un sniegto pakalpojumu apjomu. Situācijās, kad valdes locekļi ir nodarbināti uz nepilnu laiku, iespējams, jāsamazina kopējais attiecīgās KS valdes locekļu skaits, ja tas	A B

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			būtiski neietekmē KS darbību. Nevajadzētu rasties situācijai, kad KS valdes locekļu skaits tiek noteikts, pamatojoties un vērtējot KS lielumu un attiecīgo KS valdes locekļu skaitu vienīgi pēc MK noteikumiem Nr. 311 „Par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa, pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību” (30.03.2010.), ja faktiski nepieciešamais valdes locekļu skaits atbilstoši KS darbībai un nozares specifikai var būt mazāks. Kapitāla daļu turētājam būtu regulāri jāpārvērtē arī citi aspekti papildu normatīvajā bāzē noteiktajiem. Iespējamās valdes locekļu skaita izmaiņas apstiprinātu MK. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un valdes / padomes locekļu iecelšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
52.	Pārāk liela KS valdes locekļu mainība nenodrošina efektīvu KS nosprausto mērķu izpildi.	Atsevišķās KS pēdējo trīs gados nomainījies liels skaits valdes locekļu, turklāt nereti pāriet daudz laika, kamēr jaunās valdes locekļi iepazīstas ar nozares specifiku, ja tiem nav iepriekšēju šīs nozares zināšanu un pieredzes.	Lai KS darbība būtu efektīvāka, valdes locekļus nevajadzētu mainīt pārāk bieži bez īpaša pamatojuma. Būtu jānodrošina, ka valdes locekļi tiek iecelti pildīt savus pienākumus uz ilgāku laika periodu nekā trīs gadi (piemēram, pieciem gadiem), lai mazinātu to mainību un pie varas esošo politisko spēku ietekmi. MK būtu atbildīgs par izmaiņu veikšanu normatīvajā bāzē, kas noteiktu ilgāku termiņu, uz kuru tiek iecelti KS valdes locekļi. Izmaiņas būtu veicamas 2012.gada laikā. Neskatoties uz iepriekš minēto, nevajadzētu veidoties arī tādai situācijai, ka valdes locekļi nemainās ļoti ilgu laiku – to darbība un panākumi regulāri jāvērtē, par pamatu ņemot KS uzstādītos finanšu un ne-finanšu mērķus. Kapitāla daļu turētājs būtu	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			atbildīgs par regulāru mērķu izpildes izvērtēšanu. KS valdes priekšsēdētājs būtu atbildīgs par formālu iekšējo valdes locekļu izvērtēšanu. Jānodrošina, ka valdes locekļu atcelšana no amata ir pietiekami pamatota. Būtu jāpiemēro informācijas pēctecība un pieejamība, lai jaunpienākušajiem valdes locekļiem būtu skaidrs informācijas apjoms ar ko iepazīties un nebūtu jāpatērē ilgs laiks, lai pilnvērtīgi sāktu pildīt savus pienākumus, jo tas ietekmē kopējo KS darbības produktivitāti. KS valdes pienākumos būtu informācijas pēctecības nodrošināšana. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un valdes / padomes locekļu iecelšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
53.	Nav vienoti kritēriji, pēc kuriem noteikt un izvērtēt KS valdes locekļu darbības efektivitāti atbilstoši formālam un skaidri noteiktam principu kopumam.	Šobrīd atbilstoši likuma „Par valsts un kapitālsabiedrību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 63. pantam un 95. panta pirmajai daļai, KS valdes locekli var atcelt no darba pienākumu pildīšanas, ja tam ir svarīgs iemesls, kas var tikt uzskatāms kā plaši interpretējams.	KS valdes locekļu darbu vajadzētu regulāri izvērtēt, ieviešot kontroles mehānismu, kas stimulētu vadības darbības attīstību un caurskatāmību. Centrālajai pārvaldības institūcijai ir jāievieš vadlīnijas, kurās būtu ietverti būtiskākie aspekti, veicot valdes locekļu izvērtēšanu. Vadlīnijas būtu jāietver šādi būtiskākie nosacījumi: - ikgadēja valdes izvērtēšana; - izvērtēšanas sistematiskums un struktūra; - valdes priekšsēdētāja pienākumi izvērtēšanas procesā; - atsevišķi būtu jāvērtē valde kopumā, komitejas, ja tādas tiek veidotas, valdes priekšsēdētājs un individuāli katrs valdes loceklis; - izvērtēšanas procesā būtu jāizmanto vienota kvalitatīvu un kvantitatīvu	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			rādītāju metodika. Par vadlīniju ieviešanu atbildīga būtu centrālā pārvaldības iestāde. Vadlīnijas būtu jāievieš ne ilgāk kā sešu līdz deviņu mēnešu laikā pēc centrālās iestādes izveides. Par valdes locekļu novērtēšanu būtu jābūt atbildīgam valdes priekšsēdētājam, kas izvērtē katra atsevišķa valdes locekļa darbu atbilstoši centrālās KS pārvaldības iestādes izstrādātām vadlīnijām. Vērtējumu valdes priekšsēdētājs iesniedz kapitāldaļu turētājiestādei. Par valdes priekšsēdētāja un kopējās pārvaldības komandas izvērtēšanu, kā arī iesniegto vērtējumu par valdes locekļiem atbild kapitāldaļu turētājiestāde (tajās KS, kurās netiek veidota padomes) vai padome (tajās KS kurās tiek veidota padome). Uzraudzības institūcijas darbību izvērtē akcionārs – kapitāldaļu turētājs. Centrālā KS pārvaldības iestāde pēc ministriju pieprasījuma var līdzdarboties visu šo iesaistīto personu izvērtēšanas procesā. KS valdes locekļiem jābūt atbildīgiem sabiedrībai (<i>publicly accountable</i>), līdz ar to būtu jābūt publiski pieejamiem būtiskākajiem to darbības novērtēšanas kritērijiem, novērtēšanas regularitātes laikam un iespējamajām sekām. KS valdes priekšsēdētājs būtu atbildīgs par informācijas pieejamības nodrošināšanu. Ņemot vērā ārvalstu praksi, piemēram, Lielbritānijas, Zviedrijas un Somijas piemērus, par pamatu valdes locekļu izvērtēšanai būtu jāņem KS uzstādīto mērķu sasniegšana. Būtu jāizšķir vairāku pakāpju mērķu sasniegšana, piemēram, daļēja vai pilnīga sasniegšana, būtiska nesasniegšana vai mērķu sasniegšana virs noteiktā līmeņa. Kapitāla daļu turētājs būtu tiesīgs un atbildīgs par mērķu sasniegšanas pakāpi	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			noteikšanu. Ņemot vērā Somijas praksi, ieteicams ik pa laikam mainīt izvērtēšana struktūru, mainot iekšējās vērtēšanas pieejas (aptaužām, intervijām) pārreju uz ārēja vērtētāja piesaistīšanu. Veids, kā notiek izvērtēšana var mainīties, taču būtiskākais izvērtēšanas posms ir gala diskusija, kad tiek apkopoti izvērtēšanas dati un kurā kapitāldaļu turētājiestādes izveidota darba grupa apspriež rezultātus un sniedz ieteikumus. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un valdes / padomes locekļu iecelšanas un izvērtēšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
54.	KS vadības un citu darbinieku kvalifikācijas prasības tiek noteiktas līdzvērtīgi tirgus konkurencei un privātajam sektoram, bet ne vienmēr piedāvātais atalgojums ir atbilstīgs šīm prasībām, līdz ar to pastāv ierobežotas	Atsevišķos gadījumos KS pieprasītais kvalifikācijas līmenis ir augsts un potenciālo kandidātu skaits ir neliels. Turklāt ne vienmēr piedāvātais atalgojuma apmērs ir samērīgs un/vai atbilstošs tirgus situācijai. Šobrīd atbilstoši KS lielumam noteikti KS valdes locekļu algu griesti.	KS būtu jānosaka atbilstoša atalgojuma politika. Būtu jāievieš vadlīnijas, kurās ietverti būtiskākie principi atalgojuma noteikšanā. Vadlīnijās būtu jāietver šādi būtiskākie punkti: - KS darbiniekiem piedāvātajam atalgojuma līmenim vajadzētu būt atbilstošam nepieciešamās kompetences un atbildības līmenim; - atalgojuma politikai būtu jābūt pamatotai uz KS ilgtermiņa plāniem un sniegumu, lai motivētu kopējās vadības komandas locekļus. Par vadlīniju ieviešanu ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā no izveidošanas atbildīga būtu centrālā KS pārvaldes institūcija. Lai gan normatīvajā bāzē noteiktais algu griestu princips var tikt piemērots pēc būtības joprojām, tomēr būtu jāapsver doma par šo algu griestu paaugstināšanu.	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	iespējas piesaistīt atbilstošus nozares speciālistus.	Atbilstoši MK noteikumiem Nr. 378 „Par kapitālsabiedrību sarakstu” (13.04.2010.) noteiktas 16 KS, kurās var tikt izmaksātas prēmijas.	Atalgojums būtu jāiedala fiksētajā un mainīgajā daļā. Mainīgai daļai vajadzētu tikt sasaistītai ar KS uzstādītajiem finanšu un ne-finanšu mērķiem, lai veicinātu šo mērķu sasniegšanu. Svarīgi, lai finanšu mērķu sasniegšana tiktu vērtēta par periodu, kas ilgāks nekā viens gads (ieteicamais periods – trīs gadi), lai nerastos motivācija īstermiņa oportūnismam. KS, kas ir dabiski monopoli un/vai darbojas komerciāla mērķa vadītas, būtiskākie mērķi, vērtējot mainīgo atalgojuma daļu būtu finanšu. Savukārt tām KS, kas pilda speciālus uzdevumus vai sniedz publiskus pakalpojumus – ne-finanšu mērķi. Aprēķinot valdes locekļu atalgojumu, būtu jāņem vērā arī privāto uzņēmumu atalgojuma līmenis attiecīgajā nozarē. Atalgojums, kas līdzvērtīgs citu tirgus dalībnieku vadības atalgojumam, spētu piesaistīt, noturēt un motivēt profesionālus vadības pārstāvjus. Tomēr šajā ziņā būtiski ir izvērtēt situāciju attiecīgajā nozarē – mazākās KS un tādās, kuru galvenais mērķis nav balstīts uz finanšu rezultātiem, vadības locekļu atalgojuma līmenis ne vienmēr varētu būt privātā sektora līmenī. Tām KS, kurās nepieciešami specifiski nozaru eksperti būtu nepieciešams noteikt to atalgojumu, izvērtējot kopējos resursus, kas pieejami KS darbinieku atalgojumam un atvēlēt atbilstošu summu šādiem ekspertiem, kas, iespējams, attiecīgi ietekmētu arī citu pozīciju atalgojumu vai darbinieku skaitu. Būtu jāpārvērtē, vai divu KS lieluma (apgrozījums, aktīvu kopsumma, darbinieku skaits) rādītāju sasniegšana ir atbilstoša, nosakot KS valdes locekļu atalgojuma griestu apjomu, ja tiek pārvaldīts ievērojams finanšu līdzekļu apjoms, kas atrodas KS bilancē.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			Tā kā KS valdes locekļiem un darbiniekiem nav izstrādāts detalizēts prēmiju un cita veida materiālās stimulēšanas noteikšanas process un principi šādu instrumentu pielietošanai plašākā apmērā, kā tas ir šobrīd, lai KS tiktu piesaistīti labākie eksperti, tad būtu jāpilnveido šī brīža nosacījumi, pēc kuriem KS tiek iekļautas sarakstā, kurā norādītās KS, kurām atļauts izmaksāt prēmijas. Uztādīto mērķu izpildi vajadzētu ņemt par pamatu arī iespējamo prēmiju noteikšanai. Par izmaiņu veikšanu, kas saistītas ar atalgojuma cenu griesti palielināšanu un atalgojuma politikas pārmaiņām atbildīgās institūcijas būtu FM, EM, MK, kā arī centrālā KS pārvaldības iestāde. Izmaiņas būtu jāievieš līdz 2012. gada beigām. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un valdes / padomes locekļu iecelšanas vadlīniju izstrādi un apstiprināšanu.	
55.	Atsevišķās KS, ņemot vērā kapitāldaļu turētāja pārziņā esošo KS nozares specifiku, nepieciešamību pieņemt operatīvus lēmumus, kā arī atbildības un risināmo jautājumu	Šobrīd akcionāru (valsti) KS akcionāru sapulcē, kas darbojas kā KS uzraudzības institūcija, pārstāv ministrijas valsts sekretārs, sekretāra vietnieks vai atsevišķos gadījumos nozares ministrs.	Atbilstoši ārvalstu praksei, kur, līdzīgi kā Latvijā, pastāv divu kārtu vadības sistēma, tām KS, kas sasniedz konkrētus rādītājus pēc kuriem vērtē KS lielumu (aktīvu kopsūma, apgrozījums, tīrā peļņa, pārvaldāmo līdzekļu apjoms u.c.), būtu jāveido gan pārvaldības institūcija (valde), gan pārraudzības institūcija (padome). Par izmaiņu ieviešanu atbildīgs būtu MK un EM. Turklāt, ņemot vērā ārvalstu praksi, lielajām KS padome ir optimālākais instruments, kā pārraudzīt valsts kapitālu un sekot līdzi KS darbībai un rezultātiem valsts interesēs. Lai gan atsevišķos gadījumos ministrijas valsts sekretārs vienpersoniski ir pietiekami kompetents, lai pilnvērtīgi veiktu uzraudzības institūcijas funkciju izpildi attiecībā uz	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	apjomu, Akcionāru sapulce kā vienīgā uzraudzības institūcija nav optimāla tām KS, kuras uzskatāmās par lielām un stratēģiski svarīgām (pēc bilances kopapjoma, neto apgrozījuma, peļņas, darbinieku skaita, pārvaldāmo līdzekļu apjoma), uzraudzības institūcija.		tā turējumā esošajām KS, tomēr tā, iespējams nav visefektīvākā pieeja. Lai gan šāda prakse zināmā mērā atvieglo KS valdes rīcības brīvību un lēmumu operatīvu pieņemšanu, ja lielākā daļa KS risināmie jautājumi tiek lemti tikai ar kapitāldaļu turētāja starpniecību, tomēr to KS, kuru pārvaldāmo līdzekļu apjoms ir ievērojams, uzraudzības institūcijai (padomei) vajadzētu sastāvēt no nozares profesionāļiem, kas var sniegt neatkarīgu, objektīvu viedokli būtisku jautājumu risināšanā, kā arī pilnvērtīgi uzraudzīt KS valdes darbību. Padomes esamība paaugstinātu objektivitāti, kā arī dotu plašāku redzējumu stratēģiski svarīgu jautājumu risināšanā. Padomes lielums pamatā atbilstu KS lieluma rādītājiem (aktīvu kopsumma, apgrozījums, darbinieku skaits, peļņa u.c.), taču būtu jāņem vērā arī KS darbības būtība, kā arī ietekme uz industriju, kurā tā sniedz savus pamatpakalpojumus. Vairāk kā septiņu padomes locekļu (tikai īpaši lielajām KS) noteikšana nebūtu ieteicama. MK būtu atbildīgs par padomes locekļu skaita noteikšanu. Jānodrošina, ka padomes locekļiem arī tiek noteiktas kvalifikācijas prasības, lai tie būtu nozares eksperti ar atbilstošu pieredzi un izglītību. Kā rāda ārvalstu prakse, padomē vajadzētu ietilpt arī ministrijas/centrālās iestādes pārstāvim, ar nosacījumu, ka nenotiktu uzraudzības funkciju pārklāšanās, bet uzraudzība tiktu saintegrēts vienā procesā. Attiecīgās KS kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par iespējamo viena ministrijas/centrālās pārvaldības institūcijas pārstāvja izvirzīšanu tajās KS, kurās tiek veidota padome. Padomes sēdēm būtu jānotiek regulāri, apmēram četras līdz astoņas reizes gadā. Kapitāla daļu turētāja pienākumos ietilptu monitorēt padomes sēžu norisi un	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			regularitāti. Lai gan Latvijā ir limitēts potenciālo padomes locekļu skaits, tomēr, KS padomēs būtu jāiesaista tikai tādi industrijas eksperti, nevalstisko organizāciju pārstāvji, akadēmiskās vides pārstāvji, citu nozare profesionāli, kas nav pārāk cieši saistīti ar industriju un konkrēto KS, lai nerastos interešu konflikts. Ar KS saistītie pārstāvji būtu drīzāk jāiesaista nozares politikas veidošanas procesā nevis KS padomju darbībā. Līdzīgi kā attiecībā uz valdes locekļiem, lielām KS, būtu jāapsver iespēja piesaistīt ārvalstu speciālistus arī padomēs. Padomes locekļu būtiskākie pienākumi atbilstoši Vācijas, Zviedrijas, Dānijas, Somijas un Zviedrijas praksei, kā arī šobrīd LR Komerclikumā minētajiem punktiem, būtu šādi: - pietiekami ātra iesaistīšanās KS darbībā attiecībā uz stratēģisku lēmumu pieņemšanu; - valdes priekšsēdētāja, kā arī valdes locekļi atbilstoši valdes priekšsēdētāja vērtējumam, izvērtēšana (tajās KS, kurās tiek veidota padome); - KS rezultātu un darbības rezultātu vērtēšana; - finanšu pārskatu apstiprināšana, dividendu apstiprināšana, pamatojoties uz KS ilgtermiņa stratēģijā izstrādātajiem investīciju plāniem; - piedalīšanās KS mērķu noteikšanā; - piedalīšanās valdes locekļu ievēlēšanas procesā; - kontroles sistēmas nodrošināšana.	

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			Attiecībā uz tām KS, kas ir mazākas par noteiktu aktīvu kopapjomu vai citu KS lielumu raksturojošu rādītāju un kuras darbojas vienas nozares ietvaros, iespējams, būtu nepieciešams veidot vienu kopēju padomi, piemēram, veselības aprūpes un kultūras jomā. Šobrīd pastāv sporta padome, kas operatīvi sniedz ieteikumus dažādu jautājumu risināšanā. Šāda veida padomes attiektos vienādi uz visām to uzraudzībā esošajām KS un galvenokārt sniegtu ieteikumus attiecībā uz stratēģisku jautājumu risināšanu. Par kopējo padomju veidošanu atbildīgs būtu kapitāla daļu turētājs. MK pamatā būtu atbildīgs par gala lēmumu pieņemšanu attiecībā uz to, kurās KS no jauna tiks noteikts veidot padomes. Lēmumi par padomju atjaunošanu būtu jāpieņem 2012. gada laikā. Papildus skatīt šī pētījuma Rekomendāciju ziņojumā iekļauto informācija par turpmāko ieteicamo KS pārvaldības modeli un padomju atjaunošanu atsevišķās, īpaši lielās KS.	
56.	Ir liela starpība starp vidēju un lielu KS pēc aktīvu kopsummas un neto apgrozījuma, tiek definēta kā vidēja amplitūdā attiecīgi no 3,0 līdz 15,0 un 4,0 līdz 23,0 miljoni latu.	KS, pēc bilances kopsummas un neto apgrozījuma, tiek definēta kā vidēja amplitūdā attiecīgi no 3,0 līdz 15,0 un 4,0 līdz 23,0 miljoni latu.	Atbilstoši ārvalstu praksei, konkrēti Lielbritānijas piemēram, gadu no gada būtu jāpārskata KS lielums. Ja pirmajā gadā KS lielums tiek noteikts atbilstoši lielumam pēc konkrētiem kritērijiem, tad nākamajā periodā būtu jāievieš dinamisks lieluma mērītājs, proti, lai KS atbilstu augstākam lielumam, šis lielums jāsasniedz vismaz divus pārskata gadus pēc kārtas. Līdz tam tai tiek piemērots sākotnējais lielums. Līdzīgi, ja vienā gadā KS rādītāji pasliktinās, tad nevajadzētu būt situācijai, kad automātiski, tai tiek piemērots zemāka lieluma rādītājs, jo tas var ietekmēt lēmumu pieņemšanas objektivitāti un adekvātumu, ja darbojas nepietiekams valdes locekļu skaits. Turklāt valdes priekšsēdētāja fiksētajai atalgojuma daļai piemērojamā koeficienta	A B C

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
	lieluma nosacījumi.		samazinājums ietekmē atalgojuma konkurētspēju un atbilstošāko speciālistu piesaisti KS. MK, ņemot vērā kapitāla daļu turētāja sniegto informāciju, būtu atbildīgs par lieluma raksturojošo rādītāju pārskatīšanu. Izskatīšana un lēmuma pieņemšana būtu jāveic katru gadu, sākot no 2012. gada.	
57.	KS valdēs ir ļoti neliels ārvalstu ekspertu skaits.	Atsevišķām KS un īpaši tām, kuras veic savu pamatdarbību specifiskā nozarē, nepietiekami tiek piesaistīti nozares profesionāļi no citām valstīm, kas varētu efektīvi darboties KS valdē.	Būtu jāapsver iespēja piesaistīt lielāku skaitu ārvalstu ekspertu. Vismaz viena ārvalstu valdes locekļa piesaistīšana īpaši tajās KS, kuru būtisku apgrozījuma daļu veido preču vai pakalpojumu eksports un/vai sadarbība ar ārvalstu iesaistītās pusēm, būtu nozīmīga, lai valdes kompetences tiktu papildinātas ar ārvalstu pieredzi un redzējumu. Pēc iecelšanas vadlīniju izveides, katras KS kapitāla daļu turētājs būtu atbildīgs par to, kuru KS valdes atlases konkursos būtu jāiekļauj pastiprināta iespēja piesaistīt ārvalstu ekspertus. Turklāt būtu jānosaka, ka potenciālajiem ārvalstu padomes un valdes locekļiem būtu iespēja piemērot tādu deklarēšanās kārtību, kas atvieglotu un neradītu papildu slogu, kas potenciāli varētu būt šķērslis atbilstošākā personāla piesaistei. Lai gan ārvalstu ekspertu piesaistīšana varētu izmaksāt vairāk, tomēr būtu jāvērtē šīs iespēja, ņemot vērā potenciālos ieguvumus. Ārvalstu ekspertu piesaiste var sniegt ārvalstu pieredzi kopējā vadības redzējumā, stratēģijas izveidē un īstenošanā, kas ir būtiska, ja KS darbība cieši saistīta ar produkcijas / preču realizāciju ārvalstīs. Arī starptautiskos pētījumos un samitos tiek uzsvērtā ārvalstu ekspertu nepieciešamība (piemēram, 2010.gadā Parīzē notikušajā	A

Nr.	Konstatējums	Esošā situācija/esošās situācijas izpratne	Rekomendācija	KS grupa
			ESAO valsts uzņēmumu korporatīvās pārvaldības forumā Zviedrijas valsts uzņēmumu vadības personāla atlases eksperta <i>Lars Erik Fredriksson</i> sniegtajā prezentācijā ⁸). Ārvalstu praksē, piemēram, Singapūrā, katrā KS ir vismaz viens ārvalstu eksperts.	
58.	Ir identificēta virkne problēmjaudājumu saistībā ar KS vadību.	Šobrīd tādi aspekti kā vadības iecelšanas kārtība, izvērtēšanas kārtība u.c. vērš uzmanību uz nepieciešamību pārskatīt uz KS vadību attiecināmos jautājumus.	Lai uzlabotu ar KS vadību saistītos korporatīvās pārvaldības principus praksē ir jāievieš rīcības modelis, kura ietvaros tiktu ieviesti uzlabojumus ar KS vadību saistītajos jautājumos. Rīcības modeļa sākotnējā virzība sastāvētu no šādiem posmiem: - CI vai viena nozares ministrija izvērtē jautājumus, kas ietverti 50. līdz 58. rekomendācijā un attiecīgi izstrādā vadlīnijas, kas attiecas uz KS vadību; - CI vai viena nozares ministrija apstiprina vadlīnijas, kas ir saistošas visām KS.	A B C

⁸ <http://www.oecd.org/dataoecd/3/56/44787747.pdf>

Pielikumi

Pielikums Nr. 1 Kapitālsabiedrības, kurās valsts ir vienīgais kapitāldaļu turētājs (valsts daļa - 100%) – valsts kapitālsabiedrības

Kultūras ministrija		
Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003793653	VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris"	Kultūras pakalpojumi
41503037608	VSIA "Daugavpils teātris"	Kultūras pakalpojumi
44103038376	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	Kultūras pakalpojumi
40003786149	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris "	Kultūras pakalpojumi
40003783138	VSIA "Dailes teātris"	Kultūras pakalpojumi
40003782984	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	Kultūras pakalpojumi
40003373761	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	Kultūras pakalpojumi
40003373615	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	Kultūras pakalpojumi
40003487546	VSIA "KREMERATA BALTICA"	Kultūras pakalpojumi
40003374610	VSIA "Latvijas Koncerti"	Kultūras pakalpojumi
40003094953	VSIA "Jaunais Rīgas teātris"	Kultūras pakalpojumi
40003027789	VSIA "Rīgas cirks"	Kultūras pakalpojumi
40103208907	VSIA "Latvijas Nacionālā opera"	Kultūras pakalpojumi
42103049403	VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”	Kultūras pakalpojumi

Izglītības un zinātnes ministrija		
Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003480798	VSIA "Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola"	Izglītības pakalpojumi
40003005137	VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda""	Sporta pakalpojumi
40003482021	VSIA „Bulduru dārzkopības vidusskola”	Izglītības pakalpojumi
50003140671	VSIA „Kultūras un sporta centrs „Daugavas stadions”"	Kultūras un sporta pakalpojumi

Satiksmes ministrija		
Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003032065	VAS "Latvijas dzelzceļš"	Dzelzceļa infrastruktūras apsaimniekošana Latvijā
40003021907	VAS "Elektronisko sakaru direkcija"	Elektronisko komunikāciju pakalpojumi
40003140472	VSIA "Namzinis"	Namu apsaimniekošana
40003429317	VSIA "Autotransporta direkcija"	Transporta pakalpojumi

40003356530	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	Ceļu uzturēšanas darbi
40003052790	VAS "Latvijas Pasts"	Pasta pakalpojumi
40003011203	VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs"	Elektronisko komunikāciju pakalpojumi
40003344207	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	Valsts autoceļu pārvaldīšana
40003038621	VAS "Latvijas gaisa satiksme"	Aeronavigācijas pakalpojumi
40003028055	VAS "Starptautiskā lidosta "Rīga""	Transporta pakalpojumi (gaisa satiksme)
40003022705	VAS "Latvijas Jūras administrācija"	Jūrniecības politika
40003345734	VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	Uztur valsts transportlīdzekļu un transportlīdzekļu vadītāju reģistru, veic transportlīdzekļu tehniskās pārbaudes.
40003030473	VAS "Biķernieku kompleksā sporta bāze"	Sporta objektu darbība
40003567907	AS „Pasažieru vilciens"	Transporta pakalpojumi (dzelzceļš)

Finanšu ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003294758	VAS „Valsts nekustamie īpašumi"	Nekustamo īpašumu apsaimniekošana
40003132437	VAS „Latvijas Hipotēku un zemes banka"	Finanšu pakalpojumi
40103264961	VSIA „Latvijas Proves birojs"	Dārgmetālu pārbaude un veic valsts kontroli proves jomā
40003083998	VAS "Latvijas Loto"	Azartspēles un derības

Veselības ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003410729	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003343729	VSIA „Piejūras slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi
50003342481	VSIA "Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	Veselības aprūpes pakalpojumi
50003407881	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi
50003408181	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi
44103017181	VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži""	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003453643	VSIA "Aknistes psihoneiroloģiskā slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003407396	VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003457128	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	Veselības aprūpes pakalpojumi

40003273900	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003275348	VSIA „Latgales novada rehabilitācijas centrs „Rāzna”"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003342456	VSIA „Straupes narkoloģiskā slimnīca”"	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003951628	SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi
40003457109	VAS “Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca”	Veselības aprūpes pakalpojumi

Ekonomikas ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003032949	AS „Latvenergo”	Elektroenerģijas un siltumenerģijas ražošana un pārdošana
40003192154	VAS „Privatizācijas aģentūra”	Valsts īpašuma privatizācijas organizēšana
40003435328	SIA "Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs"	Metroloģijas pakalpojumu sniegšana
40003375584	SIA Latvijas Garantiju aģentūra"	Eksporta un kredītu garantiju izsniegšana
40003427231	SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs"	Standartizācijas, metroloģijas un akreditācijas pakalpojumi

Vides ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
50103237791	VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs”	Valsts bīstamo atkritumu infrastruktūras objektu apsaimniekošana
40003339615	VSIA „Latvijas Vides investīciju fonds”	Videi draudzīgu projektu finansēšana
40003349929	VSIA „Vides projekti”	Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas

Iekšlietu ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003400059	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklinika”	Vispārējā ārstu prakse

Labklājības ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
50003000771	VSIA "Šampētera nams”	Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata

Tieslietu ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003113794	VSIA „Latvijas Vēstnesis”	Laikrakstu izdošana

40003334410	VAS „Tiesu namu aģentūra”	Nekustamā īpašuma pārvaldīšana par atlīdzību vai uz līguma pamata
-------------	---------------------------	---

Zemkopības ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Pamatdarbības veids
40003338357	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana
40003227583	VAS "Lauku attīstības fonds"	Veicina Latvijas lauku līdzsvarotu un ilgtspējīgu attīstību
40003025542	VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs"	Tehniskā pārbaude un analīze
50003017621	VSIA "Meliorprojekts"	Inženierdarbības un ar tām saistītās tehniskās konsultācijas
40003466281	VAS "Latvijas valsts meži"	Mežu apsaimniekošana

Pielikums Nr. 2 Kapitālsabiedrības, kurās valstij ir izšķirošā ietekme (50%<valsts daļa<100%)

VAS „Privatizācijas aģentūra”

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
40003052786	SIA "Lattelecom"	51%	Telekomunikācijas
50003050931	SIA "Latvijas Mobilais Telefons"		Telekomunikācijas

Zemkopības ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
40003347699	SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"	99,08%	Konsultēšana komercdarbībā un vadībizinībās

Satiksmes ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
40003245752	AS "Air Baltic Corporation"	52,60% ⁹	Transporta pakalpojumi (gaisa satiksme)

Izglītības un zinātnes ministrija

Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
40003044327	SIA "Sporta centrs "Mežaparks"	99,99%	Sporta klubu darbība
40003030774	SIA "Tenisa centrs "Lielupe"	99,99%	Sporta klubu darbība

⁹ Valsts daļa uz 31.12.2010 (šobrīd valsts daļa – 99,8%)

Pielikums Nr. 3 Kapitālsabiedrības, kurās valsts ir mazākuma dalībnieks (valsts daļa < 50%)

Ekonomikas ministrija			
Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
40003286750	AS „Rīgas siltums”	49%	Elektroenerģijas ražošana

Pielikums Nr. 4 Kapitālsabiedrības, kurās valsts ir mazākuma dalībnieks

Kultūras ministrija

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
1	41203024801	SIA „Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja”	33,3%	Mākslinieciskā jaunrade
2	50003021241	AS „Rīgas Kinostudija”	24,1%	Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana

Izglītības un zinātnes ministrija

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
3	40003212111	SIA „Latvijas Olimpiskā vienība”	29%	Sporta klubu darbība

Finanšu ministrija

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
4	41703001340	AS „Jelgavas siltumtīklu uzņēmums”	23,85%	Sava vai nomāta nekustamā īpašuma izīrēšana un pārvaldīšana

Ekonomikas ministrija

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
5	40003000642	AS „Latvijas Gāze”	117 daļas	Gāzveida kurināmā sadale pa cauruļvadiem

Zemkopības ministrija

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
5	40003557519	SIA „Piensaimnieku laboratorija”	5,56%	Piena testēšana
7	40003040664	AS „Nagli”	7,61%	Zivju audzēšana
8	42403002613	AS „Latgales enerģētika”	1,69%	Elektroenerģijas ražošana

Pielikums Nr. 5 Valsts kapitālsabiedrību meitas sabiedrības

Satiksmes ministrija

VAS „Latvijas dzelzceļš” meitu uzņēmumi

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
1	40003788421	SIA „LDZ Cargo”	100%	Transporta pakalpojumi
2	40003788258	SIA „LDZ infrastruktūra”	100%	Veic maģistrālo sliežu ceļu atjaunošanu, būvēšanu, kā arī sliežu metināšanas darbus.
3	40003788351	SIA „LDZ ritošā sastāva serviss”	100%	Veic dzelzceļa ritošā sastāva remontu, apkopi un ekipēšanu, arī nodarbojas ar degvielas uzglabāšanu un tās realizāciju dzelzceļa pārvadātājiem.
4	40003620112	SIA „LDZ apsardze”	100%	Apsardzes pakalpojumi

VAS „Ceļu satiksmes drošības direkcija” meitas uzņēmums

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
5	40003201762	SIA „Auteko & TUV Latvija”	51%	Mehānisko transportlīdzekļu pārbaude un reģistrācija

VAS „Latvijas Pasts” meitu uzņēmumi

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
6	40003244827	AS "IT Latvija"	78%	Interneta tehnoloģiju pakalpojumi
7	40003266519	SIA "Mailmaster"	100%	Klientu rēķinu printēšana un ievietošana aploksnēs
8	40103209546	AS "Latvijas Pasta nodaļu tīkls"	80%	Pasta pakalpojumi

Finanšu ministrija

VAS „Valsts nekustamie īpašumi” meitu uzņēmumi

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
9	40003349238	SIA „VNĪ pilis”	100%	Nekustamā īpašuma apsaimniekošana
10	40103174812	SIA „Veselības aprūpes nekustamie īpašumi”	100%	Nekustamā īpašuma apsaimniekošana

VAS „Hipotēku un zemes banka” meitu uzņēmumi

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
11	40003616329	SIA „Hipolīzings”	100%	Finanšu pakalpojumi
12	40003426895	SIA „Hipotēku bankas Nekustamā īpašuma aģentūra”	100%	Finanšu/starpniecības pakalpojumi

13	40003952445	SIA „Riska investīciju sabiedrība”	100%	Finanšu/starpniecības pakalpojumi
----	-------------	------------------------------------	------	-----------------------------------

VAS "Latvijas Loto" meitas uzņēmums

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
14	40003423460	SIA "LatLoto nams"	100%	Namu apsaimniekošana

Veselības ministrija

SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca” meitas uzņēmums

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
15	40003320463	SIA „Veselības centrs „Biķernieki”	99,58%	Veselības aprūpes pakalpojumi

Ekonomikas ministrija

VAS „Privatizācijas aģentūra” meitu uzņēmumi

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
16	40003305093	SIA „Latvijas starptautiskā šķirējtiesa”	100%	Juridiskie pakalpojumi

Zemkopības ministrija

VAS „Latvijas valsts meži” meitas uzņēmums

Nr.	Reģistrācijas numurs	Kapitālsabiedrība	Valsts daļa	Pamatdarbības veids
22	40003665610	SIA „Jaunmoku pils”	100%	Tūrisms

Pielikums Nr. 6 „Analizē iekļautie Latvijas KS segmenti un to apraksti”

Tirgus nepilnība	Apzīmējums		VPIL 88. panta (1) sadaļas punkts	Kapitālsabiedrību apraksts
A Dabiskie monopoli un peļņas gūšana (<i>monopolies & private goods</i>)	A1		2. dabisks monopols, 3. stratēģiski svarīga nozare, 5. nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	Valstiski svarīga infrastruktūra
	A2	A2.1	Iespējams atsevišķos gadījumos, 6. nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa 100%)
		A2.2	Iespējams atsevišķos gadījumos, 6. nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi (valsts daļa < 100%)
	A3		-	Nav valstiski stratēģiski svarīgas infrastruktūras vai ļoti būtiski kapitālieguldījumi
	A4		Iespējams atsevišķos gadījumos, 6. nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	Nekustamo īpašumu apsaimniekošana
B Pamatā sabiedrisko pakalpojumu / preču sniegšana (<i>public goods</i>)	B1		-	Pašfinansējums
	B2	B2.1	-	Ļoti būtisks valsts finansējums (>60%)
		B2.2	-	Būtisks valsts finansējums (no 15% līdz 60%)
		B2.4	-	Neliels valsts finansējums (<15%)
C Pamatā pakalpojumu / preču ražošanā vai patērēšanā rodas blakus-efekti (<i>externalities</i>)	C1		1. tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu	Valsts atbalsta sniegšana
	C2		1. tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu	Kultūras iestādes
	C3		1. tirgus nav spējīgs nodrošināt sabiedrības interešu īstenošanu 6. nepieciešams nodrošināt augstāku kvalitātes standartu	Veselības aprūpes iestādes
	C4		-	Izglītības iestādes
	C5		Iespējams atsevišķos gadījumos, 5. nepieciešami lieli kapitālieguldījumi	Sporta jomas iestādes

Pielikums Nr. 7 „Segmentos ietilpstošās analizē iekļautās Latvijas KS”

Dabiski monopoli un/vai pamatā komerciāls mērķis, peļņas gūšana un nekustamā īpašuma apsaimniekošana (<i>monopolies and private goods</i>)				
Valstiski svarīga infrastruktūra	Ļoti būtiski kapitālieguldījumi		Nav valstiski svarīgas infrastruktūras un ļoti būtisku kapitālieguldījumu	Nekustamā īpašuma apsaimniekošana
A1	A2.1 Valsts daļa < 100%	A2.2 Valsts daļa - 100%	A2	A3
• AS „Latvenergo” • VAS "Latvijas valsts meži" • VAS "Latvijas dzelzceļš" • VAS "Latvijas gaisa satiksme" • VAS "Starptautiskā lidosta "Rīga"" • VAS "Latvijas Valsts radio un televīzijas centrs"	• AS „Rīgas siltums” • SIA "Lattelecom" • SIA "Latvijas Mobilais Telefons" • AS "Air Baltic Corporation"	• VAS "Latvijas Pasts" • AS "Latvijas autoceļu uzturētājs" • AS „Pasažieru vilciens"	• VAS "Latvijas Loto” • VSIA "Meliorprojekts" • SIA "Latvijas Nacionālais metroloģijas centrs" • VSIA „Vides projekti”	• VSIA "Namzinis" • VAS „Valsts nekustamie īpašumi” • VSIA "Šampētera nams” • VAS „Tiesu namu aģentūra” • VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"

Pamatā sabiedrisko pakalpojumu/preču sniegšana (<i>public goods</i>)			
Pašfinansējums	Valsts piešķirts finansējums		
B1	B2.1 Ļoti būtiska daļa no ieņēmumiem (>60%)	B2.2. Būtiska daļa no ieņēmumiem (no 15% līdz 60%)	B2.3. Neliela daļa no ieņēmumiem (<15%)
• VAS "Ceļu satiksmes drošības direkcija" • VAS „Privatizācijas aģentūra” • VSIA „Latvijas Vēstnesis” • VAS "Latvijas Jūras administrācija"	• VAS "Latvijas Valsts ceļi"	• VSIA „Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs” • SIA "Standartizācijas, akreditācijas un metroloģijas centrs" • VSIA "Autotransporta direkcija"	• VSIA „Latvijas Proves birojs” • SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs" • VAS "Elektronisko sakaru direkcija" • VSIA "Sertifikācijas un testēšanas centrs"

Pamatā pakalpojumu/preču ražošanā vai patērēšanā rodas ārējas ietekmes (*externalities*)

Valsts atbalsta sniegšana	Kultūras iestādes	Veselības aprūpes iestādes	Izglītības iestādes	Nacionālās sporta bāzes
C1	C2	C3	C4	C5
• VSIA "Latvijas Garantiju aģentūra" • VSIA "Lauku attīstības fonds" • VAS "Latvijas Hipotēku un zemes banka" • VSIA „Latvijas Vides investīciju fonds”	• VSIA "M.Čehova Rīgas krievu teātris" • VSIA "Daugavpils teātris" • VSIA "Valmieras drāmas teātris" • VSIA "Latvijas Nacionālais teātris " • VSIA "Dailes teātris" • VSIA "Latvijas Leļļu teātris" • VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"" • VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris" • VSIA "KREMERATA BALTICA" • VSIA "Latvijas Koncerti" • VSIA "Jaunais Rīgas teātris" • VSIA "Rīgas cirks" • VSIA "Latvijas Nacionālā	• VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca" • VSIA „Piejūras slimnīca” • VSIA “Rīgas Psihiatrijas un narkoloģijas centrs” • VSIA “Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca” • VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca” • VSIA “Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Ainaži”” • VSIA “Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca” • VSIA „Slimnīca „Ģintermuiža” • VSIA ”Bērnu klīniskā universitātes slimnīca” • VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs „Vaivari”” • VSIA „Latgales novada rehabilitācijas centrs „Rāzna”” • VSIA „Straupes narkoloģiskā slimnīca””	• VSIA "Rīgas Pārtikas ražotāju vidusskola" • VSIA „Bulduru dārzkopības vidusskola”	• VSIA "Bobsleja un kamaniņu trase "Sigulda"" • VSIA „Kultūras un sporta centrs „Daugavas stadions”” • SIA "Sporta centrs "Mežaparks" • SIA " Tenisa centrs "Lielupe" • VAS "Biķernieku kompleksā sporta bāze"

	opera" • VSIA „Liepājas simfoniskais orķestris”	• VSIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" • VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca" • VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika”		
--	--	--	--	--

Pielikums Nr. 8 „KS aizpildāmā anketa”

1. Vispārējā informācija par kapitālsabiedrību

1.1. Nosaukums	
1.2. Juridiskais statuss	
1.3. Darbības nozare	
1.4. Kapitāldaļu turētājs	
1.5. Dalībnieku struktūra	
1.6. Meitu sabiedrības, asociētie un saistītie uzņēmumi	

2. Normatīvo aktu ietekme uz kapitālsabiedrības darbību

Joma	Jā/Nē	Atsauce uz normatīvo aktu
2.1. Iespējamā darbība ar prēmijām		
2.2. Darbība koncernā		
2.3. Sniegto pakalpojumu apjoms un kvalitāte		
2.4. Tirgus apstākļi		
2.5. Sniegto pakalpojumu cena		

3. Kapitālsabiedrības izveidošanas mērķis

3.1. Dibināšanas pamatojums (pēc VPIL 88.panta)	
---	--

3.2. Normatīvie akti, kuros noteikts kapitālsabiedrības izveides mērķis/dibināšanas pamatojums	
3.3. Kapitālsabiedrības izveidē izmantotā metode un tās īss apraksts	
3.4. Kapitālsabiedrības statūtos noteiktie darbības virzieni	
3.5. Faktiskie kapitālsabiedrības darbības virzieni	

4. Kapitālsabiedrības darbība un deleģētie publiskās pārvaldes uzdevumi

4.1. Kapitālsabiedrības uzstādītie darbības mērķi	2008.g.	Jā/Nē	2009.g.	Jā/Nē	2010.g.	Jā/Nē
4.1.1. <i>Ekonomiskie mērķi</i>						
4.1.2. <i>Rīcības mērķi</i>						
4.2. Faktiskie rezultatīvie rādītāji						
	4.3.1. Valsts pārvaldes uzdevums		4.3.2. Tiesiskā bāze		4.3.3. Sniegtā pakalpojumu grupa, kas nodrošina pārvaldes uzdevumu	
4.3. Kapitālsabiedrībai deleģētie valsts pārvaldes uzdevumi un to tiesiskā bāze						

	4.4.1. Pamatuzdevums	4.4.2. COFOG uzdevums
4.4. Pamatuzdevuma atbilstība kādam no COFOG vadlīniju definētajiem uzdevumiem		

5. Kapitālsabiedrības resursi, dalībnieki un finansēšanas modelis

	5.1.2. Pamatkapitāls			
	5.1.1. Sākotnējais apmaksātais pamatkapitāls	31.12.2008.	31.12.2009.	31.12.2010.
5.1. Valsts kapitālsabiedrības pamatkapitāls				
5.2.Valsts ieguldīto resursu forma un apjoms, normatīvā bāze				
	Gads	Forma	Apjoms	Normatīvā bāze
Dotācija nr.1				
Dotācija nr.2				
Subsīdija nr.1				
Subsīdija nr.2				
Citi ieguldītie resursi				
	Gads	Saistība vai kreditoru parāds	Apjoms	Samaksātie procenti

5.3. Saistību un kreditoru parāda apjoms, veids un kopējie samaksātie procenti				
5.4. Dividenžu un peļņas reinvestēšanas politika/normatīvā bāze				
5.5. Eiropas savienības struktūrfondi un cita veida finanšu instrumenti				
		2008.g.	2009.g.	2010.g.
5.6. Valsts iepirkumu ietekme				
5.6.1. Procentuāli no apgrozījuma				

6. Kapitālsabiedrības darbību raksturojošie rādītāji				
Bilances rādītāji uz gada beigām	2008.g.	2009.g.	2010.g.	
6.1. Aktīvi kopā tai skaitā				
6.1.1. Nauda				
6.2. Pašu kapitāls tai skaitā				
6.2.1. Pamatkapitāls tai skaitā				
6.2.2. Valsts kapitāls				

6.3. Īstermiņa saistības par kurām tiek maksāti procenti			
6.4. Ilgtermiņa saistības par kurām tiek maksāti procenti			

Peļņas/zaudējuma aprēķina rādītāji par visu periodu

6.5. Ieņēmumi			
tai skaitā			
6.5.1. Apgrozījums			
6.5.2. Pārējie ieņēmumi			

6.6. Izmaksas			
tai skaitā			
6.6.1. Personāla izmaksas			
6.7. EBITDA			
6.8. EBIT			
6.9. Neto peļņa/zaudējumi			

Finanšu rādītāji

6.10. Pašu kapitāla atdeve (ROE)			
6.11. Aktīvu atdeve (ROA)			
6.12. EBITDA rentabilitāte (EBITA/Apgrozījums)			
6.13. Pašu kapitāls/Aktīvi			

Valsts budžetā veiktās iemaksas (kopā)

6.14. Dividendes (latos)			
6.15. Dividendes (% no iepriekšējā gada peļņas)			
6.16. Uzņēmuma ienākuma nodoklis (latos)			
6.17. Pievienotās vērtības nodoklis (latos)			
6.18. Nekustamā īpašuma nodoklis (latos)			
6.19. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas (darba devēja daļa) (latos)			
6.20. Citi nodokļi un nodevas (latos)			
Citi rādītāji			
6.21. Darbinieku skaits (gab.)			
6.22. Valsts budžetā veiktās iemaksas/Valsts kapitāls			
6.23. Valsts budžetā veiktās iemaksas/Piešķirtās subsīdijas un dotācijas			
	2008.g.	2009.g.	2010.g.
6.24. Ziedojumu kopsumma no 2008.g. līdz 2010.g.			
	Summa	Saņēməjs	Mērķis
6.25. Ziedojumi par 2010.g.			
		2009.g.	2010.g.

6.26 Re-investētais nesadalītās peļņas apjoms

7. Tirgus struktūra un konkurence

	Darbības virziens atbilstoši 3.4. punktam	Tirgus apstākļi
7.1. Tirgus apstākļi		
7.2. Galveno konkurentu apkopojums un tirgus struktūra	Darbības virziens atbilstoši 3.4. punktam	Galvenie konkurenti
7.3. Apstākļi, kas veido barjeras darbības uzsākšanai nozarē	Darbības virziens atbilstoši 3.4. punktam	Apstākļi, kas veido barjeras

8. Sociālais devums

8.1. Tiešie sociālie labumi	
8.2. Netiešie sociālie labumi un pozitīvie blakus efekti	
8.3. Negatīvie blakus efekti	

8.4. Korporatīvā sociālā atbildība

9. Sniegtie pakalpojumi

Pakalpojums nr.1	9.1. Izmantošanas biežums	9.2. Ģeogrāfiskā pieejamība	9.3. Potenciālā aizvietojamība	9.4. Maksas noteikšanas principi	9.5. NACE 2.0.	9.6. Valsts piešķirto līdzekļu apjoms

10. Administratīvais slogs

11. Vadība

	2008.g.	2009.g.	2010.g.
11.1. Vidējais valdes locekļu skaits gada laikā			
11.2. Vidējais padomes locekļu skaits gada laikā			
11.3. Kopējais valdes locekļu skaits			

11.4. Kapitālsabiedrības pārvaldes veids